LUDWIG TIECK

Vittoria Accorombona

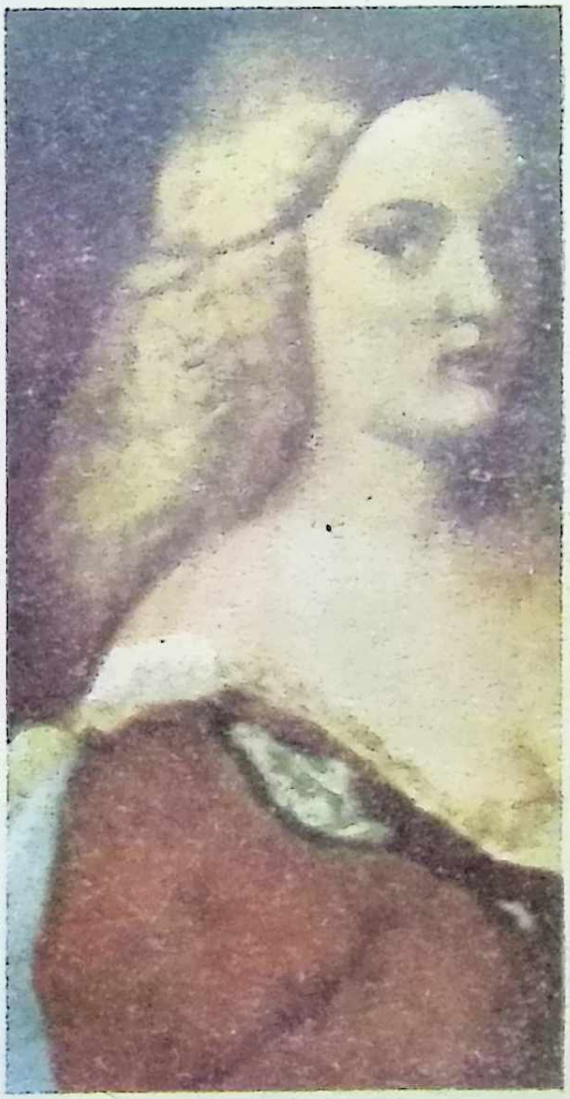

Editura Univers

CW

Clasicii

Literaturii Universale

Coperta colecției de *Vasile Socoliuc*

LUDWIG TIECK

Vittoria Accorombona

Berlin, Verlang der Nation, ed. a III-a, 1971

Toate drepturile asupra acestei versiuni sînt rezervate Editurii UNIVERS.

Ludwig Tieck

VITTORIA ACCOROMBONA

Traducere de VALERIA SADOVEANU

București, 1984

Editura Univers

PREFAȚA AUTORULUI LA PRIMA EDIȚIE

De mai mulți ani, numele acestei poete, ca și soarta ei ciudată, mi-au trezit interesul și uimirea. Era în 1792, cînd am citit pentru prima dată, în „Dodleys Collection of Old Plays", tragedia lui Webster: The White Devil, or Vittoria Corombona. *Această piesă a fost tipărită în 1612 la Londra, fiind încă de pe atunci foarte mult jucată. Bănuiesc că piesa a fost compusă după vreo nuvelă scrisă pe la 1600, astăzi pierdută, căci ea conține o singură acuzație și redă denaturat toate împrejurările pe care le cunoaștem. Quadrio o amintește pe această femeie nefericită în volumul al doilea din Istoria poeziei, lăudînd-o și dezvinovățind-o; după el, o pomenește și Tiraboschi în importanta sa lucrare. Riccoboni povestește despre moartea ei în a sa Istorie a Universității din Padova; la fel, Morosini, în Istoria venețiană. Și Lebret descrie uciderea Vittoriei în a sa Istorie a Veneției; cele mai multe informații se găsesc însă în Almanahul acestui istoric. Lucrarea mai nouă a domnului E. Münch am consultat-o abia după ce îmi încheiasem scrierea. Acest caz uluitor și tragic trebuia să-i intereseze pe contemporani și să le trezească mila. Pe cît de limpede și de deslușit este însă descrisă, în multe cărți, povestea uciderii ei ca și cea a pedepsirii lui Luigi Orsini, pe atît de obscură și denaturată în toate împrejurările și cauzele ei apare moartea lui Peretti, primul ei soț. Probabil că toți contem-*

poranii au trecut dinadins sub tăcere faptul că nepotul cardinalului fusese căsătorit cu Virginia Accoromboni (cum o numește Quadrio), căci pînă și prolixul și iubitorul de intrigi Leti trece în grabă peste această întîmplare, ba chiar lasă impresia a nu fi știut absolut nimic despre ea. Așa se face că poetul și-a luat îngăduința de-a umple, cu mijloacele sale, golurile acestei ciudate istorii și de-a spulbera întunericul ce o înconjoară cu luminile poeziei.

Multe din acest roman nu sînt însă născocite, ci prezentate pe măsura adevărului. Astfel, în noaptea de 11 iulie 1576, Pietro dei Medici a ucis-o, în conacul său de la țară, pe soața sa, Eleonora de Toledo, iar la 16 iulie al aceluiași an, a murit în mod neînțeles, la castelul lui Paolo Giordano, duce de Bracciano, soața acestuia, Isabella. (Vezi Galluzzi, Istoria marelui ducat al Toscanei, volumul II).

Un tablou al epocii, al decăderii statelor italiene, vrea să limpezească partea umbrită a picturii caracterelor și să o pună în adevărata sa lumină. Această Virginia sau Vittoria Corombona sau Accoromboni va cîștiga de partea ei, nădăjduiește poetul, spiritele curate și puternice și va pune astfel în umbră calomniile vechiului tragic englez, al cărui preț poetic a fost ridicat (spre deosebire de vremurile mai de demult) prea sus de către unii critici noi.

L. TIECK

Dresda, iulie 1840

CARTEA ÎNTÎI

Capitolul întîi

În vara anului 1575, anul jubileului *, familia Accoromboni se instalase într-o mică vilă din încîntătorul Tivoli pentru a petrece perioada de arșiță la aer și a se bucura de priveliștea ce-o ofereau cascadele vijeliosului Taverone și fermecătoarele coline ale acelui peisaj bogat și variat. Mama, Iulia Accoromboni, era o femeie maiestuoasă, plină de energie, păstrînd încă urme ale frumuseții din tinerețe ; deși nu era bogată, își conducea gospodăria cu atîta pricepere și chibzuință încît casa arăta îmbelșugată și elegantă, iar străinii erau încîntați să fie primiți în cercul acelei familii unde cultura, talentul poetic și muzical, ba chiar și erudiția științifică, erau atît de prețuite.

Distinsa matroană, o romană de neam nobil, era sufletul casei și se bucura de un profund respect din partea tuturor cunoscuților și străinilor. Era mîndră de originea ei înaltă și de copiii ei. Se trăgea dintr-o veche familie nobilă, iar soțul ei, Accoromboni, fusese un jurist foarte cunoscut la Roma ; administrase întreprinderi importante ale statului și ale unor înalți demnitari și pledase cu succes în procese răsunătoare. Tot ca jurist își cîștigase și tatăl lui stima și dragostea concetățenilor, și amîndoi bărbații avuseseră legături strînse cu prinții, cu patricienii și cu savanții și scriitorii celebri din toate provinciile italiene. Într-un cuvînt, casa Accoromboni era foarte cunoscută și prețuită ; rar se întîmpla să sosească un străin de vază la Roma care să nu dorească să fie prezentat venerabilei stăpîne.

---

* Inițial, catolicii sărbătoreau la Roma, la fiecare 100 de ani, iar apoi la 25 de ani, un așa-numit an al jubileului.

Însă nobila matroană se simțea cel mai bine în cercul restrîns al familiei și în societatea copiilor ei. Băiatul cel mai mare ajunsese abate — datorită protectorilor săi, printre care, cel mai important, era cardinalul Farnese * — și mama era încredințată că-și va vedea curînd fiul episcop, ba chiar că, mai tîrziu, îi va primi închinăciunea îmbrăcat în haină purpurie de cardinal, căci acest copil al ei era foarte prețuit ca savant și ca distins om de lume.

Al doilea fiu, Marcello, era violent și încăpățînat; hoinărea zile întregi în munți fără să dea socoteală unde și cu cine își petrece timpul. Pe cît de repede le insufla respect celor din jur privirea autoritară a ochilor mari și albaștri ai mamei pe atît de puțină influență avea asupra caracterului încăpățînat al lui Marcello, care se socotea umilit să se supună voinței unei femei.

Ea dorise să folosească toată trecerea de care se bucura pentru a procura nedisciplinatului Marcello un post de căpitan în garda papală, dar el însuși se împotrivise cel mai tare pentru că nu voia să renunțe la libertate și să se supună vreunei discipline.

Flaminio, cel mai tînăr dintre frați, avea un caracter cu totul opus. Blînd, frumos, de o gingășie aproape feminină, era un admirator supus al mamei sale, gata să-i îndeplinească orice dorință, la cel mai mic semn. El se ocupa de toate treburile gospodăriei, el supraveghea servitorimea, el alerga oriunde era nevoie. Era sfătuitorul celorlalți tineri și favoritul tinerelor fete, fiind totdeauna prietenos și amabil, deși nu-și prea dădea osteneală să le cîștige simpatia. Părea că-și concentrase toată dragostea asupra ființei celei mai tinere din familie, asupra frumoasei lui surori, Vittoria, sau Virginia cum mai era numită uneori. Orice străin, observîndu-l, l-ar fi luat mai degrabă drept logodnic decît frate al încîntătoarei fete.

Vittoria strălucea ca o minune, sau ca una din acele apariții din tablouri vechi, pe care cel ce le privește n-o mai putea uita niciodată. Abia împlinise șaptesprezece ani și era aproape tot atît de înaltă ca mama ei. Chipul îi era palid, cu puțin roșu în obraji, care adesea, la cea

---

* Alessandro Farnese (1510—1589) era cardinal din 1535.

mai mică emoție dispărea cu totul ori, dimpotrivă, se aprindea atît de ciudat încît o preschimba într-o ființă care nu mai semăna cu cea dinainte. Avea gura gingaș formată, cu buze rubinii ; zîmbetul ei te umplea de încîntare, dar supărarea ori furia ei te înfricoșau. Nasul lung, ușor coroiat avea un caracter de mare noblețe în ovalul chipului ei frumos, iar sprîncenele negre, delicat desenate, întăreau expresia privirii scînteietoare. Părul de culoare închisă, cu reflexe roșietice în lumină, se revărsa buclat pe ceafă și pe umeri : cînd minunata fată stătea pe gînduri, cu degetele-i lungi și albe aproape îngropate în pletele-i bogate, marele Tițian n-ar fi putut găsi un model mai grațios pentru cel mai frumos tablou al său.

Dar nici Tițian, nici oricare alt pictor n-ar fi fost în stare să redea privirea ochilor ei aproape negri, expresia și focul care-i jucau în ei. Cînd gravi, cînd tandri și prietenoși, ei răspîndeau un farmec ciudat, dar scînteierea de mînie a acelei priviri n-o putea suporta nici cel mai arogant dintre oameni. Era un încîntător joc al naturii faptul că genele ei, lungi și blonde, străluceau cînd le mișca și sclipeau ca acele raze aurii pe care le admirăm uneori în tablourile zeiței Minerva.

Cu toate mijloacele oarecum limitate, înțeleapta mamă reușise să dea copiilor ei o educație aleasă, instrucție și cultură în măsură egală ; totuși preferata Iuliei Accoromboni era Vittoria, minunata ei fiică, în care își punea cele mai ambițioase speranțe. Era ea însăși adesea uimită de inteligența precoce a acestui copil al ei, admirîndu-i memoria cu care reținea tot ce citea și învăța și bucurîndu-se de talentul ce se vădea în versurile compuse de ea.

Întreaga familie se afla în sala cea mare, cînd Marcello, luîndu-și pălăria și mantaua și încingîndu-și spada, voi să-și ia rămas bun.

— Încotro pleci iarăși ? întrebă cu severitate mama.

— Să văd prieteni și cunoscuți. Dimineața e superbă, iar voi n-o să-mi simțiți lipsa, răspunse neastîmpăratul tînăr.

— Mi s-a dat a înțelege, replică mama, că te întîlnești în munți cu acel om suspect, Ambrosio, care se pare că-i în legătură cu banditii dimprejur de Subiaco.

— Ah, mamă, ripostă Marcello, în zilele noastre oricine nu-i învățător, preot sau avocat e numit bandit. Dar te asigur că cei dintîi jefuiesc mai abitir decît cei care, din motive foarte întemeiate, au rupt legătura plicticoasă cu statul ; între ei se află oameni nobili, virtuoși, bărbați de origine princiară.

— Fiule, rosti cu mare seriozitate Iulia, luîndu-i din mînă pălăria și punînd-o pe masă, vorbești ca un copil fără minte, care nu cunoaște lumea și legile morale ; n-ai decît să rămîi așa, dacă asta ți-i dorința, numai să nu uiți niciodată că minunatul tău părinte și venerabilul tău bunic au fost avocați.

— Cum aș putea să uit, replică Marcello, doar numele lor sînt menționate în atîtea cărți plicticoase că numai asta ar ajunge ca să-mi doresc o altă meserie.

Își înhăță pălăria și dispăru pe ușă cu atîta repeziciune, încît mamei îi amuțiră pe buze vorbele pline de indignare.

Flaminio se ridică și închise ușa pe care, în fugă, impetuosul lui frate o lăsase deschisă.

Zîmbind blînd, Vittoria își înălță ochii de pe carte pentru a întîlni privirea mamei.

— Ce părere ai, copila mea ? oftă Iulia.

— De multă vreme sînt de părere că băiatul trebuie lăsat în voia lui. La el e un fel de mîndrie și satisfacție bolnăvicioasă să nu te asculte și să te contrazică ; cu cît mai des îl sfătuiești de bine, cu atît mai mult va căuta prilej să facă ceea ce îi interzici. Dacă nu te vei mai arăta atît de îngrijorată de soarta lui se va înțelepți de la sine, căci atunci își va putea închipui că se comportă ca un om pe deplin liber.

— Numai de nu s-ar întîmpla pînă atunci o nenorocire, oftă mama.

— Asta trebuie să rămînă în grija soartei, ca toate celelalte, replică Vittoria, căci Marcello a trecut de vîrsta cînd putea fi educat și sfătuit.

— Oare de unde-i vine lui încăpățînarea asta ? începu Iulia din nou. Tatăl vostru a fost blînd, potolit și bun,

nu putea suferi ființele sălbatice și nesupuse ! Era calmul și ordinea în persoană ! De la cine a moștenit băiatul firea aceasta ?

— Bineînțeles că de la tine, spuse Vittoria rîzînd.

Iulia se ridică, se duse la fereastră, privind afară cîteva clipe, apoi se întoarse, se uită la fiica ei de aproape și întrebă tăios :

— De la mine ?

Vittoria nu se întimidă ; închise cartea, o vîrî într-un tartaj de piele și răspunse calm :

— Iată cum îmi explic eu firea lui impulsivă : caracterul tău hotărît, temperamentul puternic, inima nobilă, gata să se jertfească pentru convingerile sale, toate s-au preschimbat în el, ca bărbat, în asprime și sălbăticie tinerească care se va îmblînzi mai tîrziu de la sine. Și eu am fost un copil violent și desigur că nici tu nu erai prea blîndă pe vremea cînd te jucai cu păpușile.

— S-ar putea să ai dreptate, încuviință mama, nu m-am gîndit niciodată la asta. E adevărat că mai tîrziu uităm cu prea multă ușurință cum eram în copilărie.

— L-am văzut iar pe Camillo Mattei, reluă vorba stăpîna casei, părea că se îndreaptă încoace. Nu știu ce caută mereu la noi.

— E un băiat foarte drăguț, spuse Vittoria bucuroasă ; ne distrăm cu el de minune, îl necăjim și el nu se supără niciodată, e atît de modest, de devotat, că nu poți să nu-l iubești.

— Nu înțeleg ce nevoie avem de el, se indignă Iulia, clătinînd din cap. E ignorant, prostuț, dintr-o familie obscură ; stă de săptămîni de zile pe capul bietului preot, unchiul lui. De ce nu se întoarce la părinți la Roma să-și continuie studiile ?

— Lasă-l în pace, mamă dragă, se rugă Vittoria. Mi-e drag și mie și tuturor celorlalți din casă ; familia noastră e cunoscută ca ospitalieră ; de ce să facem o excepție față de el ? Să-ți spună doica sau bătrînul Guido ce bun și simpatic e totdeauna Camillo.

Mama își dădu osteneala să pară veselă atunci cînd intră în cameră Camillo, care se închină cu foarte mult respect și rămase sfios în picioare pînă ce Flaminio se apropie și-i oferi un scaun alături de el.

— Camillo, i se adresă Vittoria, doreai să vezi schițele tablourilor pe care Zuccari le-a pictat pentru cardinalul Farnese în castelul lui cel nou, Caprarola ; iată, ai aici splendidul album ; ni l-a trimis ieri.

Camillo îl răsfoi și spuse apoi puțintel stingherit :

— Înțeleg prea puțin din aceste lucrări mărețe și ingenioase. Iar războaiele și măcelurile nu-mi fac deloc plăcere. Bineînțeles, altceva e lupta lui Constantin sau a lui Attila pictată de Rafael...

— Ce om încăpățînat ! exclamă Vittoria, pe jumătate furioasă, pe jumătate amuzată. Cînd începe el cu Rafael, nu mai există nimic altceva, toate trebuie să intre în umbră. Și totuși cardinalul este convins, iar pictorul lui e încă și mai încredințat că se poate lua la întrecere cu acel tînăr și cu sălile Vaticanului și că pe scara artei stă mai sus cu cîteva trepte. Ce creații minunate și cît de poetice sînt tablourile din Sala somnului și a viselor ! Ele vor putea servi pururi drept model.

— Oricum ar fi, replică Camillo cam înciudat, azi e o dimineață atît de frumoasă și de senină, fără să fie prea cald, că mai bine am face o plimbare cu doamnele.

Mama își luă pălăria de soare și Vittoria îi urmă exemplul.

— Să mergem la Villa d'Este, spuse donna Iulia, să mai admirăm o dată frumusețea noului palat și splendidele grădini.

— O, nu ! strigă Vittoria indignată, cu mulțimea aceea de fîntîni arteziene și statuete de marmoră, drăgălaș aranjate, locul ar fi cu totul nesuferit, dacă n-ar fi fost plantați chiparoșii care au totuși o înfățișare nobilă. Nu ! Să mergem spre încîntătoarele cascade ! Spre vila muzeu, spre grota lui Neptun. Acolo sufletul și toată ființa noastră își găsește adevărata desfătare. Acolo dulcea încîntătoare natură mă ia de mînă cu familiaritate și-mi șoptește la ureche, ca un poet genial, mii de lucruri drăgălașe, emoționante, înălțătoare, vesele, cum nu se află în nici o carte și în nici un manuscris.

Flaminio își conducea mama, iar Camillo pășea alături de Vittoria. Era vădit că bietul băiat se simțea mic și umilit lîngă superba făptură, dar, în același timp, era

măgulit că i se îngăduia s-o însoțească cu atîta familiaritate.

Cînd ajunseră în apropierea cascadelor, mama se opri la umbra măslinilor, contemplînd, visătoare, frumoasele coline împădurite.

Vittoria însă trecu repede mai departe, ca să admire priveliștea torentelor.

— Cît de multe lucruri știți, începu Camillo cu voce înăbușită, infinite — iar eu...

— Lasă prostiile, strigă Vittoria, grăbind pasul, plină de exuberanță. Privește mai bine splendoarea acestui peisaj prea cunoscut, apele acestea ce nu obosesc niciodată să povestească poeticele lor legende, care nouă ni se par mereu noi deși le știm pe de rost. Să fim aici copii, copii adevărați care uită de toate în jocul lor.

În acea clipă trecu pe lîngă ea, în sus, un iepuraș alb. Vittoria sări după el, aruncînd în urma micii jivine o minge colorată, pe care o purta cu ea. Mingea se rostogoli la vale, în șuvoiul de apă care cădea cu zgomot de la mare înălțime, formînd jos un fel de vîltoare pe care mulți o numeau Grota lui Neptun. De teamă ca mingea să nu-i fie luată de apă, Vittoria se avîntă atît de repede în jos, încît Camillo abia o putea urma ; dar ajunsă pe malul apei se aplecă atît de tare și de imprudent după jucăria strălucitoare, că lunecă chiar în mijlocul torentului.

Îngrozit și urlînd ca scos din minți, Camillo se aruncă în apă, apucă trupul Vittoriei care abia se mai sprijinea într-un colț de piatră, se încordă și strîngînd-o disperat la piept o purtă în sus : erau salvați. Fără să-și mai dea seama, cu puterea uriașă a disperării, Camillo cel firav duse trupul puternic al Vittoriei cîțiva pași mai sus pentru a se putea odihni alături de ea în iarba ce scînteia sub razele soarelui. Șuvițele de apă ale cascadei din apropiere, lovindu-se de stîncă se împrăștiau în mii de stropi ce cădeau ca o pulbere colorată sau ca o țesătură diafană peste trupurile și fețele celor doi.

Palidă ca o moartă, dar continuînd să zîmbească, Vittoria sta în iarbă privind cu recunoștință spre salva-

torul ei. Îi întinse mîna, care încă îi tremura, și Camillo, speriat și fericit, buimăcit și ametit sărută cu ardoare frumoasa mînă ce i se oferea.

— Cum aș putea să te răsplătesc ?

— Iată cum ! strigă timidul Camillo, apăsînd pe frumoasele-i buze un sărut arzător. Ea tăcu și nu-l respinse și abia cînd Camillo, ametit, începu din nou și încă mai impetuos s-o sărute, ea își întoarse fața și, zîmbind, îi lovi ușor gura fierbinte cu degetele.

Atunci el își veni în fire și fu în sfîrșit în stare s-o privească atent. Pălăria ei se pierduse în valuri odată cu mingea, părul i se desfăcuse și din bucle i se prelingea apă ; bustul splendit cu sînii rotunzi, marmoreeni era aproape gol și strălucea orbitor în umbra ușoară și dulce pe care o împrăștiau copacii. Veșmîntul ud, lipit de corp îi desena formele minunate, încît fața apărea în ochii tînărului așa cum sînt zugrăvite nimfele izvoarelor în tablourile celebre ori ca însăși Amfitrita, maiestuoasa soție a zeului Neptun, care probabil, cu numai cîteva clipe înainte, îmbătat de dragoste, voise s-o atragă la el în grotă. Vittoria privea cu încîntare jocul razelor de soare în aburul și ceața stropilor de apă ; curcubee strălucitoare dansau, se legănau în cristal topit, ca niște adevărate făpturi vii.

— Privește, Camillo ! strigă ea veselă, țin în mînă ceea ce nu-i cu putință și nu-i decît închipuire. Așa cum se fugăresc duhurile naturii îți pot oferi un copil jucăuș al soarelui, această undă strălucind în toate culorile. Uite ! în iarbă, la picioarele mele, la fel se joacă drăgălașele și neastîmpăratele năluci, licurici care au fugit, fără să le pese, din slujba lui Apollo. Și mai ascultă, prietene, cum pasărea aceea din pădure rîde de noi cu cîntecul ei batjocoritor de triumf, ca și cum noi ne-am fi aruncat în apă ca să ne înrolăm în armata peștilor.

Camillo îi aduse aminte cu sfială :

— Trebuie să ne întoarcem la ceilalți și să plecăm acasă. De spaimă și răceală ai să te îmbolnăvești.

— Spaima a trecut de mult, răspunse Vittoria, ridicîndu-se fără grabă și vrînd să-și potrivească șalul de dantelă pe piept, a cărui lipsă o sesizase, puțin rușinată,

abia acum. Da, desigur, trebuie să ne întoarcem, îngînă ea. Trebuie ? — O, acest nesuferit trebuie din viața de toate zilele ! Într-adevăr povestea zboară odată cu fluturii, ciocîrliile și privighetorile ; ajungem la ultimul cuvînt chiar al celei mai frumoase poezii, închidem cartea și o așezăm pe-o poliță de lemn. La sfîrșitul celui mai minunat concert, răsună vocea răgușită a unui biet servitor, poftind oaspeții la masă. Oare toate trebuie să fie așa ? N-am putea oare să încheiem un pact cu Dumnezeu sau cu vreun spirit de sus, ca lucrurile să se petreacă altfel ?

Camillo o privea cu ochi mari, conducînd-o de mînă pe cărarea abruptă a colinei. Flaminio împreună cu Iulia le ieși sus în întîmpinare. Cît de speriați au fost amîndoi cînd Camillo le povesti în grabă și numai în cîteva cuvinte aventura și primejdia prin care trecuseră. Flaminio se făcuse palid și trebui să se sprijine de trunchiul unui copac ca să nu cadă. Mama însă îl copleși pe Camillo cu mulțumiri și laude pentru curajul și prezența lui de spirit.

— Vino cu noi, scumpe prieten, hotărî ea, trebuie să te schimbi, Flaminio îți va da niște haine, te vei culca într-un pat cald, vei bea vin fierbinte și vei primi toată îngrijirea de care ai nevoie.

— Nu, nu ! protestă Camillo, mulțumesc din toată inima pentru bunătatea și prietenia cu care mă onorați, dar n-am nevoie de nimic. Nu mai sînt ud, soarele e fierbinte, alerg acasă la unchiul meu care stă aproape și-mi schimb hainele. Sînt atît de bucuros că am putut să fiu de folos și s-o salvez pe minunata dumneavoastră fiică ! O fericire nemeritată pentru mine !

Și Camillo se îndepărtă cu grabă, iar mama, fără să mai spună vreun cuvînt, își conduse copiii acasă. Vittoria era cufundată în gînduri, Iar Flaminio copleșit de emoție.

Cînd Camillo ajunse acasă și-i povesti unchiului său extraordinara întîmplare, acesta se supără grozav :

— Mereu faci prostii care pot să aducă cele mai cumplite necazuri. Mai bine v-ați fi înecat amîndoi și vă înghițea torentul ! Ți-am spus de atîtea ori : un om simplu ca tine nu trebuie să se lege de persoane sus puse.

pline de trufie. La ce te-ai putea aştepta de la ei ? Ai să-ți pierzi numai timpul și ai să ajungi să fii nemulțumit de starea ta. Chiar de-ai scoate în fiecare zi pe vreunul din ei din apă, punîndu-ți viața în primejdie, tot n-ai să te alegi cu nimic. Ei au de-a face cu cardinali și baroni. Cînd se întîmplă ca îngîmfatul acela de abate, fratele mai mare, să dea pe aici abia se uită la mine peste umăr. Oricît m-aș umili eu, dumnealui n-are să-mi facă niciodată vreun bine. Acuma, hai, du-te în odaia ta ! Dezbracă-te, vîră-te în pat ca să te încălzești, am să-ți trimit masa acolo.

Camillo se supuse bucuros, numai ca să fie, în sfîrșit, singur. Aproape fără să-și dea sama ce face, se dezbrăcă, se întinse în pat și începu să viseze din nou la miraculoasa întîmplare.

— Doamne Dumnezeule, exclamă el în sinea lui. Cine sînt eu ? Și ea mi-a îngăduit să-i fur sărutări de pe buzele-i divine. În acel ametitor avînt am simțit totuși că și ea m-a sărutat. După aceea și-a ferit fața, dar cît de gingaș, cît de prietenos ! Și chipul ei ! Sînul ! O, ce neputincioasă e marmora, culoarea să imite ceea ce viața ne înfățișează atît de aproape și real ! Da, am avut această fericire ! I-am simțit corpul alături, l-am îmbrățișat, i-am auzit bătăile inimii. Și clipa aceea, cînd s-a ridicat și i s-au dezvelit genunchii ! Oare aș putea să uit vreodată acea strălucire orbitoare ? Și amintirea ei nu mă va face oare să mă simt nenorocit, să-mi pierd mințile ? Cît de mată este lumina, cît de cenușiu este albul cel mai sclipitor în comparație cu strălucirea și splendoarea trupului unei femei frumoase. Ochiul care a contemplat o dată această minune vrea s-o admire mereu. La ce bun să mai trăiesc ? Acele clipe nu se vor mai întoarce niciodată, niciodată. N-ar fi fost oare mai bine să mă fi lăsat dus de torent împreună cu ea în prăpastia veșnic neagră ? S-o ucid în loc s-o salvez ? Știm noi oare ce-i moartea ? Pentru mine ar fi fost voluptate, fericire, beatitudine.

Astfel delira Camillo, nefiind în stare nici să doarmă, nici să fie cu adevărat treaz.

Capitolul al doilea

Deoarece familia Accoromboni avea foarte mulți cunoscuți și prieteni, mai ales în învecinata Romă, era firesc ca cei cu care întreținea relații să afle din zvonuri întîmplarea Vittoriei, însă cu atîtea exagerări încît unii ajunseseră să creadă că tînăra și frumoasa fată fusese răpită de o moarte preatimpurie. Mama, care nu-și da pe față tulburarea, căci evita totdeauna cu grijă să-și manifeste în vreun fel slăbiciunea, nădăjduia să-l vadă curînd pe tînărul salvator pentru a-i mulțumi încă o dată și pentru a afla chiar de la el în ce fel putea să-i fie de folos, eventual în cariera lui viitoare. Dar cum Camillo nu se arăta, începu să fie îngrijorată, după cum era și Vittoria, presupunînd că tînărul s-ar fi îmbolnăvit, căci nu putea crede că el s-ar fi întors la Roma fără să-și ia rămas bun. Tot așteptîndu-l, mama spuse într-o dimineață Vittoriei :

— Draga mea, nu se cuvine să nu ne interesăm defel de tînărul căruia îi datorăm viața ta. E sărac, și după cum am aflat, părinții lui trăiesc la oraș în mare mizerie. Se pare că el s-ar dedica vieții clericale, deci trebuie să-i înmînăm lui ori părinților o sumă oarecare de bani ca să-și poată continua studiile mai ușor, și pe urmă să-l recomandăm cu insistență unuia dintre binevoitorii noștri protectori, ca să capete curînd un post rentabil și să poată mai tîrziu să-și întrețină părinții. În asemenea împrejurări mă cuprinde iar părerea de rău că nu-s bogată ca să pot asigura pe toată viața fericirea unui om ca el. În tot cazul, îi voi dărui cei o sută de scuzi pe care am reușit să-i pun deoparte din economiile mele pentru situații neprevăzute. Mai tîrziu, o recomandare bine primită poate fi socotită drept o sumă de bani foarte importantă. Ce credeți voi, copii, tu Flaminio și tu Vittoria, despre planul meu ?

Flaminio își aprobă mama fără nici o ezitare, Vittoria însă zîmbi și clătină din cap. Mama, surprinsă, o privi cu atenție, încercînd să-i ghicească părerea.

— Vai, nu ! strigă cu vioiciune fata, credeți-mă, Camillo e cu totul altfel decît vă închipuiți voi. L-am stu-

diat încă de mult și-l cunosc perfect. Oricît de prostuț ar părea și oricît de timid și nesigur în felul de a gîndi și de a se purta, căci el nu are încă un caracter educat și format, totuși e atît de mîndru încît, cu siguranță, va refuza această binefacere care-l va jigni și îndurera, considerînd-o drept o plată. Să nu crezi, dragă mamă, că dorința lui e să ajungă preot. Mi-a mărturisit acum cîteva luni la Roma că urăște această carieră. El ar vrea să fie soldat sau să pornească în lume ca negustor, să întreprindă călătorii pe mare, să vadă țări străine. Îl atrag minunatele aventuri ale marinarilor, ale conducătorilor de oști și ale condotierilor. Citește cu pasiune cărți cum ar fi vechea epopee despre condotierul Piccinini și lipsește, de cîte ori poate, de la liturghie și de la slujbele bisericești. De aceea mulți dintre colegii lui îl dușmănesc și-l numesc cu răutate eretic și luteran. Și pe de altă parte — o sută de scuzi ! Dragă mamă, dacă pînă la urmă trebuie să plătești pentru mine, oare nu valorez eu mai mult ? Suma asta e așa de neînsemnată încît nu mi-aș putea răscumpăra cu ea nici cățelul.

— Ființă fără minte ! zise mama zîmbind, cît de copilărește poți cîteodată vorbi, deși mulți oameni înțelepți te admiră deseori pentru inteligența ta. Știu tot atît de bine ca și tine că un bun suprem, neprețuit, nu se poate socoti în bani. Dar tocmai de asta viața copilului pe care o mamă n-ar putea-o răscumpăra nici cu milioane, e răsplătită cu recunoștința, cu puținul care se poate oferi, cu un mic ajutor. Salvatorul simte acest lucru și ceea ce i se oferă cu prietenie cînd are nevoie, primește cu emoție, ca și cum ar fi vorba de cine știe ce comoară. Sîntem veșnic în luptă cu viața și cu forțele din afară care ne stăpînesc. Dacă pot să ușurez aproapelui această luptă, o fac, măcar printr-un ajutor cît de mic.

— E foarte adevărat, spuse Vittoria, dar tocmai de asta, într-un caz atît de important, bunăvoința și prietenia, atitudinea sinceră de încredere, raporturi intime, frățești, care să-l facă pe salvator să simtă că aparține familiei, toate înseamnă pentru un om sensibil adevărata recunoștință și cea mai mare răsplată. Astfel trebuie să ne comportăm față de simpaticul și modestul Camillo, iar la Roma să-i vizităm din cînd în cînd părinții care,

fără îndoială, vor fi foarte măguliți și fericiți de asemenea atenție.

Mama se ridică și începu să se plimbe agitată prin cameră.

— Deci aici trebuia să ajungem ! oftă ea așezîndu-se iar în fotoliu. Poate că din această întîmplare ni se va trage nouă tuturor o soartă tristă. Tocmai lucrurile pe care mi le-ai arătat cu atîta patos, voiam să le evit cu desăvîrșire, deoarece cunosc mai bine decît tine sufletul omenesc. Tocmai pentru că o relație de intimitate, o apropiere frățească se dezvoltă atît de firesc după o asemenea nenorocire și nici o răsplată propriu-zisă nu-i cu putință, generosul binefăcător va considera pînă la urmă pe însăși ființa salvată ca preț al răscumpărării, menind-o sacrificiului în chip egoist, dar pierzînd în acest fel orice merit. Ființa salvată, într-un fel de exaltare a sentimentului de recunoștință, are adesea slăbiciunea să accepte plata unei asemenea creanțe fără să-și dea seama că pe această cale va muri sigur mai tîrziu de o altă moarte. Și dacă ar fi să te pierd în acest fel, nu voi fi mai puțin îndurerată de cum aș fi fost dacă te-ar fi înghițit torentul furios. Tocmai de aceea Camillo Mattei trebuie să ne treacă pragul cît mai rar cu putință ; îi sîntem datori cea mai mare recunoștință, dar mai mult ca oricînd trebuie să-l îndepărtăm din preajma noastră ; trebuie să-și dea seama că trăim în sfere diferite și că lumile noastre nu se pot atinge niciodată.

— Mă uimești, mamă, replică Vittoria, înroșindu-se toată. Desigur, mi-e drag bietul Camillo aproape cît și Flaminio al nostru — dar de aici și pînă la ce faci aluzie, doamnă Iulia... nu poate fi vorba niciodată. Spui că tu cunoști mai bine decît mine sufletul omenesc — se poate ; dar eu îmi cunosc propria inimă, propriul caracter, care în unele privințe, probabil, ți-e străin și necunoscut.

— Iată cum vorbește tinerețea lipsită de experiență ! exclamă cu violență Iulia. Inima ta ! Caracterul tău ! Poți avea așa ceva pînă ce n-ai simțit și n-ai suferit nici o lovitură a soartei, nici o durere mare, copleșitoare ? Înainte de-a fi topit, călit și făurit, fierul este doar un bulgăre de pămînt, fără elasticitate, tărie și rezistență. Caracterul tău este încă vis și presupunere ; ce-ai fost

și ai devenit pînă acum e doar un reflex al spiritului, al gîndirii și al experienței mele. Crede-mă, copila mea, în adîncul sufletului nostru, unde niciodată nu ajunge să pătrundă nici privirea tinereții nebănuitoare, nici închipuirea cea mai îndrăzneață, acolo dorm demoni groaznici. Învățăm să cunoaștem oamenii înainte de a ne cunoaște pe noi înșine. Dacă acest Camillo ți-ar fi mereu în preajmă, dacă s-ar obișnui în așa măsură cu aceste relații, încît să-i devină absolut indispensabile, în momentul cînd tu ai vrea să te scuturi de prezența lui împovărătoare, vanitatea lui, sentimentele lui jignite, afecțiunea și umilința l-ar cufunda într-o pasiune cumplită și s-ar dezlănțui cu atîta furie, egoism și abnegație în același timp, gata să moară sub ochii tăi, încît mila, îngrijorarea, mustrările de conștiință pe care ți le-ai face te-ar putea înșela asupra ta însăți încît să crezi o bucată de vreme că împărtășești aceeași pasiune și să regreți prea tîrziu sacrificiul tău. Crede-mă, asta se întîmplă destul de des și nu rareori cele mai nefericite căsătorii se încheie din dragoste nereală. Într-o anume dispoziție de spirit renunțăm la noi înșine, la ce avem mai sfînt, cu mai multă ușurință decît atunci cînd azvîrlim un os unui cîine flămînd. O alegere liberă și nobilă trebuie să stea la baza căsătoriei tale cu un om de vază pentru ca ființa ta, atît de înzestrată, să cîștige prin unirea voastră. Mai important ca orice e ca el să te înțeleagă, să cunoască oamenii și noblețea spirituală adevărată. Un asemenea soț te înalță pînă la sine, nu tu pe el, căci nimic nu-i mai mizerabil și mai jalnic decît o căsătorie în care femeia e superioară bărbatului.

Cu brațele sprijinite pe masă, Vittoria își ținea capul ei frumos în mîini și privea în pămînt, așa că pletele ei negre îi învăluiau fața ca un nor întunecat. Deodată, ca trezită dintr-un vis, își înălță ochii și, parcă speriată că-l vede pe fratele ei alături, se ridică și-i șopti ceva la ureche. Flaminio ieși imediat din cameră.

— Ce-i cu tine, scumpa mea? întrebă Iulia foarte mirată.

— Vreau doar atît să-ți spun, mamă, răspunse Vittoria, și lucrul acesta nu trebuia să-l audă Flaminio, că eu nu vreau și n-am să mă mărit niciodată.

— Astăzi ți-ai ieșit din minți, strigă Iulia, cum poate copilul meu să-și propună sau să hotărască așa ceva ?

— Văd bine mamă, spuse Vittoria foarte emoționată, că mă prețuiești foarte puțin, cu toate că mă iubești. La ce ne folosesc lecturile, relațiile cu oameni inteligenți, cunoașterea trecutului și toate cîte ne cîntă și ne spun cele mai nobile spirite, dacă toate trec ca pe lîngă bușteni și pietre și nu strigă sufletului nostru : Trezește-te, au răsărit zorile, cheamă-ți slujitorii din toate cămărușele inimii și ale minții, trimite-i la lucru, ca să se trezească în ființa ta hotărîri și forțe ce pot preface ce-i vis și nevăzut în faptă și realitate ! Da, mamă, am ajuns să am groază față de orice bărbat, cînd mă gîndesc că va trebui să-i aparțin, să-i sacrific întreaga mea ființă. Observă chiar și pe cei mai buni pe care-i cunoaștem, pe cei mai distinși : cît de meschini, slabi și vanitoși apar de îndată ce se scutură de jena primei clipe și se comportă liber, pe față. Acea lascivitate deplorabilă ce-l cuprinde îndată ce aud cuvîntul iubire ori frumusețe ; virtutea neroadă, plină de sarcasm, arborată de alții care vor să treacă drept oameni morali ; lingușirea și servilismul față de femei pe care în adîncul sufletului le disprețuiesc, — O, Doamne ! dacă vreau să-mi păstrez liniștea și voioșia în prezența lor trebuie să mă prefac ușuratică și să-mi adorm spiritul de observație. Și acestor oameni fără scrupule, plictisiți, avizi de bani, însetați de onoruri, să le dăruiesc comoara trupului meu curat, a castității și inocenții mele, ca pe-o mobilă, un vas, o carte sau orice alt lucru neînsufletit ? Și, vai, nu mă pot gîndi decît cu oroare la datoria ce ne-o impune viața, să scoți în dureri din tine, ca dintr-un dulap, ca dintr-un sicriu viu, o făptură, care în starea de imbecilitate de la început mă cunoaște tot atît de puțin, poate chiar mai puțin, decît garoafa pe care o cultiv în grădină. Mă, înspăimînt numai cînd vorbesc despre asta. N-aș suporta pentru nimic în lume să trec cu adevărat prin această spaimă și oroare ! Ce bine ai făcut, mamă, că nu mi-ai interzis, ca alți părinți, lectura operelor lui Bandello, Boccaccio și ale scînteietorului Ariosto, căci acea așa-zisă dragoste, faimoasa pasiune atotstăpînitoare, care nu ur-

mărește decît acest scop oribil, în loc să mă ispitească, mi-a devenit odioasă.

— Ce gînduri nefirești ! exclamă mama. Copila mea, numai fantezia ta anormală îți provoacă această groază, nu condiția însăși a vieții care și-a primit binecuvîntarea atît prin legile dumnezeiești cît și prin cele omenești.

— Înțeleg foarte bine, replică Vittoria, voința lui Dumnezeu și a naturii ; respect acest statut și-i pricep necesitatea. Dar de ce trebuie să mă supun și eu acestei sentințe și să nu-mi fie îngăduit să mă retrag, ca atîția clerici, călugărițe și sfinți ?

— Și ai vrea să te înmormîntezi într-o mănăstire, tu, un copil atît de plin de viață ?

— Nu, mamă, odată cu capul ! Eu respect căsătoria ; doar tu, minunată Iulia, ești mamă și încă o mamă a mai multor copii ; ție trebuie să-ți mulțumesc că mă bucur de viață. Lasă-mă însă în voia mea. Cine știe, poate timpul și experiența mă vor schimba. Tu ești de părere că bărbatul trebuie să fie superior femeii. Dar eu n-am văzut încă nici un bărbat care ar putea să se compare cu tine ; pe scumpul meu tată nu l-am cunoscut, așa că nu pot să am nici o părere ; dacă ar trebui însă cu tot dinadinsul să mă supun legii de care vorbim, apoi mi se pare că pentru mine e mai potrivit un bărbat cum e Camillo, pe care să-l simt inferior fără nici un fel de amărăciune.

— Conversația noastră și părerile tale ciudate îmi vor da de gîndit încă multă vreme, spuse mama. Vrei să respingi pe cel pentru care poezia și artele fac farmecul vieții, deși pe tine pictura și poezia te pasionează, deși apreciezi frumusețea bărbătească. Cum ai să trăiești în societate cu această fire denaturată ?

— Cu hotărîre și curaj reușești orice, replică Vittoria senină. Chiar ieri citeam încîntătorul volumaș al Tulliei d'Aragona : *Despre nemărginirea dragostei*. Femeia aceasta celebră nu s-a căsătorit niciodată, și totuși a fost divinizată în lumea întreagă, glorificată în tablouri și elogiată de marele Bembo, de admirabilul poet Bernardo Tasso și de atîtea alte personalități renumite.

— Bagă de seamă ! oftă mama din greu, unde vrei s-ajungi ? Ființa aceea, oricît era de frumoasă și de poetică, n-a putut să se compare niciînd în ce privește vir-

tutea și nobleța cu Colonna și celelalte poetese căsătorite ; după cum știi și tu, se spune că a fost celebră și iubită datorită, în parte, faptului că moravurile ei erau frivole ; iubirea platonică pe care o cînta s-a coborît de foarte multe ori pe pămînt, și fiindcă și tu ești frumoasă, s-ar putea ca, din încăpățînare, în loc să devii o soție, să devii o curtezană.

Punînd ușurel un deget pe buzele mamei sale, Vittoria spuse :

— Încetează, te rog ! Cîte nu spune lumea pe seama femeilor excepționale ! Eu cred că ea ducea o viață frumoasă, pură, apropiindu-și tot ce era mai nobil în savanții, prinții și poeții care-i stăteau la picioare. N-a scris bătrînul și pedantul Speron Sperone din Padova un original dialog despre iubire, unde apare ea preamărită și venerată de marele Bernardo Tasso ? De altfel strălucitul poet n-a negat niciodată că ea a fost muza lui.

— Nu uita, replică Iulia, că severul Sperone era atunci tînăr și că mai tîrziu într-un dialog moral și-a retras în mare măsură toate acele păreri și afirmații.

— Cu atît mai rău pentru el ! exclamă Vittoria. Nu trebuie să renunțăm niciodată la ceea ce a aparținut cu adevărat spiritului nostru. Cine nu-i credincios sie însuși nu poate fi credincios față de nimeni. Cine se tăgăduiește pe sine va tăgădui și divinitatea. Bineînțeles asemenea oameni își scuză comportarea, invocînd limitele aspre și jalnice ale unei morale aride și ale unei religii greșit înțelese.

— Între timp am uitat cu totul de Camillo, spuse mama, ridicîndu-se din fotoliu. Trecu în camera servitorilor și simți că discuția cu Vittoria însemna o cotitură importantă în viața ei, căci o adusese în cu totul altă atitudine față de copilă. Nu-i bănuise spiritul și judecata riguroasă și înțelegea acum că grația poetică, candoarea și zburdălnicia copilărească a frumoasei ei fete dovedeau pe cît temperament, pe atîta logică. Era îngrijorată că ideile ei sumbre ar putea vreodată să-i biruiască seninătatea. Oare nu alunecăm toți mereu spre granițele nebuniei ? reflecta ea îngrozită ; muncă, datorie, distracții și reculegere trebuie să ne ocupe continuu timpul pentru a nu ne prăbuși în abisul căscat la picioarele noastre,

așa cum s-a prăbușit ea acum cîteva zile în vîltoarea cascadei.

Deoarece Flaminio nu era acasă, stăpîna o trimise pe Ursula, doica cea bătrînă, la preotul din sat, ca să afle dacă nu cumva Camillo Mattei s-a îmbolnăvit după fapta lui curajoasă, întrucît nu mai dăduse de atunci nici un semn de viață. Bătrîna, curioasă și vorbăreață din fire, se arătă bucuroasă să mai cunoască pe cineva din acea localitate mică unde n-avea decît prea puține distracții. După ce-și potrivi îmbrăcămintea și se înfășură într-o broboadă albă, se îndreptă spre căsuța preotului. Acesta își ridică morocănos ochii de pe cartea de rugăciuni spre vizitatoarea necunoscută care, cu un potop de vorbe, îi transmise salutările stăpînilor ei și întrebă apoi de ce tînărul și drăgutul Mattei n-a venit să primească mulțumirile fierbinți ale întregii familii.

— Stai, te rog, jos, odihnește-te, spuse preotul. Atîta trăncăneală trebuie să te fi istovit. Nepotul meu e bolnav. Tînăra și vesela domnișoară a scăpat, după cîte aud, fără o vînătaie. Așa se întîmplă totdeauna cu cei sus-puși și bogați. Noi, sărmanii, trebuia să tragem ponoasele și să plătim oalele sparte. Apa nu i-a făcut nici un rău băiatului, dar cînd a sărit, a căzut cu atîta putere în pietrele ascuțite, că nu-și mai simte spatele, coastele și picioarele de durere. E plin de cucuie, umflat și învinețit. Doar vei fi știind și dumneata, îți vei fi aducînd aminte din tinerețe. că pietrele sînt mai tari ca apa.

— Vai de mine, cum să nu-mi aduc aminte, exclamă Ursula. Am alăptat toți pruncii stăpînilor — că altfel nu mai rămînea doamna Iulia așa frumoasă pînă la bătrînețe, și toți copiii aceștia, mai ales cel mai mare, domnul abate, vor fi supt multă deșteptăciune, judecată și ținere de minte, cu care acum se fălesc în lume și sînt lăudați, dar cunoașterea asta mi-a rămas. Da, preastimate părinte, știu că pietrele sînt tari, dar nu la fel, ci fiecare după cît e de fierbinte : și nu-i prieste nimănui să se izbească de ele. Dacă n-ar fi în pietre putere, evreii mînioși nu l-ar fi putut ucide cu ele pe Sfîntul Ștefan.

— Văd că-ți dai foarte bine seama, continuă preotul. Mă bucur să cunosc oameni cu înțelegere și experiență,

căci lumea se prostește din ce în ce mai mult. În ceea ce îl privește pe nepotu-meu, mă tem că stăpînii dumitale l-au dat gata; căci și dacă trupul i se însănătoșește, va rămîne toată viața cu mintea rătăcită. Acuma zace și bate cîmpii ca un nebun ; vorbește despre niște zei păgîni pe care i-ar fi cunoscut acolo, în bulboană. Apoi o-ntoarce, strigă că și el e unul dintre zeii vechi, că preainalta dumneavoastră domnișoară i-a dat această împuternicire. În aiureala lui filozofică mai declară că dacă ar fi avut destulă minte, ar fi rămas în fundul apei așa că, odată cu el, s-ar fi înecat și Vittoria cea grozavă ; acuma s-ar plimba amîndoi prin grădinile raiului și ar mînca dudele cele mai coapte din pomi. De sfînta credință nici nu vrea să audă ; socoate că nu-i poate fi de folos pentru intrarea lui viitoare în iad, căci dumnealui, domnul Pluton, și judecătorul lui de sub pămînt examinează candidații după altfel de catehism. Într-un cuvînt băiatul e pierdut și pentru mine și pentru biserică, și asta datorită numai preaînțeleptei dumitale stăpîne care l-a luat cu dînsa ca pe un cățeluș să-i scoată comoara pierdută din apă. A trebuit să chem îndată felcerul care l-a oblojit cu tot felul de alifii și i-a adus siropuri și picături pe care eu sărmanul trebuie să le plătesc acuma de unde am și de unde nu am ; niște păcătoșenii amare și grețoase că ar trebui să-mi dea cineva mai întîi o avere ca să mă facă să le înghit. Singurul folos al acestei povești blestemate e că zece ani de-acum înainte, mielușul nostru prostănac n-o să mai fie bătut deoarece spatele și coastele îi sînt aproape cu totul zdrobite și sfărîmate.

— Cuvioase părinte, îl întrerupse Ursula, dumneavoastră vorbiți așa de iscusit și alandala că eu nu pricep mai deloc ce vreți să spuneți. În tot cazul, nouă, neștiutorilor, ne vine greu să vă deslușim.

— Ei, dacă n-ai înțeles nimic din povestioara mea, mai să vezi singură ce-i de văzut.

Trecură în odaia bolnavului care se răsucea neliniștit pe patul lui îngust. Cînd cei doi intrară, bolnavul îi privi cu ochi arzători și strigă :

— Preascumpe Charon, mi-ai adus în sfîrșit pe doamna Vittoria, multașteptata mea soție ? Dar ce-nseam-

nă asta ? Dacă în acești trei sute de ani a îmbătrînit atît de tare, oare cum voi fi arătînd eu, care eram bătrîn încă înainte de a mă naște ! Cum ? Zbîrcituri pe o față smolită ? De ce ? Vittoria trebuie să apară venerabilă nu caraghioasă.

— Vai, tinere, strigă Ursula indignată, eu nu-s stăpîna, sînt doica ei care a alăptat-o și a crescut-o la sîn. Așa că lasă dumneata aiurelile și roagă-te lui Dumnezeu să te facă sănătos și să-ți întoarcă mințile rătăcite la loc.

— Tu ești aceea care ai hrănit-o cu sîngele, cu laptele și toate puterile trupului tău ? strigă plin de ardoare bolnavul, apropie-te, întruchipare a frumuseții, căci numai de la tine a putut ea să capete tot ce are neasemuit. Ochii ei, sunetul dulce al vorbirii, buzele divine, versurile pe care le compune ori le recită, toate zăceau în acest piept uscat și negru încă înainte de-a se naște ? O vino, dăruiește-mi și mie puțin din această hrană ca să capăt cît de cît o asemănare cu ea.

— Ptiu ! exclamă bătrîna indignată. Măcar de-ar bate cîmpii cuviincios, ca o femeie cumsecade să nu roșească la declarațiile lui de dragoste.

Ursula plecă înfuriată și dădu stăpînei un raport cu totul incomplet și confuz. Doamna Iulia trimise preotului prin fiul ei cel tînăr o sumă de bani importantă, pentru ca boala nepotului să nu-l împovăreze peste măsură și în același timp hotărî ca, în afară de bietul felcer, să se ocupe de bolnav un doctor priceput, bineînțeles pe socoteala ei. De asemenea procură suferindului răcoritoare, compoturi și alte întăritoare, nădăjduind să afle curînd că tînărul Mattei s-a întremat și s-a însănătoșit.

Capitolul al treilea

Starea lui Camillo se îmbunătăți. Forțele tinereții reușiră să învingă febra și boala. Sprijinul pe care i-l acordase doamna Iulia, trimițînd un medic priceput și contribuind cu bani la liniștirea bătrînului preot, a grăbit restabilirea bolnavului. Curînd, acesta își anunță vizita pen-

tru a prezenta generoasei familii mulțumirile sale. Stăpîna casei îl primi prietenoasă, dar în același timp, cu oarecare ceremonie. Chiar Vittoria, umărită de ochiul sever al mamei, adoptase față de el alt ton decît acela cu care îl obișnuise înainte, așa că bietul Camillo care, după acea scenă de neuitat, se așteptase la cu totul altă primire, se simți jignit și umilit ; era adînc tulburat, și dacă nu i-ar fi fost rușine de ceilalți ar fi izbucnit în lacrimi amare.

— Fără îndoială că te vei întoarce la părinții dumitale la oraș, ca să-ți continui studiile, spuse stăpîna casei ca să înviioreze conversația lîncezindă ; cum vei ajunge ceva mai departe, voi avea grijă, dragă tinere, să te recomand fiului meu, abatelui. Da, poate voi găsi chiar prilejul să vorbesc în favoarea dumitale cu cardinalul Farnese care, trebuie să știi, îndată după Preasfîntul nostru Părinte, are cea mai mare influență asupra treburilor bisericești. Și dacă te vei dovedi capabil și instruit și superiorii se vor convinge de dreapta dumitale credință vei reuși să fii foarte curînd transferat într-un post bun, de unde, treptat, să ajungi și mai sus și să poți astfel răsplăti dragostea scumpilor dumitale părinți și răscumpăra sacrificiile ce le-au făcut pentru dumneata.

Pe Vittoria o înfuriase acest discurs bine ticluit, dar n-avea curaj să-și dea pe față supărarea în prezența lui Camillo, ca să nu provoace vreo scenă neplăcută. Mama îi observase nemulțumirea, dar își propusese să nu se lase pentru nimic în lume abătută de la hotărîrea ei: Camillo răspunse stingherit și cu obrajii aprinși :

— Stimată doamnă, mai rămîn aici, în Tivoli, încă opt zile ; așa mi-a recomandat medicul pe care ați avut bunătatea să mi-l trimiteți. Apoi mă voi întoarce la Roma, dar mai nehotărît și mai nesigur decît oricînd, dacă sînt în stare să îmbrățișez cariera preoțească. E prea dureros să-ți consacri viața întreagă unei profesiuni față de care resimți o categorică aversiune. Domnia-voastră vrea să mă protejeze. O, cît de fericit aș fi dacă mi-ați putea procura un rang și o perspectivă în cariera militară, la Veneția, la Florența, oriunde ar fi. Ori dacă un mare comerciant din Genova ori din Veneția ar vrea să mă angajeze. Îmi dau seama că nu-s evlavios ; dacă m-aș sili să devin cleric —

cu totul împotriva vocației mele — mă tem că din spirit de contradicție — așa cum e omul făcut — să nu cad în cine știe ce grave erezii și să-mi pierd și sufletul și trupul.

— Dragă tinere, replică doamna Iulia pe un ton rece și sigur, dumneata nu te cunoști încă suficient. Ascultă sfatul meu, căci este cel mai bun. Știu din experiența cu propriul meu fiu Marcello cît de greu este să deschizi băieților o altă cale decît calea bisericii. În cariera militară e totdeauna preferat un fiu de nobil și toate casele mari din Italia au grijă ca posturile bune de pe lîngă principii din toate provinciile să le obțină protejații și rudele lor. Cu comercianții nu am nici o legătură, căci relațiile mele, prin care aș putea să te ajut, nu trec de granițele Romei. Cînd ne alegem calea vieții nu trebuie să ținem prea mult seama de înclinările și pasiunile noastre, căci destinul pe care îl provocăm și căruia ne opunem în momentul cînd luăm hotărîrea este prea serios ca să accepte jocuri și deprinderi ale copilăriei, flori trecătoare menite să cadă cînd apar fructele. Pentru că noi te cunoaștem, pentru că îți sîntem atît de profund îndatorați, încît sînt obligată să mă gîndesc și să mă ocup de dumneata ca de o rudă apropiată, pentru că se întîmplă că anumiți protectori și prieteni binevoitori, foarte influenți, îmi ascultă rugămințile și recomandările, pentru toate acestea, impune-ți, dragă Mattei, hotărîrea pe care eu o numesc destin, consacră-te acestei cariere și nicidecum alteia. Oare nu ești deloc ambițios, dragul meu ? Privește în jur cîți oameni s-au ridicat din sărăcie și umilință ajungînd ilustri pe această cale. Numai aici, în lumea bisericii, vei afla adevărata republică, egalitatea tuturor familiilor și rangurilor : preoți, episcopi, sfinți, chiar papi s-au ivit din sărăcie și întuneric pentru a lumina popoarele și a-și slăvi propria familie. N-avem oare chiar în preajma noastră exemplul marelui și eruditului cardinal Montalto, al cărui nume de familie este Peretti ? Nu-i nimeni la Roma și în întreaga Italie care să nu pronunțe acest nume cu veneрație. Și se trage dintr-o casă atît de săracă și de mizerabilă că bravii și modeștii dumitale părinți pot să se considere nobili în comparație cu familia lui. În copilărie acest spirit strălucit a fost silit să păzească vitele, a crescut din milostenia unor călugări nevoiași — și acum, iată !

Chiar dacă nu-i bogat, peste cîțiva ani poate ajunge ca orice cardinal în scaunul papal. Vezi deci, dragă prietene, că profesia la care nu vrei să te gîndești este singura în care sîrguința și caracterul se impun și în care chiar cei mai umili pot ajunge să stăpînească lumea.

Femeile, Vittoria și mama ei, se speriară cînd, în acea clipă, Camillo, care la început ascultase intimidat, izbucni în hohote de rîs.

— Desigur, aș putea să plec și în Asia, să trec drept sfînt, să devin mare Mogul. Ce m-ar putea împiedica să nu merg pe urmele celebrului și misteriosului Johannes ? Nici originea lui Melchisedec și a celor trei Crai de la Răsărit nu se cunoaște. Poate ar fi mai potrivit ca Jidovul rătăcitor să mă ia de tovarăș. Și el face afaceri în lumea întreagă.

Camillo tăcu brusc, plecîndu-și ochii și ștergîndu-și pe furiș o lacrimă. Iulia și Vittoria se priviră încremenite. Pe fața Vittoriei apăru ciudata ei paloare, ca de marmoră. Tulburat la culme, Camillo își înălță fruntea și spuse cu o voce întretăiată :

— Iertați-mi, vă rog, grosolănia. Sînt un om de nimic și nu merit să fiu primit într-o societate aleasă. Pe bună dreptate se cuvine să fiu respins de oamenii nobili.

Se ridică tremurînd, se apropie de doamna Iulia și-i sărută mîna cu umilință, apoi, oprindu-se în fața Vittoriei, îi cuprinse strîns degetele și i le ținu îndelung, apăsate pe buzele lui, simțind că și ea îi răspunde cu o strîngere ușoară a mîinii. Împleticindu-se, aiurit, bietul tînăr ieși din cameră.

Cu o mișcare violentă, doamna Iulia se ridică din jilț trecînd la fereastră. Vittoria rămase la locul ei, urmărindu-și mama cu o privire speriată.

— Deci aici am ajuns ! exclamă doamna Iulia, exact cum am prevăzut eu ! Așa-i natura nenorocită a sufletului omenesc, ca în orice împrejurare să-și făurească nădejdi absurde, de care se agață. Acum sîntem mîndri și aroganți, cuprinși de agitația ridicolă a unei pasiuni nebunești. Facem pe grozavul, deși sîntem mai rău decît un cerșetor imbecil. Și la drept vorbind, numai tu ești vinovată.

— Eu ? se înspăimîntă Vittoria.

— Da, pentru că în chip copilăresc și nesocotit nu ți-ai supravegheat cum se cuvine inima și limba. Iar el, în egoismul lui de bărbat, a interpretat cu totul greșit simpatia ta nevinovată ; vanitatea și îndrăzneala înnăscută a bărbatului l-au făcut să te coboare pînă la el, fiindcă îi ești superioară și pentru că îi pari splendidă și seducătoare ; își imaginează că te-a și cucerit, iar accesul de furie pe care a trebuit să-l suportăm, dovedește că rătăcirea lui a devenit o pasiune adevărată.

— Dar ce vină am eu în toate astea ? — replică Vittoria cu sfială.

— Cum, nesocotito ! se înfurie mama, crezi că n-am observat că i-ai strîns mîna la plecare ? Știi doar că am ochiul ager.

— Și chiar dacă-i așa, e un lucru absolut nevinovat. Mi-a fost milă de el, nu m-am gîndit la nimic altceva.

— Și crezi oare că un om atît de pătimaș n-a interpretat cu totul altfel acea strîngere de mînă ? Fii sigură c-a luat-o drept o declarație de dragoste din partea ta. Dacă într-adevăr îl iubești, ai făcut un gest nesocotit, dar ai fost cinstită. Dar dacă nu-l iubești, comportarea ta a fost o înșelătorie urîtă, unul din procedeele meschine ale femeilor ce-și merită pe drept proasta reputație, femei care prin perfidia lor foarte adesea duc la disperare pe cei mai nobili bărbați.

— În furia ta mergi prea departe, spuse Vittoria liniștit. Oare între o patimă sălbatică, grosolană care tinde neapărat la posesiune și o indiferență înghețată, moartă, între aceste două extreme nu poate exista și o simțire nobilă, gingașă, prietenoasă ? Trebuie să-ți mărturisesc că bietul Camillo mi-a fost totdeauna drag, dar niciodată nu mi-a plăcut atît de mult ca în timpul izbucnirii lui comice și demente, care pe tine te-a înfuriat așa de tare. Nu l-am crezut niciodată în stare de atîta forță. Dacă e posibil — așa cum mi-ai spus adineauri — ajung să cunosc și eu pasiunea și dorința de a mă căsători ; poate ca tandrețea mea pentru Mattei să se transforme în dragoste. Așa că las să se desfășoare în voia lor aceste sentimente și poate că mai tîrziu se va dovedi că ai avut dreptate.

— Văd acum clar că nebunia este molipsitoare, exclamă mama și nu mai scoase nici un cuvînt.

În acest timp Camillo se întorcea acasă, la unchiul său, pășind rar și șovăind. Da, are dreptate bătrînul meu ursuz, gîndea el, nobilii toți nu fac nici două parale. Dragoste și virtute afli numai la cei sărmani. Văd asta la părinții mei și la atîți alți nevoiași. O, cît orgoliu plin de dispreț la acești nobili, trecători și ei ca toți muritorii! Și trufașa, sus-pusa doamnă! La urma urmei cine e ea? Văduva unui avocat și magistrat înstărit. Putea și tata să ajungă la situația asta dacă ar fi avut mijloace să studieze. Drept este că înțeleapta doamnă e dintr-o familie nobilă; totuși s-a coborît pînă la un jurist. Ce prostie, să se fălească și clasele de jos cu această inegalitate! Eu, să ajung preot? Mai bine cărbunar, tîlhar la drumul mare, bandit. Iar ea, firește, în salon e cu totul altceva decît acolo jos, atît de aproape de iad, unde mi s-a abandonat cu toată vigoarea și frumusețea ei. În acea stare de beție în care am uitat amîndoi de întregul univers, de ce-am fost prost și nătîng și n-am cerut mai mult? Sigur că nu s-ar fi împotrivit. Și, în fond, n-ar fi fost nimic extraordinar. Doar e lucrul cel mai firesc pe care-l poate gîndi și dori un om nepervertit. Doar trupul ei strălucitor era în brațele mele, iar sufletul meu își luase zborul în ființa ei, odată cu sărutările cu care pecetluiam buzele ei divine. — Zadarnic! Zadarnic! Totul trece și se vestejește, nimic nu-i pur și real decît clipa. Înțeleptul care știe s-o folosească e stăpînul lumii.

Ajuns acasă, tînărul se culcă, cuprins din nou de febră.

După-masă, la familia Accoromboni, fu anunțat cunoscutul prieten al casei, don Cesare Caporale. Mama și fiica erau bucuroase să-l salute pe acel bărbat simpatic care le putea schimba proasta dispoziție, oferindu-le cu veselia lui permanentă o distracție din cele mai plăcute.

Cesare Caporale era un om înalt și zvelt, a cărui expresie, de-o bunătate fermecătoare, te făcea să-i uiți urîțenia feței. Atitudinea și gesturile lui erau nobile și se

vedea că trăise multă vreme în societate aleasă. Nasul mic și cîrn pe fața lungă, bronzată și cu multe riduri îi dădea un aer cam banal și hazliu, dar în același timp și aparența unei vîrste mai înaintate decît cea reală, căci nu avea cincizeci de ani. Își însoțea toate cuvintele cu o expresie atît de spirituală a ochilor vioi, mici și cenușii, încît multe din spusele lui păreau pline de duh, deși adeseori venind de la un altul puteau fi privite ca lipsite de importanță.

Cu obișnuita lui blîndețe strînse mîna gazdelor și se așeză confortabil într-un scaun :

— Iată-mă iarăși la voi, dragele mele, și mă simt bine ca un convalescent sub soarele primăverii. M-am întors din Perugia mea iubită unde am petrecut o bună bucată de vreme cu prietenii din orașul meu natal. Mica mea Perugie e neschimbată, nici unul dintre cunoscuții mei n-a murit în anul acesta, în casa părintească am fost primit ca totdeauna cu brațele deschise, am vizitat din nou bisericile, am admirat colinele și m-am bucurat privind tablourile maestrului Pietro și ale marelui său elev, Rafael. Cum ajung la Roma aflu însă îngrozit că voi toți v-ați înecat sau, cu îngăduința voastră, v-ați dus pe copcă, ceea ce la drept vorbind e totuna. Și se puseră pe o jelanie nemaipomenită toți tinerii aceia frumoși și împopoțonați. Da, desigur, ți se simte mai tare lipsa cînd ești frumos decît atunci cînd, din nefericire, umbli printre oameni cu o fizionomie fatală ca a mea. Dar, pentru Dumnezeu, spuneți-mi ce-ați făcut ca să fiți calomniați în felul acesta ? Văd că stați cu toții pe uscat, ca niște persoane rezonabile, înțeleapta Iulia, Vittoria cea minunată, talentatul Flaminio, — toți în bună stare, deși cam îngîndurați, dacă nu chiar plictisiți, ceea ce totuși nu vreau să presupun cu prea mare grabă.

Doamna Iulia se hotărî să povestească pe scurt strania întîmplare care ar fi putut cu ușurință să se sfîrșească tragic.

— Vedeți, vedeți ! exclamă Cesare la sfîrșit, totdeauna am spus că Virginia noastră e prea agitată și repezită în mișcări pentru statura ei. Asemenea comportare se potrivește persoanelor scunde cărora uneori le stă chiar foarte bine. De aceea eu, cu statura mea înaltă și cu picioarele

și brațele atît de lungi, mă țin totdeauna maiestuos. Dacă aș scăpa în apă o nenorocită de minge (lasă că niciodată nu port așa ceva cu mine) aș lăsa-o în voia torentului, mai ales acolo, în acea vîltoare a iadului pe care pe drept cuvînt am numit-o Grota lui Neptun, deși, ca să fim sinstiți, preaputernicul zeu nu se coboară pînă la niște biete fluvii. Dacă ați fi pierit acolo ar fi trebuit, în calitate de vechi adorator al vostru, să vă cînt și să vă jelesc cu toate că nu mi-a izbutit încă niciodată un vers serios.

— Oare nu ne-ați adus nici o lucrare nouă de-a dumneavoastră ?

— Poetul are cîteodată atît de multe proiecte și planuri încît nu mai ajunge să desăvîrșească nimic, răspunse Caporale. Am cutreierat frumoasa regiune a Perugiei meditînd mult. Poemul meu despre viața lui Mecena este acum aproape gata, însă pe lîngă o comedie nouă, mi-a mai venit în minte și alt subiect comic. Mi-am imaginat cum ar putea Apollo să convoace o reuniune în palatul său de vînătoare, reunindu-i pe toți cei care se socot poeți ca să-și primească verdictul din gura lui și a unor judecători competenți. Sarcina este delicată și spinoasă căci mulți versificatori contemporani, pedanți ori lipsiți de talent, ar urma să fie jigniți și să se înfurie. De aceea voi renunța la această idee dacă nu voi găsi o cale de compromis cuviincioasă.

— O, neprețuitul meu prieten, exclamă Vittoria cu vioiciune, atunci va trebui să ridici în slăvi pe poeții mei favoriți, iar pe cei care mă scot din sărite să-i ataci cu furie și să-i descrii în culorile cele mai negre.

— Pe care, de pildă ?

— Cine merită mai multă laudă decît nobilul și minunatul Bernardo Tasso, împreună cu fiul său Torquato, pentru divina sa *Aminta ?* De ocărît, trebuie ocărît veșnic nemulțumitul și încrezutul Sperone.

— Asta nu se poate, răspunse poetul, din pricină că l-am întîlnit de curînd la Roma și s-a arătat foarte prietenos față de mine. Deci, să-mi continui vorba : Hoinăream pe dealurile Perugiei, cufundat în gînduri, plin de idei și proiecte, cînd supărat, cînd bucuros. Am ajuns într-o vîlcea verde, la vreme de seară, cînd soarele apu-

nea ; nu-mi venea să mă întorc acasă. Deodată, dintr-un tufiș, m-a fulgerat ceva atît de scînteietor, un ochi nefiresc de mare și de focos, că-mi venea să cred că s-a întors soarele. Pînă la urmă mi-am dat seama că era Venus, luceafărul de seară. Dar nu-l mai văzusem niciodată în această splendoare. Firește, m-am bucurat că există ceva atît de frumos pe lume și în natură și mi-am continuat plimbarea, gîndindu-mă la poezia mea neclară încă și făcînd felurite speculații. Sînt într-adevăr momente în viața noastră în care uităm cu desăvîrșire așa-numitul timp. În asemenea stare eram eu atunci. Amurgul mă văzuse plecînd de-acasă și noaptea tîrzie mă găsea tot pe drum. Cum hoinăream așa, mi s-a părut că se ridică la răsărit un fel de lumină cenușie, o licărire clară și unduitoare, și cum stam uimit de asemenea fenomen (căci uitasem cu totul că s-ar putea să fie zorile dimineții), tresar înspăimîntat căci iar îmi trecuse prin fața ochilor o pală de foc (ca și cum Jupiter s-ar fi avîntat spre pămînt avînd o întîlnire amoroasă), o stea strălucind dumnezeiește, în iarba umedă. Și ce credeți ? Ceea ce mi se părea o bucată tăiată din luna plină — dar strălucind mai curat, mai alb, fie că ar fi fost Jupiter, Marte ori Sirius, — pentru mine, neștiutorul, era divina Afrodita, zeița iubirii. Atunci mi-am adus aminte, cu evlavie, de voi, minunate prietene ; dumneata Iulia ești luminosul meu luceafăr de seară, dumneata Vittoria, luceafărul meu strălucitor de dimineață ; așa că n-am mai avut liniște pînă n-am ajuns din nou aici la voi. Mîndrească-se cerul cu milioane de stele, pentru mine nu are decît pe Venus. Nu-i așa, dragă doamnă Iulia ?

— Ești un poet galant, don Cesare, replică Iulia. Ce păcat că, la fel ca atîția alții ca dumneata ești totuși un dușman al femeilor.

— Chiar credeți asemenea povești ? oftă Caporale Numai bărbații urîți și cei care nu s-au bucurat de favoarea femeilor se prefac că le sînt dușmani. Nici un muritor nu crede acest lucru și nici n-ar putea să-l creadă, căci unicul motiv pentru care are rost să trăim este capriciul naturii de a fi creat femeile. Toate slăbiciunile, contradicțiile, infidelitatea, lipsa de caracter, însăși răutatea evidentă, tot ce unii moraliști denunță me-

reu și mereu din răsputeri nu-i, în fond, decît natura femeii, pe care ei nu știu s-o prețuiască. Cine a iubit vreodată, acela pe care chiar numai o singură femeie l-a făcut fericit, acela va prețui minciunile și neroziile ei mai presus de adevărul gîndirii lui Aristotel și de înțelepciunea lui Platon. Așadar — pot eu să critic luceafărul dimineții? Să-i pretind virtute sau morală? O, frumusețe eternă și misterioasă, tu giuvaer divin, nemuritor și totuși atît de trecător al iubirii și al voluptății, cît de absurd se comportă oamenii mînuind dumnezeirea brutal ca pe-o scîndură, ori un cuier de lemn pentru atîrnat zdrențe vechi.

— Lasă aceste gînduri prea grave, don Cesare, și povestește-ne mai bine ce-ai mai aflat nou la Roma.

— Ei drăcie! exclamă poetul, tocmai asta este însușirea secolului nostru, că nu există absolut nimic nou. Firește, dacă nu sînteți înclinate să luați un fleac drept noutate. Așa vă pot spune că preasfințitul nostru părinte Grigore meșterește necontenit la calendarul lui cel nou, ca și cum noi am avea vreun folos real dacă cea mai de neînțeles și mai mare stupiditate a creației — timpul — ar fi altfel împărțită. Anul nou n-ar mai fi să înceapă cu Paștele și primăvara, ci cu înghețatul și trivialul 1 Ianuarie; și încă multe altele de acest fel. Pînă acuma credeam că papii se ocupă numai de așa-numita veșnicie, dar acuma și-au pus în minte să facă rînduială și timpului pămîntesc. Hm! Ce-i nou la Roma? Că țes intrigi cardinalii, că au sosit mulți străini pentru jubileu, că se vizitează bisericile și locurile sfinte, că nelegiuitul Ambrosio ar fi fost capturat împreună cu toată banda lui.

— Ambrosio? Și unde a fost prins ticălosul? se interesă doamna Iulia.

— Se zice că la Subiaco; banda a spart și a prădat noaptea casa judecătorului. Pe bietul om l-au tîrît cu ei sus în munte drept răzbunare că era deosebit de aprig în urmărirea tîlharilor. Dar milițiile voluntare i-au dibuit în ascunzătoarea lor și i-au ridicat pe toți.

Doamna Iulia căzu pe gînduri, spre mirarea lui Caporale care nu înțelegea de ce ar fi putut s-o indispună atît de tare această veste.

— E îngrozitor, exclamă Vittoria, cum se înmulțesc și cum sporesc zilnic în timpurile noastre bandele acestea de tîlhari. Sînt apărați de cei sus-puși și puternici, aproape fiecare familie are banda ei și luptă unii cu alții pe față, ca în război.

— Într-adevăr, continuă Caporale, oameni ca Orsini, Colonna, florentinii, ferrarezii, toți au în soldă micile lor armate în orașul nostru și în întregul ținut. Sfîntul Părinte închide ochii căci se simte prea slab să stăvilească dezordinea. Răspunderea și asasinatul mișelesc sînt acum privite ca fapte nobile și, la drept vorbind, avem numai atîta siguranță cîtă binevoiesc să ne acorde acei ucigași. Chiar și un particular este aproape forțat să fie în înțelegere cu una sau alta din aceste bande ca să nu-l atace toate.

— Nici nu vreau să mă gîndesc la toate acestea, îl întrerupse mama, căci mă cuprinde o groază cumplită, de parcă avutul și viața noastră n-ar atîrna decît de hazard și am fi expuși oricărei grozăvii. Toate poveștile cu strigoi pe care le-am auzit în copilărie mi se trezesc în suflet și mintea noastră devine sclava unor plăsmuiri absurde care ne răsucesc nervii si ne îngrozesc la culme.

— Nu, mamă, strigă Vittoria, nu vorbi de rău de strigoii și spaima poetică ce pune stăpînire pe spiritul nostru cînd auzim asemenea povestiri. E asemenea unui vînt răcoros de dimineață care face să tremure frunzișul unei păduri de stejar. Cît de înviorătoare și minunate sînt legendele despre morții care revin pe pămînt, despre demonii întunecați care sălășluiesc pe lîngă tăuri singuratice, despre acei spiriduși ciudați care ne ademenesc în mlaștini primejdioase sau în prăpăstii. Apoi vocile oracolelor din văi ascunse, darul nebunilor sau al bolnavilor de a vedea limpede viitorul sau de a intui prezența unui prieten binevoitor în ținuturi îndepărtate și toate acele basme despre vrăjitori și făcători de farmece și despre legături cu duhuri rele. Aș dori foarte mult să călătoresc odată la Padova, ca să văd casa cu sala cea mare cu fîntîni a ciudatului și enigmaticului Abano sau Pietro Apone. Dacă ar intra pe neașteptate în camera mea solitară vreo fantomă, fără îndoială că m-aș înspăimînta, dar această

spaimă m-ar bucura și aș savura-o conștient, cu toate fibrele ființei mele. M-aș uita la acea făptură care îmi acordă cinstea prezenței ei și mi-aș lua rămas bun de la ea, fără nici un fel de groază. M-am gîndit de multe ori la o asemenea întîlnire și sînt convinsă că mi-aș păstra cumpătul în întregime. Căci lumea fantomelor nu ne oferă nici pe departe spaimele ce stau în slujba realității.

— Ce vrei să spui cu asta, amazoana mea poetă ? întrebă don Cesare.

— Mă urmărește din copilărie și mă îngrozește o vedenie, răspunse Vittoria. Mă aflu singură în odaie, e noapte tîrziu, toți ai mei s-au culcat, servitoarea s-a retras, vreau să mă culc și eu și să sting lampa, cînd deodată îmi apar în față niște răufăcători groaznici, cu fețele date cu funingine și cu arme amenințătoare ; eu mă întorc, strigînd după ajutor, dar și din partea aceea vin spre mine figuri necunoscute, hidoase. Nici un ajutor, nici o salvare de nicăieri. Amuțesc, mă înăbuș, inima mi se zbate neputincioasă în piept ; nu mai am nici o putere și totuși văd limpede în jur : nelegiuiții și moartea înaintează tot mai mult înspre mine. Iată și acum cînd povestesc sînt aproape înnebunită de groază. — La o parte, vedenie oribilă ! Spuneți-mi, ați putea să susțineți că asemenea lucruri nu s-au petrecut vreodată ? Și oare nu se pot întîmpla din nou ?

— Copila mea ! exclamă Caporale, mă îngrijorezi peste măsură. Liniștește-te, îndepărtează aceste vedenii oribile din mintea ta, înlătură-le cu totul ! Distrează-te, smulge și uită această absurditate care pare că ți s-a înrădăcinat adînc în suflet. Căci, spre marea mea spaimă, descrierea ta a trezit și în mine o obsesie veche. Eu nu mă pot dezbăra de superstiția că asemenea lucruri, dacă le repeți mereu, ajung, din această cauză, să devină realitate, printr-un soi de magie inconștientă. Fantezia este terenul de pe care, mai tîrziu, va răsări și va prinde chip buruiană otrăvită. Pentru Dumnezeu, renunță la aceste jocuri fatale ale imaginației !

Mama se cutremură :

— Oare sufletul nostru posedă forța imensă de-a zămisli asemenea lucruri prin mijlocirea imaginației ? Sau e numai facultatea de a prevedea viitorul inevitabil, care

se concretizează în asemenea viziuni fantomatice de groază ? De fapt, ce este eul meu ? De ce spunem mereu cu atîta ușurință : spiritul meu, sufletul meu, ca și cum ar mai exista și un alt stăpîn, superior stăpînitorului din noi ?

— Da, da, întări Caporale, nu mai ajungem niciodată la capătul reflecțiilor asupra acestor mistere. Ne recunoaștem numai în timpul activității, în timpul exercitării forțelor noastre ; iar conștiința și puterea noastră de gîndire își întorc de-a pururi fața de la noi și se văd desfigurate, de nerecunoscut, într-o oglindă tulbure, prost șlefuită, care ne schimonosește ființa. Oare să mai fi existat cîndva spiritul ori sufletul nostru ? Avem oare de-a face cu un suflet scufundat care revine, în anumite răstimpuri ale transformării sale, la o stare anterioară, prin faptă, căință, ispășire ? Este acest suflet o scînteie divină, aprinsă din nou la naștere și trimisă pe pămînt ?

— Sînteți un eretic înrăit, spuse doamna Iulia.

— Eu îmi pun numai întrebarea ce-i sufletul, căci Scriptura și biserica, pe cît le cunosc eu, nu spun nimic precis. Nu ne rămîne decît afirmația : Eu sînt eu.

— Copilării ! rîse Vittoria. Cine vrea să știe ce-i sufletul să mă întrebe pe mine, căci eu știu exact.

— Tu ?, exclamă uimită mama.

— Îmi vine să cad în genunchi, spuse poetul, și să primesc cu umilință sfîntul oracol de la sfînta sibilă.

— Aflați ! proclamă Vittoria. Sufletul este după adevărata lui esență un șoricel cenușiu.

— Virginia, exclamă mama mîniindu-se, nu ți-e rușine să fii așa neroadă ? Sau asta înseamnă poftă de glumă și ghidușii.

— Nici în poeziile lui Francesco Berni, care cuprind multe lucruri de neînțeles, nu-mi amintesc, spuse Caporale, să fi găsit această idee sau măcar ceva asemănător.

— Nu-i nici un fel de glumă, replică Vittoria, vorbesc foarte serios. Am aflat acest lucru de mai mulți ani dintr-o carte încîntătoare al cărei titlu mai tîrziu, din nefericire, l-am uitat, ușuratecă cum sînt. E o poveste din care mi se trage convingerea mea, o poveste pe care vreau să v-o istorisesc acum.

În vremuri vechi, străvechi, trăia un duce de Burgundia, care undeva, foarte departe își avea țara sa, dem-

nitarii săi și castelele așezate pe înălțimi. Dacă nu mă înșel cu totul, trăia și domnea într-o parte a Germaniei, nu departe de apa Rinului. Acest domnitor fusese deseori încolțit de dușmani, dar se întorsese la castelul său întotdeauna învingător. Apăruse încă de pe atunci născocirea și nenorocirea, care ne chinuie adesea și pe noi. Anume, domnitorul avea datorii. Cheltuielile cu vasalii și mercenarii în vremea războiului, îi goliseră cu desăvîrșire tezaurul. De cîte ori se ducea la visterie, nu vedea decît pereții goi, iar cînd deschidea sipetele și dulapurile și privea înlăuntru lor, nu avea în fața ochilor decît tot un nimic fără nădejde. Ca să-și uite gîndurile, porni călare însoțit de pajul său credincios. Ajunse într-o pădure frumoasă și deasă. De veacuri umbla un basm în popor, că undeva, într-un loc neștiut, s-ar afla o comoară nesfîrșită de aur, mărgăritare și giuvaere, care fusese ascunsă din răutate și vrăjită ca nici o baghetă fermecată, nici un vrăjitor, nici un magician să nu mai poată, descoperi vreodată acele bogății nemăsurate. Așa cum obișnuiesc să facă săracii și nevoiașii, vorbise și bietul duce cu pajul său credincios despre bulgării de aur vrăjit, însuflețindu-se și mîngîindu-se cu gîndul la diamantele și rubinele ascunse și pierdute. Cînd ajunseră în inima minunatei păduri, ducele, obosit de drum și vorbă, descălecă și-și legă calul de un copac. „Am pierdut chiar și cărarea", zise ducele, „uite ce loc frumos și singuratic ! Stai de veghe și păzește-mă, credinciosule Gottfried, căci simt o dulce oboseală care mă cuprinde și-mi închide ochii." Așa că ducele căzu într-un somn liniștit, iar servitorul stătu de veghe ca nu cumva vreo jivină sau vreun animal tîrîtor să se apropie de stăpînul său și să-i pricinuiască vreo vătămare. Ducele răsufla adînc și egal, zîmbind ca și cum ar fi avut un vis plăcut. Pe neașteptate răsuflarea i se opri, pe față i se întipări o expresie de încordare și deodată, din gura întredeschisă, îi sări un șoricel cenușiu și mititel. Ducele zăcea acum ca mort, fără răsuflare și fără nici o mișcare. Șoricelul însă privi cu ochișori scînteietori, plini de curiozitate în iarba din jur și pînă la urmă se strecură printre flori, mai adînc în pădure, dar nu prea departe de locul unde zăcea trupul înțepenit și neclintit al ducelui. Cu toată uimirea și spaima, pajul era grozav de curios să

afle ce se va întîmpla mai departe ; păși ușor, cu băgare de seamă în urma micului animal, însă nepierzîndu-l nici o clipă din ochi pe stăpînul său care părea mort. Curînd șoricelul, ajungînd la un pîrîiaș, trebui să se oprească. Firul de apă era atît de îngust că orice copil îl putea trece dintr-un singur pas, și curgea atît de liniștit pe sub tufișurile verzi încît călărețiii nici nu-l văzuseră, nici nu-l auziseră cînd trecuseră pe lîngă el. Pentru șoricel era însă un fluviu, mai lat ca Tibrul nostru. Și pentru că voia numaidecît să treacă de cealaltă parte, alerga înfricoșat cînd la stînga, cînd la dreapta, de-a lungul malului, doar va găsi un loc uscat, sau va fi pîrîiașul pe undeva atît de îngust ca să poată sări dincolo. Milosul paj privea cu compătimire cum se chinuia speriată mica făptură. Negăsind în jur nici o bucată de lemn uscat, își trase din teacă cuțitul de vînătoare cu mîner de argint și întinse arma lucitoare peste apă. La început șoricelul păru mirat, dar apoi păși cu grijă, șovăind, pe oțelul neted și trecu dincolo, pierzîndu-se curînd într-un tufiș, de unde sări într-o mică văgăună de la poalele unei stînci acoperite de mușchi verde. Ducele zăcea tot neînsufletit, la cîțiva pași îndărătul pajului. Bietul băiat aștepta îngrijorat deznodămîntul și spaima îi creștea pe măsură ce șoricelul întîrzia să apară. Ce se va întîmpla dacă ducele nu-și revine ? Oare marii demnitari și moștenitorul tronului vor da crezare istoriei cu șoricelul ? Cum se scursese mai bine de un sfert de ceas, era gata să-și vîre cuțitul în teacă, să-și zgîlțîie din răsputeri stăpînul și, dacă acesta nu ar da nici un semn de viață, să fugă călare în lumea largă ca să nu fie socotit un ucigaș plătit de dușmani. Cînd iată, șoricelul sări din tufiș, cu ochii și mai strălucitori, se uită în jur și începu a păși cu băgare de seamă pe lama de oțel, pînă la mîner. Gottfried își luă arma și șoricelul alergă spre duce. Servitorul stătea la îndoială dacă n-ar trebui să-l prindă și să-l oprească, pentru că i se părea necuviincios ca animalul să se plimbe pe fața ducelui și chiar să-i intre în gură. Dar înainte de-a putea pajul face ceva, șoricelul se și strecură printre buzele ducelui. Pe dată, fața împietrită fu luminată iar de un zîmbet, pieptul respiră din nou și peste cîteva clipe ducele se ridică uitîndu-se în jur, așteptînd să-și vină în fire

și scuturîndu-și fruntea ca și cum ar fi vrut să alunge ultimele vedenii ale visului. Zîmbind, își privi pajul și-i spuse : „Așază-te lîngă mine în iarbă, căci trebuie să-ți povestesc cel mai ciudat vis ce l-am avut vreodată. Abia adormisem, aici pe locul acesta, cînd mi se păru că plecasem departe, tot mai departe, afundîndu-mă în pădurea deasă și întunecată. Dar ce mult se schimbase natura în juru-mi ! Ceea ce ar fi trebuit să fie iarbă, era papură înaltă și groasă, care se ridica mult mai sus de capul meu ; tufe uriașe își împreunau ramurile deasupra mea ; după ce-am umblat o bucată lungă de drum, am auzit deodată un muget nemaipomenit ca și cum s-ar fi rostogolit torente uriașe de apă. Și chiar așa era. Ajunsesem la un fluviu lat, al cărui mal opus abia îl puteam zări. Alergam încolo și încoace, căci mă mîna o putere de nedescris, să ajung neapărat pe celălalt mal. Pîndeam atent să văd dacă nu trece vreun vas, o corabie, sau o cît de mică barcă ; dar oricît de mult aș fi alergat, oricît aș fi privit în zare, nu se ivea de nicăieri nimic. Nici măcar un pod, care mi-ar fi convenit de minune. Și în disperarea asta s-a întîmplat deodată ceva care doar în vechile povești se mai întîmplă : chiar în locul unde cercetasem și căutasem zadarnic, a apărut pe neașteptate o punte mare, lungă și lată. Și ce punte ! Din oțel curat, șlefuit ca oglinda, fără balustradă și fără parapet, strălucind în soare de-ți lua ochii. Ce era de făcut ? Cu multă grijă am mers pe calea aceea lucie, pășind rar ca să nu alunec și să nu mă prăbușesc în torent. Am reușit să trec dincolo cu bine. Acum mă aflam din nou într-o pădure deasă și întunecoasă și după ce am mai umblat o vreme, am nimerit într-o peșteră înaltă și încăpătoare — și ce să văd ? Butoaie înalte pline cu monede de aur ; mi-a trebuit timp nu glumă ca să mă cațăr și să ajung la marginea de sus a acelor butoaie înalte ; drugi grei de aur zăceau la fund amestecați cu pietre scumpe de toate felurile și toate culorile. Am cercetat acele comori cu de-amănuntul zăbovind timp îndelungat în borta aceea vrăjită. M-am hotărît să-mi întipăresc în minte toate punctele de reper ca să pot regăsi locul și în sfîrșit am părăsit stînca și grota întunecoasă. Mi-era teamă : oare voi mai găsi în același loc podul de oțel ? Ce noroc ! Era tot acolo. Fac din nou

drumul lung pînă aici și mă trezesc, trist că totul n-a fost decît un vis. Deci, acea vedenie a fost doar continuarea sfatului nostru, dorința de-a găsi o comoară — lucru firesc și de iertat în starea de lipsă în care mă aflu. Nu spui nimic, Gottfried ? Clatini din cap ? Înseamnă că nu mă crezi". Bietul tînăr, copleșit de-o uimire poetică, nu știa cum să-i explice stăpînului că el însuși l-a văzut ieșind în formă de șoricel din trupul întins la pămînt. Pînă la urmă își luă curajul și povesti simplu tot ce se întîmplase. Făcură cei cîțiva pași care-i despărțea de peșteră, lărgiră cu săbiile deschiderea grotei și găsiră într-adevăr o comoară imensă de aur și pietre scumpe. Ducele rămase acolo de pază, pajul alergă în oraș și aduse cai, hamuri, căruțe și servitori credincioși. Pînă seara au încărcat toate comorile din peșteră. Astfel, stăpînitorul burgund deveni prințul cel mai bogat din timpul său și toți dușmanii își plecară capul sub sceptrul său. Iar eu atîta am învățat din această istorie adevărată, că sufletul, în starea sa naturală, e un șoarece cenușiu.

— Ferice de bărbatul care te va lua cîndva de soție, spuse Caporale, pe gînduri. Eu vă părăsesc acum, dragele mele ; vă cer numai îngăduința să vă aduc mîine un musafir care dorește foarte mult să vă cunoască pe amîndouă. Că arătați totdeauna binevoitoare față de străini și sper că nu-mi veți refuza rugămintea.

— Nu ai vrea, întrebă doamna Iulia, să iei în stăpînire cămăruța dumitale de sus ?

— Nu, de data aceasta n-am putut să-l refuz pe duhovnicul meu, care desigur mă și așteaptă la cină.

În acea clipă se auziră bătăi puternice în ușa de la intrare. Era întuneric, așa că un servitor alergă afară cu o lumînare. Marcello năvăli în casă foarte tulburat și cu hainele în dezordine.

— Pentru Dumnezeu ! exclamă mama, ce s-a întîmplat ? Ce-i cu tine ?

— Ascundeți-mă cîteva zile, strigă tînărul cu sălbăticie. Să nu mă găsească nimeni aici ! Ha ! Don Cesare ? Ei, cred că poetul cel veșnic vesel n-o să mă trădeze !

Mama umbla încolo și încoace frîngîndu-și mîinile și plîngînd. Își pierduse cu totul cumpătul.

— Fiul meu, un bandit ! gemea ea, un proscris ! Probabil că s-a pus și un preț pe capul lui ! O Doamne, ce păcate grele am săvîrșit ca să ajung să îndur asemenea pedeapsă ? Doar n-am avut alt vis decît să mă invidieze toată lumea ca pe mama Grahilor pentru odoarele mele cele mai de preț, pentru copiii mei.

— Nu mai pierdeți vremea ! țipă pe un ton grosolan Marcello. Iubiții fii ai lăudăroasei Cornelii au fost și ei mai tîrziu uciși ca răzvrătiți și instigatori de alți bărbați foarte onorabili și virtuoși.

— Veniți mîine cu mine în trăsura mea la Roma, spuse Caporale. Vă puteți da drept servitorul meu, și în orașul acela mare e mult mai ușor să vă ascundeți, pînă cînd veți putea fugi fără primejdie. Voi veni să vă iau în zorii zilei.

Umilita mamă ajută tînărului să se ascundă într-o încăpere izolată, în care se afla o fîntînă adîncă. A doua zi dimineață, cînd don Cesare veni să-l ia pe fugar, acesta dispăruse. Camillo își părăsise și el unchiul fără să-și ia rămas bun. Se putea bănui că fugiseră împreună.

Capitolul al patrulea

Mama era atît de zdruncinată de ultima întîmplare, încît a doua zi rămase mult timp culcată și se sculă abia după ce Flaminio și Vittoria îi primiseră pe musafirii străini. Cînd intră în salon găsi societatea discutînd pe un ton însuflețit. Ea încercă să-și distragă gîndurile și se sili să pară voioasă.

Străinul care venise cu binecunoscutul poet părea un bărbat de vreo treizeci de ani. Era zvelt, înalt și bine făcut, înfățișarea sa era nobilă, ochii frumoși și focoși. Vittoria bănuia că și străinul ar putea fi poet, deoarece apăruse cu vechiul lor prieten, poetul, și fiindcă se obișnuise ca scriitori din toate provinciile Italiei să vină cu plăcere în casa Accoromboni. Străinul era foarte amabil și cu maniere distinse, mai mult serios decît vesel, iar

la dorința lui au hotărît să viziteze Villa d'Este, despre a cărei splendoare și frumusețe se vorbea în toată Italia.

Cînd au ajuns la vilă, li s-a îngăduit să viziteze interioarele deoarece proprietara lipsea. Străinul părea foarte emoționat, era încîntat și entuziasmat de lucrurile de preț, tablouri și alte podoabe care se aflau în camere.

— Ce fericiți, spuse el, trebuie să fie cei cărora le stau la dispoziție toate acestea și care își pot pregăti un asemenea trai. Nimic meschin, sărăcăcios în preajma lor, ori încotro îți arunci ochii, numai artă, frumusețe, amintirea istoriei și a mărețului trecut. Spiritele cele mai nobile, și genii ca Rafael, Michelangelo și Giulio Romano au creat pentru ei... și totuși...

— Așa-i, zise doamna Iulia cu seriozitate, fericirea adevărată rar o întîlnești în aceste splendide palate. Soarta și împrejurările, relațiile existente sînt întotdeauna mai puternice decît omul însuși. Cel singuratec și liber își părăsește libertatea pentru a intra în slujbe și subordonare, căutînd ceea ce crede el că-i fericirea ; iar cel ce pare a se desfăta în strălucire și bogăție, înconjurat de prieteni sus-puși, foarte adeseori rîvnește izloarea și singurătatea deplină a unui semen nevoiaș din pădure. Libertatea este un cuvînt nobil și are un sunet splendid, dar e doar un sunet care se pierde fără substanță și conținut. Adevărata libertate e doar în moarte.

Străinul o privi cu uimire, iar Caporale spuse :

— Stimată prietenă, astăzi ești nervoasă, îngăduie naturii și luminii, care strălucește să te înseneineze.

— Prea adesea, oftă doamna Iulia, ce-i nobil în natură și fire trebuie să se coboare pînă la noi ca să ne distragă, îndepărtîndu-ne de noi înșine.

— Cu scopul de a ne regăsi mai nobili și mai desăvîrșiți, remarcă străinul. Ce este adevărat și bun în noi nu se poate pierde niciodată.

— Poate pentru că nu există, spuse doamna Iulia. Iertați-mă, nobile domn, al cărui nume încă nu-l știu ; amabilitatea dumneavoastră m-a îndemnat să vă tratez ca pe un prieten vechi al casei, față de care nu am nevoie să-mi ascund mîhnirea. Totuși e mai bine și mai potrivit să vorbim despre altceva în acest mediu poetic.

Părăsiră palatul trecînd în grădina amenajată cu gust și rafinament. Vittoria pășea tăcută lîngă mama ei, iar veselul don Cesare devenise și el grav. Străinul se lăsase în voia gîndurilor, admirînd numeroasele plantații, pinii și chiparoșii, strălucirea nenumăratelor straturi de flori. Cel mai mult însă îl încîntau variatele jocuri de apă care imitau cîntecul păsărilor ori sunetele lăutei sub înfățișarea unor figurine de bronz ori chipuri omenești ; ici sirene și animale acvatice grupate ciudat, colo nereide, Pan și păsări ce cîntau la o orgă de apă, din nai, flaute și fluiere, dincolo răsuna cimpoiul cîmpenesc, iar departe, foarte departe, murmura apa limpede a unui pîrîu ce curgea nestăvilit la vale.

Fiindcă străinul nu mai contenea cu laudele, Vittoria nu se mai putu stăpîni și aproape furioasă pronunță aceste cuvinte :

— Știu prea bine că toată lumea admiră această grădină și aceste obiecte de artă încîntătoare. Să nu-mi purtați pică dacă vă mărturisesc că n-am păsit niciodată bucuroasă prin aceste locuri. Întotdeauna mi s-a părut că aici natura și arta sînt în egală măsură diminuate, rănite, ofensate. Arta adevărată, pură a fost siluită, devenind artificială, ciudată, încît îți stîrnește mirare și admirație, dar nu bucurie adevărată. Natura este și ea distrusă, căci e pusă să intre în slujba unor jocuri afectate, care nu dau naștere nici măcar unei iluzii și care obosesc după ce trece prima clipă de uimire, iar curiozitatea ți-a fost satisfăcută. Cu totul altfel impresionează o pictură bună, o lucrare a unui sculptor, muzica lui Palestrina, un peisaj cu perspectivă largă, cascada superbă de colo. Aici însă pare că s-a dorit realizarea visurilor unui bolnav în febră, pentru a ajunge la ceva ce depășește posibilitățile noastre normale. De cîte ori omul încearcă o asemenea lucrare, vană și trufașă, se coboară sub nivelul său de om.

— Vai, vai, frumoasa mea domnișoară, exclamă străinul privind-o mirat, ce ciudat sună aceste cuvinte aspre și disprețuitoare spuse de o gură atît de fermecătoare și cu o voce atît de gingașă. Oare niciodată nu v-au fermecat o sextină sau o canțonă meșteșugită ? Cît de mult s-au străduit Petrarca, Bembo, Molza, Bernardo Tasso și

atîția alții să ne șlefuiască vorbirea naturală care cade atît de ușor în vulgaritate ! Și atunci, de ce aceste invenții mecanice, bazate pe linii, principii matematice și raporturi aritmetice și care luate în sine nu ar putea stîrni decît o ușoară uimire, de ce n-ar putea fi și ele folosite de geniu pentru a fi introduse în domeniul libertății poetice a fanteziei ? Dacă natura și cascada măreață de colo vă entuziasmează — pe bună dreptate — și vă copleșesc pentru cîteva clipe sufletul, aici aveți în față aceeași natură, doar că apare altfel organizată pentru a vă conduce în alt mod spre cea mai înaltă libertate poetică. Aceste alei drepte, aceste straturi de flori măsurate cu compasul sînt ca stanțele și terținele unei poezii grațioase în care cuvîntul vorbirii obișnuite se integrează cu zburdălnicie, cu adevărată bucurie tinerească, într-o anumită ordine, pentru a suna cu mai multă gingășie și noblețe. Iată aceste fîntîni, statui, păsări, aceste linii grațioase ori severe, inspirînd cînd groaza, cînd o dulce voluptate, iată tufișurile bogate de mirt, dafin și chiparos, pinii cu crengile lor întinse, șoaptele frunzișului din vîrfuri amestecate cu miresme și ecouri, ciripitul păsărilor cu tonuri aproape umane, în depărtare munții, deasupra noastră azurul cerului, în jur, jocul dulce al luminii și umbrelor ; oare în acest vis al voluptății mai are rost să-l invidiem pe Jupiter pentru Olimpul său ?

— Bravo ! strigă doamna Iulia ; în sfîrșit, ai găsit și tu un adversar care ar putea să-ți frîngă încăpățînarea, dacă și-ar pune mintea să te educe !

— Se prea poate, răspunse Vittoria, ca ceea ce numesc eu natură, frumusețe, libertate, să fie totuși o noțiune îngustă, care ar conduce din nou la constrîngere și lipsă de libertate. Totuși nu doresc să-mi schimb firea în chip deliberat. Trebuie mai întîi să simt în ființa mea ceea ce a exprimat acum distinsul nostru oaspete ; mi-e cu neputință să repet vorbele altuia dacă nu le-am gîndit eu însămi ori să caut căi artificiale ca să-mi educ simțirea contra firii mele. N-am putut face acest lucru nici cu cărțile sau cu poeziile și prefer să merg pe-o cale greșită decît să am dreptate, simțind și vorbind ca altul.

— Totuși, replică străinul, în ce privește scrierile și poeziile, ar trebui poate să ne supunem și să acceptăm

acele reguli ale criticii care s-au impus din timpuri străvechi.

— În felul acesta vă contraziceți pe dumneavoastră înșivă, exclamă Vittoria.

Disputa lor ar fi continuat încă multă vreme dacă atenția nu le-ar fi fost atrasă de o apariție neașteptată. Dintr-un tufiș din apropiere ieșise o doamnă în vîrstă, însoțită de un tînăr, foarte luxos îmbrăcat. Ea era voinică și înaltă, cu o expresie bărbătească și cu tenul de culoare închisă. Bărbia și buza superioară îi erau chiar acoperite de un puf ușor. Toți se înclinară respectuos oprindu-se în loc și lăsînd să treacă pe lîngă ei acele două personaje care se îndreptau spre palat. Cînd ajunseră destul de departe, străinul întrebă :

— Cine-i această doamnă care are aproape înfățișarea unui bărbat în vîrstă și puternic ?

— Actuala proprietară a vilei, răspunse Caporale, vestita Margareta de Parma, fiica marelui împărat Carol al V-lea.

— E cu putință exclamă străinul lovindu-și palmele cu uimire, e cu putință, să am aici cinstea unei asemenea întîlniri ? Această eroină a unor vechi întîmplări, acest monument al unor timpuri mărețe, acest caracter original al istoriei noastre a trecut pe lîngă mine ca o figură a lui Fidias sau Lisip. Abia trezit din visul poeziei și artei, mă aflu deodată în mitul istoriei și mi-e cu neputință să-mi vin imediat în fire. Ea, sărmana, care din rațiuni politice a fost căsătorită încă de copilă cu un Medici crud și sălbatec, cu ducele Alessandro al Florenței, a trebuit apoi să asiste la asasinarea lui, a fost din nou măritată și trimisă de fratele ei ca regentă în Țările de Jos, unde s-a comportat în cele mai grele situații ca o adevărată regină, înțeleaptă, puternică și măreață, atît de diferită de trufașă Elisabeta a Angliei, pînă ce a trebuit să cedeze în fața politicii perfide, a cabalei și a sîngerosului duce de Alba. Cîte n-a văzut ea, cîte n-a trăit și n-a aflat ? Cum trebuie să-i apară lumea și conducătorii ei, contradicțiile, slăbiciunile oamenilor, nenorocirea și fericirea !

— O, da ! suspină doamna Iulia, locuiește de-o bucată de vreme în această vilă, însă — cum mi-a spus nu de mult — va pleca poate chiar anul acesta la palatele sale

din Abruzzi și din ținutul Neapolelui. Astăzi părea foarte cufundată într-o discuție, căci altfel s-ar fi oprit să stea de vorbă, arătîndu-se totdeauna foarte amabilă și binevoitoare cu familia noastră și mai ales cu fiica mea.

— Este o femeie unică, strigă și Caporale ; în tot cazul, n-am cunoscut și nici n-am auzit despre altcineva care să-i semene. Oare vă vine să credeți că și acum, la vîrsta ei respectabilă, îi lasă în urmă, la vînătoare, pe cei mai viguroși bărbați ? Călărește orice cal, nu-i e frică nici de cel mai sălbatic ; călărește și vînează în fruntea tuturor celorlalți vînători ; pe scurt, este o adevărată *Virago* *, în înțelesul cel mai nobil al acestui cuvînt.

Tînărul care o însoțise pe Margareta de Parma, se întoarse în grabă spre grupul din parc și se adresă bătrînului poet Caporale cu rugămintea să-l prezinte familiei căreia tocmai avusese intenția să-i facă o vizită.

Caporale se execută imediat :

— Vă rog, venerabilele mele doamne, să primiți cu bunăvoință pe tînărul și excelentul meu prieten, contele Pepoli, din Bologna.

— Am auzit de dumneavoastră și despre nobilele dumneavoastră fapte, spuse doamna Iulia. Toți care vin din Bologna vă cîntă faima.

Contele se înclină cu grație și răspunse acestei amabilități cu altă amabilitate. Apoi merseră împreună spre casă unde li se servi o masă de prînz simplă. Există ființe care, chiar dacă nu posedă un spirit puternic ori deosebit, cîștigă totuși inimile celor din jur printr-o vădită bunăvoință și dragoste de oameni și printr-o comportare aleasă. Contele făcea parte din această categorie.

Curînd le-a devenit tuturor apropiat, ca și cum ar fi aparținut dintotdeauna familiei. Forma un cuplu plăcut cu al doilea străin, care părea mult mai nobil, dar nu la fel de distins : comportarea liberă, elegantă a contelui te făcea să simți că frecventase din copilărie cercurile cele mai strălucite, că primise o educație de gentilom și că averea imensă moștenită din tinerețe îl ferise nu numai de orice grijă, dar chiar de orice neplăcere a vieții. Celălalt

* Femeie bărbătoasă (ital.).

oaspete, ai cărui ochi vioi străluceau atît de spiritual și ale cărui buze fine știau să zîmbească atît de delicat, semăna mai mult cu un savant, cu toate că nu puteai recunoaște în el profesorul universitar și cu atît mai puțin clericul.

După-masă s-au retras cu toții într-un mic pavilion, să se bucure de aerul proaspăt și de priveliștea încîntătoare.

— Aici, în acest loc atît de plăcut, spuse Caporale, ar trebui să alcătuim și noi, cum se face acum pretutindeni, o mică academie poetică și să improvizăm pe o temă dată ; sau dacă ne-ar veni prea greu să declamăm, să alcătuim repede pe aceste foi o poezie mică, sau chiar una mai mare, după cum va binevoi muza.

Mama se scuză și plecă să se ocupe de treburile casei, iar Flaminio o însoți pentru a-i da o mînă de ajutor.

Ceilalți se așezară în jurul mesei rotunde. Caporale anunță :

— Tema să fie : Puterea dragostei.

Toți se așternură pe treabă, și după un răstimp de tăcere, cînd fiecare își umpluse foile ce le avea în față, don Cesare spuse :

— Eu nu sînt un poet, ci numai un versificator glumeț, și acest lucru îl dovedește și sonetul meu. Îl citi ; conținea scuza că s-a dedicat întotdeauna parodiei și că se mîndrește numai cu faptul că poeziile lui nu pot fi considerate necuviincioase, chiar dacă nu pot atinge hazul și spiritul unui Berni ori a altor poeți renumiți.

Contele Pepoli zise :

— Oare cine nu-i poet acum în Italia ? A ști să versifici face parte din educația oricărui om cultivat, iar noi avem marele avantaj că limba noastră frumoasă și rafinată versifică ea însăși pentru noi. Fără a voi să imite și fără a-și da seama, diletantul repetă lucruri spuse adeseori.

Stanțele contelui Pepoli, pline de finețe, exprimau în imagini delicate fericirea neașteptată de a i se îngădui pentru cîteva minute să facă pe poetul într-o societate atît de aleasă.

Străinul citi un sonet în care afirma că frumusețea celei mai nobile fecioare, personalitatea mamei ei, onoa-

rea de a fi văzut pe marea ducesă, grădina creată pentru voluptăți și visuri cerești, toate aceste l-ar obliga să cînte în tonurile cele mai înalte ale poeziei ; dar muza îi șoptește clătinînd fruntea și ducîndu-și frumosul deget la buze : tocmai pentru că ești atît de fericit și guști plăcerea atît de adînc, nu poți, în această clipă, să faci versuri ; trăiește și fii mulțumit ; suferințele și poezia se vor întoarce curînd la tine.

Vittoria se uită uimită la străin și apoi își aplecă privirea, cufundată în gînduri. Căci acel sonet i se părea excelent, compus, fără îndoială, de un poet autentic. Apoi spuse cu mare vioiciune :

— Toți domnii și chiar președintele nostru nici n-au amintit tema dată, necum s-o ducă pînă la capăt ; toți vin cu scuza politicoasă că nu pot scrie versuri, iar eu sărmana m-am supus, așa cum trebuie să facem totdeauna noi femeile asuprite, și am scris, ascultătoare, o poezie lungă și proastă.

Apoi citi o cantonetă al cărei conținut suna cam așa :

Puterea dragostei

Poeții și mulți alți muritori spun că toate pe lume sînt cîrmuite de iubire. Cum s-o cînt eu, prea tînără ca s-o cunosc, prea sfioasă ca s-o provoc ? Desigur cunoso imnuri care-i glorifică divinitatea, dar și cîntece ditirambice, în care Venus și Amor sînt defăimați și huliți cu tot atîta tărie. Însă mie îmi apar în minte basme vechi și legende istorice mărețe. Odraslă hrănită de porumbei, Semiramida, a ajuns pe neașteptate regina Babilonului. Un oraș mare și frumos, dar neînsemnat pentru fantezia ei creatoare. Sufletul ei s-a îmbătat cînd a descoperit în cămările palatului ei imense comori de aur și bogății nemăsurate. Atunci, artiști, demnitari, servitori și toți locuitorii, zidari, pietrari, salahori, veniră în întîmpinarea visurilor ei regale. Astfel s-a înălțat din acele cămări și din spiritul ei avîntat acel Babilon, — minunea lumii.

Ce s-ar întîmpla însă dacă un alt spirit, poate tot atît de puternic și de cutezător, ar vrea să construiască asemenea palate, turnuri, grădini suspendate și ziduri eterne

și n-ar găsi la dispoziția sa decît un capital neînsemnat ? Ar rezulta o arătare ridicolă, o încercare mizerabilă, care ar expune pe constructor la batjocura sau compătimirea celor din jur. Astfel eu compar iubirea cu energia puternică a acestei fantezii creatoare, iar obiectul asupra căruia se apleacă această iubire sînt (un caz rar) nesecatele cămări cu aur ale Semiramidei — sau mijloacele sărăcăcioase cu care nu s-ar putea realiza decît o colibă. Nu mai visa să clădești, renunță la iubire, dacă sufletul pe care ai dori să-l iubești, să-l venerezi, să-i aparții, nu păstrează în adîncul său puterile divine, singurul lucru în care iubirea își poate afla demnitatea. De aceea, rămîi departe de mine, dulce Venus, cu darurile tale ; căci numai în lumea basmului trăiește eroul al cărui suflet m-ar putea întîmpina strălucind ca șuvoiul de aur al Semiramidei, ca să pot clădi turnuri înalte pînă la cer, palate și grădinile suspendate ale fanteziei mele.

Străinul se înclină cu admirație și sărută frumoasa mînă a poetei, contele o complimentă în cuvinte alese și elegante, iar Caporale strigă din toată inima „Bravo !".

— Acum, stimate prietene, se adresă el străinului, citiți-ne, după cum ne-ați făgăduit, un fragment, cîteva versuri din poemul mai mare la care lucrați.

În timp ce scotea din mantaua lui cîteva foi acoperite cu un scris delicat, străinul spuse :

— Vreau să vă citesc un episod al lucrării și aștept de la dumneavoastră o părere sinceră, deoarece mulți oameni pricepuți au criticat-o, ba chiar au respins-o în întregime.

Începu să citească despre Ermina și dragostea ei, cînd Vittoria, cuprinsă de-o bănuială, strigă :

— Și care-i numele operei dumneavoastră ?

— *Ierusalimul eliberat,* răspunse străinul, rușinat parcă și înroșindu-se ușor.

— O, Dumnezeule ! exclamă Vittoria cu voce puternică. — Sînteți deci Torquato Tasso despre al cărui dar poetic vorbește Italia întreagă, care cu mulți ani înainte ni l-a dat pe splendidul *Rinaldo,* din care se trage divina *Aminta ;* perfidul Caporale ne-a împărțit din acea operă fragmente izloate, ca acele despre evul de aur. O, nerecunoscătorule, se întoarse ea către bătrînul prieten, așadar

poți fi în așa măsură malițios încît să ții ascuns numele marelui poet !

— Am făcut-o cu bună intenție, răspunse zîmbind bătrînul. Dacă ați fi știut cine e musafirul nostru, fără îndoială că v-ați fi simțit intimidați, căci așa e firea noastră să căutăm să fim pe placul unei persoane de vază, să nu încercăm a-l contrazice ca să nu greșim cumva Dacă ați fi știut cine este această persoană străină, cu siguranță că n-ați fi intrat cu el în nici o dispută. Acum însă sînteți ca niște vechi cunoscuți. Eu sînt cu atît mai încîntat cu cît am reușit să-l conving și pe el, căci la început nu era de acord cu mine. Susținea că a pătrunde incognito într-o familie atît de aleasă presupune înfruntare și trufie.

— Ar trebui să-i cădem în genunchi, strigă din nou Vittoria cu însuflețire, așa cum se cuvine cînd o divinitate cinstește pe un muritor, vizitîndu-i modesta colibă.

Copleșită de emoție, se ridică și se îndreptă cu grabă spre ușă, spunînd :

— Trebuie neapărat să-i anunț pe mama și pe fratele meu, să afle pe cine avem noi astăzi oaspete !

Cînd bărbații rămaseră singuri, contele Pepoli își exprimă profunda fericire de a-l fi cunoscut personal pe Tasso. Acesta era impresionat și, fără îndoială, mulțumit de elogiile pe care acel om cultivat i le adresa cu cea mai mare convingere și sinceritate. Foarte curînd veniră mama și Flaminio. Stimulat de atîtea dovezi de prețuire și prietenie, musafirul nu ezită să recite, cu bucurie și deosebită satisfacție, acel fragment al poemului său, care pe atunci era atacat de fel de fel de cunoscători și critici pretențioși.

— Cît de uscat și de prozaic trebuie să fie sufletul aceluia care nu simte frumusețea acestei opere ! exclamă la sfîrșit Vittoria entuziasmată. O, neprețuite și incomparabile poet ! Nădăjduiesc să ne revedem, dacă vă veți afla cîndva la Roma ; îngăduiți-mi să-mi apăs buzele cu veneratie adîncă pe mîna care a scris asemenea versuri divine.

Tasso se ridică, mișcat :

— Nu mă face să mă rușinez, frumoasă copilă ! Poate, însă, că poetului i-ar fi îngăduit — înaintea tuturor celor-

lalți muritori — să pretindă un drept, conferit de muze. Dă-mi voie ca în prezența veneratei voastre mame și spre amintirea veșnică a acestui ceas frumos, să culeg o sărutare de pe aceste minunate buze.

Cele două ființe se îmbrățișară și se sărutară cu simțire adîncă și, în acea amețeală poetică, nu s-au oprit la singura sărutare cerută, căci Tasso simțea cît de dulce răspunde Vittoria atingerii însuflețite a buzelor lui.

La despărțire, contele spuse :

— Aș cere îngăduința să vă vizitez din nou mîine, dacă obligații, pe care nu le pot amîna, nu m-ar sili să plec la Roma. O rudă de a mea, om bogat, a fost răpit de banditii din Subiaco, acolo în munte, și banditii pretind o sumă de răscumpărare enormă. Groaznic este că nimeni nu știe unde a fost tîrît bietul om. Mulți dintre banditi au fost acum prinși și aduși la Roma și mi-a fost indicat unul dintre ei care ar putea să cunoască amănunte precise despre soarta rudei mele.

Oaspeții își luară rămas bun, și Flaminio îi însoți o bucată de drum ca să mai fie cîtva timp în preajma marelui Tasso, pentru care avea o venerație adîncă.

— Plecăm și noi mîine la Roma, spuse mama brusc.

— Doamne ! exclamă Vittoria, cum mă sperii, mamă ! Speram să ne continuăm vilegiatura, căci abia de-acum înainte se vor muta aici unii dintre prietenii noștri ; doar toamna abia a început.

— Trebuie, zise mama scurt.

— Vai, mamă ! se tîngui Vittoria, nu-ți pot spune ce groaznic și înspăimîntător mi se pare orașul de data asta. Roma cea mare și eternă, pentru care ne invidiază atîți străini și consideră ședereа acolo drept o fericire — vai, cît de îngrozitoare, pline de spaimă, înfricoșătoare îmi apar de data asta străzile și piețele ei ! Am un fel de presentiment, ca și cum mă va lovi acolo cea mai mare nenorocire a vieții mele, ca și cum ar urma să mor acolo. Hai să mai rămînem ! De ce graba asta ?

— De ce ? Pentru că am copii care ar trebui să fie mîndria și bucuria mea, nu chinurile iadului, strigă mama înspăimîntată. Află, nefericito, că l-au prins a doua oară pe Marcello ; în scrisoarea pe care am primit-o azi, e vor-

ba de galeră, ori chiar de executare. A fost găsit din nou între banditi. Trebuie să plec la Roma. Protectorul nostru, cardinalul Farnese, trebuie să ne ajute, altfel sîntem pierduți.

— Doamne Dumnezeule ! izbucni în plîns Vittoria. Nefericitul meu frate, cu neliniștea și sălbăticia lui pe care le socotește tărie și curaj ! Scumpă mamă, tu singura mea prietenă, făgăduiește-mi numai să mă aperi la Roma de toți bărbații aceia grosolani și nestăpîniți, care pretind a fi îndrăgostiți și se înfățișează ca pretendenți ai mei. Dezgustătorul Luigi Orsini, acel om îngrozitor, despre care cred că e de un fel cu principele Alessandro Medici din Florența sau chiar cu infamul Cesare Borgia. De el și de cei de teapa lui, trebuie să mă aperi, mamă, altfel poate că era mai bine să mă afund acolo, în torentul cascadei.

— În privința asta, liniștește-te, copila mea. Acel Orsini nu trebuie să ne treacă pragul.

— Mai făgăduiește-mi un lucru, imploră Vittoria.

— Ce anume ?

— Să fii de acord că nu trebuie să mă mărit ! Urăsc, disprețuiesc bărbații. Mai degrabă l-aș otrăvi decît să mă supun vreunuia. Aceasta mi se pare crima cea mai gravă, cea mai rușinoasă dintre toate. Nu, mamă, să nu-mi silești sufletul, să nu ajungă să se răzvrătească și să prefere să se cufunde în infamiile bine știute decît să se supună unei josnicii pe care atîția ticăloși o numesc virtute și necesitate.

— Fata mea ! exclamă Iulia speriată, poate că în viitor mă așteaptă, din cauza ta, și mai multă spaimă decît îmi pricinuiește acum nefericitul Marcello. O Doamne ! Ce grea e viața ! Pregătește-te de călătorie.

Cînd se văzu singură, Vittoria ridică ochii spre cerul de seară. Luna lumina colinele, în liniștea nopții auzea vuietul cascadei. Adio, oftă ea, lunci iubite și copaci atît de dragi. Parcă n-am văzut astăzi că însuși divinul Tasso nu-i nici el decît un bărbat, un bărbat slab ! La fel de slab ca și Camillo ! Unde să găsesc o ființă pe care s-o pot venera și iubi ? Dar la urma urmei, Tibrul e tot atît de adînc ca și Teveronele ; — dacă vrei să fii liber, liber cu adevărat, nici o soartă nu te poate pune în lanțuri !

CARTEA A DOUA

Capitolul întîi

După ce au ajuns la Roma, membrii familiei Accorom-boni se instalară din nou în locuința lor simplă. Cînd s-a aflat de întoarcerea lor de la Tivoli, prietenii din Roma s-au grăbit să-i viziteze. Doamna Iulia porni imediat să solicite puternicilor ei protectori salvarea fiului ei de rușine sau, poate, chiar de-o soartă și mai aspră. Acum însă întîmpină mai multe dificultăți decît își putuse imagina în izloarea ei de la țară, căci aproape toate partidele erau de părere că tribunalele fuseseră prea îngăduitoare pînă atunci și că e necesar, pentru binele tuturor, atît al poporului cît și al banditilor, să se dea un exemplu înfricoșător.

Cel mai greu de convins se arătă tocmai cel în care-și pusese toată nădejdea, puternicul cardinal Farnese, vechi prieten și protector al familiei.

La insistențele contelui Pepoli, principesa Margareta de Parma se adresase personal cardinalului, rugîndu-l să sprijine desfășurarea favorabilă a procesului în această rușinoasă afacere și în orice caz să nu se opună măsurilor pe care guvernul le-ar socoti necesare. Farnese era atît de sincer și plin de compătimire încît îi dădu chiar Iuliei să citească scrisoarea principesei.

— Ultima frază, spuse el zîmbind, o vei înțelege, scumpă prietenă, tot atît de bine ca și mine. Cîtă amărăciune nu mi-au pricinuit dușmanii mei, îndeosebi partidul familiei Medici, acuzîndu-mă de atîtea ori că aș fi în legătură cu diferiți șefi de bande ca să pricinuiesc pagube potrivnicilor și adversarilor mei.

Cînd o văzu copleșită de mîhnire, Farnese îi luă mîna și spuse cu prietenie :

— Am o idee ; încearcă să te duci și la Montalto. Bătrînul dorește să fie socotit om caritabil ; convertește cu zel pe cei păcătoși și consolează pe cei în suferință ; ar putea eventual să intervină pentru dumneata pe lîngă Medici care, la rîndul lui, i-ar influența pe Boromeo și pe guvernator în așa fel încît judecătorii să fie îngăduitori cu delincventul sau, în cel mai rău caz, să-l lase să evadeze.

Doamna Iulia trebui să părăsească palatul Farnese fără prea multe speranțe. Pe drum se gîndea căruia dintre cunoscuți i-ar putea cere s-o introducă în chip demn la cardinalul Montalto, pe care nu-l întîlnise niciodată, căci bătrînul trăia foarte retras, dedicîndu-se îndatoririlor lui de cleric, și, petrecîndu-și, din pricina sănătății șubrede, ceasurile libere în grădina locuinței sale.

În răstimp, Vittoria își vizitase cîteva prietene și apoi intrase la biserica Maria Maggiore. Acum se întorcea acasă însoțită de doica ei și de un slujitor bătrîn ; chiar în capul străzii imediat următoare îi ieși în cale o ceată de tineri foarte eleganți. Cel care mergea în mijlocul lor era de statură mijlocie, zvelt, dar lipsit de forță bărbătească, cu părul blond, abia ondulat, care-i flutura liber pe umeri. Avea ochi albaștri și o expresie ușuratecă, neinteresantă.

Vittoriei i se păru într-atît de asemănător cu binecunoscutul Camillo încît era gata să-l strige ; dar făcînd încă un pas, își dădu seama cît de tare se înșelase. În acel tînăr nu era nici urmă din acea sinceră naivitate țărănească ce-i plăcuse atît de mult la tovarășul ei din copilărie, ba chiar se îngrozi cînd îi văzu zîmbetul vag și neexpresiv luînd brusc o expresie grosolană de îndărătnicie brutală, în clipa cînd începu să se certe cu unul dintre însoțitori, amenințîndu-l chiar cu pumnul pe acel bărbat înalt și voinic.

Vittoria se liniști și se bucură văzîndu-l apărînd pe neașteptate, alături de ea, pe Caporale, vechiul prieten al familiei.

Îndreptîndu-se împreună spre casă, Vittoria îl întrebă :

— Cine e acel băiețandru care se comportă atît de ciudat ? Pare unul din acei copii de nobil răsfățați, care vor să facă pe grozavii. Asemenea creaturi neghioabe

încep deseori din pură prostie și plictiseală cîte-o gîlceavă care se sfîrșește cu nenorocire și pieire.

— Nu-i cazul lui, răspunse don Cesare ; este ființa cea mai pașnică din lume, numai că socoate — ca nou venit la Roma — că trebuie să-și dea importanță față de cei tineri servili și lingușitori. Face gesturi largi, vorbește cu însuflețire și caută cu încăpățînare pricină de gîlceavă, deși fără intenție serioasă, atunci cînd e observat de străini sau cînd vreo doamnă îl onorează cu atenția ei. Așa că totul n-a fost decît o mică scenă improvizată, oferită, în semn de omagiu, frumoasei dumitale prezențe.

Vittoria izbucni în ris, iar poetul continuă :

— Acest băiețandru se trage din oameni săraci de la țară. Unchiul său l-a întreținut și l-a trimis la școală într-un orășel de provincie ; apoi l-au instruit niște călugări și, în sfîrșit, după ce-a crescut, același unchi l-a adus la Roma ca să vadă ce s-ar putea face cu el. Acest tutore nu-i altul decît bătrînul cardinal Montalto, care dorește ca, înainte de-a muri, să-l vadă cel puțin pe acest nepot căpătuit cum se cuvine. Ar fi vrut să-l facă preot, căci neavînd averi și proprietăți putea să-l promoveze cel mai ușor pe această cale. Dar nepotul nici nu vrea să audă de așa ceva și ai văzut singură cît de puțin potrivit este pentru cariera preoțească.

În acest timp, în spatele lor răsună un urlet înfiorător, și cînd Caporale întoarse capul, chiar tînărul despre care vorbiseră, înspăimîntat și alb la față ca varul, i se aruncă în brațe, răcnind : Vine, vine !

Vittoria privi în jur și cu un gest calm îl trase deoparte pe poet, urmat de tînărul care continua să stea lipit de pieptul lui. Un taur dintre cei ce sînt aduși la Roma legați cu funii foarte lungi, sub supravegherea unor paznici ce călăresc în trap sau galop pe marginea drumului, scăpase păzitorilor și alerga acum liber pe străzi, cu o gloată mare după el, iar oamenii care veneau din față, săreau cu grabă în lături ca să nu fie vătămați.

— Primejdia a trecut, dragă domnule Peretti, zise poetul ; veniți-vă în fire, tremurați și aproape v-ați pierdut cunoștința.

— Sîntem foarte aproape de locuința noastră, adăugă Vittoria ; intrați la noi să vă înviorați.

— Sînteți prea bună, domnișoară, răspunse tînărul ; dar e rușinos cum au fugit și m-au părăsit prietenii și însoțitorii mei.

Cînd au intrat împreună în anticamera răcoroasă, servitoarea îi șopti Vittoriei : Mai este cineva înăuntru, excelența sa don Ludovico Orsini.

Vittoria se schimbă la față și murmură ca pentru sine :

— Această fiară e mai primejdioasă decît cea din drum.

Un tînăr înalt și voinic le ieși înainte cu un aer infatuat și impertinent. Salută aproape imperceptibil, trecînd repede cu o privire disprețuitoare peste Peretti și se adresă Vittoriei, accentuîndu-și puternic cuvintele :

— Desigur că ai primit scrisoarea mea.

— Da, răspunse Vittoria cu oarecare stinghereală.

— Și ? întrebă contele pe un ton foarte ridicat.

— Cum să vă răspund ? Ce să vă spun ? Îmi cunoașteți sentimentele ; în acea seară, înainte de plecarea la Tivoli, v-am înfățișat pe larg convingerea mea. Desigur că vă amintiți ; de ce trebuie să mai repet ceea ce mi-e penibil să exprim ?

— Ha ! ha ! ha ! izbucni contele într-un hohot răsunător. Cît se poate de ciudat ! Eu, care mă trag din una dintre cele mai vechi familii, nobil, bogat și cu influență, în fața căruia tremură sute de oameni, ofer mîna mea unei burgheze oarecare, îi ofer averea și rangul meu, pe cînd ea nu-mi poate da în schimb nimic decît un chip drăgălaș, o talie zveltă și brațe albe ! Parcă mi-aș fi pierdut mințile, cînd n-am voie să aleg decît în familiile ducale și princiare !

— Atunci n-aveți decît s-alegeți ! strigă Vittoria care-și regăsise mîndria și curajul. Cine vă obligă să inoportunați o biată burgheză ? Voi considera drept o favoare din partea dumneavoastră și drept un adevărat cîștig pentru mine, dacă n-o să vă mai văd chipul niciodată.

— Așa ? urlă brutalul Orsini, înfuriat la culme, dar s-ar putea întîmpla totuși să te văd și în genunchi la picioarele mele, rugîndu-mă să-ți salvez onorabilul frate de la spînzurătoare.

— Asa-i prea mult ! strigă Vittoria ieșindu-și cu totul din fire ; Ticălosule ! Pleacă imediat, chiar în clipa asta ! O ființă atît de josnică își îngăduie să se creadă atît de

măreață, încît să mai poată nădăjdui să fie iubită. Un mizerabil pentru care orice slugă de la țară ar fi încă prea bună, pe care îl disprețuiesc atît de profund încît și un sclav de la galere e mai presus în ochii mei.

Orsini sări în sus, gata parcă să facă un gest de o violență groaznică. Caporale se repezi și-l ținu în loc cu forța. Contele se întoarse și-l privi cîteva clipe cu un dispreț imposibil de descris.

— Mizerabil versificator, strigă el apoi, îndrăznești să mă atingi ?

— O, da, replică Caporale înfuriat ; atîta timp cît îmi mai pot mișca mîinile și picioarele voi apăra, ca un bărbat ce sînt, chiar cu prețul sîngelui meu, pe o doamnă, prietenă cu mine, împotriva brutalităților.

— Sclavule ! strigă contele, eliberîndu-se din brațele lui Caporale.

— Domnule conte, replică cu demnitate Caporale, aflați că sînt un om independent, liber și mi s-a făcut cinstea să fiu numit guvernator în provincie.

— Da, guvernator peste cîteva cătune de nimic. Și dacă trimit acolo douăzeci de oameni de-ai mei, îi vor da foc locuinței domnului guvernator și-l vor tîrî pînă la castelul meu în lanțuri și cătușe. Te disprețuiesc însă prea mult ca să mă războiesc cu unul ca tine. Iar la dumneata, Accorombona, nu renunț chiar dacă vei continua cu insultele. De altfel cuvintele unei femei nu mă pot răni ; iar diavolul care mi-a aprins sîngele pentru dumneata îmi va arăta și mijloacele ca să te stăpînesc. Trebuie să fii a mea, orice s-ar întîmpla !

Ieși ca o furtună pe ușă, izbindu-se de doamna Iulia care tocmai intra în cameră. Hohotind de plîns, Vittoria se aruncă în brațele mamei sale, care o întîmpină la rîndul ei cu fața scăldată în lacrimi. Caporale încerca să le mîngîie, dar pentru moment nu știa ce sfat să le dea.

Tînărul Peretti își luă rămas-bun de la doamne, cerînd politicos favoarea de a i se îngădui să-și repete vizita pentru a continua relațiile începute în împrejurări atît de stranii. În ușă, murmură ca pentru sine :

— Foarte proastă poliție la Roma ! Pe străzi te răstoarnă taurii sălbateci și prin casele oamenilor goneso conți turbați.

Capitolul al doilea

Contele Pepoli se interesa cu stăruință de soarta rudei sale ; dar oricît de mare bunăvoință îi arătau tribunalele, perspectiva de-a reuși era foarte mică.

Bogatul senior Velluti dispăruse și nici unul dintre banditii prinși nu mărturisea că ar ști locul unde fusese dus sau cine l-ar avea în pază. Interogatoriile și procesele criminalilor nu înaintaseră prea departe și un avocat căruia contele îi și înmînase sume de bani importante, îi dăduse să înțeleagă că trebuie să fie la mijloc o mînă nevăzută, puternică care, așa cum se mai întîmplase de multe ori, îngreuia cursul cercetărilor pentru a apăra pe cineva sau pentru a împiedica să fie implicat vreun nobil în această tristă afacere. Însă în închisorile pe care contele le vizita des, află despre un criminal închis mai de mult și condamnat acum la moarte pentru alte fărădelegi, care, eventual, ar fi în stare să dea vreo indicație. Contele Pepoli ceru să fie condus la acel ucigaș sălbăticit, legat cu lanțuri grele de zidul temniței lui întunecoase și care îl primi urlînd, după ce, înainte de a se deschide ușa, chiuise un cîntec deșănțat.

Auzind cine l-a trimis pe străin la dînsul, nelegiuitul strigă :

— Cum, mai trăiește căzătura aceea preacinstită ? N-a fost încă spînzurat ? Ei, mă bucur. Să-l salutați cordial din partea mea. O fi aflat el că poimîine o pornesc în călătoria cea mare. Da, da, cu mine s-a sfîrșit și nu se știe dacă o mai pot lua vreodată de la început. Eu sînt de mult pregătit ; după lege, aș fi meritat de zece ori moartea. Înțelegeți ce se cheamă după lege, care însă nu se aplică decît atunci cînd unul de-alde noi nu mai poate fi de folos nimănui. Da, eu mi-am pierdut protectorii, și nu numai din vina mea. Odinioară, am fost în solda unor persoane foarte cuvioase și onorabile, oameni puternici, cu ranguri înalte, care m-au scos deseori din încurcătură. Că eu eram doar pumnalul și cuțitul, iar mîna erau acei oameni bogați și sus-puși din calea cărora toți se dădeau cu respect la o parte. Ce să-i faci ! Așa-i lumea alcătuită !

Cînd ucigașul află dorința contelui, rămase o clipă pe gînduri, apoi spuse :

— Veniți aproape de tot, stimate domn, ca să vă priveso obrazul, e al naibii de întuneric aici și, după cum vedeți, eu nu mă pot mișca din loc. Aha, da ! păreți un om cinstit și chiar foarte milos, așa că nu-i o capcană ca să mai nenorociți și alți buni tovarăși. Aveam odinioară printre noi un om minunat, numit Ascanio, un suflet blajin care ne ținea mereu predici ca să ne oprească de la ucideri ; era pe jumătate popă și-i plăceau cuvinte ca împărăția cerului, conștiință, religie și alte asemenea chestii care nu ne privesc pe noi, ăștia, care punem mîna. Acest Ascanio era cel mai apropiat de căpetenia bandei de la Subiaco, pe care nu știm nimeni cum îl cheamă, — căci prostul de Ambrosio, bănuit de judecătorii de aici c-ar fi șeful bandei, e doar un trepăduș, pus la treburi multe și la cîștig puțin. Ascanio era ca ambasadorul nostru sau ca un secretar intim. Știa întotdeauna ce nu știe nici dracul, dar altfel era om blînd ca un miel. Pe băiatul ăsta bun l-au închis acum în castelul Angelo, sub pretextul că ar fi bătut și cheltuit monede false. Dacă-i adevărat, asta-i spre lauda lui, nu-i așa ? Că este și el un geniu ca și Benvenuto Cellini al nostru. S-ar putea însă să fie doar o șmecherie ; să-l fi vîrît acolo ai noștri, cu declarații false, ca să nu apară alături de ei în procesele lor banditești. Să știți, dragă prietene, că vă dezvălui toate acestea cu sinceritate, pentru că aveți înfățișarea unui om cinstit. Veți crede orî nu veți crede, dar eu în viață am întîlnit încredere și cinste mai mult printre pungași, tîlhari și asasini. E foarte natural ca, în lumea dumneavoastră, oamenii virtuoși să trăiască din virtute, asta li-e meseria ; dacă însă e în avantajul lor și pot cîștiga mai mult cu blestemățiile, ies din rînd și o iau razna, mai ales dacă n-au a se teme că-s descoperiți. Altfel e cu noi, bieți pungași cinstiți. Regimentul nostru n-ar putea rezista nici douăzeci și patru de ore dacă n-am arăta încredere și fidelitate unii față de alții. Și care episcop, conte sau cardinal s-ar încrede vreodată în noi dacă ne-ar socoti niște netrebnici cu gură spartă. Acum vreo zece ani m-au pus de două ori la tortură, dar domnul acela mare mai trăiește și acum în cinste, fericire și onoruri, așa de bine am știut

să-mi țin limba în frîu. Și vă rog să credeți că chinurile la care m-au supus au fost grozave. Am cerut acum sprijin acestui senior, dar el nu face decît să rîdă de mine. Și are dreptate, căci e mult de atunci, lucrul s-a uitat, nimeni nu m-ar crede, și nici un judecător sau avocat nu și-ar pierde timpul să asculte o istorie răsuflată.

Contele lăsă nenorocitului o sumă de bani cu care să se mai poată bucura o ultimă oară de un pahar de vin și de-o mîncare bună.

Încercă apoi să-i facă o vizită guvernatorului de la castelul Angelo, află însă că acesta era plecat la țară cu o treabă importantă și că avea să se întoarcă în oraș abia a doua zi. Atunci s-a hotărît să-și petreacă seara la un prieten pentru ca, în mijlocul unei societăți plăcute și alese, să uite de necazuri.

Prietenul contelui, un cetățean de vază, primea cu mare plăcere în casa sa savanți și poeți. De cîte ori venea la Roma, contele Pepoli locuia la acest prieten cu care se și înrudea. Adunîndu-se în cerc vesel, schimbară saluturi cordiale cu Caporale și curînd după aceea și cu bătrînul Speron Sperone. Bărbat cu înfățișare solemnă, căruia îi plăcea să domine tineretul din jur, acesta apăru într-o mantie de culoare închisă care nu semăna nici cu haina unui preot ori jurist, nici cu cea a unui profesor, ci era un vestmînt creat de el însuși și trebuind să amintească probabil de o togă romană, deși avea mîneci și în jurul șoldurilor o cingătoare lată. Poetul, cum se intitula el însuși cu plăcere, era înalt și slab, avea o expresie gravă și vorbea rar, cu cuvinte alese.

Restul societății se compunea din cîteva familii distinse, nobili care își aduseseră soțiile și fiicele în speranța că vor putea face cunoștință cu celebrul Torquato Tasso, despre care se știa că se află de cîtva timp la Roma. Dar curînd se întristară cu toții, cînd gazda anunță că marele poet se scuzase, anunțînd că e foarte bolnav.

Cîteva tinere doamne își exprimară cu voce tare părerea de rău, pline de compasiune față de sărmanul poet care avea o sănătate șubredă și continua să creeze fără să ia în seamă suferințele care reveneau mereu.

— Poate că Tasso nu vine pentru că a aflat că îl va întîlni aici pe marele său adversar, pe severul domn Sperone, spuse o tînără frumoasă rîzînd.

— Sigur că nu din cauza asta, spuse Sperone cu seriozitate, căci chiar dacă am fost vreodată învrăjbiți, acum ne-am împăcat și nu e nimeni mai înclinat ca mine să recunoască talentul acestui tînăr. Pentru că eram prieten intim cu minunatul său tată, el m-a ales de bună voie drept critic al operei lui, și n-am nici o vină dacă — potrivit convingerii mele — acord tatălui titlul de cel mai mare poet. Să fie acest lucru o rușine pentru el și ar putea să se simtă jignit ?

— În tot cazul gloria rămîne în familie, zise Caporale, și dacă ar mai trăi Bernardo al nostru ar trebui să-și împartă titlul cu fiul lui.

— E un poet care stăpînește limba ca nimeni altul înaintea lui, remarcă una dintre doamne, de aceea versurile sale sînt atît de dulci și muzicale încît farmecă orice ureche.

— Dulci și muzicale e adevărat, dar lipsite de forță, replică Sperone pe un ton cam tăios.

— Totuși, interveni Caporale, descrierea bătăliilor, vorbirea avîntată a personajelor au un ton eroic, puternic. Păcat că nu dă imediat la tipărit acest poem care acum e încheiat. Să se poată bucura de el toată Italia.

— Dimpotrivă ! strigă Sperone, nu trebuie să se grăbească deloc cu tipărirea unei lucrări pînă ce nu a atins perfecțiunea necesară. Numai astfel o operă supraviețuiește timpului prezent. Desigur că-i nemulțumit de această amînare și totuși este recunoscător prietenilor mai tineri ori mai vîrstnici pentru orice părere sinceră. Numai că adeseori unii critică tocmai ceea ce alții laudă. Mie poate să mi se pară de prisos ceea ce altuia, mai tînăr, i se pare absolut necesar. Unul vrea să suprime o strofă și altul vrea neapărat s-o păstreze. Pentru un om cuviincios și cu bun simț, pasajele voluptoase, ba chiar desfrînate pe alocuri, sînt o oroare în acest poem cu subiect religios, dar o ființă tînără și superficială consideră aceste versuri licențioase punctele culminante ale operei, singurele pentru care merită să fie citit vastul poem. Atît de diferite sînt

părerile oamenilor încît ar fi fost mai bine să se încredințeze revizuirea unui singur om înțelept.

Discuția continuă în contradictoriu, și cînd cea mai hotărîtă dintre doamne lasă să se înțeleagă că venerabilul critic procedează prea unilateral și că poate — după sistemul său — condamnă unele frumuseți în mod arbitrar și nu lipsit de prejudecăți, bătrînul răspunse cu oarecare amărăciune :

— Discordia dintre mine și tînărul Tasso nu se trage, de fapt, de la părerea mea personală asupra poemului său, ci e cu mult mai veche și de cu totul altă natură. Cînd acum cîțiva ani Tasso a intrat în slujba ducelui de Ferrara, am fost singurul dintre prietenii lui care l-au sfătuit cu energie să nu facă acest pas. El nu-i făcut să fie curtean ; trebuie să te naști ca atare, să nu dorești să fii altceva, să nu cunoști și să nu respecți decît curtea, și mai ales să nu vrei să duci acolo poetul din tine. El putea deveni profesor la Padova sau la altă universitate, putea să ocupe o slujbă de stat și să devină independent pe această cale, deoarece n-a moștenit nici o avere. Iată însă că l-a ademenit și l-a orbit amabilul prinț, surorile lui, prințesele, laudele și admirația cu care îl înconjurau. Sfatul meu i s-a părut a fi părerea absurdă a unui om ursuz sau a unui pedant care îl invidia pentru postul său strălucit. Și astfel m-a înfățișat și în *Aminta*, ca pe un dulău arțăgos în contrast cu excelenții săi Pigna sau Elpino. După părerea mea, e cu neputință să fii pe placul tuturor oamenilor, mai ales dacă ai un caracter independent și iei în serios viața și știința. Ce înseamnă un poet la curtea unui prinț răsfățat și egoist ? Nici o comparație cu rudele sau prietenii de aceeași condiție, nici pe departe asemenea unui demnitar al statului, necesar și util. La început e favoritul, intimul, preferatul, obiectul unei admirații neînțelese ; mai tîrziu, maltratatul, care trebuie să suporte toate capriciile despotului său. Dacă a devenit celebru, vor să-l atragă alte curți, alți regenți și alte femei ; i se fac oferte, el se simte din nou măgulit, începe tratative pe ascuns, spionii îl denunță stăpînului care, considerîndu-se binefăcătorul, ba chiar creatorul bietului poet, se supără, vede în fostul său favorit un criminal nerecunoscător și meditează cum ar putea să-l pedepsească și să se răzbune

fără să se expună prea mult bîrfelilor. Așa cum aceiași prinți țin în parcurile lor animale rare, sălbatice, exotice, pe care le cercetează uneori împreună cu prietenii pentru penajul minunat ori pentru trompa ciudată, așa se comportă și cu poetul aflat la curtea lor. Și apoi îi vezi preamăriți în chip de protectori ai artelor și științelor, citîndu-se exemplul lui Pericle, Alexandru ori August, spre indignarea și mînia unui om care cugetă, care cunoaște aceste scene și le-a văzut destul de des în viața lui.

— O, cît sînteți de rău și de furios, exclamă Caporale. Chiar dacă ați avut experiențe triste, n-aveți decît pe jumătate dreptate, căci uitați cu totul să menționați și părțile bune ale unei asemenea situații.

— Cele mai multe lucruri de pe lume apar așa cum vrea să le vadă omul, replică Sperone. Dar fiți încredințați că situația sărmanului Tasso este întocmai cum v-am descris-o, și sfîrșitul va confirma spusele mele. Știu că e cu totul dezgustat de situația sa de-acolo, de la Ferrara ; ar dori alte relații, însă nu poate trăi și lucra fără protector, și nu are deci curajul să rupă pe față cu curtea. Marele duce al Florenței, Francesco, e destul de vanitos ca să vrea să aibă o celebritate în preajma sa ; solii secrete, intermediari străini, oferte, toate îl asaltează ; bietul Tasso refuză ; acum prințul și femeile de la curte sînt din nou amabili cu el, îi slăvesc talentul și-l măgulesc ; așa că poetul nostru e din nou în așteptarea unor zile de aur și plutește fericit în lumina asfințitului. Dar prințul știe foarte bine că-i pe cale să-l părăsească ; nu lipsesc nici bîrfitorii care profită de împrejurare ca să-l ațîțe împotriva bietului poet. La început, Tasso a fost intim cu Pigna și tratat cu multă prietenie de secretarul Gardini, acum amîndoi sînt împotriva lui, ba Gardini îi este dușman pe față. Acesta e un bărbat șiret și abil, avînd și ținuta care-i lipsește lui Torquato ; pe deasupra e și el poet, și chiar un poet talentat ; în chip fatal trebuia să se aprindă gelozia.

Acum Scipio Gonzaga, protectorul și prietenul cel mai sincer al lui Tasso, l-a chemat aici la Roma ; prințul i-a acordat cu greu concediul, căci știe că vor urma tratative cu cardinalul Ferdinando Medici pentru poet, ba chiar că

Scipio vrea să-l cîștige pe însuși Papa în favoarea lui Tasso, ca să-i atribuie un post în administrația bisericească. Bineînțeles, Papa nu vrea să-l jignească pe Ferrara pentru un lucru fără însemnătate ; Florența nu vrea să se manifeste prea deschis cu ofertele sale ; Ferrara, din vanitate, privește situația mai serios decît ceilalți care, de altfel, nu au încredere în caracterul șovăielnic și nehotărît al lui Tasso, și astfel lucrurile se încurcă și se complică în așa fel din toate părțile, încît din asta nu poate rezulta decît nenorocirea poetului.

— Relatarea dumneavoastră este, într-adevăr, tristă, spuse o tînără și frumoasă doamnă, și dacă talentul dumneavoastră de prezicător nu greșește, îl compătimesc de pe acum pe dragul nostru Tasso. Dar considerațiile dumneavoastră se potrivesc tuturor relațiilor sociale. Orice rang se cîștigă prin luptă, orice om talentat are dușmanii săi, ministrul ori consilierul e ispitit să-și calce îndatoririle. Cine nu trăiește retras ca un pustnic intră în încurcături și trebuie să lupte, să reflecteze și să muncească.

— Aveți dreptate, răspunse bătrînul ; totuși poetul întîmpină și mai multe greutăți. Dacă nu are o funcție de stat, ori o profesiune intelectuală, ori dacă nu-i cleric, atunci viața sa e de două ori mai complicată și el devine de fapt o făptură enigmatică. E amestecat în activități sociale, dar în meseria sa este un adevărat pustnic, căci munca sa nu are nici o influență asupra mersului lumii. Din această cauză el pierde orice termen de comparație pentru a se măsura cu sine însuși ori cu ceilalți oameni. Niciodată seara el nu-și poate spune : azi am făcut și eu ceva util, l-am sprijinit pe cutare, l-am ajutat pe cutare, am descurcat acea afacere complicată, o breaslă, un acuzat, un nobil au de ce-mi mulțumi. Dacă e lipsit de infatuare, se simte fără rost în viață, fără nici o menire ; dacă, dimpotrivă, e plin de sine, atunci se crede superior tuturor oamenilor. Cînd răsună laudele prietenilor, admirația zgomotoasă a mulțimii, exaltarea femeilor și a tinerelor fete, — credeți oare, dragii mei, că există mulți bărbați atît de puternici, caractere atît de tari, care să pri-

mească și să judece aceste manifestări la adevărata lor valoare, care să nu considere coroana de lauri mai strălucitoare decît coroana regală, și să nu se cufunde în această beție, pierzîndu-și de fapt viața ?

— Da, e adevărat, spuse Caporale ; rareori există oameni așa cum a fost marele nostru Ariosto. Tasso este mai slab, mai puțin independent.

— În ce privește prinții, reluă Sperone cu oarecare solemnitate, nu uitați vechea maximă : *Procul a Jove, procul a fulmine* *. Acum cîțiva ani am vizitat și eu o colecție splendidă de animale sălbatice, la curtea unui vestit prinț. Tigrul cel mai mare stătea culcat în cușca sa și petele tărcate ale pieii lui frumoase străluceau în lumina soarelui. De multe ori paznicii avuseseră cruzimea să-i arunce în cușcă — drept hrană — căței mai mari sau mai mici. De aceea, am fost foarte surprins văzînd în cușca tigrului un cățeluș care ne salută lătrînd voios și care sărea la tiranul său, provocîndu-l și hărțuindu-l. Tigrul îi îngăduia toate zburdălniciile. Văzînd mirarea mea, paznicul mi-a explicat acea ciudățenie : cu cîteva luni înainte tigrul făcuse o inflamație purulentă la ochi, așa că era foarte ursuz și nervos. E greu să aduci unei asemenea fiare un doctor și să-i aplici un tratament. Cum înaltul pacient nu se atingea nici de legume, nici de vreo altă mîncare de post, chiar paznicii se temeau de furia bolnavului. Continuau să-i arunce în cușcă carne și din cînd în cînd animale vii, singurul lucru care părea că-i face plăcere și-l distrează. Într-o zi i s-a aruncat un cățeluș viu care, fără nici un fel de frică, a sărit prietenos la tigru, începînd să-i lingă ochii bolnavi. Tigrul a suportat asta, s-a simțit ușurat și nu i-a făcut nimic cățelului care și-a repetat tratamentul cu atîta zel încît peste puține săptămîni bolnavul era pe deplin vindecat și devenise iar frumos și vesel. De atunci cățelul putea să facă orice voia cu înfricoșătorul stăpîn al cuștii. În timp ce își înfulecau porțiile lor de carne, tigrul nu avea voie să se apropie de micul favorit. Cînd veneau vizitatori străini, și tigrului

---

* Departe de Jupiter, departe de fulger (lat.).

îi era lene să păşească în faţă ca să-l vadă curioşii, cătelul sărea, îl trăgea de blană, îl muşca de labe pînă cînd tiranul tiranizat se ridica din colţul lui.

Prinţul stătea împreună cu favoritul său în faţa cuştii cînd ni s-au povestit toate acestea ; cei doi s-au amuzat pe seama acestei curiozităţi a naturii, iar tînărul nobil, pe jumătate prieten, pe jumătate măscărici al prinţului îşi îngădui cîteva glume grosolane despre viaţa de la curte şi chiar despre rudele apropiate ale familiei, glume la care prinţul a rîs cu poftă. Îmi simţeam inima înfricoşată la gîndul că nici unul din cei doi (poate paznicul) nu cugeta la morala fabulei. N-au trecut apoi şase luni şi tigrul, într-un moment de proastă dispoziţie, l-a sfîşiat totuşi şi l-a mîncat pe micul lui prieten, iar tînărul şi spiritualul nobil zăcea în lanţuri şi cătuşe în temniţa unui castel.

La plecare, Caporale îl însoţi pe contele Pepoli prin oraş. Cînd ajunseră în preajma casei Accoromboni, contele făcu următoarea remarcă :

— Nu-ţi vine oare să crezi că toţi oamenii excepţionali, prin spiritul lor elevat, îşi atrag singuri, aproape de bună voie, o soartă tragică ? Sau or fi existînd forţe invizibile, invidioase care nu vor să îngăduie în omenire nimic care se ridică peste trista mediocritate ?

— Cam aşa mi se pare şi mie, întări poetul.

— Prezicătorul acela bătrîn de colo, în talarul lui evreiesc, are probabil dreptate în fond. De aceea tremur şi eu pentru frumoasa şi atît de talentata fiică a acestei case. Ea nu poate merge pe drumul obişnuit. Spiritul mamei, exaltat, în loc s-o îndrume pe-o cale normală, o împinge spre bizarerie, iar temperamentul violent al fetei o face să caute căi şi mai aride şi realizări şi mai miraculoase. Şi la asta se mai adaugă şi dezgustătorul Luigi Orsini care o urmăreşte cu dragostea lui brutală. Acest Orsini, un om atît de frumos şi de instruit, şi totuşi o pată ruşinoasă a nobilimii noastre romane !

În faţa uşii văzură pe însoţitorii cardinalului Farnese care tocmai ieşea din casă. Ducele îl recunoscu pe Cesare Caporale şi-l invită să se urce alături de el în trăsură, dorind să-i vorbească despre ceva important. Convorbirea pe care au avut-o cei doi a fost cît se poate de bizară.

Capitolul al treilea

Cardinalul Farnese nu vizitase niciodată atît de des casa Accoromboni ca în ultima vreme. Bineînțeles, era primit de fiecare dată cu cel mai profund respect, totuși doamna Iulia simțea foarte clar că, lăsînd la o parte amabilitatea oaspetelui lor, nu se mai putea încrede în el ca înainte. Acum își anunțase din nou vizita și deoarece fiica era la liturghie, îl primi doar mama ; el păru însă încîntat că pot sta singuri de vorbă. Cu toată delicatețea cardinalului, doamna Iulia simțea că el dorea să-i comunice ceva deosebit ; era oarecum distrat și totuși foarte însuflețit, ochii lui mari și frumoși străluceau mai viu ca de obicei, începea și nu-și sfîrșea gîndul, întreba fără să aștepte răspunsul, și expresia feței lui, cînd gravă, cînd deosebit de amabilă, arăta că are ceva foarte important de spus.

— Ce mi-ați povestit despre tînărul Orsini, se hotărî el în fine să înceapă, m-a speriat cu adevărat și m-a pus în încurcătură ; ce sfat și ce ajutor aș putea să vă ofer ? E natural ca fiica dumneavoastră să-l disprețuiască pe un asemenea ticălos și nici nu poate fi vorba despre o căsătorie, oricît ar fi el de nobil și de bogat. Chiar dacă Vittoria n-ar fi împotrivă, eu aș opri-o cu toate forțele, căci mi-e teamă că soarta acestui tînăr va fi groaznică. El, care disprețuiește orice lege, care se aruncă în fiecare clipă în primejdie, care nu ascultă sfatul nimănui, va sfîrși negreșit în chip tragic, dacă nu-și schimbă cu totul comportarea. Dar cine ar avea forța să-i stăvilească actele de violență ? Suita lui e mare, e înconjurat de o sută de aventurieri plini de îndrăzneală, unii chiar din familii bune, fără să mai socotim pe banditii pe care îi are în soldă. Aceștia toți sînt gata la un semn al lui să săvîrșească cele mai nebunești și mai ticăloase fapte. Dezordinea în statul nostru a crescut în așa măsură încît sfîntul nostru Părinte și noi toți nu mai putem pune nici o stavilă. Neapolul și alte state încurajează și sprijină aceste bande libere în dauna noastră, regele Spaniei triumfă că sîntem în această situație îngrijorătoare, iar Florența, care este aproape vasală acestui monarh, nu i se opune nici-

odată. Răul este atît de mare și a crescut în așa măsură încît, de multe ori, chiar noi trebuie să recurgem la ajutorul unor asemenea bande detestabile pentru a nu fi siliți să ne supunem fără condiții unei influențe străine și dușmănoase. Dacă Orsini ori alt scelerat nobil împinge lucrurile prea departe, pedeapsa lui poate fi cel mult extrădarea, și el va fi primit la Neapole, Florența sau Veneția cu brațele deschise ; i se vor da funcții importante și va fi ajutat în fel și chip. Ce se va întîmpla însă aici ? Cine să vă apere cu toată puterea în această casă modestă ? Cine să-i insufle respect și teamă lui Orsini ?

— Numai dumneavoastră, preastimate prieten ; un cardinal atît de influent nu poate oare interveni cu tărie pentru protejații săi ?

— Scumpă prietenă, oftă cardinalul, puterea noastră, influența noastră e supusă mereu oscilațiilor. Dacă vrei să știi, din această pendulare se naște istoria regimentului nostru de clerici. Se ridică forțe potrivnice, pe față ori pe ascuns, se nasc dificultăți și contradicții ; noi mergem însă înainte, luptăm, și brusc ne simțim paralizați și neputincioși, căci vine fulgerător o lovitură de undeva, dintr-un loc de unde nici n-am bănui. Dacă la curțile princiare există o desfășurare permanentă de intrigi ale slujbașilor și nobililor ce caută să se distrugă unii pe alții, apoi această urzeală este și mai variată, mai puternică, mai abilă și mai despotică în tagma clericilor noștri, în care nu numai cardinalul și episcopul, prințul și ambasadorul, ci chiar și un călugăr cerșetor poate, prin influența lui, să ne pună bețe în roate, răsturnînd calculele noastre cele mai bune. Toate acestea mi s-au limpezit tocmai cu prilejul procesului pe care-l purtați și care e în suspensie de doi ani. Avocații știu cît de serioasă e dorința mea, ba chiar porunca mea, ca să fie înlăturate toate acele șicane care tind să pună sub semnul întrebării cea mai mare parte a modestei voastre averi. Toți oamenii mei știu care-i voința mea și totuși, — totuși este posibil ca tocmai acum, în conjuctura actuală, să pierdeți procesul.

— Sfinte Dumnezeule ! exclamă doamna Iulia, lăsîndu-se să cadă în fotoliul ei, înseamnă să primesc o lovitură cumplită tocmai de unde îmi era mai puțin teamă ! Să devenim și cerșetori ? Ar fi groaznic !

— Să nu ne gîndim imediat la ce-i mai rău ! spuse Farnese, strîngîndu-i mîna cu prietenie. În orice caz, prietenii dumneavoastră bogați nu v-ar lăsa să suferiți nici un fel de lipsuri.

— Nici un fel de lipsuri ? strigă ea cu disperare, să trăim din milostenie, din firimituri, care ni s-ar putea retrage după bunul plac ! Să mă refugiez într-o stradă dosnică, să nu mai pot să deschid ușa unui om liber, cumsecade ? Să nu mai fiu în stare să ajut un sărman, nici să pun un tacîm la masă pentru un prieten ? Acesta ar fi deci sfîrșitul vieții mele !

Din ochii mari ai doamnei Iulia izvorau lacrimi fierbinți, dar ea părea că nici nu-și dă seama de asta.

Statura înaltă a lui Farnese se aplecă asupra ei, încercînd s-o consoleze cu cele mai prietenești cuvinte.

Cînd păru ceva mai calmă, cardinalul spuse pe un ton afectuos :

— Nu-i așa, că ai încredere în mine ? Și ca prietenă veche, mă cunoști și știi că voi face orice pentru cei pe care-i consider ai mei ?

— Sînteți singurul meu sprijin. Dacă m-ați părăsi, aș fi călcată de toți în picioare.

— Dați-mi numai posibilitatea să mă ocup de întreaga familie, spuse cu tărie cardinalul ; dați-mi dreptul să mă ocup de dumneavoastră, să pot încerca orice fără să devin ridicol !

— Ce vreți să spuneți cu asta ?

— Ascultați-mă, continuă Farnese afectuos, papii au și ei nepoții lor, pe care nu numai că-i apără dar îi și ajută să devină bogați și puternici și adesea, cînd se ivește un prilej favorabil, fac din ei prinți domnitori, independenți. Oare eu n-aș putea să adopt întreaga dumneavoastră familie într-un fel asemănător ?

Doamna Iulia îl privi nedumerită.

— Am aflat chiar din gura Vittoriei, continuă cardinalul, că voința ei este să nu se mărite niciodată. Și are dreptate, căci ce fericire ar putea să găsească această nobilă făptură într-o căsnicie obișnuită ? Ea trebuie să fie înconjurată de strălucire și splendoare, trebuie să ducă o viață princiară și să cîștige, prin spiritul ei superior, influență în treburile lumii. La fel ca și Bianca Capello,

care a sosit la Florența ca o biată exilată și a ajuns să conducă acolo și statul și pe prinț, venerată în genunchi de toți și admirată pentru frumusețea ei de lumea întreagă. — Dați-mi voie să continui — Vittoria e mai frumoasă și mai talentată decît această Bianca, a cărei viață pare un basm. Eu nu sînt un prinț domnitor, dar vă pot dărui unul din palatele mele mari, aici în Roma, sau la țară, splendidul Caprarola, ori un altul, donîndu-l în scris familiei pe veci și fără posibilitate pentru nici una din rudele mele de a face vreo obiecție. De altfel îi voi despăgubi pe toți cu atîta generozitate, dar cu condiții atît de stricte, încît nici cel mai nerușinat dintre ei să nu poată ridica vreo pretenție. Nu-mi mai rămîne decît să mărturisesc că pasiunea mea pentru divina Vittoria a crescut cu fiecare zi ; simpatia, dragostea ei îmi este absolut necesară. Nu vă grăbiți să-mi răspundeți ; și fiindcă am mers atît de departe, lăsați-mă să spun totul. Dacă pe această cale îmi veți aparține, dacă vom fi legați atît de profund, vă dau cuvîntul meu princiar, vă fac — dacă pretindeți — jurămintele cele mai sfinte că voi folosi fără nici o rezervă toată influența și puterea mea pe lîngă colegii mei, pe lîngă prinții domnitori, pe lîngă Papă și Curie, pentru a impune dorințele dumneavoastră și ale mele. Știți din istoria vieții mele că au fost clipe cînd am acționat fără frică și șovăire. Veți fi bogați și puternici ; voi face totul ca fiul dumneavoastră cel mare să devină episcop, Flaminio să primească un post avantajos, iar Marcello, care se află acum în primejdie de moarte, să ajungă un om cu stare, stimat de toată lumea. Pe această cale vă puteți salva devenind fericiți.

— Făcînd din copila mea o curtezană ? replică mama cu voce înăbușită, aruncîndu-i din ochii aprinși o privire atît de furioasă și de disprețuitoare încît Farnese se înroși violent și, neputînd suporta acea privire nimicitoare, își plecă ochii, în timp ce buzele lui fine și frumoase tremurau.

Își veni îndată în fire și spuse :

— Dragă prietenă, ai trăit în lume și ai putut să observi multe lucruri. Privește în jur și amintește-ți întîmplări vechi și noi. Cine era Lucreția Borgia, care a devenit

o respectată ducesă de Ferrara, în fața căreia îngenunchea suspinînd însuși marele Bembo ? Oare dumneata, ființă cu un spirit atît de elevat, poți avea o mentalitate atît de meschină încît să pronunți cu seriozitate acel cuvînt ? Rangul și strălucirea pecetluiesc orice buze și chiar săracii și amărîții, gata să hulească, nu iau totdeauna în serios posomorîta virtute. Dacă nu m-ar opri profesia, i-aș oferi fără ezitare Vittoriei mîna mea, dar așa nu-i pot da decît dragostea mea. Și acest sentiment, și legătura ce naște din el, nu-i oare lucrul cel mai natural din lume ? O, sigur că ai trecut și dumneata prin această experiență, altfel n-ai putea fi atît de nobilă, atît de înțelegătoare. N-ai fost oare odinioară legată de contele Orsini Pittiliano ? Înțeleg, faptul că te-ai împurpurat la față îmi spune destul. Dar în ce mă privește, nu vreau un răspuns imediat, poate pripit. Cîntărește, te rog, propunerile și prietenia mea într-un ceas de liniște.

Farnese își luă rămas bun cu o sărutare de mînă afectuoasă. Cînd deschise ușa, îl întîmpină strălucirea și frumusețea neasemuită a Vittoriei care se întorcea de la liturghie însoțită de Caporale și de tînărul Peretti.

— Ce caută momîia asta bălană la voi în casă ? întrebă cardinalul, trăgîndu-se repede înapoi. Din ăsta n-are să scoată niciodată nimic, prostănacul lui de unchi, adormitul Montalto ; de ce nu l-o fi lăsat la țară, la viței și vacile lui ?

Privind tandru la Vittoria și cu un profund dispreț la tînărul Peretti, cardinalul părăsi casa, scuturînd din mers cu familiaritate mîna lui Caporale, fapt care îi uimi grozav pe servitorii ce se înclinau pînă la pămînt.

Rămasă singură, doamna Iulia făcu în urma celui ce plecase un gest de amenințare, șoptind ca pentru sine :

— O, tu popă fățarnic ! Scîrbosule ! Așa ai de gînd să ne ajuți ! O, în ce lume trăiesc ! Dar oare a fost vreodată altfel ? Vulpe vicleană cu chip de porumbel ! Deci nu ne-ar mai rămîne altceva de făcut decît să repetăm vechea piesă cu Lucreția sau, de mă voi împotrivi, voi fi nevoită s-o sacrific cu o lovitură de cuțit pe Virginia mea. Ce am visat eu că sînt... Mama Grahilor !... Și totuși ucigașii ei au fost tot romani !

Auzi din cealaltă cameră un rîs zgomotos, care îi străpunse inima.

— Așa-i viața ! își spuse ea. Veselie dincolo, disperare aici, despărțite numai de un perete subțire ! Cum a putut oare, el, care se intitulează prieten vechi al meu, să aibă curajul să-mi amintească povestea tinereții mele ! O, nu ! Nici nu știe că această amintire îmi sfîșie inima ca o sută de cuțite zimțuite.

Deschise ușa către cealaltă cameră și-l chemă pe vechiul și încercatul ei prieten, pe bunul și onestul Caporale.

Se așeză alături, și ea, copleșită de emoție, începu să-i povestească, plîngînd, tot ce se întîmplase.

— Nu vă chinuiți așa, degeaba, spuse bătrînul. Am aflat tot, încă de aseară. Eminența sa m-a luat cu atîta prietenie în trăsură, vizitiul a trebuit să facă un ocol lung ca prințul bisericii să aibă timp destul să-și descarce sufletul față de mine fără să uite nici un amănunt al complicatei lui povești. Și iată-mă devenit nolens volens, la vîrsta mea, codoșul lui, căci n-a fost cu putință să evit plăcutele sale destăinuiri.

— Și ce-i de făcut ? întrebă mama emoționată.

— Totul sau nimic.

— Cum să înțeleg aceste cuvinte ?

— Ori să primiți oferta lui cu recunoștință, ori să vă împotriviți pînă la moarte. Da, pînă la moarte, căci nu-i altă soluție. Ori Vittoria îl ia de bărbat pe sălbaticul Orsini, care va ști să dobîndească pentru ea liniște din partea altor diavoli, întrebuințînd pumnal și armă de foc — ori va muri, ceea ce, poate, e pe măsura naturii ei puternice și impulsive. Căci să nu credeți că veți scăpa ușor de data asta, sau că totul se va limita la amenințări goale. Cardinalul, cu instinctul lui fin, a simțit de mult apropiindu-se acest moment ; e destul de ager la minte ca să nu lase să-i scape ocazia. Cu o extraordinară abilitate mi-a mărturisit totul, în timp ce-mi strîngea mereu mîinile ca celui mai intim prieten al său, iar la despărțire m-a mai îmbrățișat afectuos, lăudîndu-mi enormul meu talent poetic — care talent mă înalță deasupra tuturor poeților contemporani — și asigurîndu-mă totodată solemn că nu va avea liniște pînă nu-mi va procura un post

mult mai avantajos decît cel pe care-l am acum. Așa că datorită vouă voi ajunge și eu un bărbat cu vază. — Sigur este numai faptul că dacă nu cedați cardinalului, pierdeți procesul, iar fiul vostru va muri de mîna gîdelui.

— Nu-i cu putință, nu-i așa ? țipă biata mamă. Există doar prieteni, prieteni adevărați pe această lume !

— Eu n-am putut dormi toată noaptea, mărturisi bătrînul. Niciodată pînă acum existența noastră, cu limitele ei nu mi-a apărut în asemenea lumină stranie. Steaua inimii noastre pe care o considerăm veșnică amenință să se stingă și-ți vine să crezi că și conștiința e numai o iluzie, cînd bărbați venerabili, preoți, prinți ori oameni respectați de popor își înfățișează infamiile cu liniște și siguranță, ca și cum ar demonstra ascultătorului uluit niște teoreme matematice.

Poetul voi să plece, însă doamna Iulia îl rugă să mai rămînă, deoarece, în starea sufletească în care se afla, îi era cu neputință să fie singură cu familia ei.

Caporale acceptă fără plăcere să împlinească această îndatorire de prieten, pentru că simțea că sfatul lui nu putea fi de nici un folos, se temea de noi scene de violență și avea el însuși nevoie de liniște după atîtea emoții și după o noapte fără somn. În camera ei, Vittoria era singură ; Flaminio plecase să-l conducă pe Peretti, căci tînărul Accoromboni era cuprins de un sentiment de prietenie înflăcărată față de noul său cunoscut. Vittoria părea foarte bine dispusă ; încă mai rîdea stînd la fereastră și hrănindu-și cu firimituri porumbeii pe care îi iubea foarte mult.

— Ce lucru te bucură ? întrebă mama pe un ton grav.

— Mă amuză, răspunse Vittoria chicotind, că am capturat iarăși, precum Circe, un nou îndrăgostit, pe care nici n-am nevoie să-l prefac în animal, căci mi se înfățișează el însuși, de bună voie, ca un botgros prostănac. Îmi jură că o pasiune veșnică, de neînvins, îl încătușează la picioarele mele, că e gata să trăiască fără mîncare și băutură — numai privindu-mi ochii mei frumoși. Vrea să obțină consimțămîntul unchiului său ori să moară pe loc de cea mai înfricoșătoare moarte. În timpul scurt cît a stat acum la mine, mi-a înșirat mai multe nerozii decît

toți foștii și actualii mei adoratori, în curs de săptămîni întregi. Cînd nu ești tu însuți cuprins de nebunie, nimic nu-i mai comic pe lume decît acest amor.

— Și pe Orsini al tău l-ai dat uitării, atît de curînd ? întrebă mama.

— Acum, că mi-a trecut prima spaimă, răspunse Vittoria, nu pot decît să rîd de acest Rodomont. Se complace în zbierete și își îmbracă declarațiile de dragoste în expresii vulgare și amenințătoare. Dar pînă la urmă, asemenea diavoli pot fi dominați cu o singură privire liniștită și înțelegătoare.

— Lasă-ți porumbeii și așază-te lîngă noi, o îndemnă mama.

Vittoria se apropie, privind-o cu atenție.

— Fără îndoială că ți s-a întîmplat iar ceva neplăcut, căci ai o expresie foarte schimbată. Voiam să-ți povestesc despre acest Peretti al meu și să rîdem împreună cu poftă. Ai citit cîndva în vreo fabulă sau în vreun roman că șambelanul care prezintă miresei princiare pe prințul străin, nou sosit la curte, este un bou sălbatec ? Chiar printre fanteziile lui Ariosto, asta ar fi una dintre cele mai extravagante ; și totuși lucrul e adevărat și a trebuit să mi se întîmple tocmai mie !

— Acuma situația noastră este complet diferită, suspină doamna Iulia. De ieri s-au schimbat toate, după cum poate confirma și bunul nostru prieten, aici de față.

— Ei, atunci vorbește, replică Vittoria cu deplină liniște. Cred că pot asculta orice, cît este încă lumină ; noaptea sînt într-adevăr mult mai sperioasă.

— Nu mai avem nici o nădejde ! strigă mama, cuprinsă din nou de-o agitație violentă. Toate mijloacele noastre s-au dus, am pierdut orice ajutor ! Sărăcia, rușinea, mizeria, moartea și groaza sînt acum la ușă, bat cu putere și cer să intre, iar paznicii protectori ai casei noastre ne-au părăsit și ne reneagă.

— Dar noi nu ne putem renega, și atît timp cît sufletul îmi aparține, am și soarta mea în mînă. Niciodată nu mă voi supune, niciodată nu voi ceda în fața a ceea ce oamenii numesc necesitate ori fatalitate. Ce ființă ar putea veni să-mi ordone : Trebuie să mi te supui. Cît timp mai pot

mișca un mădular nu mă voi pleca nici în fața oamenilor, nici în fața morții și a soartei.

La aceste vorbe, mama sări în sus furioasă. Vittoria n-o văzuse niciodată în asemenea stare, iar Caporale fu cuprins de spaimă.

— Nesocotito ! Oarbo ! Smintito ! strigă ea cu o voce stridentă și cu o înfățișare lipsită de orice grație. Ascultă ce-ți spun : pentru o firimitură, pentru una ca asta destinată porumbelului tău, pentru a suta parte dintr-un gologan, vei îngenunchea și vei implora, sărutîndu-i mîinile grosolane acelui ce ți-l va arunca cu dispreț, cînd eu voi fi moartă, prietenii toți dispăruți, iar adoratorii tăi te vor disprețui !

Palidă și tremurînd toată, Vittoria își întoarse fața de la mama ei, a cărei fire n-o mai înțelegea. Oricît o înspăimîntase, oricît o îngrozise explozia ei sălbatică de furie și disperare, nu-și putea ascunde că femeia aceasta venerabilă îi apărea, pentru întîia oară în viață, meschină și urîtă. Acest sentiment ciudat o copleși în acel moment, umbrind toate celelalte sentimente, și Vittoria se simți mai nobilă, mai înțeleaptă ; de aceea spuse cu deplină liniște, ba chiar cu un fel de dispreț rece :

— Oare e chiar așa de greu să murim și să închidem definitiv cartea care ne îngrozește, înainte de a-i citi toate paginile ?

— Iartă-mă, don Cesare, că m-am comportat fără demnitate și ai fost fără voie martor al slăbiciunii mele, spuse mama plîngînd, sfîșiată de mîhnire. Mereu aud de la această smintită cuvintele : libertate, să murim — cuvinte pe care le pronunță fără să cugete la nimic. Nu se moare așa de ușor — și, în nici un caz, înainte de a îndura toate suferințele care preced o asemenea moarte.

— Vorbește-mi atunci rezonabil și calm, replică Vittoria, nici nu știu măcar despre ce-i vorba.

Iulia mai străbătu de cîteva ori camera, ca să-și vină în fire, apoi apucînd mîna lui don Cesare se întoarse către Vittoria și spuse :

— Îți cer și ție iertare. Apoi se așeză și începu, cu glas tremurător, care, pe măsură ce vorbea, devenea tot mai tare, să povestească despre procesul ce probabil îl va pierde, împreună cu toată averea, despre apropiata

execuție a lui Marcello, despre sărăcia lor, despre posibilitatea unui act de silnicie din partea lui Orsini și, în sfîrșit, cum cardinalul care părea atît de prieten, el, omul aproape cel mai de vază al statului și al Augustului Colegiu, făcuse acele propuneri pe care le cunoaște și Caporale, deoarece i le împărtășise și lui cu răceală calculată.

— Și acum, că știi tot, sfîrși mama, nu izbucni orbită de furie inutilă, ci dă sfat și ajutor dacă ești într-adevăr atît de puternică.

Doamna Iulia și Caporale tremurau așteptînd cu spaimă o izbucnire violentă de furie. Fură cu atît mai uimiți văzînd că Vittoria rămîne liniștită, ba chiar mai rece și mai indiferentă ca înainte. În sfîrșit ea începu să vorbească, pe un ton aproape ironic :

— Ei bine, mamă, și ce-i cu asta ? Credeam că-mi veți descoperi cine știe ce lucruri extraordinare. Nu avem averi, deci nu ne putem refugia într-o țară străină ; aici în patria noastră, ori în provincii, nu avem pe nimeni atît de puternic sau atît de prieten cu noi ca să ne ajute și să ne întrețină ; sîntem la voia bunului plac, a nedreptății, a violenței, putem fi oricînd uciși. Singura împotrivire care ne rămîne este o moarte nobilă, de bună voie, așa cum făceau adesea marii romani, moarte pe care voi nu vreți s-o admiteți pentru că sînteți încredințați că legea divină, religia noastră, consideră sinuciderea un păcat de neiertat ; așadar, de ce n-am accepta propunerile celui mai bun prieten al nostru, marele și puternicul cardinal ? Bogăție, strălucire, eliberarea fratelui, înflorirea familiei, toate ni se oferă cu generozitate. Aș fi sacrificată numai eu, nimeni altcineva. Dar dacă eu aș fi mulțumită cu această soluție ? Și dacă prietenul care mă ademenește cu asemenea propunere ar fi un bărbat ilustru cum era papa Iuliu al II-lea, dacă ar fi Lorenzo Magnificul, nici măcar n-ar fi un sacrificiu din parte-mi, căci un caracter atît de excepțional m-ar face să-l iubesc. Doar știi de multă vreme, mamă, ce gîndesc eu despre căsătoria obișnuită. Acea supunere, arătată de bună voie unor bărbați de nimic, nevolnici, mizerabili. Cum aș putea crede că ceremonia religioasă ar putea sfinți o asemenea legătură rușinoasă ? Numai pentru ochiul stupid al

mulțimii, pentru un popă conformist, pentru niște biete cumetre, poate exista diferență între legătura consfințită și acea aparent interzisă. Cum mie toți bărbații îmi apar neînsemnați, fără nici o valoare, meritînd a fi disprețuiți, cum căsnicia însăși mi se pare dezgustătoare, iar tu susții că orice femeie trebuie totuși să i se supună, nu înțeleg indignarea și furia ta împotriva vechiului și respectabilului nostru protector.

— Nu te mai recunosc drept copila mea, exclamă mama cu voce înghețată, părăsind camera.

Caporale era atît de uluit că nu-și mai dădea seama dacă a auzit și a înțeles bine.

— Pleacă și dumneata ! strigă Vittoria izbucnind în hohote de plîns. Vreau să fiu singură ; soarta mea este să nu fiu înțeleasă de nimeni.

Capitolul al patruiea

Bătrînul cardinal Montalto ședea în camera sa cufundat în gînduri, indispus și totodată emoționat. Nepotul său, tînărul Francesco Peretti stătea stingherit în picioare, într-un colț al încăperii, cu ochii umezi și înroșiți, și se putea observa ușor că plînsese pînă atunci în hohote.

— Toate planurile mele se prăbușesc, începu bătrînul, după o pauză lungă. Bucuria vieții mele s-a stins. De cînd te-am văzut, nefericitule, a pus stăpînire pe inima mea o dragoste aproape de neînțeles ; prin tine voiam să despăgubesc, să restitui sărmanei mele familii ceea ce, spre marea mea durere, n-am putut oferi mult strîmtoraților mei părinți, căci s-au prăpădit înainte de-a ajunge eu la oarecare bunăstare materială. Voiam să fericesc prin tine pe sora mea, pe fratele meu, să te așez ca piatră de temelie pe care să se poată întemeia într-o bună zi considerația și influența familiei. Ziua în care te-am văzut, a fost o zi fericită pentru mine, am avut iluzia că-i ziua cea mai fericită din viața mea. Dar foarte curînd mi-am dat seama că mă amăgisem ; ești un om slab, aproape lipsit de caracter și bărbăție, disprețuiești munca și preferi să trăiești petrecînd și — ceea ce-i și mai rău — în tovă-

răsie proastă. Așa că a trebuit să renunț să-ți înlesnesc cariera clericală, pentru care aș fi putut să-ți fiu cel mai de folos, mai ales că nici nu ți-ai ascuns aversiunea față de această onorabilă situație. Încă de la început m-a cuprins îndoiala dacă am făcut bine să te aduc la Roma, dacă n-ar trebui să te trimit imediat înapoi la țară. Lucrurile merg tot mai rău : în fața mea tremuri și te pleci voinței mele, dar pe ascuns ești dezmățat, obraznic, nelegiuit, adoptînd comportarea pe care o vezi la moștenitorii marilor case, ca și cînd ai fi de-o seamă cu ei. Studiile, pe care ți le-am impus și care urmau să-ți procure mai tîrziu considerație și posturi importante în stat, le neglijezi ; toți profesorii tăi se plîng, nici unul nu-și exprimă vreo speranță în ce te privește, oricît ar dori să mă măgulească. Apoi te-ai lăsat ademenit de tovarășii tăi mizerabili să frecventezi femei de proastă reputație, să te cufunzi în plăcerile cele mai rușinoase și ai mers atît de departe încît dragostea mea nesăbuită pentru tine trebuie să se obișnuiască a nu mai considera moartea ta drept o nenorocire.

Peretti s-a apropiat și a îngenuncheat cu umilință la picioarele unchiului său :

— Eminență, imploră el, îngăduie-mi să sărut generoasa voastră mînă. O, cel mai iubit și mai minunat unchi, mai iartă încă o dată pe un tînăr rătăcit. Mă voi îndrepta, voi asculta toate sfaturile și dojenile voastre. Numai...

— Ei da, acum iese la iveală o nouă aventură, mai smintită ca toate ! exclamă cardinalul cu violență. Secătura vrea să se însoare ! Flăcăiașul fără barbă, fără minte și fără experiență, vrea să joace rolul de soț și să conducă o gospodărie. Dacă trebuie să aibă loc o căsătorie, apoi mai este timp, peste cîțiva ani cînd vei ajunge cunoscut, oînd te vei bucura de stima familiilor de vază, — dar acum ! Și cu cine ? O oarecare poetă talentată — cum se spune ! Cunoscută prin frumusețe și mulți adoratori. Cu totul absurd !

— O, preaiubit și prearespectat părinte, exclamă Francesco, da, așa te numesc, căci bunătatea și generozitatea părintească mă fac să văd în dumneata mai mult decît un unchi venerabil. Te implor să crezi că dragostea aceasta nu-i un capriciu tineresc și că consimțămîntul du-

mitale milostiv și indulgent m-ar putea face fericit și m-ar transforma în cu totul alt om. De cînd am văzut-o pe divina Accoromboni sînt schimbat și mai bun. De tovarășii mei, pentru care, pe bună dreptate, mă dojenești, m-am despărțit și nu vreau să-i mai văd, căci știu acum în ce fel gîndesc oamenii cu adevărat nobili și cum trebuie să se comporte. Dacă îmi dai sprijinul să ajung la cea mai înaltă fericire, sînt sigur că-ți voi face cinste și bucurie. Dar dacă nu-mi poți acorda consimțămîntul — ah, scumpe și neprețuite unchi, mă consideri slab și într-adevăr sînt slab — dar dacă rămîi neînduplecat, atunci slăbiciunea mea se va preface în disperare și-mi va pregăti pieirea.

Izbucni din nou în hohote, căzînd iar în genunchi, emoționat la culme. Bătrînul cardinal rămase foarte liniștit, privindu-l calm de sus și începînd apoi, pe gînduri, să se joace cu buclele aurii ale tînărului.

— Se spune că acea fecioară e înaltă, curajoasă și cu o fire îndrăzneață, spuse el apoi ; n-am văzut-o niciodată, dar pe tatăl ei, un om foarte corect, l-am cunoscut bine odinioară ; va putea oare această ființă cu caracter puternic să te iubească și să te stimeze, chiar dacă toate piedicile ar fi înlăturate ?

— Fratele ei Flaminio, căruia i-am deschis inima mea, îmi dă speranțe ; el mi-a povestit ce fire minunată are sora lui. Îl disprețuiește pe Luigi Orsini, care de multă vreme încearcă din răsputeri să obțină mîna ei și declară că ea n-ar putea fi fericită în căsătorie decît cu un bărbat liniștit și pașnic, cu caracter blînd.

— Atunci, Domnul să te binecuvînteze și să-ți împlinească nădejdile, spuse cardinalul, punînd din nou mîna pe capul celui îngenuncheat. Tu, Francesco, știi că eu nu te pot înzestra cu averi, și acum nu pot face decît foarte puțin pentru tine. Vorbește cu mama ei, care este socotită a fi o femeie înțeleaptă și înțelegătoare. Adă-mi încuviințarea ei și a fiicei. Poate că din această unire va izvorî fericirea ta și a familiei noastre, dacă va fi cu putință să se realizeze. Faptul că îl respinge pe puternicul Orsini mă face să am o părere bună despre ea, și dacă își dorește un soț simplu și blînd, dovedește că e înțeleaptă și preferă o fericire modestă, liniștită, socotin-

d-o mai presus de strălucire și fast. Acum du-te, mai stăm noi de vorbă.

Francesco era așa de fericit că nici nu și-a dat seama cum a ieșit din casă și cum a ajuns în stradă. Unul dintre cunoscuții lui din vechea bandă, a vrut să-l oprească, dar Francesco l-a respins cu dispreț, fără să-i adreseze măcar un cuvînt. Zbura spre casa Accorombonilor.

Acolo, donna Iulia se retrăsese în camera ei ; își recăpătase într-un fel stăpînirea de sine și reflecta cu oarecare liniște la soarta ei și la viitorul care o aștepta. În cazul cel mai rău, se putea retrage în Abruzzi, la o verișoară înstărită, trăind în singurătate din rămășițele averii ei. De fapt se îngrozea de viața de acolo cînd și-o zugrăvea în închipuire și-și amintea tot ce văzuse și observase cu ani înainte.

Pe de altă parte o frămînta gîndul de ce oare ea, care era mai bătrînă, se temea cu mult mai tare de moarte decît îndărătnica ei fiică. O înspăimîntau mai puțin — deși nici pe acestea nu le putea înțelege — ideile ei eretice privitoare la căsătorie, la buna reputație și la toate acele principii tradiționale de comportare cuviincioasă și morală, pe care în viața ei le văzuse de atîtea ori călcate în picioare atît de bărbați de cea mai înaltă noblețe cît și de femei dintre cele mai inteligente și cultivate. Îi era groază de aceste rătăciri și totuși i se părea că fiica ei avea întrucîtva dreptate cînd considera calea dreaptă, obișnuită a vieții, așa cum o parcurgeau cei mai mulți oameni, o cale tristă, nesatisfăcătoare. Propria ei tinerețe îi apăru într-o lumină mai vie și multe amintiri și sentimente, pe care le crezuse de mult dispărute, se înălțară cu putere nouă din inima ei.

De aceea apariția lui Peretti i s-a părut a fi un semn al destinului, cea mai fericită întorsătură la care ea s-ar fi putut gîndi. Totodată tînărul se grăbi s-o anunțe că obținuse și consimțămîntul de la unchiul său. Mama răspunse tînărului cu multă prietenie și-i dădu toate speranțele. El se istovea mulțumind cu entuziasm și nu mai contenea sărutînd iar și iar frumoasele mîini ale viitoarei soacre. Ea făgădui să vorbească cu Vittoria în sprijinul lui, dorind să se convingă pe ea însăși că ar putea să-i dea speranțe tînărului.

N-o găsi pe Vittoria în camera ei ; era probabil la biserică sau în vizită la vreo vecină. Francesco își luă rămas bun, urmînd să revină spre seară ca să primească confirmarea fericirii sale.

— Nu uita însă, dragă tinere, strigă mama în urma lui, că Eminența sa trebuie să-mi acorde sprijinul în cîteva probleme care sînt juste, dar fără rezolvarea cărora căsătoria nu se poate încheia, chiar dacă însăși fiica mea își dă consimțămintul.

În casă intrase un musafir rar, și anume parohul din Tivoli.

— Ia-n te uită, dragă Guido ! se adresă doica cea vorbăreață bătrînului servitor, iată-l pe prearespectabilul părinte ; dumnealui care-i atît de învățat că vorbește numai aiureli fără noimă, de nu-l înțelege nimeni. Ah, ăsta-i mai ales folosul învățăturii, că omul capătă darul să spuie numai prostii, dar curgător ca apa, fără să se încurce, pe cînd alde noi trebuie să ne gîndim zile întregi pentru fiecare cuvînt.

Preotul își puse pălăria lui cu boruri late pe masă și se așeză oftînd :

— Oare n-are să se mai sfîrșească trăncăneala odată ?

Așezîndu-se cu familiaritate lîngă el, Ursula întrebă :

— Și cărei împrejurări anume îi datorăm noi cinstea ?

Guido așeză pălăria preotului mai la o parte și-i puse în față un pahar mare de vin, și niște fructe.

Preotul mulțumi dînd din cap cu indiferență, bău vinul și începu să povestească : — Am venit aici în oraș la bieții părinți ai lui Camillo Matei. Sînt disperați, sărmanii. Băiatul ăsta aiurit a plecat de mult de la mine, dar nu la Roma, cum îmi închipuisem eu. Taică-său și maică-sa nu l-au mai văzut de cînd a venit la mine. Și acum am venit, dragă, să te întreb, ca pe o persoană bătrînă și înțelegătoare, dacă băiatul n-a nimerit aici la dumneavoastră. Știu eu bine că stăpînii dumitale nu-s nobili, nici oameni de vază, așa că n-ar putea fi angajat aici ca intendent sau secretar ori consilier particular.

— Vai de mine, îl întrerupse Ursula, asemenea ranguri nici nu s-au auzit aici la casa noastră.

— Adevărat, continuă preotul cu liniște, mă gîndeam numai că o fi fost cumva angajat drept animal domestic

folositor. Am cercetat întîi coteţul cîinelui, dar postul este ocupat si preluat de o altă persoană onorabilă care, de altfel, în felul său profesional, m-a lătrat foarte grosolan. Am vrut să mă informez la curcan, dar şi el bolborosea furios în legea lui, iar în ce priveşte mîndrul păun nici n-a vrut să se uite la mine. Aşa că m-am întors de la acele dobitoace iraţionale către partea filozofică şi cultivată a vastului regn animal ca să mă informez dacă ştii cît de cît ceva despre nepotul meu.

— Guido, exclamă bătrîna, cum le amestecă şi le răsuceşte ! Curat talmeş-balmeş, cum se spune. Dumnealui e în stare să creadă că nepotul ar fi trecut de partea nefericitelor făpturi mentefizice, care n-au nici un pic de înţelegere omenească. Dar iaca, dragă părinte atotştiutor şi atotvorbăreţ, eu pot să-ţi lămuresc mai bine minunea naturii, aşa cum mi-e limpede încă de demult.

— Hai, spune, o îndemnă preotul.

— Da, spun, şovăi ea puţin, numai că dumneavoastră sînteţi fără îndoială un ateu necredincios care vrea să lămurească toate prin natură şi după filozofia lui. Totuşi s-ar cuveni măcar să ştiţi şi să fi învăţat din catehism că există duhuri ale apelor, invizibile.

— Desigur, nimeni nu se îndoieşte de asta, spuse bătrînul preot.

— Aşadar, aceste amfibii şi tritoni, amfulotriţi şi neptuni şi cum s-or mai fi numind toate acele lighioane, despre care am auzit-o vorbind pe draga mea Vittoria — pe care eu am alăptat-o şi am învăţat-o, bineînţeles cînd era prunc şi nu putea avea încă asemenea cunoştinţe martirologice, — cu domnul Caporal sau cu mama ei, şi eu am păstrat în minte ce era mai de seamă şi mai folositor.

— Ai putea deveni profesor de mitologie la o universitate, spuse preotul pe un ton sec, golindu-şi paharul.

— Ah ! şi de ce nu ? rîse bătrîna. După aşa ceva n-a alergat niciodată ambiţul meu. Că doar nu le poţi face pe toate. Ştiu eu că asemenea profesor e supt de o sală întreagă de studenţi tineri pînă îi iese sufletul, şi la urmă abia mai poate bolborosi ceva, fără cap şi fără coadă, atît de adînc a trebuit să se afunde în cele necurate, neumblate şi neîncercate. Dar ca să mă întorc iar la duhurile necurate ale apelor, apoi pot să vă jur şi să

declar în fața oricărui judecător că asemenea duhuri bîntuie mai ales la Tivoli, în apropierea dumneavoastră. Sigur că le-ați auzit destul de des ; căci în băltoaca din prăpastia cea mare, se rostogolesc, răcnesc, urlă și chiuie atît de înfiorător, că-i piere omului auzul și vederea. Am trecut eu odată noaptea pe sus, că m-am ferit totdeauna să mă cobor pînă la iadul acela, și am auzit atunci limpede cum strigau și urlau : „Vino jos, vino Ursula ! Să-ți dăm poame ! Și mîncare ! E strașnic de bine la noi ! Vino, vino, prostănaco !“ Atunci le-am strigat și eu, cît am putut de tare : „Sluga dumneavoastră prea plecată ! Căutați-vă alt prostănac !“

— Ei, și acela s-a și găsit, nu-i așa ?

— Păi sigur, răspunse Ursula. Nu altul decît nerodul de nepot al dumneavoastră. Am văzut eu atunci cînd Vittoria meșterea mingea cea colorată, cum a venit Camillo într-o după-amiază și i-a dat un ghemotoc de lînă ori un bilet ; apoi l-au băgat în minge și rîdeau parcă cine știe ce ispravă ar fi făcut. Dar acela era legămîntul pe care vroiau să-l facă cu duhurile apei căci mereu vorbeau de Neptun și Apol și de alte grozăvii. Și așa au plecat, iar spiridușul cel alb cu ochi roșii, strigoiul iepurelui de casă, le era un fel de ambasador, în blana lui albă nevinovată, așa cum le place și domnilor diplomați să facă pe inocenții cînd pun la cale ceva secret ; și iepurașul acela îi întrebă tare prietenos și cuviincios : „Nu veniți acum ?“ „Ba da, numaidecît !“ strigă Vittoria zburdalnică și aruncă mingea cu legămîntul în apa viforoasă. Apa n-așteaptă să i se spună de două ori și gîtlejul ei de fiară înghite mingea pe dată. Acuma ar fi trebuit să fugă, dar Vittoria, căreia îi părea rău, se vede, sare după minge. Camillo vrea s-o ia și el la sănătoasa, dar blestematele duhuri ale elementelor nu-i dau drumul. Ați văzut doar și dumneavoastră, bărbat bătrîn și priceput, și mi-ați arătat și mie cum l-au însemnat diavolii pe spate cu vînătăi de parcă era mură sau o dudă. Tot așa se înseamnă oile și batalii cu cîrmîz, ca să se știe ale cui sînt pe pășunea satului ori la vînzare. Iar acum a trebuit să se prezinte de bună voie la compania lui. Iaca așa se leagă toată povestea. Acum mi-e frică să nu vie și Vittoria mea la rînd, cu toate că a plecat și e aici, la Roma, pe

uscat. Dar belzebuții de colo pot trece înot și în Tibru. Zilele astea mai ales a plîns și a bocit grozav, și maică-sa la fel. Și s-au și certat cumplit. Acum ați înțeles, nu-i așa ?

— Am înțeles, răspunse părintele Vincenzo, îți mulțumesc pentru acest raport amănunțit. Guicciardini însuși nu l-ar fi putut alcătui mai bine.

Cînd intră doamna Iulia în încăpere și-l văzu pe preot, îl pofti la ea la masă, unde ea, fiica ei și poetul Caporale petreceau destul de voioși.

Cu toții s-au hotărît să se intereseze de soarta lui Camillo, și preotul plecă recunoscător, căci nu se așteptase la o asemenea primire din partea unor oameni a căror poziție în lume el o considera demnă de toată stima ; în plus mama îi făcuse și un dar pentru a-i ușura călătoria.

— Cît mă bucur, spuse ea apoi către vechiul ei prieten, că sălbatica noastră s-a îmblînzit pînă la urmă. Într-adevăr n-am cunoscut-o destul, căci nu credeam că gîndurile ei eretice și nefirești ar putea s-o ducă atît de departe. Mîine îi voi face o vizită cardinalului și voi stabili cu el condițiile contractului de căsătorie. Astfel se va instăpîni liniștea și pacea în familia noastră și ne vom putea bucura de zile fericite.

— Oare se potrivea asemenea ginere cu firea nobilă a Vittoriei ? oftă Caporale.

— Trebuia să se ajungă la asta, răspunse mama.

— Numai să nu fie începutul altor încurcături, tot atît de neplăcute, observă bătrînul.

— Toate, strigă Iulia, toate se pot suporta mai ușor decît minciuna în care ne zbatem acum cînd orice clipă de neatenție poate să ne cufunde pe neașteptate în mizerie. Necesitatea, relațiile vor ține în frîu, vor îmblînzi pornirile nestăvilite. Prin desfășurarea de zi cu zi a vieții obișnuite Vittoria va fi redată naturii normale, iar soțul ei se va înălța pînă la forța ei sufletească, se va întări prin ea și se va maturiza. În acest timp, trece și tinerețea vijelioasă, și ea se va obișnui cu făgașul necesar al vieții, pe care trebuie să pășești ca să nu te distrugi tu însuți.

La plecare, Caporale o întîlni afară, în curte, pe tînăra sa prietenă, care-și hrănea porumbeii.

— Vrei într-adevăr să te căsătorești ! Chiar cu Peretti ? Și nădăjduiești să fii fericită ? o întrebă el.

— Vino cu mine în grădină, îl îndemnă ea. Te-ai apropiat atît de mult de noi în aceste cîteva zile, încît îți pot vorbi cu încredere, ca unui frate mai mare.

Trecură într-o livadă tînără, al cărei frunziș foșnea dulce în jurul lor.

— Ce înseamnă fericită ? începu ea. Mă conving pe zi ce trece că ceea ce voiam eu să numesc fericire nu-i decît o poveste neroadă pentru copii și tot ce se află dincolo de aceste dorințI nu merită să fie luat în seamă chiar dacă strălucește sub pașii noștri. Mă voi înhăma în jugul obișnuinței zilnice, ca un taur la plug și deci voi trage brazdele plictiselii moștenite și orînduite, la fel ca ceilalți oameni.

— Dar ai luat în serios propunerea lui Farnese ? întrebă iar don Cesare. Nu-ți ascund că am fost tare speriat de acea hotărîre.

Privindu-l cu ochii ei adînci și strălucitori, Vittoria răspunse :

— Și dacă ți-aș spune direct că am vorbit foarte serios — de ce să te sperii ? De voi fi vîndută într-un fel sau altul, dacă tot trebuie să fiu pusă la mezat, nu-i același lucru ? Care dintre bărbați sau chiar dintre femei și mame poate înțelege noblețea pură a unei fecioare ? Copleșite de treburi, de grija soților și a copiilor, ele au uitat de mult cum arată acest sanctuar. Toți afirmă că menirea noastră este să fim profanate ; dar eu n-am crezut asta niciodată. Dacă soarta neînduplecată supune și pe cel mai cutezător, așa cum se întîmplă acum cu mine, atunci nu mai are importanță dacă umilirea e mai mare ori mai mică. Sînt distrusă, nimicită, așa a trebuit să fie, îmi trăiesc așa-numita menire care, în limbajul meu, se numește nemernicie.

— Și de data asta, ca totdeauna, mă înspăimînt ascultîndu-te, exclamă poetul.

— La fel ca mine în fața vieții, replică Vittoria pe un ton tăios ; da, abia acum am ajuns să arunc o privire clară în această încolăcitură rece și scîrboasă de

șerpi, în acest mușuroi de viermi dezgustători. Aș vrea să plîng, și totuși trebuie să rîd, precum vezi.

Îngrozit parcă de hohotele ei sarcastice de rîs, Caporale se dădu un pas înapoi.

— Da, da, continuă ea cu ochii arzători, delirînd parcă, e mai mult de rîs, decît de plîns. Niciodată n-am văzut-o pe mama în asemenea stare, niciodată nu mi-a fost teamă de ea, niciodată nu m-am simțit atît de departe de ea sufletește. Cum se poate oare ca și cel mai nobil om să ajungă la mînie și disperare să se comporte meschin și josnic? De ce trebuie oare să se ridice la suprafață zgura dezgustătoare din adîncul inimii înfuriate? O, poți să înnebunești gîndindu-te la aceste lucruri. Mama a izbucnit cu atîta violență și poate că m-ar fi blestemat numai ca să-și poată apoi spăla mîinile, cum a făcut și Pilat din Pont. De aceea vreau să devin soția micului Peretti, să nu mai provoc niciodată asemenea pasiuni. Iau în serios jertfa care mi s-a cerut, ca oroarea mea să fie și mai puternică. Dacă fac prin asta mamei ori omenirii cea mai mică nedreptate, atunci reflectați și îngroziți-vă de zgura ce a ieșit la iveală din adîncul josnic al sufletului meu. Oare dumneata ai aflat vreodată cum ți-e alcătuit sufletul? La revedere, prietene, căci de-acum înainte îmi ești și-mi vei rămîne prieten mai mult decît oricînd.

Caporale ieși în stradă clătinînd din cap. Niciodată pînă atunci nu privise viața în asemenea lumină sumbră. Ce mărturisiri și păreri ciudate îi încredințaseră într-un timp atît de scurt, atît mama și fiica, cît și cardinalul Farnese. Fără voia lui, devenise confidentul lor.

Capitolul al cincilea

Contele Pepoli obținu ușor intrarea și fu primit cu amabilitate de puternicul guvernator Buoncompagni. Scrisoarea de recomandare a ducesei Margareta de Parma îl decise pe guvernator — om bine crescut — să se poarte cu un solicitator atît de distins altfel decît cu majoritatea petiționarilor. În plus, răpirea acelui înalt

magistrat stîrnise o mare vîlvă, așa încît însuși guvernul ținea mult să fie eliberat cel maltratat și pedepsită exemplar asemenea nelegiuire. Contelui i s-a dat ușor încuviințarea să vorbească între patru ochi și nestingherit cu prizonierul Ascanio, ca să afle de la el cum ar putea fi salvat bătrînul.

Ascanio, un bărbat slab și palid, se miră grozav de vizita distinsului conte. Cînd auzi cuvintele pe care i le transmitea Pepoli din partea lui Strada, ce fusese executat, se înspăimîntă, și spaima îi crescu și mai mult auzind că era vorba despre bătrînul Velutti și de eliberarea lui. Prizonierul izbucni în hohote de plîns, frîngîndu-și mîinile.

— Îmi dau seama, exclamă el după o pauză, că sînt pierdut fără scăpare. Acuzația că am bătut bani falși va fi crezută acum cu atît mai mult cu cît voi fi tîrît într-un nou proces. Ați menționat numele meu guvernatorului, amestecîndu-mă în această faptă nelegiuită ; se vor face cercetări, voi fi supus la cazne și executat, ca un ticălos. Ah Doamne, de ce nu i-e dat omului să ducă totdeauna o viață simplă și cinstită ! Cît aș fi fost de mulțumit și vesel dacă trăiam într-un cerc foarte modest !

Contele căuta să-l liniștească și să-i cîștige treptat încrederea. Comportarea prietenoasă a tînărului, amabilitatea lui, reușiră să învingă încetul cu încetul îndărătnicia răufăcătorului, alinîndu-i disperarea.

— Am încredere, spuse el în sfîrșit, și-mi pun soarta în mîinile dumneavoastră. Dacă veți fi ușuratec ori viclean, sînt pierdut, de asta sînt sigur ; dar dacă sînteți înțelept, trebuie să rămîneți cinstit căci, dacă mă veți trăda, soarta dumneavoastră va fi probabil pecetluită, căci sînteți cu totul străin pe terenul pe care îndrăzniți să pășiți acum.

Contele își declină numele și rangul și adăugă că e bogat și hotărît să nu se uite la o sumă importantă pentru a duce la bun sfîrșit fapta pe care și-a propus-o.

— Nădăjduiesc, spuse Ascanio, că mă veți răsplăti, dar înainte de orice trebuie să stabilim o condiție.

— Care anume ?

— Guvernul trebuie să mă elibereze necondiționat, trebuie să semneze iertarea mea, toate trebuie să fie re-

zolvate numai între noi și apoi uitate. Dacă ați putea, prin influența dumneavoastră, să obțineți acest lucru, atunci aș putea să vă făgăduiesc libertatea și viața rudei dumneavoastră.

Contele se înspăimîntă la această propunere.

— Credeți-mă, întări Ascanio, dacă nu sînteți de acord, atunci totul e cu neputință, și trebuie să punem capăt acum și pentru totdeauna discuției asupra lucrului care vă interesează. Și chiar dacă îmi procurați eliberarea și chiar după ce voi fi liber și vă voi ajuta, viața mea rămîne mereu în primejdie.

— Cine însă îmi garantează, replică contele, că dumneata nu vei fugi de îndată ce vei fi liber și toate ostenelile mele rămîn fără nici un folos ?

— Nu știu, răspunse prizonierul, de ce mă încred mai mult în dumneavoastră decît în ceilalți oameni ; dar dacă îmi dați cuvîntul de onoare că mă eliberați, atunci puteți să mă lăsați aici în temniță și să mă scoateți numai după ce veți constata că spusele mele sînt adevărate. Cînd vă veți întoarce convins, împliniți-vă făgăduiala, și ne vom rămîne recunoscători unul altuia.

Contele se duse din nou la guvernator, îi aminti că de multe ori unii răufăcători au fost grațiați, și că s-ar putea realiza o faptă bună prin intermediul acelui păcătos pocăit, care, în caz că ar fi grațiat, s-ar lega să nu mai aibă de-a face niciodată cu vreo bandă de răufăcători, și că trebuie să admitem că unii din acești tîlhari ajung în situația asta mai mult împinși de împrejurări decît de o înclinare proprie ; se știe că mulți nobili încurajează pe acești banditi și-i iau în solda lor, așa că s-ar putea îngădui o dată în plus, o derogare de la lege în favoarea acestui biet nenorocit.

Buoncompagni, un bărbat nobil cu sentimente alese, nu refuză cererea lui Pepoli, căci cunoștea el însuși prea bine ticăloșia patriei sale, unde stricăciunea omului de rînd pornea mai ales de la cei de sus, chiar de la prinți, care prin această dezordine și confuzie, țineau să slăbească și chiar să distrugă puterea și prestigiul statului roman. El semnă deci grațierea cerută de conte, urîndu-i totodată succes deplin.

Cînd contele se înapoie la închisoare, îl găsi pe Ascanio sigilînd o scrisoare lipită cu ceară cu o insignă cioplită în lemn. Prizonierul se bucură nespus văzînd actul de grațiere care-i asigura libertatea necondiționată.

— Sînteți un om de onoare, exclamă el, așa cum poate nu mai există decît puțini în zilele noastre. Vă datorez viața și libertatea și fericirea că voi putea să-mi revăd copiii și soția. Asta e mai mult decît viața. Ba încă vreți să-mi dăruiți și bani, ca să pot începe o viață nouă. Veți vedea, onorate domn, că nu ați îndatorat un om nerecunoscător. Așa cum țineți la cinste, la conștiință și viață, vă rog faceți tot ce vă indic eu și nu îngăduiți nici unui muritor, fără excepție, să afle ce s-a petrecut între noi. Dați-mi mîna dumneavoastră drept gaj. Acest gest se împlini. Acum, continuă Ascanio, luați această foaie pecetluită cu ceară, dar să n-o arătați nimănui ; dacă ați rupe sigiliul, ar trebui să vă consider un trădător și un sperjur, și ar urma pieirea noastră a amîndurora. N-ați afla nimic înăuntru, nici un cuvînt scris, ci numai o insignă, pe care n-ați putea-o descifra. Această foaie mută, fără adresă, conținînd numai un cifru, o veți preda la adresa indicată pe această a doua foaie împăturită, care — după cum vedeți — nu are nici ea numele destinatarului. Făgăduiți-mi solemn să nu deschideți nici această foaie pînă ce nu veți trece dincolo de porțile Romei. Nimeni nu trebuie să știe că aveți aceste două însemnări asupra dumneavoastră. Nădăjduiesc că veți reuși ; eu rămîn aici și vă aștept ; de îndată ce vă întoarceți, îmi veți reda libertatea. Vedeți deci că eu am cu mult mai multă încredere în dumneavoastră decît aveți dumneavoastră în mine, căci ați putea — dacă afacerea vă reușește, să plecați în lumea largă cu actul meu de grațiere sau să-l înapoiați guvernului. Eu însă trag speranța și știu că noi doi sîntem de-un soi prea bun ca să ne ținem de asemenea șotii meschine.

— Ai spus adevărul ! exclamă contele înduioșat, de aceea, ia și păstrează actul de grațiere, să-ți rămînă dacă mi s-ar întîmpla cumva vreo nenorocire. Mă duc chiar acum din nou la guvernator să-i explic acest lucru și să-l conving să-ți deschidă porțile temniței în cazul cînd mi s-ar întîmpla ceva neplăcut.

Ascanio mai strigă în urma lui :

— Nu uitați că suma de răscumpărare pentru persoana răpită este doar o pretenție imposibilă, numai praf în ochi, căci nici un prinț n-ar putea-o plăti. Toată afacerea avea drept scop intimidarea milițiilor, armatei și a funcționarilor judecătorești, ca să nu-și mai facă datoria cu zel și să-și piardă curajul de a mai întreprinde vreo acțiune îndrăzneață de felul acelei pe care o încercase bătrînul ; totodată voiau să-i cunoască pe mijlocitori și în caz extrem să-l ucidă mișelește pe prizonier.

Temnicerul intră, potrivit poruncii guvernatorului, să-i ridice deocamdată prizonierului lanțurile, iar contele se grăbi să părăsească orașul. Cînd ajunse în afara porților orașului deschise biletul ce-i era destinat și văzu că i se indica localitatea Subiaco și un farmacist pe nume Tommaso. Se miră că era trimis tocmai în locul unde se săvîrșise crima. Memoră numele și distruse apoi cu grijă biletelul, ca să nu-l poată citi servitorul său, care-l însoțea călare, sau orice altă persoană. În apropierea orașului își lăsă însoțitorul într-un sat din munte și porni mai departe pe jos. Informîndu-se, află că omul pe care-l căuta avea o prăvălioară chiar la intrarea în Subiaco. Intră în farmacie, se uită precaut în jur și-i ceru proprietarului să-i acorde cîteva minute în camera lui. Tommaso îl pofti într-un cabinet unde Pepoli îi înmînă biletul cel fără adresă. Cum zări pecetea, farmacistul ghici de la cine era ; cînd văzu cifrul dinăuntru se înfioră și deveni pămîntiu la față. Arse imediat foaia la flacăra lumînării care era alături, se așeză la masă și scrise un alt semn, ascunzîndu-l precaut cu palma. Apoi, pecetluind foaia, pe care la fel o lăsă fără adresă, îi spuse contelui :

— După ce veți merge la vale pe această stradă, veți vedea la dreapta, într-o piațetă, o casă albă și mare, avînd deasupra ușii imaginea Sfintei Fecioare. În fața casei e un prag de piatră cu trei trepte ; nu vă puteți rătăci. După ce veți bate în ușă vă va deschide un om uscățiv, foarte mic de statură ; șoptiți-i la ureche : „Semphoras“ și el vă va conduce unde trebuie. Dacă — din întîmplare — va deschide o servitoare, așteptați fără

să spuneți nici un cuvînt, pînă cînd va apărea uscățivul cel mititel.

Contele coborî strada, mirat și pe gînduri. Cînd ajunse în apropierea casei indicate, îl treziră răcnete și învălmășeală ; trecea un *bargello* *, un bărbat înalt și voinic, cu trup aproape herculean, care, împreună cu zbirii săi, ducea la închisoare un răufăcător. Contele bătu la ușă, care se deschise îndată și apăru o ființă măruntă, uscată ca un schelet, palidă și cu ochii în fundul capului. Cu o voce pițigăiată îl întrebă pe conte ce dorește. Pepoli se aplecă la ureche și-i șopti cuvîntul misterios ce-i fusese încredințat.

— O, asta-i altceva, exclamă piticul, înclinîndu-se și privindu-l apoi în față, cu un zîmbet prietenos. Înseamnă că știți parola de azi ! Cu multe plecăciuni, îl conduse apoi pe străin în sus pe-o scară, deschise o ușă și-l pofti într-o cameră mare, cu totul goală. Așteptați o clipă ! cîrîi piticul, închizînd din nou ușa pe dinafară.

Contele se plimbă încolo și încoace prin cameră. Ferestrele erau atît de înalte încît nu se putea vedea în stradă, din care pricină încăperea avea aproape aspectul unei carcere. În încăperea aceea mare se aflau numai două fotolii, iar într-un perete se observa un dulap încuiat ; încolo nici o altă mobilă. Contele Pepoli, silit să aștepte atît de multă vreme, devenea din ce în ce mai nervos. Trăgea cu urechea spre ușă și spre scară, dar nu auzea nici o mișcare. Era îngrijorat, căci nu i se părea imposibil ca acești conspiratori, legați prin mijloace atît de ingenioase, să-l țină și pe el prizonier, în caz că s-ar fi temut că știe despre ei mai mult decît ar fi fost sănătos siguranței lor. Zgîlții ușa ; era încuiată și zăvorîtă, încît orice încercare de a o deschide devenea zadarnică. În timp ce se gîndea ce-ar putea să mai încerce, apăru din spate, spre marea lui spaimă, un bărbat înalt, care îl bătu pe umăr. Privi în jur și ghici că o ușă ascunsă în perete se deschisese fără zgomot. Dar rămase din nou uimit cînd recunoscu în acel bărbat pe voinicul conducător de zbiri pe care-l văzuse cu puțin înainte exercitîndu-și funcțiunea în calitate de autoritate publică.

---

* Zbir, șef de poliție (ital.).

— Ce doriți de la mine, stimate prieten ? întrebă voinicul pe un ton serios, aproape încîntat. Pepoli îi întinse în tăcere scrisoarea farmacistului. Omul se trase la o parte, scoase cifrul, îl privi încruntat și rupse apoi foaia în bucățele cît mai mici. Marele Antonio, cum era numit acest șef al zbirilor, începu să umble încolo și incoace, cu pași apăsați, prin sala plină de ecou ; tăcînd și parcă furios.

— Numele, rangul și reședința dumneavoastră ? întrebă el apoi, deschizînd în același timp dulapul bine ferecat. Contele își spuse numele, rangul și orașul unde locuia — Bologna. Dintre mai multe registre mari în care părea că-s înșirate, în ordine alfabetică o mulțime de nume, marele Antonio luă unul și-l deschise, căutînd și citind cu atenție. După un timp, spuse :

— Nu găsesc că dumneavoastră ați fi vreunul dintre asociații noștri. Nu trebuia să vă trimită aici bietul Tommaso. Povestiți-mi necazul pentru care ne căutați.

Contele îi satisfăcu dorința. Antonio îl asculta din ce în ce mai iritat. — Da, întrerupse el explicațiile contelui, pe pramatia aceea bătrînă tot îl mai țin prizonier și pe bună dreptate. Dacă ar mai fi alții ca el sau dacă ar fi încurajați, asociația noastră s-ar sfîrși foarte curînd. Cînd auzi de executarea lui Strada, se pierdu și mai mult cu firea. Și acest netrebnic v-a îndrumat la dubiosul Ascanio ? Și Ascanio a avut îndrăzneala să vă trimită aici ? Cu destulă greutate am reușit să-l vîrîm în temnița aceea, unde ar fi scăpat poate numai cu zece ani de muncă silnică, dar el e isteț, folosește imediat străduința dumneavoastră în favoarea ticălosului acela bătrîn, ca să-și cîștige eliberarea.

Antonio închise iar în dulap registrele și, cu mîinile la spate, începu să măsoare încăperea în lung și lat o bună bucată de vreme. În sfîrșit se opri în fața contelui și-i spuse pe un ton aspru :

— N-ar fi oare mai bine să vă reținem aici de pe acum ? Chiar dacă nu știți prea multe, știți totuși destul ca să ne puteți trăda, pe mine și pe prostănacul de la farmacie. Cel puțin s-ar aranja lucrurile degrabă. Să rămînă vicleanul și atotștiutorul Ascanio acolo unde este, la loc sigur.

Fără să-și piardă cumpătul, contele explică încă o dată, concis, intenția și hotărîrea sa de a destina o sumă importantă pentru eliberarea prizonierului și că cruzimea de a fi și el sechestrat sau chiar ucis ar fi cu totul inutilă ; rudele sale din Bologna, tribunalele din Roma, cardinalii, guvernatorul și însuși Papa ar ordona să se facă cele mai amănunțite cercetări, deoarece mari personalități, ca de pildă prințesa Margareta de Parma, se interesează de el și de acțiunea pe care o întreprinde. Da, se știe că mulți demnitari și prinți fac parte din aceste asociații secrete, dar s-ar putea ca pînă la urmă aceștia să-l pedepsească cu asprime pe Antonio pentru un asemenea atentat. În afară de asta, Ascanio așteaptă întoarcerea protectorului lui. În cazul cînd el n-ar mai sosi, e sigur că Ascanio ar vorbi, aducîndu-le cel mai mare prejudiciu, deoarece are toate firele în mînă, iar guvernatorul cu greu i-ar mai da drumul din închisoare, știindu-l pe Pepoli dispărut.

— Sînteți un om deștept, domnule conte, zise Antonio, și aveți aproape tot atît de multă stăpînire de sine ca și unul de-ai noștri. Situația, așa cum o prezentați, îmi dă de gîndit. Blestematul de Ascanio știe prea multe și oricît ne socotim noi de deștepți, el poate să ne-o ia înainte. Fiți însă încredințat că dacă vă dau drumul și v-ar veni pofta să destăinuiți vreunui muritor numai o silabă din cele ce ați aflat în răstimp, nu veți mai fi sigur de viața dumneavoastră nici măcar o oră. De altfel, ceea ce solicitați este prea important, chestiunea prea încurcată : eu nu pot hotărî singur nimic, nu pot s-o iau asupră-mi, iar mulți dintre arbitri nu sînt prezenți. Nu există decît o cale ; veniți iar aici la întîiul pătrar al lunii, cu Ascanio al dumneavoastră în persoană ; atunci e adunarea Marelui Consiliu.

Contele porni iar la drum, meditînd asupra ciudatelor relații dintre oameni. Cît de prietenos și politicos fusese primit și protejat de cardinali și prințese, numai cu cîteva zile înainte, și cum ajunsese în momentul de față la discreția unui om vulgar, care credea că-i făcuse o mare favoare lăsîndu-l liber să ia calea înapoi

În acel timp, mama Accorombonilor discuta cu bătrînul și înțelegătorul cardinal Montalto despre unirea nepotului acestuia cu fiica ei Vittoria. Bătrînul era impresionat de statura înaltă a acelei matroane încă frumoase, de expresia ochilor ei inteligenți și de ținuta ei nobilă și distinsă. Își făcu pe loc o părere bună despre spiritul și caracterul unei femei ce se înfățișa în asemenea chip. Doamna Iulia nu-l văzuse pînă în acea clipă pe cardinal decît în activitățile lui bisericești, pentru că el evita întîlnirile obișnuite cu lumea ; dar și ea își dădu seama de înțelepciunea sa și totodată știa de la răposatul ei soț cît de rezervat, prevăzător și stăruitor se comportase totdeauna, în toate împrejurările vieții.

După primele fraze de politețe, doamna Iulia spuse :

— Eminența-voastră, faptul că am ajuns în relație mai apropiată cu un om atît de plin de virtuți, este unul dintre cele mai fericite evenimente din viața mea. N-o luați drept măgulire, căci exprim numai adevărul, și anume, că în orice situație prefer o asemenea căsnicie pentru fiica mea unor propuneri ce ar veni chiar din partea celor mai bogate, mai distinse și vechi familii.

— Vă cred, mult stimată doamnă, deoarece cugetul dumneavoastră superior, noblețea dumneavoastră sufletească sînt lăudate de toată lumea. Și este de toată lauda hotărîrea dumneavoastră și a fiicei dumneavoastră cu atît mai mult cu cît știți amîndouă prea bine că nu-i pot lăsa fiului meu adoptiv avere, lucruri de preț ori proprietăți funciare ; m-am ferit întotdeauna de acele căi strîmbe, care îți aduc bogății. Însă veți primi o casă bine mobilată cu o grădină plăcută, precum și un venit anual îndestulător ca să nu fie nevoie să vă strîmtorați în urma acestei căsătorii. Și chiar dacă gospodăria pe care o veți întocmi nu va fi printre cele mai strălucite, totuși orice om cu judecată o va considera cu siguranță drept una dintre cele mai de vază și mai înstărite. Veți putea ține servitori, veți putea primi oaspeți ; mobilele și podoabele casei sînt de calitate chiar dacă nu foarte de preț, și dacă adăugați averea dumneavoastră la aceste venituri, veți fi scutită de toate grijile materiale și vă veți putea arăta ospitalieră și generoasă față de prieteni. Poate și eu aș fi putut găsi pentru nepotul meu o familie ilustră din

înalta nobilime care l-ar fi acceptat bucuroasă ; sînt însă convins că într-un asemenea mediu el s-ar fi pierdut. Familia în care m-am născut a fost una dintre cele mai sărace familii din ținut, cîștigîndu-și existența asudînd din greu : și oricît de mult doreau părinții mei, bieți agricultori, nu puteau să mă ajute cu nimic ; ca și cucernicul meu prieten și protector, adormitul întru domnul, Pius al V-lea, eu am fost în primii ani ai vieții un cerșetor care a trebuit să trăiască multă vreme din milostenia altora, ei înșiși aproape tot atît de nevoiași ca mine. Credeți-mă, nobilă doamnă, că în sărăcie, în nevoie, cînd nu ne putem bizui decît pe îndurarea cerului și pe ajutorul direct al lui Dumnezeu, simțim o sfințenie, un dulce har, pe care cei avuți nu le cunosc niciodată. Pe această cale am învățat să prețuiesc foarte puțin bunurile lumești, fără a le respinge din principiu ; dar aurul și bogățiile nu mi-au adus pe buze nici un cuvînt de lingușire. La Veneția, în Spania, în parohii pe care le-am condus am rămas mereu credincios acestor convingeri. Desigur, dumneavoastră n-ați putut face experiențele mele, dar nici nu v-ați dezmințit vreodată, nu l-ați adulat pe cel puternic, pentru influența lui, nici n-ați îngenuncheat în fața celui bogat, de dragul aurului său. Sînteți tare și hotărîtă, cu un spirit bărbătesc și larg, și asta m-a decis în primul rînd să-mi dau atît de repede consimțămîntul, deși, la drept vorbind, nepotul meu este încă prea tînăr și necopt pentru căsătorie. Mi-am dat însă seama ce repede poate fi influențat de comportările nerușinate ale unor tineri nobili. Îl iubesc pe băiat, aș fi în stare să fac orice pentru el și de aceea încredințez acest caracter slab îndrumării dumneavoastre înțelepte, ca să faceți din el un bărbat adevărat, ca să învețe să deosebească adevărul de minciună și să știe ce-i drept și ce-i nedrept.

— Sarcina nu-i ușoară, replică doamna Iulia. Pentru ca să reușească deplin e nevoie să-mi îndepliniți o rugăminte, pentru binele fiicei mele, și s-o impuneți cu mijloacele pe care, fără îndoială, le aveți la îndemînă.

Și doamna Iulia îi povesti despre patima sălbatică, aproape animalică a tînărului Luigi Orsini pentru Vittoria, cum o amenințase cu brutalitate și cum trebuie să tre-

mure în fiecare clipă de frica lui, a complicilor lui nemernici și a banditilor pe care îi are în soldă.

Cardinalul căzu pe gînduri.

— Această purtare grosolană, spuse el, este adevărata plagă a statului nostru, otrava care a pătruns încă de mult prin toate arterele lui. Ne-ar trebui un Draco, care să aibă și destulă forță și prestigiu ca să-și impună edictele sale sîngeroase. Totuși numai pe această cale s-ar putea îmbunătăți starea de lucruri, dacă mai este cu putință o îmbunătățire. Sfîntul nostru părinte este prea slab, prea pașnic, atît de umanitar încît e gata să vadă imaginea unui frate chiar într-un ucigaș nelegiuit. Numai că el uită că o fărădelege iertată generează alte zece. — Dar fiți liniștită, căci în această împrejurare consider drept o datorie sfîntă să stăvilesc răul care amenință și sînt sigur că voi reuși. Vă făgăduiesc că acel tînăr sălbatic nu va mai călca niciodată pragul casei dumneavoastră și nu va mai îndrăzni să vă jignească nici în societate, nici pe stradă sau în temple, dacă nu vrea să-și atragă asupră-i pedeapsa exilului. Papa îmi va acorda acest lucru, deși nu mi-e prieten personal ; dar în cazul de față e în joc propria lui onoare, alături de a mea. Sînt încredințat că va emite cele mai severe ordine și le va comunica cu asprime și fiului său, guvernatorul ; iar acestuia îi voi face azi o vizită. Apoi voi sta de vorbă cu un văr mai în vîrstă al acelui tînăr nebun, cu prințul Paolo Giordano, cu puternicul Bracciano, om cu atîtea merite și calități. În fața lui tremură toți acești descreierați ; nici unul nu îndrăznește să-l înfrunte și pînă acum domnia-sa s-a arătat totdeauna a fi un prieten al meu. Deci, în această privință, fiți fără nici o grijă.

— Ați amintit, excelență, de averea mea, continuă doamna Iulia. Pentru o văduvă nu-i neînsemnată, dar pentru mine e insuficientă, căci trebuie să-mi întrețin și fiii care n-au încă o situație. Și, ceea ce-i ma grav, este că sînt amenințată s-o pierd prin diferite uneltiri. Îi povesti pe scurt întreaga poveste, arătîndu-i că dreptatea era de partea ei, că primise deja o hotărîre favorabilă, dar că, de curînd, ca s-o chinuiască și, probabil, ca să-i corupă fiica, o persoană suspusă, pe care nu voia s-o numească, reușise cu perfidie să ducă lucrurile atît de departe, încît avocații

ei se retrăseseră intimidați, iar partida dușmană era pe cale să cîștige procesul.

— Pot prea bine ghici pe acela al cărui nume îl treceți sub tăcere cu atîta înțelepciune ; fiți liniștită, mă voi ocupa personal de acest proces și incoruptibilii mei colegi, Fernando Medici și Borromeo mă vor ajuta. Acel pe care nu-l numim nu va îndrăzni niciodată să iasă din umbră și astfel avocații și judecătorii vor găsi de la sine calea cea dreaptă.

Doamna Iulia se ridică și apucînd mîna cardinalului o sărută cu fervoare, stropind-o cu lacrimi fierbinți.

— Ce s-a întîmplat ? exclamă speriat bătrînul.

— O, acum, acum, strigă ea printre hohote de plîns, implor milostivirea cea mai înaltă, jertfa cea mai mare ce trebuie să mi-o mai acordați, ca să abateți nenorocirea care, altfel, mă va omorî — viața nesocotitului meu fiu.

Cardinalul ascultă cu liniște povestea tînărului rătăcit și, la sfîrșit, spuse :

— Și această rugăminte o primesc, deși o asemenea absolvire este cu totul împotriva principiilor și convingerilor mele. Și aceasta trebuie să mi-o acorde Papa și guvernatorul, căci e pentru întîia oară în viața mea că cer asemenea lucru. Dar dacă acest Marcello ar cădea iar în tovărășie proastă și prin asta ar ajunge din nou în fața tribunalului, atunci, să nu uitați, buzele mele vor fi pecetluite în ceea ce-l privește.

S-au despărțit cuprinși de cel mai adînc respect unul față de celălalt. Acasă, mama îl găsi pe cardinalul Farnese, stînd lîngă Vittoria și discutînd ca de obicei, afectuos, cu delicatețe și finețe. Cînd intră în cameră doamna Iulia aproape se înspăimîntă privind frumusețea fiicei sale ce se reliefa atît de înfloritoare, ca într-o capodoperă a unui mare pictor, alături de fața bătrînă și înțeleaptă a nobilului demnitar. Vittoria folosi primul pretext ca să se retragă în camera sa, și atunci Farnese se adresă doamnei Iulia pe tonul cel mai prietenos :

— Unde ați fost pînă acum, stimată prietenă ?

— La cardinalul Montalto.

— Ce ați căutat la fățarnicul acela, strigă Farnese, rîzînd în hohote ; un dobitoc leneș și umil, care arată și

acum în comportarea sa mizeria în care s-a născut, şi foloseşte şi acum zicalele căruţaşilor şi ale văcarilor între care a crescut ; un demn favorit al fanaticului Pius al V-lea, de origine la fel de săracă, — de ce vă coborîţi la un asemenea individ, de la înalta societate cu care sînteţi obişnuită ?

— Măsuraţi-vă cuvintele, excelenţă, spuse doamna Iulia cu linişte. Tocmai ne-am înţeles : nepotul lui este logodnicul fiicei mele.

Cardinalul deveni galben ca ceara şi-şi pierdu graiul. El, care era celebru pentru faptul că totdeauna, chiar în cele mai grele momente ale vieţii, îşi păstra cumpătul, acum nu-şi mai găsea cuvintele, se bîlbîia, şi cu greu reuşi în sfîrşit să îngîne :

— Aşa ? Credeţi desigur că aţi procedat tare înţelept ? Grozavă treabă ! Să prindeţi în laţ pe un găgăuţă gălbejit, un păsăroi fără aripi, şi să-l priviţi cum se zbate pînă moare.

Se ridică din jilţ, scrîşnind din dinţi şi bătînd din picior :

— Credeam că vei cîntări cu seriozitate propunerile mele, socotindu-te o femeie înţeleaptă, cu experienţă, — dar degeaba, şi dumneaei e tot o gîscă virtuoasă şi gîgîitoare ca toate celelalte.

Nefiind în stare să-şi ascundă furia, părăsi casa.

Capitolul al şaselea

La scurt timp după întoarcerea sa la Roma, contele Pepoli porni spre dealurile sabine, însoţit de Ascanio, eliberat între timp. După ce ieşiră din oraş, fostul deţinut spuse :

— Numai două feluri de oameni ştiu să preţuiască aerul curat, priveliştile şi vremea senină : bolnavul care a învins boala grea şi, odată însănătoşit, salută cu puteri noi natura, şi prizonierul care a lîncezit luni întregi în temniţă. Ah, ce fericire să te bucuri de aer ! Cel care este spînzurat în aer liber e mult mai avantajat decît

acel căruia i se taie capul într-o curte îngustă de închisoare.

— Nădăjduiești, întrebă contele, că vom rezolva curînd afacerea noastră și-l vom putea elibera imediat pe bietul bătrîn ?

— Dacă e să vorbesc sincer, mi-am pierdut tot mai mult nădejdea, pe măsură ce-am reflectat la această problemă și la greutățile ei. Căci îmi dau seama că oamenii aceia și-au pierdut vechea încredere în mine ; multe lucruri se vor fi schimbat, de la arestarea mea dacă acel Antonio și-a îngăduit să se poarte atît de brutal cu dumneavoastră. Dacă nici dumneavoastră n-aveți încredere în mine, binefăcătorul meu, sau dacă șovăiți cumva, mai ales că nici eu însumi nu mai știu cum se vor purta față de mine acei nelegiuiți, atunci drumurile noastre să se despartă aici pentru totdeauna, iar eu îmi voi aminti veșnic de binefacerea dumneavoastră pe care n-am putut-o răsplăti.

— Și bietul prizonier ? exclamă Pepoli, al cărui singur sprijin și unică nădejde sînt eu ? Nu, nu, dragă Ascanio, să încercăm amîndoi tot ce mai este cu putință. Dacă nu pierzi curajul, lucrurile se rezolvă totdeauna mai bine decît te aștepți la început.

— Vă însoțesc, strigă Ascanio, chiar de-ar fi să merg la moarte.

Apropiindu-se de munte, Ascanio găsi că-i necesar să-și schimbe înfățișarea și îmbrăcămintea. Astfel ajunseră la Subiaco, și intrară în casa aceluiași *bargello* fără să se mai oprească la farmacist. Mărunțelul zîmbi cu șiretenie cînd le deschise ușa. Sus, într-o altă cameră decît cea goală, stătea căpetenia zbirilor.

— Perfect, le strigă el, astăzi e lună nouă și voi ați venit la timp, nici mai devreme, nici mai tîrziu. Vom urca sus la munte, căci acolo se ține adunarea ; dumneata, Ascanio, cunoști locul : acolo s-au pronunțat multe sentințe și-au avut loc și multe execuții.

Între timp Antonio își pusese o haină obișnuită, iar jos îl așteptau patru zbiri îmbrăcați țărănește. Ascanio privea cu ochi mari aceste pregătiri, care nu prevesteau nimic bun, iar contele, care observase teama tovarășului său de drum, începu să se neliniștească.

După ce trecură muncelul, întîlniră din ce în ce mai des oameni care li se alăturau, așa că, în scurt timp, convoiul lor deveni considerabil. Ascanio privea cu frică în jur, încerca să intre în vorbă cu unii și cu alții, dar cum nu-i răspundea nimeni, tăcu, pînă la urmă, stingherit, lăsîndu-se mut în voia soartei.

Ajunseră în inima pădurii, departe de drumul obișnuit, într-un luminiș rotund acoperit de iarbă și înconjurat de lespezi mari de piatră. Acolo se opriră ; de după stînci se iviră cîteva persoane, bine cunoscute lui Ascanio, dar care, la prima vedere, se comportă ca și cum nu l-ar mai fi văzut niciodată. Brusc, un bărbat înalt și voinic se repezi în mijlocul celorlalți strigînd :

— Ne-am adunat cu toții, putem începe judecata.

Cel care strigase aceste cuvinte avea o înfățișare cît se poate de bătătoare la ochi. Era îmbrăcat în negru, fruntea îi era acoperită de o pălărie cu boruri late, pe care flutura o pană neagră. Fața lui avea o expresie de mare sălbăticie, desfigurată și mai mult de o cicatrice ce-i tăia de-a curmezișul obrazul stîng ; gesticula și vorbea repezit, așa încît deseori, în graba lui, se bîlbîia și multe cuvinte nu se înțelegeau destul de clar.

— Fă-te încoace, Ascanio ! strigă omul acela înalt și violent. Să dai socoteală pe care dintre noi l-ai trădat și de ce-ai făurit un complot cu un om străin, ca să ajungem cu toții cu gîtul sub cuțit ?

Ascanio povesti toată întîmplarea așa cum se petrecuse : cum a fost arestat, despărțit de ceilalți și întemnițat, lucru care se datorează cu siguranță conducătorilor frăției. Apoi a urmat condamnarea la moarte a vestitului Strada, care a indicat contelui Pepoli, care se străduiește cu generozitate pentru prizonierul de la Subiaco, că Ascanio ar putea să-i dezvăluie calea și mijloacele pentru a realiza această faptă bună. Dacă s-a produs o trădare sau ceva asemănător, atunci e de învinuit numai și numai acel criminal.

— Era foarte firesc, își încheie vorbirea Ascanio, să-mi doresc libertatea și să nu scap prilejul pe care mi l-a oferit un om nobil ; oricum ar trebui să vă bucurați cu toții, pentru că eu nu știu ce aș fi declarat sub tortură sau de frica ei, din slăbiciune omenească. Acuma

ați scăpat de această grijă și mai rămîne să tratați cu contele pentru prizonierul cel bătrîn, cîștigînd cu acest prilej și o sumă însemnată de bani.

— Nu ! strigă omul cel voinic și sălbatic, bătînd din picior, nici o răscumpărare, dacă-i după mine ! De ce l-am smuls din patul lui moale pe țapul acela bătrîn ? Ca să dăm o pildă, să speriem tribunalele, zbirii și soldații, să nu îndrăznească nici unul să ne strîngă prea tare în chingi. Prețul pe care l-am stabilit era numai pentru ademenirea preadeșteptilor și atotștiutorilor, și să-i cunoaștem pe acei care ar putea să fie primejdioși pentru noi acum ori mai tîrziu. Pe aceștia voiam să-i nimicim, și apoi să înfigem în pari, în orașe și sate, mădularele bătrînului, ca pildă a puterii și a cruzimii noastre neînduplecate, ca să fie spre spaima și groaza tribunalelor și zbirilor. Și acum toate să devină zadarnice datorită trăncănelilor și pretențiilor unui trădător nemernic ? Nu, prieteni, nu vă lăsați amagiți atît de ușor de vorbe perfide. Străinul care a pătruns atît de abil în cercul nostru, să cadă cel dintîi, drept îngrozire pentru alți încrezuți care fac pe deșteptii. Apoi vom discuta dacă ne este mai folositoare viața ori moartea lui Ascanio, căci el știe totuși prea multe ca să nu-l considerăm drept unul dintre cei mai importanți membri ai asociației noastre. Trageți deci săbiile !

Cu un urlet sălbatic, animalic, fură scoase din teacă peste o sută de arme. La vederea lor, Ascanio sări ca turbat de lîngă însoțitorii săi, oprindu-se în fața vorbitorului.

— Stați ! strigă el din răsputeri. Sînteți nebuni ? Și tu, căpitane, ești oare beat ? În ura voastră sălbatică vreți să-l jertfiți pe acest om generos, pe acest străin nevinovat ? Și eu să fiu acela care să-l fi adus la tăiere ? Eu, eliberatul, pe binefăcătorul meu ? Dacă nu vreți să fiți oameni ci fiare, vărsați întîi sîngele meu, oricît am fost de credincios vouă și frăției noastre. Ucideți-mă, pentru siguranța voastră, pe mine care știu toate secretele voastre, dar pe el, pe acest bărbat nobil, lăsați-l să se întoarcă nevătămat în patria sa. Fie aceasta ultima dovadă a bunăvoinței voastre față de mine,

a încrederii voastre de altădată ; luaţi-mă pe mine jertfă de bună voie în locul lui.

— Așa să facem ! strigă cu spume la gură, acel șef sălbatic, și într-o secundă ar fi pierit și Ascanio și contele dacă, în aceeași clipă, n-ar fi sărit în fața tribunalului un tînăr zvelt și frumos.

— Vîrîți săbiile și pumnalele în teacă, strigă el cu voce poruncitoare și totuși plăcută ; am ascultat tot ce-ați spus, eu însumi am fost de curînd în oraș și cunosc exact împrejurările ; știu că Ascanio e nevinovat și are dreptate ; erați pe cale să săvîrșiți un omor, în loc să pronunțați o pedeapsă. Ascanio, vrei să treci iar între noi, ori te încumeți să-ți duci viața deoparte, fără să ne mai cunoști, fără să te mai cunoaștem, oricare dintre noi ți-ar mai ieși vreodată în cale ?

— Doresc această din urmă cale, nobile căpitan, răspunse Ascanio cu voce rugătoare.

— Iar dumneavoastră, domnule conte, continuă tînărul, doriți să-l vedeți eliberat pe bătrînul dumneavoastră văr și să plecați nevătămat din acest grup de oameni înfuriați ?

— Exact, răspunse contele.

Tînărul se depărtă apoi cu contele mai în adîncul pădurii unde nu puteau fi auziți de nimeni.

— Mi-ați fi recunoscător dacă vă îndeplinesc dorința ?

— Fără îndoială.

— Și ce-ați fi gata să faceți dacă toate s-ar îndeplini prietenește, fără cea mai mică sumă de răscumpărare ?

— Orice ! răspunse contele privindu-l uimit.

— Ne-am înțeles, continuă tînărul, dacă-mi dați cuvîntul de onoare să nu vorbiți niciodată cu nimeni despre ce ați văzut și auzit aici, să nu recunoașteți pe nici unul dintre noi oriunde l-ați întîlni și să-i vorbiți despre această întîmplare, — și, în al doilea rînd, cînd are să vă aducă cineva acest semn secret, să-l țineți ascuns cîteva ceasuri și să-l trimiteți în taină și sigur mai departe. Dacă acest mic serviciu îl puteți considera un echivalent pentru acel bătrîn și pentru propria dumneavoastră viață, atunci dați-mi mîna drept jurămînt

că sînteți de acord să îndepliniți aceste nu prea grele condiții.

Contele făgădui solemn.

— Duceți-vă atunci cu Ascanio în orășel, liniștiți-vă și odihniți-vă la han și, peste un ceas, va sosi și bătrînul de care ați fost despărțit atîta vreme.

Lucrurile s-au petrecut întocmai. Bătrînul a fost condus nevătămat la ruda sa care riscase atît de mult pentru el ; bucuria de a se regăsi a fost sărbătorită de amîndoi cu lacrimi. S-au făcut pregătirile necesare pentru a călători confortabil pînă la Roma. Ascanio însă, fiindu-i dor de rudele sale care trăiau în ținutul florentin, dorea să ajungă la ele pe drumul cel mai scurt. Contele îi dărui toți banii pe care îi destinase răscumpărării vărului său.

Porniră la drum fără grabă, tînărul Pepoli cu bătrînul a cărui sănătate era cam zdruncinată. În apropierea Romei, contele coborî din trăsură pentru a străbate poarta orașului pe jos.

Dis-de-dimineață, doamna Iulia primise de la cardinalul Farnese o scrisoare extrem de fină și elegantă, în care argumenta că cea mai certă dovadă a patimei ce se aprinsese în el de mult pentru Vittoria era impertinența grosolană de care se lăsase copleșit la vîrsta lui înaintată, prin care se dezonorase, dezonorîndu-și și rangul, jignind și rănind în același timp pe cea mai bună și scumpă prietenă. Dar cum e firesc sufletelor nobile să uite asemenea momente triste, în care omul nu mai e stăpîn pe el însuși, el este convins că generoasa prietenă l-a și iertat, iar strădania lui va fi s-o facă să uite cu totul acel ceas întunecat, dîndu-i toate dovezile de prietenie cu putință. Nădăjduiește, așadar, ca semn al iertării, să i se reînoiască permisiunea de a vizita familia, pentru a fi martorul fericirii ei și a putea să-și înalțe și să-și învioreze spiritul, ca de obicei, în prezența minunatelor caractere ale celor două femei.

Se hotărîse ca ceremonia cununiei să se sărbătorească numai între cîțiva prieteni dintre cei mai intimi. Cardinalul se simțea prea rău ca să poată asista ; fusese însă invitat bătrînul Caporale, apoi cîțiva nobili cu

soțiile lor și contele Pepoli, despre care însă aflară că-i plecat într-o călătorie fără ca cineva să poată preciza ziua întoarcerii. Dar contele Pepoli apăru pe neașteptate, îmbrăcat de sărbătoare, în timp ce cortegiul nupțial își făcea loc prin îmbulzeala din biserică, căci și nobilime și prostime se adunase să privească ceremonia. Contele o salută emoționat pe doamna Iulia, spunînd :

— Ce fericit e tînărul mire, ce mult aș putea să-l invidiez !

Drept răspuns, mama îi șopti :

— Dacă mi-ați fi spus mai de mult asemenea vorbe în serios, aș fi fost, firește, și eu fericită ! Pepoli încremeni. Elegant, cu o înfățișare de sănătate deplină, apăru Marcello, alături de fratele său Flaminio. Mireasa arăta ca o minune, atît de impunătoare și strălucitoare, încît mirele, mai mic de statură, părea alături de ea nevîrstnic și aproape ridicol.

— Ai să-ți aduci aminte de mine, șopti o voce în spatele Vittoriei ; un soț de care trebuie să te rușinezi ! Vom mai sta totuși de vorbă altădată, cu toate interdicțiile. — Ea privi în jur, speriată — în spatele ei era sălbaticul Luigi Orsini.

Procesiunea coborî treptele bisericii. Pe stradă se iscase un tumult.

— Sînt duși pe aici condamnații la galere, spuse un cetățean. Se auzea zăngănitul lanțurilor. Toți se opriră ca să lase coloana să treacă.

— Ah ! Blestem ! Blestem pe capul vostru ! strigă o voce cu disperare. Virginia era aproape să leșine, recunoscînd în cel încătușat pe Camillo.

— Tu, mireaso ! strigă din nou condamnatul, Marcello lîngă tine, împodobit cu pietre scumpe, iar eu în lanțuri. Cerul și toți sfinții blestemă această căsătorie nelegiuită. Chiuie iadul de bucurie și dracii urcă din fund jubilînd, să-ți așeze pe frunte cununa de mireasă !

Toată lumea se îngrozi. Bicele zbirilor vîjîiră și ceata în lanțuri trecu cu zgomot mai departe ; unii rîdeau în hohote cu răutate, alții rînjeau, arătîndu-și dinții albi în zîmbete perfide. Nunta se îndrepta spre casa împodobită și spre ospățul sărbătoresc.

CARTEA A TREIA

Capitolul întîi

Astfel se restabilise liniștea în familia Accoromboni. Tînărul soț se simțea fericit, iar Vittoria trăia tăcută și calmă, dedicîndu-se diferitelor ocupații feminine ori lecturii scriitorilor preferați ; cîteodată, acompaniindu-se cu lăuta, cînta cu vocea ei plăcută cîntece delicate dintre care multe erau compuse chiar de ea ; altădată scria versuri ori scrisori prietenilor. Multe sonete și stanțe pe care le împărtășise prietenilor și admiratorilor au fost tipărite de aceștia, însă fără numele ei ; dar multe poezii se mai află și azi în manuscrise ascunse în bibliotecile Italiei. Așa că ea părea mulțumită și, obișnuită cu viața monotonă în care reveneau mereu aceleași distracții, era împăcată cu sine și cu restul lumii.

Casa Accoromboni — acuma Peretti — era mai des ca oricînd vizitată de străini, de savanți și chiar de nobili. Toată lumea vorbea de cultura, virtutea și talentele frumoasei Vittoria, iar vizitele acestor femei și bărbați excepționali și distinși, reuniunile de poezie, muzică și cîntec, improvizațiile, cîteodată o prelegere asupra vreunei cercetări științifice, ori teorii filosofice, controversele subtile și disputele elegante, transformaseră plăcuta casă într-un teritoriu al muzelor unde se simțea bine bărbatul vesel și tînărul plin de gravitate. Cardinalul Farnese vizita familia ca și înainte, ba chiar mai des, pentru că întîlnea acum prieteni și cunoscuți de-ai săi și mai multă distracție decît înainte. Se purta totdeauna cu delicatețe și distincție, nu-și trăda nici o clipă pasiunea de altădată și se putea deci crede că e pe deplin vindecat. Se interesa cu multă prietenie de tînărul Peretti, care avea permisiunea să-l viziteze des și să ia parte la seratele din castelul cardinalului, lucru ce s-ar fi petrecut

încă și mai des dacă unchiul lui, cardinalul Montalto, nu i-ar fi atras atenția să se ferească de asemenea relație. Intrucît acesta se legase strîns de familia Medici și de cardinalul Fernando care erau în dușmănie fățișă cu casa Farnese, era firesc să nu dorească ca tînărul lui nepot, lipsit încă de experiență, să se lege prea strîns de un adversar atît de puternic. De aceea îi atrăgea atenția asupra infidelității și falsității pe care Farnese știa să le ascundă cu isteține și abilitate, dînd răutății și perfidiei lui înfățișarea sincerității, printr-o abilitate perfectă.

După căsătoria Vittoriei, doamna Iulia se retrăsese lăsînd-o pe aceasta destul de mult singură. Se purta cu ea cu totul altfel decît înainte, căci își dădea seama că Vittoria, în această nouă perioadă a vieții, trebuie să fie de sine stătătoare și complet independentă. Pe de altă parte, datorită scenelor furtunoase din ultima vreme, apăruse între ele un fel de neîncredere temătoare, așa că se evitau și una și alta în aceași măsură în care se observau reciproc. Amîndouă simțeau, fără să și-o mărturisească, că acea încredere absolută, acea comunicare liberă, fără reținere, trecuse și se stinsese. Amîndouă se speriaseră și, prin spaima care se instalase între ele, se înstrăinaseră. Dacă erau numai ele două, vorbeau despre probleme literare sau lucruri indiferente, așa încît mama, la anii ei tîrzii, ajunsese să se îndoiască că ar fi dat copiilor ei educația potrivită. Abatele, care căpătase prin intervențiile lui Montalto o dioceză bogată la Roma, se comporta aproape dușmănos față de maică-sa și față de căsătoria surorii sale realizată cu atîta greutate. Cu orice prilej vorbea cu dispreț de Montalto, la fel îl trata cu dispreț fățiș pe tînărul Peretti, făcînd în același timp curte, în chip bătător la ochi, bătrînului și puternicului Farnese, pe care-l vizita des și care, la rîndul său, îl trata pe tînărul abate cu cea mai mare considerație.

Montalto, care aproape tot timpul și-l dedica îndatoririlor sale bisericești și practicilor religioase, vizita familia rar și numai în acele ceasuri cînd știa că-i va găsi singuri pe membrii ei. Cel mai mult îi plăcea să stea de vorbă cu mama, al cărei caracter și inteligență le admira ; în fața fetei însă, oricît îl uimea frumusețea ei, oricît îl impresionau judecățile

ei agere, era cuprins de un fel de teamă ca în preajma unei făpturi cu totul străine. Îl prefera cu mult pe neînsemnatul Flaminio pe care îl sfătuia cu dragă inimă și-i atrăgea atenția asupra unor lucruri pe care flușturatecul tînăr nu le băgase în seamă niciodată. În schimb, îl evita cu regularitate pe impetuosul Marcello. Nu voise să primească nici măcar mulțumirile acestuia pentru viața salvată, deoarece îi era rușine că făcuse asemenea binefacere. Mai ales nu voia să i se amintească acest lucru pentru că îl cuprindea furia de cîte ori auzea de banditi ; din nefericire, la Roma aflai mult prea des, ba chiar în fiecare ceas, de crimele și fărădălegile înfricoșătoare din provincii și din munți, despre această plagă a statului. Marcello simțea prea bine cît de neplăcută era prezența sa pentru bătrînul cardinal, de aceea se grăbea să părăsească încăperea ori de cîte ori intra Montalto.

„Ce bucurie am eu de fapt sau am avut de la copiii mei ? Cum a fost oare cu putință ca Marcello să crească lîngă mine cu acest fel de a gîndi ? Nimeni nu are încredere în el ; ce loc va putea ocupa în societate ? De cîte ori o privesc pe Vittoria mă înfior, amintindu-mi de vorbele și ideile ei pătimașe. Și de ce oare Flaminio nu vrea să devină cu adevărat bărbat ? E bun, desigur, pentru că n-are forța necesară să fie rău.

Iar băiatul meu cel mare ? Ce-i cu el de pare incapabil de orice sentiment ? A uitat cu totul cîtă grijă am avut de el și cîtă recunoștință îmi datorează".

Astfel se chinuia făcîndu-și mustrări că fusese prea aspră cu unul din copii, prea slabă, prea blîndă și îngăduitoare față de altul, că prin concepțiile ei liberale, pe care le exprimase totdeauna cu voce tare, îi făcuse, poate, pe copii incapabili să se adapteze vieții obișnuite, burgheze.

Bătrînul și morocănosul Sperone mai vizitase și el familia de cîteva ori înainte de plecarea sa din Roma, dar nu se complăcuse prea mult în mediul ei, pentru că nu voia să fie de acord cu tot ce susținea el.

— Această Vittoria, spunea el către prieteni îmi amintește de vestita Tullia Aragona, pe care am întîlnit-o de mai multe ori în tinerețe ; numai că această muză nouă

și trufașă mi se pare mult mai frumoasă, iar expresia ei este tragică, ca și cum soarta ei nu s-ar putea încheia la fel de simplu și mediocru ca cea a Tulliei. Asemenea figuri impresionează în chip deosebit pe bărbatul matur care nu mai este ademenit de farmecele feminine ; îmi apar ca acele mici portrete și fizionomii interesante pe care adeseori artiștii cei mai buni le-au dedicat poeților noștri, ornîndu-le opera cu aluzii și alegorii. Dacă aceste lucrări mici, împodobind titlul ori paginile unui volum sînt atrăgătoare și reușite, intuim în ele înseși o nouă poezie.

Caporale vizita cu asiduitate casa vechilor săi prieteni, ori de cîte ori venea la Roma. Devenise necesar tuturor membrilor familiei, căci fiecare găsea în el răsplata încrederii ce-i acorda. Era devotat tuturor cu dragoste aproape egală și nepărtinitoare, chiar dacă prietenia pentru Vittoria atingea limitele adorației. Nu-i vorbea niciodată despre acest subiect. Se silea să fie amabil cu tînărul soț și să-l trateze uneori cu un anumit respect ; totuși, de multe ori i se părea ridicol acest tînăr necopt adus într-o casă în care domnea arta, poezia și știința, prin care și mama și fiica își dobîndiseră un meritat renume, și că el, soțul, capul familiei se dovedea destul de ignorant, evitînd, pe cît putea, să participe la disputele literare sau la reuniunile în care se făceau improvizații poetice. Totuși era evident că tînărul se străduia să-și extindă cunoștințele în toate direcțiile, numai că baza culturii sale lăsa foarte mult de dorit, și în plus îi lipsea acel entuziasm care, în foarte scurt timp, îmbogățește spiritul, realizînd mult chiar din puțin.

Într-o seară, cînd Caporale era gata de plecare, se mai întoarse o dată de la ușă, adresîndu-se mamei și fiicei :

— Trebuie, dragi prietene, să vă mai povestesc o mică aventură pe care am avut-o acum cîteva zile. Știți cu ce plăcere hoinăresc prin țară, de preferință singur, mai ales dacă drumurile sînt cît de cît sigure. Așa, lăsîndu-mă în voia fanteziei mele, am ajuns la Albano. Mi-am stabilit cartierul într-un han de la marginea orașului petrecîndu-mi timpul singur și cufundat în gînduri. Uneori întîl-

neam în plimbările mele, sau chiar la han, un bărbat înalt și voinic cu o expresie autoritară, a cărui înfățișare, politețe și eleganță în mișcări m-au impresionat puternic. După un timp am vrut să mă înapoiez la Roma și, ce să vezi, portofelul îmi fusese furat sau îl pierdusem în munți. Hangiul, care nu știa cine sînt, căci îmi place să călătoresc fără să-mi declin titlurile și onorurile, a început în felul lui o ceartă zgomotoasă, vorbind de vagabonzi și escroci, calmul meu atițînd tot mai tare furia lui de cabotin. Deodată individul zbură într-un colț al camerei, iar eu nu pricepeam ce forță vrăjită l-a împins acolo, dar în aceeași clipă l-am văzut în fața mea pe acel bărbat necunoscut. „Ticălosule !“ strigă el hangiului care se zvîrcolea la pămînt, „așa te porți cu un gentilom ? Nu vezi pe cine ai înaintea ta ?“ Galben la față și tremurînd, omul a primit din mîna puternicului bărbat, plata cuvenită și încă un adaos drept despăgubire pentru spaima lui. Cînd am vrut să mă recomand și să-i mulțumesc cu recunoștință, el m-a întrerupt : „Nu-i nevoie, hai să mai rămînem un timp cunoștințe fără nume, simpli drumeți. Îngăduiți-mi de asemenea și mie să rămîn pentru dumneavoastră un simplu călător“. — Așa că am mai hoinărit cîteva zile împreună, iar cînd ne-am întors, am văzut că are o casă aproape de Porta Capena, unde trăiește după placul lui, aproape fără servitori. De atunci ne-am revăzut destul de des acolo, la țară. I-am povestit mult despre voi și dorința lui vie este să vă fie prezentat. Dar și el e un fel de mizantrop și mai ales pare că urăște societatea înaltă. Cînd a aflat că semețul Farnese vă vizitează des, a regretat dorința exprimată, dar vă roagă prin mine să-i îngăduiți să vă vadă cînd veți fi odată singure. Dacă nu mă înșel mîine seară nu aveți oaspeți. Îmi dați voie să-l aduc la voi pe acel om nesociabil ?

— Cu plăcere, răspunse Vittoria, numai ai grijă, dragul meu, să nu ne aduci în casă vreun bandit vestit care pe urmă să ne prade și să ne omoare.

Caporale replică, rîzînd în hohote :

— Nu, dragă prietenă, omul nu are nicidecum asemenea înfățișare ; mi-a mărturisit în sfîrșit că-i un negustor bogat din Lombardia, de unde a plecat pentru că,

după cum știm cu toții, în Italia de Nord bîntuie ciuma c-o furie îngrozitoare.

— Ai uitat, Vittoria, interveni mama, că mîine vor fi la noi Celio Malespina și gurețul Boccalini, tînărul prieten al lui don Cesare ?

— Aceștia doi nu l-ar putea indispune sau stingheri, zise Caporale ; totuși îi voi da de știre, ca să se poată hotărî, vine ori renunță. Dar vă rog să aveți bunăvoința să-i refuzați pe toți ceilalți.

Chiar așa au și procedat. În seara următoare s-a adunat familia, și tînărul Boccalini, mare admirator al poetului Caporale, a sosit primul. Curînd după el a apărut Malespina care ocupa de cîteva luni în Florența postul de secretar pe lîngă ducele Francesco, cîrmuitor al provinciei de puțini ani. Era tînăr și vorbăreț și intrarea lui recentă în societatea înaltă unde vedea într-o lumină nouă relațiile strălucite și puternice din jurul său, părea să-l facă foarte fericit. Vorbea ironic și cu vervă despre multe lucruri care, cu un an înainte, i-ar fi impus, poate, o tăcere respectuoasă. În afară de asta, știa literatură și cunoștea mulți savanți.

Curînd apăru Caporale cu noul său prieten. Acesta salută politicos întreaga adunare cu manierele unui om de lume și spuse apoi, în cuvinte măgulitoare, că dorise de mult s-o cunoască personal pe celebra Accorombona a cărei faimă e răspîndită în toată Italia ; și e surprins acum că renumele frumuseții unei ființe atît de fermecătoare nu spune decît prea puțin. Se adresă foarte amabil și mamei și nu uită sau nu trecu cu vederea nici pe Peretti și nici pe cei doi tineri străini de familie. Într-un cuvînt, stabili de la început relații perfecte cu toți cei de față prin comportarea sa sigură și tonul cultivat care trădau un om cu mare și bogată experiență de viață.

Celio Malespina vorbi despre Florența, Boccalini își bătu joc de cîțiva savanți și oameni de stat iluștri, Caporale încerca să atenueze judecățile prea aspre, iar Vittoria era atît de preocupată cu studierea străinului care o impresionase și o atrăgea prin ciudățenia lui, încît nu putea să ia parte la conversație decît cu cîte un cuvînt glumeț. Și mama îl observa pe străin și căuta febril în

amintirile ei mai vechi dacă nu l-a întîlnit vreodată în viață pe acest bărbat impunător, cu o privire atît de focoasă și autoritară. Peretti avea un fel de sfială și frică în fața străinului, iar cînd participa la discuție se exprima mai greu și mai prost ca de obicei.

Malespina povesti că ajunseseră la Florența cîteva cînturi neterminate din *Ierusalimul eliberat* de Tasso, care au entuziasmat toată curtea.

— Fără îndoială, continuă el, că acest tînăr este acum cel mai mare geniu al patriei noastre. Se aud chiar ici și colo voci care vor să-l ridice deasupra marelui nostru Ariosto.

— Să lăsăm aceste dispute, veșnice ridicări și subordonări ! strigă Caporale indignat. În sfera lui, divinul Ariosto nu va mai fi întrecut niciodată, de nimeni ; Tasso, după cît cunosc eu splendidele lui versuri, păşeşte pe un cu totul alt tărîm al poeziei. Aceste două cercuri magice nu se pot atinge în nici un punct al domeniului lor fermecat. Palatele de cristal ale lui Ariosto sînt turnate din lumina strălucitoare a glumei și a bucuriei, străbătute de o grațioasă voioșie ; iar greutatea vieții e transformată într-un joc ușor, deși profund melancolic. Tasso își poartă imaginile nostalgiei și poeziei sale într-o dumbravă crepusculară, dragostea e dulce, dar nu șăgalnică ; război și aventură, eroi și fecioare, toate sînt pătrunse de o blîndă sfințenie și o melancolie dulce ce înfioară spiritul în timp ce ne lăsăm cuprinși de beția poetică. Cîtă deosebire față de labirintul fascinant, ameţitor și atrăgător al lui Ariosto al nostru, unde în locul minotaurului ne întîmpină o horă de nimfe și de satiri glumeți și zburdalnici care rîd în hohote de așteptările noastre decepționate.

— O, cît e de adevărat ! exclamă Vittoria. Va fi Ariosto poetul cel mai mare pentru cunoscătorul căruia îi este îngăduit să țină balanța în mîinele lui de cercetător, totuși duiosul nostru Tasso poate totdeauna să-i stea alături.

Boccalini interveni :

— Credeți-mă, chiar cele mai frumoase opere trebuie — la fel ca moșmoanele — să rămînă un timp neatinse și negustate, pînă se coc cu adevărat, pentru ca

mulțimea să le considere gustoase. Entuziastul le înțelege mai devreme și într-o anumită măsură le anticipează, așa cum sălbaticul necultivat, ușor impresionabil, adoră drept divinitate cîte o nălucă și-i închină o slujbă religioasă mult mai importantă decît searbădul său idol.

Străinul cel cu statură impunătoare aruncă tînărului o privire aspră și cercetătoare, spunînd :

— Într-adevăr ! Senzația tuturor timpurilor ; dar este oare timpul totdeauna lopata care desparte pleava la stînga și grăunțele la dreapta ? Și însăși istoria n-a înșelat niciodată posteritatea naivă ? Ei, dacă așa-numitul viitor n-ar fi distrat și uituc ! Uită chiar prea des comorile ce-a posedat în fața bijuteriilor mai noi ; nou i se pare adesea că-i mai de preț din pricină că lustrul e mai proaspăt, iar aurul masiv al trecutului, acoperit de praf a devenit de nerecunoscut. Oare chiar luminatul Ariosto și glumețul Berni nu l-au așezat prea curînd pe nobilul nostru Boiardo în camera cu vechituri ?

— Desigur, exclamă doamna Iulia, și mă bucur că un spirit nobil ridică în sfîrșit această problemă atît de importantă. O imaginație bogată ne-a deschis această cale și, îmbătată de vinul dulce al unui frumos basm, a tescuit și pentru necunoscători strugurii parfumați ai podgoriei sale.

Vittoria își privea cu admirație mama a cărei gură frumoasă rostise un gînd atît de poetic.

Malespina reveni din nou la Tasso, povestind că, potrivit informațiilor sale, acesta ar fi nemulțumit la curtea din Ferrara, că dorește să plece și că duce tratative secrete mai ales cu prințul florentin, marele duce Francesco. Că prințul, dar mai ales iubita acestuia, Bianca Capello, i-ar fi binevoitori. Numai că poetul e atît de șovăitor și nehotărît încît tratativele nu înaintează de loc ; firește, curtea florentină nu vrea să vină prea repede și hotărît în întîmpinarea lui, ca să nu se dea de gol față de ducele Alfons, care urăște de ani de zile întreaga familie Medici.

— E clar, continuă Malespina, că pe sărmanul Tasso îl va ajunge, mai curînd sau mai tîrziu, o soartă nefericită. A fost răsfățat și, în același timp, umilit ; unii îl ridică în slăvi pentru poeziile lui, alții îl critică mereu

cu înverșunare, iar el e atît de slab să asculte pe toți cei ce trec drept cunoscători, dîndu-le el însuși sabia judecătorului în mînă. Dacă s-ar potrivi tuturor, n-ar mai rămîne nici un vers întreg din opera lui ; pasajele cele mai necesare și mai frumoase ar urma să fie eliminate, deoarece criticii pedanți condamnă acele splendide acțiuni intermediare, numindu-l episoade care n-au ce căuta într-un poem epic. Dacă protestează contra acestei deformări a operei sale, e silit să audă vechile fraze despre infatuarea poeților, despre iritarea lor prea ușor de provocat și alte asemenea locuțiuni latinești. El se ocupă serios de poezia sa, poate prea serios, iar criticii săi minuțioși — prea pedant. Din păcate, în timp ce-l rănesc dureros, aceștia fac pe ofensații și jigniții ca și cum el ar trebui să le mulțumească și să le fie recunoscător că-i sfîșie și-i distrug opera căreia i-a închinat ani de muncă, studiu și pasiune și care l-a costat atîtea nopți de veghe.

— Da, da, suspină Caporale, asemenea durere o poate înțelege cu adevărat numai un poet.

— Și astfel, se pare că nefericitul este acum nemulțumit de sine și de lumea întregă, continuă Malespina. Dorește să plece — cu cît mai departe, cu atît mai bine. Prințul Alfons însă nu vrea să-l depărteze ; unii dintre curtenii care-l invidiază ar dori să-l alunge, pe de altă parte, îl reținprieteni falși, ca să se bucure malițioși că omul pe care au trebuit să-l vadă un timp înălțat atît de sus deasupra lor, acum e cufundat atît de adînc.

— Te cuprinde disperarea, strigă Vittoria cuprinsă de emoție, cînd vezi că în biata noastră patrie, geniul stă în lanțurile milostivirii princiare, aproape ca un cîine de ogradă. O jucărie a capriciilor, o podoabă a orgoliului, fără să se bucure de considerație reală sau de puțină dragoste ; să vezi că talentul nu-i recunoscut și totuși ținut în sclavie, umilit cu orice prilej, ba chiar adesea jertfit celor mai meschine interese. O, ar fi un subiect de tragedie mult mai emoționant, mult mai cutremurător decît acele exerciții reci ale unui Sperone ori Trissino.

— Foarte adevărat, replică Malespina. Dar el însuși, Torquato al nostru, este mult prea slab. Prin unele comportări stîrnește chiar prietenilor lui celor mai sinceri,

un zîmbet de milă, aproape disprețuitor. Nici nu v-ar veni să credeți, scumpa mea. Nu de mult s-a umilit pînă într-atîta încît s-a dus la inchizitor și s-a supus unui examen asupra dreptei sale credințe. Inchizitorul a trebuit să-i întocmească un certificat, precum că-i întru totul mulțumit de el, așa cum se acordă copiilor sau tinerilor aspiranți. Dar nu s-a mulțumit cu atît nici cu faptul că episcopi învățați îl consideră un creștin catolic foarte credincios ; insistă mereu pe lîngă principe să-l trimită la Roma, ca să-i fie cercetată dreapta credință. Se mai spune că s-ar fi adresat și unui al doilea inchizitor, care, la implorările lui, a trebuit să-i confirme încă o dată credința lui nealterată. Acest bărbat superior, care citește și comentează pe Platon și Aristotel, care scrie el însuși dialoguri atît de frumoase și profunde, își poate pierde atît de complet demnitatea ! O, într-adevăr, nu știu dacă trebuie să rîzi ori să plîngi. Slăbiciunea noastră omenească e prea mizerabilă.

Auzind aceste cuvinte, Vittoria se ridică foarte emoționată și începu să umble cu pași mari prin sală ; apoi se opri în fața lui Malespina, dreaptă, cu lacrimi în ochii ei arzători, și spuse :

— Omule ! Don Celio ! De unde vii, din ce colț izolat al Calabriei sălbatice ? Cum privești viața și oamenii, cum citești istoria ?

Don Celio se sperie vădit la această apostrofare ; în acea clipă, frumoasa Vittoria îi apărea înfricoșătoare.

— Dumneata, un curtean, un cunoscător de oameni ? continuă ea cu voce puternică. Bagă de seamă, bagă de seamă să nu-ți frîngă gîtul într-o zi acest zîmbet ironic la adresa lui Tasso ! Tocmai de el să-ți bați joc ? Aș înțelege dacă ar mai fi vremurile lui Iulius și ale lui Leon al X-lea cînd defăimătorii de spirit primeau chiar dioceze pentru ateismul lor plin de haz, cînd Bembo cel galant a devenit cardinal tocmai datorită subtilității sale, cînd Pietro Aretino era respectat de preoți, papi și împărați. Dar astăzi ! Oare încă n-ați aflat (că doar nu s-a petrecut într-un trecut chiar atît de depărtat) cum prințul dumneavoastră, Cosimo, om cu adevărat mare, care a murit abia acum doi ani, a sacrificat înfuriatului papă Pius al V-lea pe prietenul său cel

mai apropiat, pe savantul Carnesechi ? Pe acel bărbat nobil care a fost decapitat și ars aici la Roma ? Și de ce a fost părăsit acel prieten intim și predat cu atîta cinism de marele, care făcuse atîtea fapte nobile și frumoase ? Pentru a rezolva în sfîrșit un diferend vechi de rivalitate, pentru a primi titlul de mare duce și a trece înaintea Ferrarei și a altora. Din care pricină ura Ferrarei și a celorlalți prinți clocotește și acum. Dacă Alfons, considerîndu-se jignit de poetul său, l-ar lăsa pe mîna apărătorilor religiei, aceștia, la o poruncă de sus, ori în zelul lor orb, ar crede într-adevăr în erezia lui Tasso. Atunci ducele de Ferrara s-ar retrage ușor, fără mînie, lăsînd totul pe seama iubitoarei noastre biserici. Poate că Tasso e prea fricos, dar asta nu-i un motiv întemeiat ca să rîdem de el.

Străinul care nu se recomandase altfel decît Don Giuseppe se apropie entuziasmat de tînăra și frumoasa doamnă, o luă de mînă și o conduse la fotoliul ei spunînd cu o voce plină de emoție dar foarte clară și agreabilă :

— Ați pronunțat cuvinte foarte adevărate despre prinți, dar mai mult decît părerile, prețuiesc erezia dumneavoastră. O, unde n-am ajunge noi italienii dacă mii și mii ar gîndi la fel și dacă acest milion ar avea același curaj eroic să-l exprime fățiș și îndrăzneț !

La început mama se speriase de vorbele violente ale fiicei sale, acum era și mai înspăimîntată de remarca străinului și de felul în care el stăpînea întregul cerc al familiei, ca și cum ar fi fost lucrul cel mai firesc. Vittoria aruncă o privire foarte ciudată semețului bărbat, apoi își plecă fruntea, se înroși în felul ei bizar, apoi deveni mult mai palidă ca de obicei și, oricît se silea să ascundă, se observa că-și ștergea pe furiș lacrimile.

Tînărul Peretti nu observase nimic din cele ce se petrecuseră, vorbea foarte interesat cu Flaminio despre o întîmplare recentă petrecută în oraș. Marcello, pe care toate convorbirile de acest fel îl plictiseau, dispăruse de mult, în căutarea vreunui cerc de prieteni de-ai săi, care se distrau mai zgomotos, mai fără frîu și mai vesel.

Ca să abată discuția din nou pe un făgaș liniștit și neutru, Caporale îndemnă pe tînăra sa prietenă să improvizeze ceva poetic pe o temă oarecare ; căci don Giuseppe auzise vorbindu-se despre acest talent al ei și despre entuziasmul extraordinar cu care se lăsa antrenată în acest frumos exercițiu.

— Musafirul nostru străin, replică Vittoria, a și remarcat cît de necuviincios mă pot lăsa dominată de un anumit demon pe care dumneavoastră aveți amabilitatea să-l numiți entuziasm. Deaceea, pentru azi ajunge. Mai bine ar fi ca fiecare să ne împărtășească o lucrare poetică proprie, scrisă mai de mult, ca să încheiem serata noastră după adevăratul obicei italienesc. În ce mă privește, aș citi cu plăcere o fantezie pe care am versificat-o de curînd.

Fără să mai întrebe pe cei din jur, Caporale scoase cîteva foi din buzunarul de la piept, spunînd :

— Hai să fac eu începutul !

El citi cîteva capitole din ultima sa lucrare comică despre grădinile lui Mecena, care îi înveseli pe toți ascultătorii. Apoi recită Flaminio cîteva versuri, pe care probabil i le corectase sora sa. Doamna Iulia scoase dintr-un sertar o cantonă moralizatoare pe care o declamă cu o voce foarte plăcută, iar blondul Peretti se prezentă cu o poezie despre fericirea vieții cîmpenești, dar citea atît de nesigur și bîlbîit că puteai să te îndoiești că ar fi fost chiar el autorul.

Apoi, don Giuseppe spuse :

— Acum, doamnele mele, e rîndul meu, dar nu-mi vine nimic în minte (mai puțin ca orice versuri, deoarece n-am scris încă nici unul în viața mea) ; îmi amintesc doar o parte din basmul pentru copii cunoscut de toată lumea, despre cele trei portocale. Acolo apare și o ușă de fier care geme și plînge că e nevoită să scîrțîie și să trosnească pentru că țițînile ei nu fuseseră unse cu ulei de nu știu cîte veacuri. Așa că ar trebui să aștept și eu vreo muză care să-mi mlădieze gîtlejul pentru a putea recita versuri. Consideră, așadar, stimată doamnă, această amintire a mea drept un poem și această glumă a mea drept ceva serios !

Dintr-un teanc de foi Vittoria alese cîteva, spunînd :

— Nu știu dacă să intitulez această compoziție o baladă ori, ca spaniolii, romanță, sau pur și simplu capriccio.

Apoi ea începu să citească versuri care cuprindeau cam următoarele cuvinte :

Mirele oacheș

Tînărul prinț își luă rămas bun de la mireasă. Erau logodiți numai de-o lună. El n-o avea în gînd decît pe ea, și acum pleca să-și viziteze tatăl și să-i anunțe sosirea nurorii.

— Nu mă părăsi, plîngea frumoasa mireasă. Presimt o nenorocire. De ce să ne despărțim în clipa asta ?

— Trebuie, spuse prințul sărutînd-o cu duioșie. Dragostea noastră va dăinui cu aceeași ardoare și cînd voi fi departe.

— Nu ! Știu că nu te voi revedea, se tînguia fata. Aseară, în nourii întunecați care pluteau grăbiți, am zărit chipuri groaznice, rîzînd schimonosite de bucurie răutăcioasă. Te pîndesc zeițele demonice ale destinului, vor să te omoare ! Se tem, nemernicile, că-i vei face fericiți pe toți supușii, vor să împrăștie numai nenorocire.

— Vedeniile sînt închipuiri deșarte. Nu tremura, nu-ți fie frică, dulcea mea iubire. Reală este numai dragostea noastră. Nici un demon nu-i poate sta împotrivă. Închipuirea ta e bolnavă, realitatea e sănătoasă. Pe cît ești tu de îndurerată pe atît sînt eu cuprins de bucurie. Duhurile bune trebuie să biruie.

— Cum poți ști ? oftă ea, îmbrățișîndu-l drăgăstos. Duhurile nu ne vor binele. Mi s-a arătat asta în toate visele mele. Tu ești viața mea, prezentul și viitorul ; dacă ele mi te smulg, eu nu mai exist nicăieri.

I s-a adus prințului calul lui preferat, un armăsar negru, puternic, tot atît de devotat stăpînului său, pe cît era el iubit de stăpîn ; nobilul animal îi salvase de multe ori viața și prințul îi era recunoscător. Dragostea care se leagă între om și animale este minunată.

În vale, jos în văgăuna singuratică dintre stînci, năpădită de cucută, măselariță și de flori întunecate și otrăvitoare, locuiau spirite a căror bucurie era numai nenorocirea, distrugerea, boala. Focul care izbucnea mistuind coliba unui sărman, era pentru ele, cînd lumina prin întuneric, un semnal de veselie. Un om disperat, era socotit de ele un nerod și un măscărici de care își băteau joc cînd îl întîlneau. Îl văzuseră deseori pe frumosul prinț oacheș, erau toate îndrăgostite de el și — împotriva firii lor — voiau să-i fie de folos. Uneori îi ieșea cîte una înainte, în chip de țigancă, oferindu-se să-i ghicească ; sau îl oprea alta dintre ele, cea cu ochi ticăloși, voia să-i arate o potecă mai scurtă ; dar oricît îl lingușeau, ori cît de minunat îi cîntau, ori cît i se ploconeau și-i zîmbeau luînd chipuri diferite, el nu le băga deloc în seamă, și dragostea lor se prefăcu în venin amar și ură acră ca oțetul.

— Iată-l venind vijelios pe armăsarul lui negru ca noaptea, strigă Alrune, cea cu pielea galbenă, cu ochi mari împungători și păr lung și negru ca corbul. — Și calul e frumos, zise Geldrude, cea falsă, căreia îi ieșea un dinte lung peste buzele palide.

— Cum tropăie ! Se cutremură pînă aici pămîntul ! adăugă Gudula cea crudă, care fura pruncii și-i lepăda morți și umflați în calea mamelor ce jeleau disperate.

— Vreau să vă răzbun pe toate ! strigă Alrune scrîșnind ! Luați aminte ! Să nu ajungă să-și mai vadă tatăl, să nu-și mai revadă mireasa !

Hidoasă, se așeză nevăzută în drum, acolo la capătul pădurii, unde nu se mai afla în preajmă nici o troiță, nici o icoană a Maicii Domnului. Iată-l apropiindu-se vîjîind ; pămîntul stîncos răsună, flutură în vîntul de primăvară mantaua frumosului cavaler, pădurea își împrăștie miresmele și păsările cîntă.

Arătarea cea groaznică își scoate vestmintele. Spiritelor li se arată un monstru, pe care ochiul muritorilor nu-l vede, dar odioasele surori se bucură de frumusețea

ei dezgustătoare. Ca o creangă uscată stă ea la marginea pădurii, ca un șarpe galben, veninos, înălțat în coadă, ca o plantă deșirată și grețoasă, de care zefirul dimineții se depărtează în spaimă, iar zorile plîng cu rouă că trebuie să lumineze asemenea oroare.

Ho-ho ! iată-l pe frumosul tînăr galopînd într-acolo. Cîntă un cîntec vesel ; pletele negre îi flutură jucăușe în vînt, îi mîngîie și-i răcoresc obrajii aprinși. Își amintește un cîntec de dragoste : Ce frumoasă-i natura ! Cît de îmbătătoare primăvara ! Cît sînt de fericit !

Acum călărețul s-a apropiat de arătare. Ochii ei strălucesc de bucurie. Dintr-un salt e pe crupa calului. Rîzînd cu gura-i mare și strîmbă, întinde brațul ei uscat, cu unghii lungi ca niște gheare și cuprinde pieptul călărețului ca să se poată ține bine. El nu știe ce se întîmplă, nu o vede, inima îi bate cu putere, calul se cutremură. Acum o pornesc în goană, armăsarul își umflă nările și sforăie atît de puternic că viespea care zbura în preajmă, se depărtează speriată.

— Încotro, murgul meu ? Ai părăsit drumul ! strigă îngrozit călărețul.

Calul se împotrivește frîului, nu ascultă nici de pinteni, nici de poruncă. Suratele chiuie de bucurie, văzînd cum se năpustește cal și călăreț peste creste de stîncă și peste bolovanii acoperiți de mușchi. Călărețul privește în jur cu spaimă, vrea să-și elibereze pieptul din strînsoarea nevăzută și nu poate. Sălbateca lovește cu călcîile și cu genunchii în pîntecele calului care gonește din ce în ce mai turbat, mai nestăpînit ; părul ei sur, zbîrlit și țepos zboară ca o perie în vînt, rînjește clănțănind din dinți.

— Ce duh rău îmi stăpînește calul ? strigă prințul ; ce-mi apasă pieptul și inima ca o cange de fier, de-mi vine să țip de durere ? Oprește-te, în numele iadului ! Cu o putere uriașă își întoarce în loc calul, care tremură din toate fibrele trupului, ca frunza de plop, dar în spatele călărețului, gălbejita lovește cu picioarele în burta calului șuierînd. Bietul animal se năpustește iar înainte, pălăria călărețului cade și părul îi flutură în vînt, por-

neşte din nou în goană turbată către locul magic, către fîntîna otrăvită. Calul se prăbuşeşte, zdrobit, prinţul mai poate arunca o ultimă privire spre lumina cerului albastru şi zăreşte nourăşul gingaş care pluteşte mai departe, jelindu-l.

Acum hidoasele stau în jur, cu priviri avide, bucurîndu-se de fapta lor. Ce le pasă că tatăl disperat moare de inimă rea, că mireasa plînge şi că fiecare tînăr frumos îi apare ca un trup neînsufleţit ?

Astfel demoni nevăzuţi ne gonesc, pierindu-ne cu o feroce bucurie. Cu cît mai frumoasă şi mai nobilă e făptura urmărită, cu atît mai groaznic şi mai scîrbos duşmanul care-l nimiceşte, fără să ştie nici el de ce.

Apoi acest lucru e numit destin, soartă inevitabilă a muritorilor orbi. O, de ni s-ar putea deschide ochii ca să ne dăm seama cu cine avem de-a face.

— Vai ! exclamă bătrînul poet, cum de ţi-a venit o idee atît de sumbră ? Oare e un subiect demn de-a fi prezentat unei voioase academii poetice ?

Don Giuseppe păru de altă părere şi lăudă poemul.

— S-ar putea, spuse el, să fie întru totul o imagine adevărată şi posomorîtă a vieţii noastre. În afară de asta, simt ca o datorie să admir tot ce face şi spune signora Peretti.

— Aşa se cuvine, strigă Vittoria, din nou foarte veselă. O admiraţie care nu-şi îngăduie nici o critică este singura justă. Să cîrteşti contra operei lui Ariosto al nostru sau a lui Dante, dorind schimbat ba cutare pasaj, ba altul, este obiceiul spiritelor banale, nu-i aşa ? Iar dumneavoastră, don Giuseppe, mă trataţi ca pe o operă de artă desăvîrşită, şi pentru asta vă mulţumesc din toată inima.

Cînd se întoarseră spre Malespina, acesta declară :

— Ca şi don Giuseppe, trebuie să-mi cer iertare ; bineînţeles că într-o asemenea reuniune, nu mă pot prezenta drept poet şi chiar de-aş avea această cutezanţă, nu am asupra mea nici o foaie cu versuri şi nici n-am o memorie destul de fidelă ca să pot recita ceva pe de rost. Însă dacă n-aţi avea nimic împotrivă, v-aş povesti, pentru variaţie şi înveselire, o întîmplare în sine fără

importanță dar hazlie, așa cum se petrec deseori în capitală și la curți princiare. Dar, de la început, trebuie să mă scuz față de stimata doamnă, dacă povestioara mea, ca mai toate întîmplările comice, ar fi pe ici, pe colo, puțintel cam decoltată.

— Orice se poate povesti, ripostă Caporale, dacă cel ce povestește nu are o înclinare necuviincioasă pentru ceea ce este necuviincios.

— Foarte adevărat, spuse mama, asta explică perfect de ce pe mulți dintre autorii noștri îi consider morali, pe cînd în ochii altora au o reputație foarte proastă. Numai acel care se ațîță pe el însuși pentru a stîrni în alții o lascivitate vulgară, numai acel autor poate fi socotit imoral.

— Deci pot îndrăzni să încep povestirea întîmplării hazlii care s-a întîmplat cu adevărat, începu Malespina.

— În orașul nostru de reședință locuiește de mai multă vreme un om caraghios, care face nenumărate gafe, e aproape întotdeauna ridicol, și totuși pretinde — pe drept — o anumită considerație : e vorba de bătrînul Conegiani, ambasadorul Ferrarei la curtea noastră E un bărbat înalt și slab, palid, cu obrajii scofîlciți și ochii căzuți în fundul capului ; cîteodată, cînd pare adîncit în gînduri, arată ca o întrupare a dezolării, iar cînd vrea să fie vesel și zburdalnic, pe fața lui îngustă și uscată, se cască o gură pînă la urechi de te apucă spaima.

Această imagine a groazei, această figură sfrijită, pe care natura pare s-o fi creat dintr-un capriciu bizar, e atît de orbită și atît de plină de sine, că habar n-are cît e de ridicolă ; omul se consideră frumos, atrăgător și spiritual ; de aceea dansează cu plăcere la serate, face pe galantul, pe glumețul și ia parte la toate farsele și distracțiile pe care tinerii zvăpăiați le născocesc, adesea numai ca să-l atragă pe el și să se amuze pe socoteala lui.

Prietenul său intim este un tînăr nobil și bogat de la Padova, care întreține o fată frumoasă și isteață ; la acest prieten cinează ambasadorul aproape în fiecare seară.

Bătrînul are marea slăbiciune să creadă că fiecare doamnă e îndrăgostită de el, așa încît femeile îi fac

farse, îl tachinează, fac pe drăgăstoasele, ca să rîdă de el, bineînțeles. Însă el, în mod public, și-a dedicat inima simțitoare spiritualei și frumoasei doamne Isabella, care în aparență îi răspunde la dragoste și-i primește manifestările de tandrețe, punîndu-l astfel pe bătrîn în situații atît de stranii încît această relație face parte din amuzamentele curții.

— Cine este această Isabella ? întrebă don Giuseppe care asculta foarte atent povestirea.

— Este sora marelui nostru duce și soția prințului Bracciano, a vestitului Paolo Giordano Orsini, care, după cum singur știți, s-a făcut remarcat în diferite campanii. Doamna Isabella este poate cea mai frumoasă femeie la curtea noastră ; foarte mulți apreciază frumusețea ei mai presus de cea a celebrei Bianca Capello. Toată lumea e fermecată de grația ei și entuziasmată de conversația ei plină de duh. În același timp este atît de nobilă și generoasă, încît o venerează și săracii și burghezii ; are atîta îndemînare și înțelepciune încît marea noastră ducesă, care-i bolnăvicioasă și tristă, o iubește tot atît de mult și-o consideră tot atît de apropiată precum se arată și vesela Bianca față de ea. Iată, desigur, un exemplu ciudat, deoarece principesa domnitoare nu privește cu indiferență patima soțului ei și, firește, o suportă cu greu pe rivala ei.

Așa că, la ultimul carnaval, s-a petrecut o scenă grozav de amuzantă în salonul principesei domnitoare. Era o zi mohorîtă cu ploaie, și principesa, de obicei serioasă, chiar melancolică, propuse să se distreze toată lumea cu dansuri și jocuri, deoarece se hotărăște să fie foarte veselă în ziua aceea. Deci s-a dansat și la toate dansurile — solemne ori săltărețe — a luat parte Conegiani, pe care vi l-am descris, jucîndu-și rolul de adorator al ducesei Isabella. Apoi s-a cîntat și, în sfîrșit, s-a jucat jocul acela care constă în a pronunța repede cuvinte grele, unele după altele, conținînd cele mai absurde locuțiuni și provocînd silabe burlești și fără sens ; cine greșea, bîlbîindu-se ori pronunțînd greșit, primea pe palma întinsă o lovitură viguroasă cu o riglă de aur, așa cum li se aplică la școală copiilor mici. Ambasadorul nostru

primi lovituri numeroase și violente, căci doamna care administra pedeapsa nu-l cruța deloc cînd trebuia pedepsit pentru greșeli, așa că, pînă la urmă, mîna i se înroșise și de durere o freca tot timpul de haine, făcînd cele mai comice grimase.

Apoi tinerii propuseră un joc mai grozav, jocul maimuțelor, numit mattacini, la care unul dintre bărbați țopăie, sare, se strîmbă, și toți ceilalți trebuie să-l imite și să facă la fel. Firește, la această nebunie doamnele sînt numai spectatoare. Domnii își scot haina și rămîn numai în jiletcă, un costum neglijent care poate avantaja pe bărbații tineri și bine făcuți, dar în care bietul nostru ambasador, uscat, fără pulpe, coapse și șolduri, părea întocmai ca o maimuță în două picioare. Jocul acesta răpăit îl conducea un văr de-al ducesei Isabella, contele Troilo Orsini, un bărbat tînăr și frumos și atît de înzestrat cu grație, încît toate femeile sînt înnebunite după el. Contele Troilo inventa cele mai extravagante sărituri, atitudini și gesturi. Dar pe cînd unui tînăr încîntător care își cunoaște corpul și știe ce-și poate îngădui îi stau bine toate, înnobilînd chiar și ce-i comic și vulgar, la ambasadorul nostru, chiar și gesturile obișnuite arătau schimonosite și dezgustătoare, iar cele absurde erau oribile. Vă puteți închipui distracția și veselia tineretului zburdalnic și a doamnelor ; niciodată nu mi-a fost dat s-o văd pe nobila ducesă rîzînd cu atîta poftă. Dar ce-a fost pe urmă cînd dezlănțuitul Troilo a început să tragă cu piciorul celui din fața lui lovituri la spate. Ca o roată în mișcare, cu mare repeziciune trecu acest gest de la unul la altul, în toată adunarea. Mulți loviți căpeau, mulți care loveau erau în pericol. Cel mai rău era pentru bietul Conegiani, a cărui statură înaltă și uscată se îndoia ca un arc sub lovitura din spate. Strîmbăturile pe care le făcea nici nu se pot descrie. Dar nu pierdea prilejul să le plătească cît putea de violent tovarășilor de joc ajungînd să asude de atîta osteneală, iar marea ducesă, de atît rîs și veselie s-a simțit atît de istovită încît a trebuit să părăsească salonul după acest joc.

Se îmbrăcară din nou și ambasadorul încredințat că își desfășurase cu măestrie frumusețea corpului său

prin acele variate înmlădieri și gesturi, se așează lîngă adorata lui donna Isabella, beat de bucurie. Ea îi strînse mîinile și-i lăudă îndemînarea, spre marea lui încîntare.

— Dar soțul Isabellei ? — el n-a participat la acele jocuri inteligente ? întrebă don Giuseppe.

— Probabil că nu știți, răspunse străinul, că prințul Bracciano, lipsește de mai mulți ani din Florența ; cînd nu luptă în războaie, călătorește ba ici, ba colo. Se spune că acest bărbat, acum destul de vîrstnic, nu și-a iubit niciodată soția, și ea, probabil, s-a comportat la fel. Tot așa și prințul nostru Francesco nu apare niciodată în apartamentele soției sale cînd ea are oaspeți. La cei sus-puși asemenea lucruri nu contează cum desigur știți și dumneavoastră din propie experiență. Însă îngăduiți-mi să trec acum la acea întîmplare nostimă pentru care tot ce-am spus pînă acum servește doar ca introducere, ca să-i cunoașteți pe eroii povestirii.

Tînărul Troilo întreținea, peste drum de locuința ambasadorului, o fată frumoasă, prietenă bună cu iubita padovanului, amicul lui Conegiani al nostru, — relații foarte firești între ființe tinere care privesc viața numai sub aspectul ei superficial. De la ferestrele sale bătrînul ambasador o vedea zilnic, din apropiere pe dulcineea lui Troilo. Neserios cum este, s-a aprins după acea făptură drăguță, felicitîndu-se că e capabil, pe lîngă sublima pasiune pentru ducesă, și de o simțire mai ușuratecă și bucurîndu-se maliții os că în felul acesta poate aduce un prejudiciu unui bărbat tînăr.

Deoarece ocheadele, bezelele și grimasele se înmulțeau zi de zi, zburdalnica fată îi povesti această noutate lui Troilo al ei. Troilo se înveseli tare cînd descoperi această latură a lui Conegiani. El porunci Lisei să se arate prietenoasă și să-i dea speranțe că după o bucată de vreme s-ar putea să cedeze farmecului său.

Ceea ce urma să se întîmple a fost împărtășit și padovanului cel vesel, precum și ușuratecei lui Giannina. Apoi contele Troilo povesti tot ce pusese la cale verișoarei sale, ducesa Isabella. Această veselă doamnă. căreia îi plăcea să facă haz cu vărul ei, îi aprobă imediat

planul, — în parte și pentru a-l demasca pe bătrîn scăpînd în acest fel de solicitările lui supărătoare, căci, probabil, îi devenise cu totul neplăcută atitudinea lui de admirator îndrăgostit, în văzul întregii curți.

Tînăra Luisa a fost convinsă să comunice tandrului ambasador prin prietena sa Giannina că-i va dedica o noapte ; va cina la el împreună cu acea prietenă și cu padovanul, iar după aceea va rămîne singură cu el.

Toate s-au organizat în acest scop.

S-a mai întîmplat, cu două zile înainte, să sosească de la Livorno o sclavă tînără, grozav de urîtă, care urma să fie folosită la nu mai știu ce treburi în palat. Fata avea ochi încrucișați, o gură mare și pielea galbenă ca șofranul, cum au copiii corciți cu europeni, formînd o rasă mai urîtă decît tot ce există.

Costumată bărbătește, ca să nu atragă atenția și să fie recunoscută de servitorii străini, dona Isabella merse și ea cu Troilo la casa ambasadorului. Au luat cu ei pe sclava cea urîtă. Troilo, care era cunoscut și iubit în casă pentru dărnicia sa, trezi pe un servitor tînăr din încăperile de jos, care țineau de grajduri. Sclava a fost pusă să se dezbrace, iar servitorul i-a condus pe toți trei pe-o scară lăturalnică în camerele interioare și de acolo în dormitorul ambasadorului. Sălbatica nu vorbea decît limba ei barbară, și grăjdarul, care știa cîteva cuvinte ale acestei limbi, reuși să-i explice sălbaticei că trebuie să se culce și să stea foarte liniștită în pat. Urîta binevoi cu mare plăcere să se suie într-un pat atît de împodobit și moale, unde, datorită oboselii și a firii ei sănătoase, căzu imediat într-un somn adînc. Servitorul se retrase, iar Troilo și Isabella rămaseseră în cameră de unde auzeau glume și rîsete zgomotoase din sala de alături. Bătrînul bea și se veselea, alături de Lisa lui iubită ; la ospăț luau parte prietenul lui intim, padovanul cu Giannina sa. Cînd îi turna vin Lisei, bătrînul striga : „Bea din acest vin nobil de Pulcino. De cîte ori nu mi-a turnat mie donna Isabella din acest nectar ! Oare îți dai seama, mititico, cît de sus te ridic, coborîndu-mă pînă la tine de la o asemenea stăpînă ca a mea ?“

Masa se terminase și Giannina, luîndu-l deoparte pe bătrîn, îi șopti : „Îngăduiți, prea stimate prietene, ca Lisa să se dezbrace singură în camera de culcare și să vă primească pe întuneric, pentru a-i menaja pudoarea ". El încuviință, poruncind și servitorilor să plece, așteptîndu-și nerăbdător fericirea. Padovanul și Giannina își luară rămas-bun și plecară cu Liza care îi așteptase pe scară. Acum, ambasadorul intră, pe întuneric, în dormitor. Se sui în pat, foarte surprins că partenera sa adormise atît de adînc în cîteva minute. La început crezu că glumește și se preface. Dar sforăitul ei prea sănătos îl încredință curînd că doarme cu adevărat. Mai mult decît mirat, o scuturâ și o zgîlțîi violent multă vreme. Cînd în sfîrșit, fata se trezi și văzu alături un bărbat care voia s-o siluiască — doar nu putea crede altceva — începu să țipe îngrozitor în limba ei barbară, de neînțeles. Înspăimîntat, ambasadorul sări din pat, strigîndu-și toți servitorii și cerîndu-le să aducă lumină, — în așa hal își pierduse cumpătul. Toată casa se trezi. Cînd luminară camera, îl văzură stînd în picioare și tremurînd, acoperit foarte sumar de halatul lui de noapte. Sclava a fost scoasă afară de servitori (jos în grajd omul lui Troilo i-a înapoiat hainele, în timp ce bătrînul tremurînd ca în friguri, nepricepînd nimic, căzu ametit în fotoliul său. Dar cînd mai văzu, apărînd dintr-o nișă două persoane, îndreptîndu-se spre el, și cînd recunoscu în unul din bărbați pe înalta sa stăpînă Isabella, crezu că intră în pămînt, cu casă cu tot.

„Acuma văd eu cine ești", i se adresă zvăpăiata doamnă. „Dumneata, care vrei să treci drept iubitul inimii mele, drept fidelul meu ocrotitor ! Iată ce ochi ager are gelozia care te-a urmărit neobosită de atîtea zile și care s-a convins acum de trădarea și infamia dumitale. Nu voiam să dau crezare vărului meu Troilo, că dumneata — om bătrîn, perfid și infidel ce ești — ai fi în stare de asemenea josnicie. El n-a avut niciodată încredere în firea dumitale nestatornică, superficială, cuprins de mania de a seduce femeile, și m-a prevenit mereu să mă feresc. Dar că ai putut coborî atît de jos, de la mine pe care pretinzi că mă adori și că plăcerile dumitale pervertite, caracterul dumitale slab pot să te

degradeze pînă la asemenea monstru, n-aș fi putut crede, chiar dacă aș fi aflat de la omul cel mai de încredere, dacă nu vedeam acest lucru cu proprii mei ochi, spre imensa mea durere. Ai mai putea oare să găsești un singur cuvînt de dezvinovățire ?“

Bătrînul nu-și dădea seama dacă își bate joc de el sau vorbește serios. Copleșit de umilință și durere, căzu în ghenunchi, cerșind iertare. Nu-și putea nicidecum veni în fire. Nu îndrăznea, mai ales în prezența lui Troilo, să spună pe cine așteptase în realitate. Imploră numai, cînd se despărțiră, să nu fie date în vileag rătăcirea și nenorocirea lui. Acest lucru i s-a făgăduit ; donna Isabella a fost și ea foarte bucuroasă cînd s-a văzut plecată, fără să fi fost recunoscută de servitorime. Însă aventura ambasadorului n-a rămas secretă și el a trebuit să suporte aluzii la acea sclavă despre care vorbeau în prezența lui ca despre o frumusețe exotică, înzestrată cu farmece bizare.

Dar de atunci Isabella l-a părăsit cu desăvîrșire și lui nu-i era îngăduit să-i reproșeze acest lucru.

— Farsa asta comică, spuse doamna Iulia, dacă nu-i foarte înflorită, ne arată din nou cum se petrec lucrurile pe la curți și printre cei sus-puși : cu totul altfel decît ne-am putea imagina noi, cei mărunți.

— Este nedrept, spuse Vittoria, să criticăm oamenii ca și cum ar fi vorba de-un roman, dar trebuie să mărturisesc că n-o înțeleg deloc pe această donna Isabella. Frumoasă, inteligentă, spirituală, cultivată, și totuși să-și poată pierde timpul cu asemenea glume anoste. Nu simte ea oare că și asupra ei se răsfrînge, chiar dacă extrem de puțin, ceva din disprețul căruia l-a dat pradă pe ambasador ? Naturile nobile trebuie să vegheze cu cea mai mare grijă de cine se înconjoară. Căci cei mai delicați suferă cel mai mult de pe urma relațiilor vulgare ; omul mijlociu n-are nevoie să fie prea temător, căci în lipsa lui de însemnătate îl apără o armă care lipsește spiritelor fine.

— Foarte adevărat, spuse don Giuseppe, omul banal nu poate fi înălțat de către cel superior pînă la natura divină, nici transformat în scelerat de către un netrebnic.

Cu cît e mai fină, mai delicată firea unui om, cu atît mai ușor e supusă degradării.

Se despărțiră, căci se făcuse tîrziu. În timp ce don Giuseppe își lua rămas-bun de la Vittoria, simțiră amîndoi emoția ce-i cuprinsese. El șovăi, le privi îndelung pe mamă și pe fiică și ceru apoi îngăduința să-și repete vizita. Acest lucru i-a fost acordat cu plăcere, căci amîndouă femeile nu-și puteau reprima sentimentul că străinul e un om foarte important, cu toate că nu știau nimic precis despre el.

Caporale l-a condus o bucată de drum ; cînd au ajuns în regiunea pustie a Coliseului, străinul se opri o clipă, strînse mîna poetului și spuse :

— Cît de mult trebuie să vă mulțumesc că m-ați introdus în această familie și cît de fericit puteți fi socotit că le sînteți de ani de zile prieten intim. Dar, pentru Dumnezeu, cum a fost convinsă Vittoria să ia asemenea bărbat sau, mai bine zis, bărbățel. Ea care după părerea mea, ar fi putut alege numai dintre principii Italiei ! Sigur că la mijloc e o istorie cu totul stranie. Stă lîngă ea ca o păpușică, bună doar să umple un loc gol în salon. Se poate oare aștepta mama la vreun folos deosebit de la înrudirea cu Montalto ? O fi cuvios și harnic, dar nimeni nu-l ia în seamă ; nu va ajunge niciodată să aibă influență mare ; e bătrîn și slăbănog.

Caporale nu răspunse decît evaziv, pentru că nu voia să dea în vileag povestea familiei unui străin pe care-l cunoștea încă prea puțin.

— Tînăra femeie, continuă don Giuseppe, pășind mai departe, este o minune. Niciodată nu mi-a apărut în așa măsură adevărata maiestate a femeii prin frumusețe. Cum vorbește ! Ce ton ! Și ce încîntare s-o privești ! Părul ei roșcat cu reflexe întunecate, sprîncenele negre ca pana corbului și genele lungi și curbate ca niște raze aurii. Nici un pictor nu și-a putut imagina vreodată, chiar în cea mai înaltă clipă de inspirație, ceva asemănător. Și sigur ați observat ciudățenia adorabilă — sau cum s-o numesc ? — că-i lipsesc din pleoapa stîngă cinci ori șase din acele fire de aur ? Cînd își apleacă ochii ori cînd îi ridică și te privește, ai impresia că însuși zeul

Amor zboară așezîndu-se în acel loc gingaș al pleoapei. Pentru un bărbat împovărat de ani, entuziasmul meu e remarcabil, nu-i așa ? Cu siguranță că voi visa la această ființă sublimă.

Caporale se duse a doua zi, cu inima grea, la prietenii săi. O întîlni pe Vittoria în grădina care, spre deosebire de fosta ei grădiniță, se întindea pînă departe în spatele frumoasei locuințe.

— Am venit să vă salut, spuse poetul.

— Eu credeam că ai avea să-mi anunți ceva nou, ceva bun ori cel puțin ceva surprinzător. Ah, prietene, n-am putut dormi toată noaptea, și dacă ațipeam cîteva clipe, îmi apăreau înaintea ochilor figurile eroilor din antichitate. Căci am văzut într-adevăr un bărbat adevărat, real.

— Un vis, nu-i așa ? întrebă don Cesare.

— Cum vorbești ! exclamă ea cu aprindere. Parcă nu ești poet ci băcan care cîntărește toate cu gramul ! e vorba de don Giuseppe al dumitale, sau cum s-o fi numind. Mă bucur să-l văd, să aud despre el, să învăț de la el, căci fiecare cuvînt al lui este important.

— Cît sînteți de entuziasmată, remarcă poetul cu seriozitate ; de n-ar avea aproape vîrsta mea, — de-ar fi mai tînăr — nu știu, zău, ce-aș putea crede despre dumneavoastră.

— Crede ce vrei, strigă ea indignată ; m-am săturat să tot aud povestea asta învechită despre tinerețe și bătrînețe. Dar cine e tînăr ? Nu cumva străvechiul, de mult răposatul meu bărbățel, pentru că are păr blond și obraji rumeni ? Toți vorbesc mereu de nemurire, de înalta valoare a sufletului și totuși dau întîietate învelișului pieritor. Tinerețe ! Nu locuiește ea în cer, în grădinile raiului ? S-ar putea afla într-o simțire lîncedă, în gînduri neroade ? Abia acum intuiesc, deși încă nu înțeleg deplin, ce ar însemna să fii îndrăgostită de un bărbat. Și dacă asemenea viziune, asemenea apariție zeiască se apropie de mine, cine ar avea dreptul s-o împiedice ? Cui îi este îngăduit să pretindă să-mi întoarc fața de la acest har ceresc ? Și pentru ce ? N-am făgăduit nimănui că-l voi iubi pe acest biet Francesco. A

iubi ! Ca și cum aș fi simțit vreodată ce înseamnă acest cuvînt !

— Sărmană copilă ! exclamă Caporale. Acum mă tem chiar eu că bănuiala familiei, exprimată în glumă deunăzi, că v-aș fi adus în casă un bandit, să nu fie adevărată. Închipuiește-ți, mă prezint azi dimineață la el — găsesc casa încuiată — și abia după ce bat de mai multe ori la ușă îmi deschide o bătrînică. Cică a plecat în zori, nimeni nu știe încotro, nimeni nu știe dacă și cînd se va întoarce ; așa-i place și așa face întotdeauna. Nici despre ocupațiile lui n-are nimeni habar căci de cîte ori a fost găzduit în acea casă a tăcut ca un pește ; și nici nu îngăduie să-l întrebi. Într-un cuvînt, acest om e o enigmă. Și unde o fi plecat ? De ce ? Cu cîtă stăruință m-a încredințat că vrea să vă viziteze din nou în seara asta ! Și că-i fermecat la culme de frumusețea și talentele dumneavoastră. Vorbea despre dumneavoastră la fel de exaltat cum vorbiți dumneavoastră despre el. Cum vă explicați asemenea ciudățenie ?

— Abia acum știu că sînt nefericită, zise Vittoria, înainte bănuiam numai, acum știu. Își lăsă capul pe umărul bătrînului izbucnind în plîns. Să nu-l mai văd ? Să fie oare un trădător, un asasin ? Nu-mi pasă ! Chiar de-i pierdut pentru mine, chiar dacă-i osîndit de justiție, chiar dacă nu-i decît un cerșetor, sufletul meu e pe veci înlănțuit de al lui. Mă poți înțelege, prietene ? Dumneata care ai văzut perindîndu-se tot atîția ani și tot atîtea primăveri ca și el ? Ah ! dacă ai fi gustat și dumneata din elixirul nemuririi ! Dar dumneata nu ești decît un bărbat încăpățînat, de piatră, deși blînd ca un miel. Spune, ai fost vreodată robit dragostei ? Oricum ar fi, ești un ins comic și ciudat.

Aruncîndu-și pe spate șuvițele de păr ce-i lunecaseră pe obraji, Vittoria îl împinse ușurel la o parte pe don Cesare și fugi rîzînd în hohote spre o boltă de verdeață în care se ascunse.

Don Cesare rămase o clipă perplex, apoi părăsi grădina clătinînd din cap și murmurînd cu amărăciune : Neplăcut lucru să fii confidentul unor persoane care n-au comportamentul oamenilor obișnuiți.

Capitolul al doilea

Don Giuseppe care aflase de cu seară că Malespina se reîntorcea la Florența în dimineața următoare, se hotărîse repede să călătorească împreună cu acel om bine informat. Chiar în noaptea aceea se înțeleseră și înainte de răsăritul soarelui ieșiseră pe porțile Romei.

Guralivul Malespina răspundea cu plăcere — pe cît îi era cu putință — la toate întrebările lombardului, doritor să afle cît mai multe amănunte. Între altele, el afirmă :

— Este evident că epoca noastră scoate multe întîmplări la iveală care devin realități, avînd întru totul aspectul acelor povești compuse de poeții inspirați. Nici nu-i de mirare de aceea că multe lucruri care ar trebui să dăinuiască, se dezvoltă tot atît de grabnic pe cît s-au ivit de neașteptat. Cît de sărmană și neajutorată a venit, alungată de la Veneția, împreună cu bietul ei soț Bianca Capella, astăzi atotputernică. Prințul Francesco a văzut-o și curînd i-a devenit favorită. Atît de șireată și de ageră la minte este această făptură frumoasă încît azi, după treisprezece ani, prințul continuă să-i fie devotat cu aceeași pasiune ca în primele săptămîni. Noi toți sîntem convinși că oricînd s-ar ivi prilejul el ar fi gata s-o ridice pe Bianca la rangul de mare ducesă. Cînd fostul ei soț ajunsese detestat de toți, datorită impertinenței lui, a fost asasinat și nimeni nu l-a plîns. În general, oricît ar fi ducele nostru de aspru, numărul asasinilor a crescut extraordinar și în oraș și în provincie, căci cei puternici socotesc că asta-i cea mai simplă cale pentru a îndepărta un adversar care provoacă încurcături și necazuri.

Cei doi bărbați puteau să stea de vorbă liberi și nestingheriți, pentru că Giuseppe nu era însoțit de servitori, iar florentinului îi conducea trăsura un vizitiu pe jumătate surd care nu era atent decît la caii săi.

— Din povestirea dumneavoastră de ieri, începu don Giuseppe, mi-au rămas multe lucruri nelămurite, ba chiar mă îndoiesc că lucrurile s-au putut petrece întocmai, și totuși păreți foarte bine informat ca și cum

ați fi fost și dumneavoastră de față la acele jocuri prostești de la curte.

— Desigur, replică Malespina. Însă, dragă prietene, dacă n-ați trăit niciodată pe la curți, nu știți tot ce poate naște îmbuibarea și plictisul. Cîtă risipă și fast exagerat, cum se azvîrle aurul cu grămada, cum sînt răsplătiți regește artiștii și artizanii la nunți, și pe de altă parte, zgîrcenia meschină și nedemnă. Cele mai nobile spirite ale epocii noastre, lucrînd deseori cu asiduitate ca să realizeze lucruri mărețe și perfecte, despre care vor putea vorbi cu admirație urmașii noștri, și alături, asemenea jocuri și farse prostești cum le-ați numit chiar acum. Marele duce o vizitează foarte rar pe bolnăvicioasa lui soție. El își dorește un moștenitor ca ducatul să nu revină fraților săi. Cardinalul Ferdinando este un om admirabil, distins, abil și nobil, dar marele duce îl privește bine înțeles cu invidie și gelozie. Ce să mai spunem despre cel mai tînăr, don Pietro, care a trăit multă vreme în Spania, și e căsătorit cu o spaniolă a casei Toledo, acest om sălbatic, dezlănțuit, ros de boli, care la furie abia mai seamănă a om. El este temut și detestat, înspăimîntă pe oricine și stăpînește prin faptul că nu-și ține secrete purtările, după cum nu știe ce înseamnă respectul și crede că totul îi este permis.

— Deoarece îmi împărtășiți cu atîta plăcere părerile dumneavoastră, don Celio, permiteți-mi încă vreo cîteva întrebări și lămuriți-mi unele nedumeriri pe care le-a stîrnit acel ambasador ridicol din Ferrara, zise don Giuseppe. Acel Troilo Orsini, pe care îl descriați ca pe un tînăr frumos, trebuie să fie în relații foarte intime cu ducesa de Bracciano, acea Isabella ; aș putea numi aceste relații suspecte deoarece el nu pare să respecte rangul și reputația ei, dacă poate s-o compromită prin plimbări și travestiuri nocturne.

— Stimatul meu domn, dumneavoastră priviți cu prea mare severitate și dați prea mare însemnătate unor asemenea relații. Așa cum se consumă de necaz, plictiseală și gelozie biata mare ducesă, care de fapt nu are parte de o căsnicie adevărată, și de aceea se dedă cu anumite prilejuri unor mici farse, uneori destul de proaste, tot așa se petrece și donna Isabella. Soțul ei,

ducele Bracciano este un bărbat brav, excelent dintr-o sută de considerente, dar pesemne incapabil de iubire. Curajul și l-a dovedit de timpuriu punîndu-se în slujba Veneției. De cîteva ori s-a ilustrat în luptă cu pasiune. Chiar acum trei sau patru ani și-a cîștigat mare renume luptînd împotriva turcilor, dar cu doisprezece ani în urmă a plecat din Veneția într-o expediție pe mare; iar biata sa soție nu l-a mai văzut decît rareori.

— Nu-l cunoașteți personal? întrebă străinul.

— Nu, răspunse Celio, căci n-a mai apărut în Florența de ani de zile; însă toți cei care vorbesc de el îl țin în mare stimă pentru virtuțile sale bărbătești; dar se și tem de el căci este aspru și neînduplecat cînd e furios; chiar marele duce are un fel de sfială față de el. Acum face numai ce-i place, trăiește cînd aici, cînd acolo, și ține o splendidă casă la Roma unde veniturile sale mari îi permit să-i întreacă în strălucire pe cardinal și pe alți prinți. Apoi iar o pornește la drum, ajutîndu-și rudele sărace și domolind pe cei care se arată prea aroganți. Dar sărmana Isabella! Se spune că n-a iubit-o niciodată și că a luat-o în căsătorie numai din considerente politice. Și acum s-a introdus la curte această atmosferă ușuratecă care ar putea să indigneze pe un străin, dar care nu creează decît rareori complicații și situații supărătoare. Iar donna Isabella este absolut pură și fără vină. Dar plictiseala, singurătatea și o existență fără mulțumire o fac să participe cu prea mare elan la aceste farse neroade.

— Are copii?

— Numai un fiu și o fiică, pe Virginio, încă minor, pe care-l iubește la fel de mult ca și pe Virginia. S-a căsătorit foarte tînără, pe cînd mai era ea însăși un copil.

— Cum este oare cu putință, începu din nou don Giuseppe, că acest Troilo, care apare mereu ca adoratorul și iubitul ei, să aibă curajul să-i facă cunoștință cu metresa lui, să îndrăznească să le pună față în față? Ce trebuie să gîndească donna Isabella despre el? Cum să se mai uite la el dacă cumva îl iubește? Și de unde pînă unde toată această intimitate absolut de neînțeles, dacă relațiile dintre ei sînt nevinovate? Vedeți, aceasta este o enigmă pe care eu nu mi-o pot explica defel.

— Pentru că nu cunoașteți curțile, ripostă Celio rigid, pentru că priviți toate aceste nimicuri dintr-un punct de vedere prea moral. Faptul că tînărul conte îi destăinuie ducesei relațiile sale amoroase este dovada cea mai sigură că amîndoi nu caută decît să glumească și să se distreze, căci altfel ducesa ar fi fără îndoială geloasă și s-ar depărta de el după asemenea destăinuire. Dacă prințul care domnește are o relație publică nu întru totul conformă legii, cum e cazul la noi, atunci cei din jur îl imită exagerînd și întrecînd măsura. De aceea a și intervenit de vreo cîteva ori cu severitate și pedepse crunte. Dar n-a reușit să dea un exemplu și să-i înspăimînte.

— Totuși, să se costumeze în bărbat, reluă don Giuseppe, să hoinărească prin întuneric singură cu tînărul acela ! Să-și petreacă timpul într-un grajd cu un servitor și o sclavă !

— Gîndiți-vă însă, spuse Celio oarecum indignat, că numai în felul acesta se putea realiza toată farsa. Servitorii ambasadorului n-aveau cum s-o recunoască pe donna Isabella ; o manta lungă o înfășura complet și pe urmă nu s-a dat pe față decît ambasadorului, pentru a-l rușina.

— Mă rog, ce mă interesează pe mine această poveste dezgustătoare ! Unei rude a doamnei i s-ar putea părea extrem de scandalos faptul că ea a rămas un timp atît de îndelungat în stradă și în grajd pe întuneric cu tînărul acela, chiar dacă-i este văr de departe, pe urmă, tot pe întuneric, în camera de culcare, martora unei scene atît de desfrînate. Toate acestea indică o ușurătate la acea doamnă pe care părerea mea despre virtutea feminină n-o poate înțelege.

— N-am mai întîlnit încă un om atît de sever și încăpățînat, exclamă Celio, bine că nu sînteți nevoit să trăiți pe la curți. Îmi amintiți de onorabilul Sperone care ajunsese să fie detestat de cei mari de la Roma datorită costumului de profesor inventat de el, care îi ajungea pînă la pămînt și-l tîra la spate, un fel de togă cum n-a purtat niciodată vreun profesor sau vreun filozof în Italia, mai ales într-o societate distinsă. — Soția prin-

țului Pietro este aceea care provoacă indignare publică. Nu ține seamă de nimic, bun ori prost, totul primește cu plăcere ; și pe lîngă asta nici măcar nu-și dă osteneală să ascundă ochilor lumii ticăloșia și destrăbălarea ei. E adevărat că soțul ei este și mai nelegiuit, frecventează plebea cea mai josnică, recoltînd din cîrciumi mizerabile boli rușinoase ; e dator tuturor, nu cunoaște nici fidelitate, nici credință și a întrecut-o cu cinismul său pe acea ființă pierdută. Chiar și marele duce e indignat de viața nelegiuită a acestei perechi. Numai că el, oricît de puternic și mîndru este, păstrează un fel de sfială față de fratele său ; iar ea își bate joc cu nerușinare și nepăsare de orice sfat înțelept. Mi s-a spus întotdeauna că atunci cînd spaniolele virtuoase și retrase își pierd rațiunea devin mult mai dezlănțuite decît compatrioatele noastre. Însuși ducele i-a atras atenția fratelui acestei doamne să-i pună frîu ; i s-a poruncit chiar să-i scrie tatălui dezlănțuitei și să-l cheme de la Napoli ca cel puțin să mai îndrepte răul, dacă nu-l poate înlătura cu totul. Toți așteaptă acum să vadă dacă se va ajunge la despărțire sau dacă va fi surghiunită într-o mănăstire. Probabil că și soțul ei o disprețuiește în așa măsură că nu-i mai pasă de viața pe care ea o duce.

Discutînd astfel, își trecură timpul călătoriei. Celio Malespina știa multe și felurite despre savanți și oameni de stat. Ceea ce văzuse și trăise în călătoriile sale i se întipărise bine în memorie și povestea bine chiar întîmplări mici și fără însemnătate, pentru că le dădea un colorit proaspăt și viu, așa că figurile și lucrurile parcă se arătau aevea în fața ascultătorului.

Don Giuseppe își schimba foarte des starea de spirit ; cînd voios, cînd din nou foarte serios, chiar posomorît. Cînd Malespina îl întreba asupra cauzei el nu răspundea decît că unele încurcături în afacerile sale comerciale pe care trebuia să le pună în ordine acolo la Milano îl pun pe gînduri.

Nu s-au oprit nicăieri pe drum, nici la Bologna, nici la Siena. Deseori, cînd caii trebuiau să se odihnească, don Giuseppe hoinărea prin oraș sau pe cîmp, neținînd seama de tovarășul său de călătorie ; altădată era din nou foarte amabil, poruncind să i se trimită vinuri

scumpe și fructe rare pe care le împărțea voios cu vorbărețul său tovarăș de drum.

Cînd ajunseră în apropierea Florenței, Giuseppe zăbovi un timp într-un han, la puține mile de marele oraș. Spuse lui Celio :

— Aici, scumpul meu tovarăș de drum, trebuie să mă despart de dumneata ; ai ajuns la destinație, trebuie deci să ne luăm rămas-bun. Eu voi merge să văd aici în munte un unchi bătrîn pe care, dacă nu fac acum acest lucru, poate nu îl voi mai vedea niciodată.

Apoi, pe cînd voiau să-și ia rămas-bun, se iscă între ei o dispută de politețe, căci milanezul voia să achite cheltuielile de călătorie într-un fel atît de generos încît plătea totul numai el. Malespina refuză, dar lombardul era atît de insistent, susceptibil, aproape poruncitor, încît Celio a trebuit pînă la sfîrșit să cedeze.

— Eu sînt bogat, spuse lombardul, dacă afacerile mele acolo n-au eșuat complet, cu siguranță, mai bogat ca dumneata. Am observat bine că în timpul călătoriei ați ezitat de mai multea ori, și cîteodată, ca să-mi faceți plăcere ați cheltuit mai mult decît ați fi dorit, și nu vreau să aveți nici o pagubă din cauza mea, căci sînteți încă un tînăr curtean, iar situația dumneavoastră încă nu e hotărîtă.

— Stimate domn, replică Celio oarecum jignit, de atîtea ori v-am atras atenția că nu știți nimic despre curți ; chiar dacă un negustor bogat vine cîteodată în contact cu nobilii, el nu poate să intuiască decît superficial aspectele lor exterioare, care sînt doar o mască.

— Aveți dreptate, replică interlocutorul, și totuși ca om mai bătrîn v-aș da — fiind mai tînăr — un sfat la despărțire, încă mult mai valoros decît acea sumă neînsemnată pentru care ne-am certat fără rost.

— Și anume ?

— Deoarece doriți să fiți un om de curte, vorbiți mai puțin, nu povestiți altora ceea ce vi se pare că ați văzut ori vi s-a întîmplat și, mai ales, nu povestiți străinilor.

— Stimate domn, replică Celio supărat, n-ar trebui să vă mulțumesc pentru sfatul dumneavoastră binevoitor, și totuși nu știu cum s-o fac. Eu sînt secretarul

cifrului milostivului meu stăpîn și aș merita să fiu spînzurat dacă aș încerca să divulg cel mai mic secret ori chiar numai o știre cu totul neînsemnată, care îmi parvine mie înaintea altora. Ceea ce v-am povestit și am discutat la Roma, știu și copiii de pe stradă.

— Chiar dacă-i așa, replică bătrînul, deseori ai da orice să poți retrage un cuvînt oarecare fără importanță. Din această cauză, cineva prea vorbăreț ajunge într-o anumită dependență de oameni cu care ar prefera să nu aibă de-a face ; în tot cazul se creează astfel cu necunoscuți sau străini un fel de intimitate care poate deveni apăsătoare. Celui cunoscut ca om limbut i se pot atribui de către un calomniator viclean vorbe pe care nu le-a rostit niciodată, făcînd să se creadă că vin de la el.

Astfel s-au despărțit, nemulțumiți unul de celălalt.

Capitolul al treilea

Era la începutul lui iulie, care în anul acela a început cu o arșiță neobișnuită. În Italia s-a observat de multe ori că în acele luni fierbinți se întîmplă cele mai multe nelegiuiri și crime. Cum, de asemenea, s-a constatat, se pare, că un ger puternic și de durată aspreste firea omului care e mai înclinat spre cruzime decît pe o vreme mai blîndă.

În frumoasa Florență, în casele și palatele sale, locuitorii se străduiau să creeze o atmosferă proaspătă și răcoroasă ; multe familii bogate se instalaseră în castelele lor așezate în munți și chiar curtea hotărîse să viziteze unele din plăcutele castele de vară.

Marele duce Francesco era prins în continuare de treburi ce-l țineau la palat. Deși nu prea vîrstnic, începuse să devină corpolent. Expresia feței sale era blîndă și prieteneoasă, privirea luminoasă și inteligentă, însă îi plăcea să adopte o seriozitate rigidă, intimidantă, așa cum o văzuse în Spania, unde trăise multă vreme, la regii și mai marii curții pe care îi lua cu plăcere drept model, atitudine prin care îi stingherea pe servitorii și subalternii săi italieni. Malespina, secretarul său, de

care ducele părea mulțumit, stătea în fața lui aducîndu-i la cunoștință noutățile cu care venise de la Roma. Îi plăcea să afle despre fratele lui, cardinalul, toate amănuntele pe care i le comunica secretarul său intim. Ascultă cu maliție cîteva anecdote din viața particulară a acestuia și cîte ceva despre micile gafe pe care chiar cel ce se supraveghează perfect le comite din zel ori din neglijență. Un demnitar intră și anunță sosirea ducelui Orsini de Bracciano. Francesco se sperie vădit și șopti cu o expresie de adîncă supărare pe față :

— Bracciano ? De unde vine omul ăsta ? Ce caută la Florența ? Așa, dintr-o dată, pe neașteptate, ca un trăsnet din cer senin !

Îi făcu semn demnitarului, acesta ieși afară, ușile duble fură deschise larg și, în ținuta lui strălucitoare, își făcu apariția prințul înalt și voinic. Francesco îl întîmpină la ușă cu fața strălucind de bucurie, îmbrățișîndu-l cordial. Secretarul însă holbă ochii mari, dorind în acele clipe să se scufunde palatul cu el, căci ducele Bracciano care intrase în acea clipă nu era altcineva decît acel don Giuseppe, tovarășul său de călătorie. În timp ce marele duce îl conducea pe Bracciano spre un fotoliu, Malespina se depărtă palid și consternat, fără ca Paolo Giordano să-l ia cîtuși de puțin în seamă, ca și cum nu l-ar mai fi văzut niciodată. Secretarul înțelese că cel mai înțelept ar fi să nu scoată nici o vorbă despre seara aceea de la Roma și despre călătoria încoace alături de acest distins tovarăș de drum.

După puțin timp intră și cel mai tînăr frate al ducelui, sălbaticul Pietro. Palid și tras la față cum era, rostogolindu-și ochii din care fulgera parcă o flacără dementă, recunoșteai totuși pe chipul său nobilul tipar al Medicilor. Era grozav de agitat și vorbea de rușinea casei sale, condamnîndu-și familia, că nici tatăl, nici fratele lui nu voiau să-și dea osteneala să vină să pedepsească o femeie care pentru toți înseamnă un scandal public.

— Ce se va întîmpla acum ? striga el cu gesturi furioase. Căci eu nu mai suport această rușine a casei noastre.

Bracciano vorbi de despărțire și de surghiunirea rătăcitei într-o mănăstire izolată.

— Ca să se stîrnească și mai mare vîlvă ? întrebă prințul dînd violent cu piciorul în pămînt. Există o cale și mai scurtă și mai sigură, fără să mai ostenim tribunalul și preotul.

— La ce te gîndești ? întrebă ducele.

— Ai trăit atîta timp în Spania și mai poți întreba ? Suspiciunea e de ajuns, nici nu-i nevoie de vreo dovadă că soțul e dezonorat de soție, pumnalul e totdeauna la îndemînă.

— Prințul meu, interveni Bracciano, reflectați cu răceală și calm înainte de a păși la soluția extremă. Eleonora este frumoasă și deșteaptă, ați iubit-o odinioară, evitați pentru dumneavoastră, pentru ea și restul lumii, o tragedie. Nu dați din nou ocazie calomniei și criticilor să mînjească augusta dumneavoastră casă în care soarta a însemnat prea deseori cu degetul plin de sînge strălucitoarele pagini ale istoriei sale.

Cînd marele duce vorbi în același sens, sfătuindu-l să se potolească, don Pietro strigă cu cea mai mare indignare :

— Ce poate ști și simți vîrstnicul Bracciano despre furtuna care bîntuie în sufletul meu tînăr ? N-are decît să fie el potolit, blînd și flegmatic ; spirituala și zburdalnica noastră se va putea bucura cu atît mai mult de fericirea ei casnică și de desfrînarea ei. Dumneavoastră, domnule duce, lipsiți cu anii, sînteți în fond despărțit de soția dumneavoastră, dumneavoastră gîndiți și vă comportați ca un italian, nu sînteți prea sensibil la acest punct de onoare, și soția dumneavoastră nici nu vă dă motive pentru furie și răzbunare. Dar principiarul meu frate ? El știe totdeauna să aleagă calea cea mai scurtă ca să-și procure liniștea, cînd cineva îi stă în drum. Oricît de puțin vă ocupați, preastimate frate și stăpîn, de soția dumneavoastră, cu siguranță că, dacă comportarea ei scandaloasă ar fi publică, și dumneavoastră ați alege calea la care mă gîndesc eu. Și acesta este chiar marele privilegiu al rangului nostru, că n-avem nevoie să ținem seamă de formalități și lege ca

bieții oameni de rînd. Dacă ne coborîm pînă la ei, un prinț de sînge va fi totdeauna dezavantajat, căci maliția și invidia burghezilor îi ating dreptul lui legitim încît și ceea ce e mai firesc nu poate obține decît cu necaz și jignire.

Marele duce părea, prin tăcerea sa, că aprobă aceste declarații. Conversația își schimbă subiectul și don Pietro se retrase. Marele duce se uită îngîndurat în urma lui părînd să cîntărească în sine cîte acte de violență se săvîrșiseră pînă atunci în neamul Medici, cîte le provocase el însuși și cîte întîmplări tragice mai zăceau încă în sînul viitorului.

Bracciano își luă rămas-bun, zicînd că ar avea în sfîrșit de gînd să petreacă la castelele sale de vînătoare, să se împace pe deplin cu încîntătoarea sa soție, pe care o neglijase prea mult, să se dedice educației fiului său și mai ales să se comporte ca un adevărat tată de familie, un rol pe care mai că nu-l cunoscuse de fel în viața lui agitată. Marele duce zîmbi amabil, dar într-un fel rezervat, ca și cum ar înțelege toate aceste declarații în alt sens. Bracciano plecă, pentru a da la palatul său poruncile necesare, căci dorea să organizeze în castelul său de la munte o mare petrecere vînătorească.

Don Pietro plecă și el în vilegiatură cu soția sa și cu o suită redusă. Cît despre donna Isabella, aceasta îl primi pe soțul ei oarecum stingherită, deoarece nu-l mai văzuse de ani de zile. O miră și mai mult tonul lui prietenos și intim, de care nu avusese parte nici în timpurile bune din trecut.

— Da, zise el, vreau, în sfîrșit, să trăiesc în această vară numai pentru mine și pentru sufletul meu. Am neglijat prea multă vreme terenul meu de vînătoare de la Cerreto, și ție îți place să călătorești prin pădurea răcoroasă și ca o adevărată Diană să înfrunți mistrețul sălbatic. Aceste zile frumoase să le petrecem nestingheriți de o societate obositoare, apăsătoare ; ne vor vizita numai cîțiva prieteni vînători. Nici eu singur nu înțeleg de ce nu mi-am refăcut și nu mi-am mărit castelele de aici. Doar marele duce, cumnatul meu, mi-a luat-o înainte dîndu-mi un admirabil exemplu. E drept că el poate dis-

pune mai ușor ca mine de sume mari pentru castelul lui de la Pratolino.

Ducesa Isabella se afla ca într-o lume nouă. Nu nădăjduise niciodată la întoarcerea soțului ei ; tot felul ei de viață urma să se schimbe datorită acestui eveniment neașteptat. Socotise că-și cunoaște soțul cu comportările lui și totuși îi apărea acum într-o lumină cu totul nouă, i se părea că abia acum făcea cunoștință cu el. O cuprinsese îngrijorarea, se silea însă să se lepede de frică ca fiind fără temei.

În această stare de spirit se duse la palat să-și ia rămas bun de la marele duce, fratele ei. Îl găsi singur, în camera lui de lucru. Era tăcut și gînditor. Frumoasa Isabella, care era chiar ceva mai înaltă decît fratele ei, îl îmbrățișă afectuos, cerîndu-i oarecum bunăvoință și protecție. El răspunse monosilabic și ea ezită să plece, neștiind singură de ce mai șovăia.

— Pari bolnav, dragă frățioare, zise ea în sfîrșit. Arăți palid și obosit.

— Tocmai voiam să fac aceeași remarcă despre tine ; pari agitată și obrajii îți ard ca de febră.

— Oare ne vom revedea vreodată voioși și sănătoși ? întrebă ea aproape cu lacrimi în glas. Se sperie de privirea lui ascuțită, dar această lucire tăioasă dispăru brusc, făcînd loc unei duioșii nespuse în timp ce-i strîngea mîna, conducînd-o la ușă. Cînd să treacă pragul, fratele ei o mai îmbrățișă o dată cu neobișnuită căldură, o strînse tremurînd la piept și o lăsă să plece cu expresia celei mai adînci mîhniri. Trecînd de draperia ușii, i se păru că-l aude plîngînd pe fratele ei, cel atît de tare, rece și închis în sine, și voi să se întoarcă la el, dar curtenii și doamnele de onoare, care o înconjurară ceremonios urmînd să o ducă la apartamentele îndepărtate ale marei ducese, o împiedicară să facă asemenea gest.

O găsi pe bolnăvicioasa ducesă culcată pe sofa, palidă și istovită.

— Am și aflat, zise marea ducesă, cît ești de fericită că te-ai împăcat din nou cu soțul tău, norocoasă ce ești ; numai pe mine mă urmărește soarta mizerabilă sub toate aspectele și n-ar fi de mirare să vă părăsesc curînd, că

doar nu sînt decît o povară și pentru mine și pentru ceilalți.

În emoția în care se afla, Isabella sărută cu aprindere mîinile prințesei bolnave.

— Ai suflet bun, zise aceasta, mă iubești cu toate că poți fi uneori sălbatică și ușuratecă, am simțit acest lucru totdeauna, chiar dacă trăiești în relații de prea mare intimitate cu aceea pe care nu vreau s-o numesc. Mai mult, sînt sigură că o faci de dragul fratelui tău și nu pentru că ai respecta-o cu adevărat. Nu te juca din nou cu dragostea și stima soțului tău ; are mari calități, este generos pînă la risipă, curajos și prinț din creștet pînă în tălpi, și în același timp nu-i violent și răzbunător, cum sînt atîția de-ai noștri aici.

De la ducesă, Isabella trecu la Bianca. O găsi în camera ei de toaletă, ocupată să-și aleagă podoabele, rochiile și bijuteriile pentru serbarea din acea zi.

— O, prostuțo ! o întîmpină Bianca, cum îți vine să pleci acum și să nu aștepți serbarea de azi ? Ia privește, am încercat pentru prima oară fardul cel nou pe care mi l-a recomandat doctorul ; este cam roșu, dar desigur că subliniază cu atît mai mult strălucirea ochilor. Micul meu Francesco este încîntat de această descoperire. Nu-i așa că a început să devină prea gras ? Dar nu-i stă rău ; totuși e altfel decît indiferentul, calculatul și bănuitorul Ferdinando. Închipuiește-ți ! Troilo al nostru — sau mai bine zis al tău — a dispărut ; se zice că ar fi undeva la țară, bolnav, dar nimeni nu știe unde. Contam pe el să înviioreze serbarea noastră de azi cu glumele lui. Să te cam ferești de Bracciano al tău ; a fost la mine și nu mi-a plăcut deloc. S-a schimbat mult în anii aceștia de cînd nu l-am văzut. Autoritar, dominator, dîndu-și aere, avînd un fel de dispreț în privirea lui politicoasă, chiar față de mine, parcă ar fi împăratul întregii lumi. Fățarnicii și răutăcioșii ăștia de bărbați care-și îngăduie toate și se leagă de cele mai neînsemnate slăbiciuni ale bietelor femei ! Ai auzit cum s-a înfuriat grosolanul de Pietro împotriva nevestei lui ? E adevărat că a mers cam prea departe nebuna cu îndrăzneala ei, și de aceea noi toți am fost nevoiți să întrerupem orice relații cu ea, dar cine-i

el, mă rog ? Cel mai desfrînat om ! I se cade oare lui să predice virtutea ?

Astfel se revărsă încă un răstimp în vorbăria aceasta goală, apoi își luă rămas-bun cu o indiferență amabilă de la Isabella și spuse la despărțire :

— Știu, dragă prințesă, că ai fost totdeauna prietena mea sinceră. Mi-ai spus totdeauna cuvîntul potrivit, cu o ocazie sau alta, oricînd era necesar ; acest lucru nu-l voi uita niciodată și se va ivi, cu siguranță, clipa și prilejul în care să mă achit și să-ți fiu și eu de ajutor.

Apoi se grăbi să treacă în camera altăurată pentru că o aștepta acolo o croitoreasă.

Isabella nu putea să se scuture de gîndurile care o copleșeau fără voia ei. Prin ce exercita această Capello, care azi i se păruse aproape urîtă, acea stăpînire de nedescris, acea atotputernică autoritate asupra fratelui ei. Marele duce era inteligent, nu atît de hotărît ca tatăl său, Cosimo, dar în treburile sale un bărbat puternic, de neînduplecat ; era cultivat, fin, mîndru, ținea la demnitatea sa și căuta să aibă o curte strălucită, demnă de admirat. Se furișă în ea penibilul gînd că, în unele privințe, ar avea totuși asemănare cu această Bianca și că Bracciano, atît de mîndru și plin de bărbăție, putea s-o disprețuiască nu tocmai fără motiv.

Au plecat. Ducele n-a luat cu el decît vînătorii și servitorii de încredere ; ea, cîteva cameriste și pe bătrîna doică a casei, căci intenționa să ducă în castelul din pădure o viață retrasă și tihnită. Era un capriciu al ducelui să se lepede uneori de orice etichetă și obligații ale rangului său și apoi să desfășoare din nou cea mai strălucită pompă. Așa de puțin suporta constrîngerea că toate se petreceau adeseori fără nici o pregătire, ceea ce punea în cea mai mare încurcătură anturajul său și servitorimea.

Odată ajunși la castelul izolat, servitorimea și funcționarii angajați pentru supraveghere îi primiră cu toată ceremonia. Cînd Isabella ajunse în apartamentul ei și privi de la fereastră la pădure și la colinele verzi, spuse în sinea ei : „Oare de ce mi se pare că din acești copaci, aceste ziduri și stînci izvorăsc mii de fiori care mă cople-

șesc ? Am mai fost doar și altădată aici, dar atunci îmi plăcea această singurătate, care acum mă apasă.

Plecară să călărească în pădure ; ducele părea ca întinerit în mijlocul naturii înviorătoare pe care o iubise dintotdeauna. Făcea glume cu privire la vădita proastă dispoziție a soției ; pe el îl încînta umbra răcoroasă, îl înviora sunetul cornurilor de vînătoare, care fuseseră așezate conform dispozițiilor sale la o anumită distanță.

— Așa putem da frîu liber fanteziei, spuse el. Personajele ciudate ale lui Ariosto și Boiardo ne întîmpină aici ; vedem rătăcind prin lumina amurgului o eră trecută a poeziei, plutind tainic. Nu-i așa că aici ar fi locul cel mai potrivit pentru un poet ?

Descălecară într-un loc plăcut, unde era un șipot săpat de duce în pădure, care invita la odihnă cu murmurul său mărunt. N-am băut decît vin și Bracciano continua să-și lase în voie fantezia :

— Aici costumul tău de vînătoare, pălăria verde și frumusețea ta, îmi aduc aminte de regina Ginevra privind de aici de lîngă acest șipot fermecat în urma lui Lancelot. Lipsesc numai păsările primăverii, ca să împlinească poezia acestui loc minunat cu cîntecele lor nostalgice. Numai tu ți-ai pierdut avîntul poetic și eu am rămas să visez singur.

— Te-ai obișnuit să-ți desfășori aripi de poet la Roma, ori undeva în altă parte, replică ea, căci niciodată nu te-am auzit vorbind în acest fel.

Brusc, Bracciano deveni serios și melancolic, căci o imagine grațioasă, strălucitoare îi apăru înaintea ochilor. Față de această apariție, aceea care vorbea acum cu el era meschină, neînsemnată — iar cealaltă, cît de departe de el ! Smulsă lui de convențiile societății. El și cea minunată prinsă în lanțul unei constrîngeri aspre, care în sine nu părea să aibă nici forță, nici necesitate, nici autoritate de încătușare. Pentru firile tari supunerea oarbă în fața unor întîmplări și acceptarea resemnată și umilă a unor comandamente pe care inima lor le disprețuiește au fost dintotdeauna lucrul cel mai jalnic și cel mai trist.

Se ridică brusc și porniră spre casă călare. Pe înserat se porni o furtună grozavă. Vîntul vîjîia cumplit prin codru, trunchiurile bătrîne se scuturau și crengile

rupte trosneau înfiorător. Apoi răpăi o ploaie puternică, după care urmară fulgere și tunete bubuitoare. Se așezară la cină. Ducesa, fără entuziasm, soțul, bine dispus, căci lui această răzvrătire a naturii îi provoca o veselie zgomotoasă.

Un bătrîn lacheu, care venea de la Florența, se anunță cu toată ora tîrzie.

— Cine te-a trimis ? Ce dorești ? strigă Orsini.

— Iertați-mă, stăpîne, că apar în fața dumneavoastră șiroind de apă. A venit în oraș vestea că în castelul Medici, acolo la Cafaggiolo, a răposat fără veste doamna Eleonora.

— Ce spui ? strigă Isabella, făcîndu-se palidă ca moartea.

— De ce-a murit încă atît de tînără ? întrebă Bracciano foarte liniștit.

— De inimă, zise bătrînul. Prințul Pietro a venit el însuși, în cea mai mare grabă, pînă la oraș cu această veste tristă. Dar el nu-i deloc trist, ci violent și sălbatic ca de obicei. De aceea, se și povestește cu voce tare fel de fel de grozăvii ; iar el nici măcar nu tăgăduiește, ci parcă recunoaște totul prin tăcerea lui ; și anume că a strîns-o de gît, adică a sugrumat-o cu mîna lui în cameră, ca s-o pedepsească pentru viața ei ticăloasă. Da-i o grozăvie să te răzbuni în felul ăsta !

— Desigur, spuse Bracciano, este nefiresc și de neiertat. Într-adevăr ea și-a bătut joc de buna-cuviință și a pîngărit nobilul nume al Medicilor și al casei Toledo ; totuși prințul a procedat ca un nelegiuit. Bineînțeles, era de neiertat că umbla noaptea prin oraș îmbrăcată bărbătește, întreținînd relații intime cu tineri, că se cobora la o intimitate nesocotită cu sclavi și sclave, că se ducea mascată în case străine ca să se amuze ascultînd pe la uși scene dezmățate — toate acestea erau de neiertat — dar s-o omori ! Cu mîinile tale ! Prin asta, prințul s-a stigmatizat pe toată viața. Acestea sînt moravurile nelegiuite ale spaniolilor, mîndri doar de oarba gelozie și de setea de răzbunare, care n-ar trebui să se încetățenească niciodată în Italia noastră.

El îl eliberă pe bătrîn, poruncindu-i să-și schimbe hainele, să cineze și să se culce devreme ca să nu se

îmbolnăvească. Bătrînul părăsi camera. Isabella rămase la masă, ca împietrită. Camera i se părea prea strîmtă, totuși se silea să mănînce ceea ce-i oferea soțul ei cu o amabiltate prefăcută.

— Întîmplări memorabile ! spuse el după un timp, iată ravagiile pasiunii și ale sîngelui aprins din familiile noastre mari. Ce stimplă era viața bătrînului Cosimo, a acelui cinstit părinte al patriei, ce curat și nobil ne apare magnificul Lorenzo ! Însă acum, cu ducele Alexandru năvălesc nelegiuirile și nenorocirea. Acești fii ai nobilului Cosimo al doilea care mor atît de misterios de tineri, scenele sîngeroase care s-au întîmplat în scurta domnie a fratelui tău ! Și cîți alții, papa Alexandru și oribilul său fiu Cesare Borgia, fel de fel de alți papi, familia Visconti și Sforza din Milano, Ferrarezul care-și condamnă la moarte propriul fiu — toate sînt aținate de dragoste, voluptate, gelozie, poftă de răzbunare, egoism și dorință de dominare !

Se plimba încolo și încoace prin sală și apoi spuse :

— Nu există o bucurie mai mare decît să intri după asemenea furtună în pădurea răcorită ; încă din tinerețe asta a fost plăcerea mea.

Își luă pumnalul și pușca de vînătoare și plecă. Isabella își frîngea mîinile într-o mută disperare. Așa de departe ajunsese deci. Rătăci prin camere și coridoare, prin fața ușilor încadrate de servitori aproape necunoscuți, cu fețe întunecate. Apăru doica cea bătrînă, făcîndu-i în taină un semn, ca să poată vorbi numai cu ea, în camera de dormit, departe de toți. Cînd se crezură în siguranță, doica șopti :

— Luați bilețelul acesta ! Bătrînul mi-a spus, de cum a sosit, că a primit să facă drumul cu această tristă solie ca să vă predea bilețelul, chiar cu prețul vieții. A fost răsplătit din belșug, dar viața-i totuși mai de preț decît toate.

Isabella luă tremurînd hîrtia. Cunoștea bine scrisul ; conținea numai aceste cuvinte : „Pentru Dumnezeu, fugiți ! Imediat, chiar în clipa cînd primiți aceste rînduri".

— Încotro ? Cum ? — strigă Isabella disperată. Ferestrele sînt prea înalte, pădurea fără poteci și necu-

noscută ; n-am cal, n-am om de încredere — doar bătrînul care-a venit de la oraș.

— Totu-i zadarnic, țipă și doica, am și fost la ușa lui, e ferecată. Unde te uiți, numai paznici posomorîți cu fețe întunecate ; sîntem zăvorîte ca într-o cetate.

Isabella alergă de la o fereastră la alta ca să descopere o scăpare ; dar totul era zadarnic. Dincolo de ușă se auzeau pașii ducelui, și doica își părăsi în grabă stăpîna. Acesta intră, puse pumnalul și pușca la locul lor într-un colț, își scoase mănușile și zise :

— S-a făcut aproape frig, ar trebui să ne ferim de asemenea schimbări rapide ale vremii. Să nu-ți vină să crezi ; bătrînul cel cumsecade care a venit călare să ne aducă trista veste s-a înfierbîntat atît de tare și apoi din pricina furtunii a răcit atît de rău încît acum zace mort în camera sa.

Isabella scoase un țipăt strident și începu să tremure toată. Pe lîngă ușă trecea cea mai apropiată dintre cameristele ei, frumoasa și tînăra Stella ; auzind acel țipăt înspăimîntător și neașteptat, intră repede în cameră. Îl văzu pe Bracciano dînd ajutor soției sale. O ținea în brațe spunînd :

— Să fie din cauza călătoriei sau a fricii pe care i-a stîrnit-o furtuna ? Pare că ar avea un atac.

Stella îi frecă tîmplele ; ducesa pe jumătate leșinată îi aruncă o privire stinsă, strîngînd mîna acelei ființe prietene și murmurînd :

— Stai cu mine !

— E din ce în ce mai slăbită, spuse Bracciano. Sînt grozav de înspăimîntat, Stella. Repede, repede, să-ți dea maestrul meu de vînătoare elixirul pe care i l-am dat în păstrare, în cazul cînd mi s-ar întîmpla ceva în pădure, la vînătoare. Fugi repede !

Cameristei i se păru că ducesa voia s-o oprească și să-i spună ceva ; dar nu fu în stare, căci Bracciano strigă din nou :

— Grăbește-te, vezi cum suferă doamna ducesă !

Stella plecă în goană.

— Priviți, spuse ducele încet, vă cade din sîn biletul lui Troilo ; de ce nu l-ați rupt imediat ?

Stella se întoarse alergînd, cu inima bătîndu-i de spaimă. Cînd voi să intre, găsi ușa zăvorîtă pe dinăuntru. Răsuci clanța și bătu cu putere. I se păru că aude un hohot de plîns, apoi un schimb de cuvinte cu voce tare, un suspin, apoi tăcere. Bracciano deschise ușa întrebînd :

— Cine a zăvorît-o ? Uită-te la ea, sărmana.

Isabella alunecase din fotoliu. Stella îngenunche alături, luîndu-i frumosul cap în poalele sale. Îi frecă tîmplele și fruntea cu esența aceea tare ; observă că muribunda avea pete vinete pe gît și pe față și ochii ieșiți din orbite ; îi mai aruncă încă o dată o privire sfîrșită în care mai luci o lumină plăpîndă, apoi Isabella rămase neînsufletită în brațele Stellei.

— Priviți ! strigă Bracciano jelindu-se, s-a sfîrșit nefericita, frumoasă și încîntătoare chiar moartă. Da, plîngi sărmană Stella, ai pierdut o stăpînă iubită, generoasă, prietenoasă. Și eu, nefericitul ! S-o pierd atît de curînd, cînd abia o regăsisem. Venisem aici să petrec vara în atmosfera familiară a casei, în liniște deplină, alături de ființa cea mai dragă, și acum mă reîntorc în oraș ca văduv nemîngîiat.

Stella era disperată, iar celelalte servitoare se înspăimîntară aflînd groaznica întîmplare. — Călătoria, umezeala din castel, furtuna îngrozitoare i-au pricinuit moartea. Trupul ei gingaș n-a putut să reziste și ducele este nemîngîiat. Astfel vorbeau slujnicele între ele.

Se înapoiară în oraș. Întîi Bracciano, urmat de trupul neînsufletit. Tocmai se terminase ceremonia mortuară a Eleonorei de Toledo și acuma se organiză a doua ceremonie, cu și mai mare pompă, pentru tînăra soră răposată a marelui duce. Fratele defunctei mergea la braț cu Bracciano, părînd că se consolează prietenește unul pe altul, erau — după cum observau toți privitorii — mai intimi ca niciodată. Pietro nu era de față. Pe cînd se întorceau de la biserică, Bracciano îl zări în mulțime pe Malespina și-i șopti în treacăt :

— Acum sînt iar multe de povestit, nu-i așa ?

Malespina se cutremură și părăsi îmbulzeala pentru a medita în singurătate.

Capitolul al patrulea

La Roma, cardinalii Montalto și Ferdinando Medici se apropiară din ce în ce mai mult unul de altul, opunîndu-se lui Farnese. Era aproape hotărît ca într-un viitor conclav, alegerea lui Farnase să fie împiedicată pe cît cu putință și de aceea se întruneau pe ascuns ori pe față, adunînd în jurul lor tot mai mulți prelați din partidul Medici căci îngîmfarea lui Farnase îi jignise pe mulți și pentru că își dădeau seama că toți vor fi păgubiți în interesele lor dacă acest om orgolios s-ar urca pe scaunul papal.

Montalto și Ferdinando tocmai se întîlniseră deoarece tînărul cardinal voia să-i împărtășească celui bătrîn vești importante și să-i ceară sfatul.

— Cum stau lucrurile la Florența, începu Fernando, nu-i nevoie să vă descriu, prea stimate prietene, căci cunoașteți prea bine ticăloșia și rușinea în care s-a cufundat bietul meu frate. Acea Bianca, acea aventurieră, îl stăpînește în așa măsură că suferă toți, popor și nobilime. Din fire e un om ales, generos, iubește artele și știința, respectă religia și totuși, mizerabila ibovnică reușește de atîtea ori să-l facă să se dezmintă el însuși. Destrăbălările au dus-o pînă acolo încît nu mai poate naște copii și totuși anul trecut l-a pricopsit pe fratele meu cu un băiat, copilul unor părinți sărmani, necunoscuți. Francesco e fericit și crede tot ce spune escroaca. În realitate, mituiseră cîteva femei gravide pe care le păzeau niște moașe ; iar ea se prefăcea, atîțînd cînd mila, cînd bucuria și nădejdea fratelui meu. Una din acele femei născu un băiat, care a fost adus pe ascuns în palat și apoi prezentat ca vlăstar al marelui duce. Apoi, atît moașele și mamele păcătoase au dispărut pe rînd ca să nu poată da vreodată în vileag secretul. Cunoașteți doar metoda oribilă adoptată în timpul din urmă, în patria noastră ; morții nu vorbesc, iar omuciderea a devenit o îndeletnicire aproape oficială și o manevră legală.

— E îngrozitor ce se petrece acum în Italia ! exclamă Montalto furios. Cui îi va da Domnul biciul în mînă să alunge această grozăvie ?

— Chiar ieri am primit, continuă Ferdinand, o știre urgentă de la Bologna și totodată documentele unui ciudat interogatoriu într-un caz de omucidere petrecut în munți, în apropierea orașului. Una din acele moașe, care trebuie să fie cea mai vicleană și se pare că era preferata Biancăi, a fost trimisă în patria ei încărcată cu daruri de preț. Sus în munți, caravana aceea mică a fost atacată de niște pretinși banditi, care isprăvind ce aveau de făcut, au fugit încredințați că femeia e moartă. Ea însă își revine, ajunge în oraș și declară în fața judecătorilor că a recunoscut în acei banditi pe niște florentini aflați în solda Biancăi, pe care ea însăși, moașa, îi însărcina cu cîte o ispravă din porunca stăpînei ei. Nu e momentul să facem uz de această întîmplare, dar voi păstra mărturiile ei pentru viitor, și o voi aduce chiar pe femeie la Roma, cînd se va însănătoși. Unde te uiți, numai trădare și ticăloșii. Și oare nu-i de mirare și aproape de neînțeles, că aceste femei, în majoritatea cazurilor cele mai rele, fără farmec, frumusețe ori inteligență, duc de nas cum vor bărbați superiori, inteligenți, ca și cum aceștia ar fi niște nerozi ori nebuni ? Și încă ceva. Cunoașteți, nu-i așa, ultima nenorocire din familia noastră.

— Desigur, răspunse Montalto, pe neașteptate au murit și sora și cumnata dumneavoastră.

— Mă cuprinde deseori groaza cînd mă gîndesc la ciudatele și sîngeroasele întîmplări din familia mea. Fratele meu mai tînăr, mereu furios, mereu aprins după plăceri, mereu însetat de-a ucide. Și în același timp, slab și bolnăvicios, cum se întîmplă așa de des cu acești tirani ; e ca o figură din timpuri vechi, ca un meteor de foc care trece duruind, împrăștiind spaimă și apoi dispare. A spălat în sînge ceea ce acești bărbați nelegiuiți consideră dezonoarea lor. Își îngăduie orice, iar moravurile acestei lumi fără credință în Dumnezeu nu țin seamă bărbatului de ceea ce unei femei i se socotește o crimă de moarte. Desigur, Eleonora era o rușine a lumii. Dar cine poartă în fond vina dacă nu frații mei ? Regentul desface fără rușine, în văzul tuturor, sfintele legături ale căsătoriei ; Pietro își neglijează soția, o disprețuiește, îi aduce în preajmă feluritele lui ibovnice, i-a trezit sim-

țurile și acum îi pretinde să trăiască precum o călugăriță pentru că îi poartă numele. Și sărmana, nefericita mea Isabella! Uitată și disprețuită de un bărbat mai bătrîn; credea probabil că nu-și va mai revedea soțul; se considera despărțită. Iar puternicul și trufașul Bracciano apare pe neașteptate ca să fie și ea pedepsită pentru călcarea onoarei. Conform moravurilor noastre și a noțiunilor absurde despre cavalerism și nobilime și-a meritat desigur moartea, căci relațiile ei cu Troilo erau publice. Zburdălnicia ei a fost încurajată și întărită de josnicia Biancăi, încît ajunsese să le cunoască pe toate amantele plătite ale lui Troilo, petrecînd cu ele. Fratele meu, care sigur nu poate crede în moartea naturală a surorii sale, este mai prieten ca oricînd cu Bracciano. Și nici eu nu pot — așa cum stau lucrurile — să mă îndepărtez de el și trebuie să cred, de ochii lumii, în acest atac de apoplexie. Amantul ei Troilo a fugit în Franța, unde se bucură de protecția reginei. Neînduplecatul Bracciano a și trimis după el pe doi din banditii săi bine plătiți, cărora cu siguranță nu le va scăpa nici la Paris.

În familia Accoromboni domnea aparent fericirea și liniștea. Înspăimîntătorul Orsini nu se mai arătase, atîta putere exercitaseră asupra lui severele amenințări ale guvernatorului Buoncompagno. Se putea spera ca Flaminio, care era foarte instruit, să primească în curînd un post pe care i-l făgăduise cardinalul Montalto. Datorită eforturilor bătrînului, Octavio, fiul cel mai mare, ajunsese într-adevăr la rangul și demnitatea de episcop. Astfel, orgolioasa mamă își văzu împlinite multe dintre dorințele ei și ar fi putut la rîndul ei să se bucure în tihnă de înălțarea la care ajunsese familia, dacă nu s-ar fi strecurat și multă amărăciune în sufletul ei. Pe cît de multă recunoștință datora noul episcop, bătrînului Montalto, pe atît se arăta de ingrat, nesfiindu-se să arate cît de profund îl disprețuia pe demnul și binevoitorul bătrîn. Se alătură pe față și cu zel exagerat partidului cardinalului Farnese, deoarece credea că va înainta cu totul altfel sprijinit de spiritul activ al lui Farnase decît de cel al șovăielnicului Montalto. De aceea nu apărea decît rareori în casa surorii sale, și de fiecare dată găsea o satis-

facție în a se înfățișa ei și mai ales soțului ei Peretti cu un dispreț deschis. Se și certa cu maică-sa privitor la această căsătorie pe care o numea o înjosire a familiei. Impetuozitatea care-i caracteriza pe cei mai mulți din membrii casei se transformase la acest bărbat în trufie și aroganță, și era atît de împătimit încît era în stare să recurgă la orice mijloc pentru a și le satisface. De aceea și mama și sora erau mai bucuroase cînd nu venea deloc decît atunci cînd apărea ca să le admonesteze și să le dăscălească. Așa că treceau săptămîni întregi fără să se vadă.

De altfel mamei nu putea să-i rămînă ascuns faptul că această căsătorie, pe care ea o pusese la cale, nu merita acest nume. Vittoria își suporta oarecum soțul, dar îl ignora cu desăvîrșire. Nu putea să nu-i disprețuiască slăbiciunea, evidentă oricărui ochi străin.

Dar suferința cea mai amară i-o provoca violentul Marcello, care nu putea fi îmblînzit nici cu dragoste, nici cu severitate. La un moment dat Montalto se supărase cumplit, ba chiar se înfuriase atît de tare, încît le băgase în sperieți pe mamă și fiică, cînd sosise știrea că Marcello, certîndu-se și comportîndu-se josnic, rănise din nou foarte grav pe un tînăr nobil și că ar fi fugit de la Roma alăturîndu-se uneia dintre numeroasele bande întreținute de cei puternici în țară și în afara granițelor. La cea mai ușoară aluzie a mamei de-a interveni și de data aceasta, Montalto izbucnise într-o furie oarbă blestemînd josnicia și lipsa de suflet a tînărului și el interzisese o dată pentru totdeauna să mai audă pronunțîndu-i-se numele în prezența sa. Nici pentru tînărul Camillo nu voi să mai țină seamă de vreo intervenție, repetînd mereu cît de mult regretă că-l scăpase de la spînzurătoare pe nemernicul Marcello. Acolo e locul unor asemenea pramatii, altfel familia n-are de îndurat decît supărare și rușine.

În acest timp contele Pepoli se întorsese și el la Roma de la Bologna. El se grăbi să viziteze din nou casa Accoromboni, acum Peretti, căci pentru el acești oameni erau dintre cei mai remarcabili pe care îi cunoscuse

vreodată. Vittoria era foarte bucuroasă să-l revadă căci, apăsată de situația ei, se bucura de orice străin cultivat care sosea în casa lor. După primele saluturi, contele zise :

— Trebuie să-ți povestesc, stimată prietenă, o întîmplare care m-a speriat de-a binelea. Acum cîteva luni a dispărut de la Ferrara sărmanul Tasso, înspăimîntat la culme. Nimeni nu știa la curte unde s-ar fi putut duce ; în sfîrșit s-a aflat că ajunsese la Sorrento, la sora lui, într-un hal fără de hal. Împins apoi de neliniștea sa, a sosit la Roma, dar, Doamne, cît de schimbat ! Cu totul altul ! De nerecunoscut ! Ce senin și liniștit ne apăruse atunci ; un aer de melancolie delicată și nobilă îi purifica întreaga ființă, era blînd și modest, și totuși își dădea seama de valoarea lui ; și acum l-am văzut la protectorul său, Scipio Gonzaga — cu totul lipsit de ținută și demnitate, precipitat, umblînd repezit de colo-colo, ca rătăcit, cu fața scofîlcită și ochii stinși, bîlbîind, întrebînd mereu fără să aștepte răspunsul — o înfățișare care provoacă mila și groaza. Bărbatul acesta, splendid, cu sublim talent, care putea să se bizuie doar pe sine însuși, care trebuia să fie izvor de fericire neasemuită pentru sine și ceilalți — o, cît de ciudată este țesătura vieții noastre, căci prea adesea ce-i mai frumos și mai nobil ni se dă numai pentru distrugerea noastră, iar aparenta fericire care ne iese, ademenindu-ne, înainte, este doar suferință camuflată.

Vittoria era profund mișcată, aducîndu-și aminte de frumoasa zi de la Tivoli.

— Toți prietenii lui, continuă contele, și mai ales Gonzaga, îl imploră să nu se întoarcă la Ferrara ; se zice că prințul ar fi mînios, prințesele și-au retras simpatia, invidioșii și dușmanii, mai influenți ca oricînd. Dar un demon rău pare că-l gonește înapoi cu grabă bolnăvicioasă ca pe un duh neliniștit. Se gîndește și vorbește numai de asta. Ca să se prezinte stăpînului său ca un prea plecat servitor și supus pocăit, a descins la Masetto, agentul lui Alfonso, și continuă să locuiască acolo. O

figură umană, frumoasă și nobilă, care s-a scufundat definitiv.

Era firesc să se clevetească la Roma pe seama morții celor două tinere femei, Eleonora și Isabella, care dispăruseră atît de repede una după alta. Numai puțini credeau în boală și moarte naturală. Donna Iulia vorbea cu groază despre fapta celor doi duci.

— Nu l-am văzut niciodată pe acest aspru duce Bracciano, spunea ea, dar mi-l închipui înfricoșător. Asasinarea unor femei slabe și fără ajutor mi se înfățișează ca ceva cu mult mai oribil decît cruzimea uciderii unui bărbat de către alt bărbat.

— Deseori, asemenea lucru nu-i o faptă ci un destin care se dezvoltă impetuos, ca de la sine, datorită împrejurărilor — observă Vittoria. Din povestirea naivă a străinului, care nici măcar nu bănuia ticăloșia a ceea ce povestea, reieșea doar limpede că acea donna Isabella era o ființă de nimic. Cînd o viață atît de lamentabilă se sfîrșește, ne poate fi milă, dar nu-i nici o pierdere. Cît despre bărbat — da, poți, ba chiar trebuie să-l critici, dar de ce să simți față de el spaimă ori groază ? Criticați mai degrabă moravurile împămîntenite ale încîlcitei noastre vieți, această onoare, cum o numesc bărbații, această neagră fantomă căreia i-au fost jertfiți atîția ! Și lăsînd la o parte toate, trebuie să cunoaștem precis împrejurările, relațiile, întîmplările care au dominat în acel moment, înainte de a da o sentință cu adevărat justă. Nu vreau să-l apăr pe duce, nici măcar să-l scuz, deoarece nu-l cunosc ; dar nu greșesc susținînd că femeia cea mai puternică, atunci cînd iubește, dă dovadă în afecțiunea ei față de bărbat de o anumită sfială și frică, prin care taina iubirii capătă o sfîntă înălțare. Această teamă și sfială reprezintă doar respectul mărit față de adevărata bărbăție pe care femeia vrea s-o cinstească ; oricît de bine s-ar înțelege soții, există o graniță unde ei — deși nu-și sînt străini — nu pătrund, iar aici stă de veghe tocmai acea sfială care se poate transforma într-o presimțire tulburătoare, într-o înfiorare dulce. Nici bărbatul care iubește nu o înțelege întotdeauna pe femeia iubită. Gin-

găsia ei, spiritul de sacrificiu, dăruirea peste fire și posibilități îi vor insufla și lui spaimă de cîte ori le va intui.

Mamei îi era foarte neplăcută această discuție, căci fiecare cuvînt era ca o ironie la adresa lui Peretti. Acum năvăli înăuntru, aproape tremurînd, camerierul, anunțînd că ducele Bracciano dorește să-și prezinte omagiile. Chiar mama, deși primea zilnic musafiri foarte distinși, se zăpăci puțin. Cînd Paolo Giordano, îmbrăcat în doliu, intră semeț în cameră, Vittoria scoase un țipăt de uimire, iar mama amuți.

— Nobile doamne, spuse Bracciano cu vocea sa frumoasă și sonoră, trebuie să mă primiți ca pe un vechi cunoscut, dacă rugămintea mea are trecere la dumneavoastră. I-ați arătat încredere necunoscutului don Giuseppe. De ce m-ar înstrăina de voi un alt nume ?

— O, excelență, exclamă donna Iulia după ce-și veni în fire, de ce ne-ați indus în eroare cu atîta șiretenie pe noi și pe Caporale al nostru ? Nu-i oare o maliție să vă amuzați de încurcătura noastră ?

— Fiica dumneavoastră, stimată doamnă, ripostă ducele, nu mi se pare deloc încurcată. De altfel mă bănuiți de o intenție cu totul departe de firea mea. Trăiam incognito la Roma și în împrejurimile orașului, de săptămîni întregi, potrivit plăcerii mele de a mă elibera uneori de toate obligațiile sociale pentru a mă cunoaște cu adevărat pe mine și pe ceilalți oameni. În casa unde am locuit aici se credea că plecasem la Napoli pentru afaceri importante. Atunci am făcut întîmplător cunoștință cu bravul don Cesare și am vorbit mult despre dumneavoastră ; deoarece nu mă cunoștea decît sub masca unui nume care nu spunea nimic, bravul om a stat mult pe gînduri pînă să mă introducă la voi, căci eram un necunoscut. Dar îi mulțumesc cu atît mai mult cu cît permisiunea de a mă putea număra printre prietenii dumneavoastră este una din cele mai fericite întîmplări ale vieții mele.

Se întrecură în replici politicoase, și Pepoli, care îl cunoștea pe duce de ani de zile, întreținea aproape de unul singur conversația. Vittoria stătea mută, cufundată

parcă într-un vis ; își pironise privirea pe fața musafirului, comparîndu-și sentimentul ei de atunci cînd îl cunoscuse cu cel de acum. Amîndouă stările sufletești erau foarte asemănătoare și totuși foarte diferite ; i se părea că-i cu totul anihilată în această clipă, și totuși în această nimicire o fulgera conștiința celei mai reale existențe așa că frămîntarea lăuntrică era pentru ea ca o fericire imensă.

După plecarea vizitatorilor, au zăbovit să se ducă la culcare, pentru că tînărul Peretti încă nu se întorsese acasă. Se obișnuise să întîrzie în anumite cercuri, care nu erau dintre cele mai alese, dar niciodată nu zăbovise atît de mult ca în acea seară. Începură să fie îngrijorate, să întrebe servitorimea unde ar putea fi tînărul stăpîn, cînd se iscă un tumult în fața casei. Deschiseră ușa, și se treziră cu niște străini care intrară purtîndu-l pe brațe pe stăpînul casei, grav rănit. Se luase la ceartă, apoi duelase și fu adus rănit acasă.

Mama oftă, căci i se păru că ceea ce numea ea adevărata fericire a vieții nu o va găsi niciodată. Se duse în camera ei de culcare aproape blestemîndu-și soarta. Au fost chemați chirurgi, iar Vittoria rămase toată noaptea lîngă bolnav care, judecînd după gemete, avea dureri cumplite.

Spre ziuă, mama apăru iar. Rănitul avea febră mare care îl îngrijora mult pe doctorul trimis de Montalto. În fine, bolnavul adormi și cei din jur începură să prindă speranțe. Vittoria nu se mișcase de la căpătîiul bolnavului, nu dormi aproape deloc, nu luă nimic în gură, și se îngrijea de toate pentru tînărul soț, pansamentele rănii de pe umăr care trebuiau schimbate des, ceaiurile de leac, băuturile întăritoare. Îl hrănea, îl consola cînd gemea de durere, ca să-i procure o oarecare ușurare. Nu vedea pe nimeni, nu apăru defel în camera de oaspeți. Bracciano se anunță din nou, dar Vittoria nu luă parte la reuniune. Însuși Caporale, venind la Roma, nu o văzu pe tînăra sa prietenă, iar mama admira în tăcere virtutea de care dădea dovadă, căci n-ar fi crezut-o niciodată în stare pe fiica ei de așa ceva.

Astfel trecură mai mult de opt zile. Cardinalul, care întrebase mereu de starea nepotului său, apăru în sfîrșit

în persoană. Se vedea că fusese foarte îngrijorat și se temuse de eventualitatea morții nepotului său.

Se informă exact de starea lui, îi luă el însuși pulsul, îi cercetă puterile constatînd bucuros că în sfîrșit starea tînărului se ameliorase și se putea spera ca după cîteva săptămîni, ținînd seama de tinerețea bolnavului, să dispară și ultimele urme ale bolii.

— Dar cum de-ai ajuns tu în asemenea încăierare nenorocită ? întrebă apoi bătrînul.

— Nobilul meu unchi, răspunse nepotul, acestea sînt urmările greșelilor mele de altădată. Acei tovarăși de tinerețe, sălbatici, pe care îi frecventam odinioară și în societatea cărora mă aflam cînd am întîlnit-o întîia dată pe Vittoria — aceștia mă urmăresc acum cu reproșuri că m-am depărtat de ei și că le disprețuiesc tovărășia. Acela cu care eram cel mai intim, bogatul și tînărul Cesare Valentini nu pierde nici o ocazie să mă insulte. Ah, prea venerate unchi, sîntem tineri, pînă la urmă ne pierdem și noi capul ; i-am insultat la rîndul meu, că-s prea necioplți pentru mine, că tovărășia lor mi se pare acum grosolană, că cine cunoaște o societate mai aleasă trebuie să fugă de ei ca de ciumă, și multe altele. Am tras săbiile și am fost biruit, căci m-au atacat mai mulți, iar eu nu aveam pe nimeni alături. Acum, am auzit că Valentini a fugit de frica tribunalelor și mai ales de dumneavoastră, iubite unchi.

— Să fugă cît mai departe, zise cardinalul, și să se ferească să mai calce în acest oraș. Mulțumește cerului că ai scăpat de primejdie și de moarte.

— Cu adevărat, s-a arătat milostiv față de mine, răspunse Peretti, oftînd adînc. Dar trebuie să-i mulțumesc și ei, soției mele, deoarece ei îi datorez mai mult decît oricui viața mea, căci ea a făcut pentru mine mai mult decît toți doctorii. S-a coborît pentru a mă îngriji, a renunțat să doarmă și să mănînce ca să fie mereu lîngă mine.

Îi luă mîna, sărutînd-o cu expresia celei mai recunoscătoare emoții. Iar cardinalul, cînd își luă rămas-bun, o copleși pe Vittoria cu laude și mulțumiri. Aceasta însă se mărgini să răspundă venerabilului cardinal cu cuvinte

simple și cerîndu-i să se roage pentru ea și s-o binecuvînteze.

— O, adorată Vittoria, zise acum Peretti cu profundă mîhnire, cînd rămaseră singuri, nu-ți pot spune în cuvinte cît de nevrednic mă simt față de tine, cît de jos, de mic, de josnic, față de tine, ființă superioară. Da, știu din adîncul sufletului meu că în comparație cu tine sînt un biet om de nimic, dar cerul îmi va sta în ajutor să devin mai vrednic de tine.

El se opri și o privi rugător. Ea îi răspunse cu o privire severă și apoi spuse :

— Aștepți, Francesco, să te contrazic fiindcă așa îmi cere buna creștere și să resping lamentațiile tale cu amabilitate. Dar nu pot și nici nu vreau să fac asta, căci acum ești din nou destul de tare ca să poți asculta adevărul din gura mea. Ea se îndreptă spre ușă și Peretti o văzu cu uimire zăvorînd ușa. Așa putem fi liniștiți, zise ea, așezîndu-se alături de el. Da, Francesco, tu ești o ființă slabă și tot ce ți-ai propus cu atîta hotărîre a pierit curînd. Că nu-ți eram supusă din dragoste, o știi prea bine, nu-i nevoie să ți-o mai spun acum. Repede, în puține zile, s-a stins ceea ce tu numeai pasiunea ta eternă, ți-am devenit indiferentă, banală. Asta nu-i un reproș, nu mă plîng de slăbi[illegible]nea ta, m-am așteptat, și a fost pentru mine o consol[illegible]re și o liniștire că această situație s-a instaurat atît de curînd. De ce să nu desfacem atunci în liniște și în bună înțelegere o legătură care n-ar fi trebuit să ne unească niciodată ? Aș vrea să-ți fiu soră, gata să-ți dau ajutor, să te îngrijesc la boală, dar niciodată soție.

Francesco era încurcat, neștiind ce trebuie să răspundă.

— Și cu atît mai necesar este acest lucru și hotărîrea mea fermă, de neschimbat, continuă ea, pentru că știu foarte bine ce societate frecventezi, cum te-ai întors la toate păcatele tale trecute cu poftă sporită. Unchiul tău n-are decît să creadă povestea pe care i-ai servit-o, îți acord cu plăcere această satisfacție. Eu însă știu că pe lîngă alte femei stricate, o vizitezi și pe acea destrăbălată Agnes care te primește datorită darurilor pe care i le oferi ; că acest Valentini te-a întîlnit acolo și că

încăierarea s-a stîrnit din pricina ei. Jefuit, bolnav, dezonorat, te întorci la mine de la această pleavă și e cu neputință, dacă ți-a mai rămas o scînteie de bun-simț, să nu înțelegi că mă socotesc deasupra acestui abuz rușinos. Așa cum trăiești și gîndești, intimitatea între noi n-ar mai fi decît un adulter rușinos și profanarea a tot ceea ce-i sfînt în mine. Nu voi vorbi cu nimeni, nici cu mama, nimeni nu trebuie să bănuiască ce acord am încheiat. Dar dacă te-ai plînge, dacă ai fi nemulțumit, atunci fii sigur, Peretti, că m-aș refugia într-o mănăstire sau aș fugi printre fiarele pădurii, ca să scap de tine. Sau aș spune lumii întregi totul despre tine și mai bine m-aș face sclavă la barbari decît să mă numesc soția ta.

Francesco se uită pieziș la ea, apoi închise ochii și mormăi ceva despre supunerea femeii și îndatoririle conjugale care le sînt impuse tuturor și pe care le-a sfințit biserica.

Vittoria se ridică și-l privi de sus cu dispreț.

— Să rîd de tine ? spuse ea apoi sau să te urăsc cu scîrbă ca pe un vierme dezgustător. Îți este îngăduit oare să pronunți un asemenea cuvînt în relațiile dintre noi și să mai vrei să te socotești om ? Ce-ar fi deci o taină religioasă pe care s-o împart pe rînd cu cea mai murdară creatură ? Și dacă aș fi atît de abjectă ca să-mi risipesc viața și simțirea într-o superficialitate mai mult decît animalică, acum mi-e cu atît mai puțin îngăduit, căci am aflat ce-i dragostea, ce înseamnă scînteia divină într-un bărbat. Aș fi mai fericită să mor decît să trădez într-un mod rușinos acest sentiment, această binecuvîntare care mi-a inundat sufletul. Cum îi mulțumesc cerului cu evlavie că nu a îngăduit, că nu-i nevoie să-mi fie teamă că aș aduce pe lume o ființă care să se tragă din tine ; biata gînganie mi-ar reproșa din ochii săi nevinovați infamia mea și mi-ar veni s-o ucid pentru a face să dispară mărturia acestei înjosiri.

— Și cine-i acel bărbat divin ? întrebă Francesco cu sfială.

— Ai vrea să ți-l numesc ca să poți, cu înțelegerea ta slabă, să cercetezi dacă merită adorația mea ? Dar nici eu nu întreb cum s-or fi numind femeile acelea — Ca-

terinele și Rosinele tale — de moravuri ușoare către care se îndreaptă inima ta !

— Va să zică lui, întrebă Peretti din nou, acelui nenumit, vrei să i te consacri cu totul ?

— Nici la această întrebare n-ai dreptul ! strigă ea indignată, n-am nevoie de așa ceva, și nici el nu va pretinde acest lucru, știu asta, cu toate că această unire în iubire reciprocă și adorație ar fi triumful cel mai fericit pe care îl poate sărbători natura. Deoarece această izbîndă, acest sentiment copleșitor, care nu bate decît la ușile cerului, este culmea tuturor celor create pe lume, tocmai de aceea voi putea să renunț la aceasta și să trăiesc și să visez numai în contemplarea și admirația acestei stări înălțătoare. Inimile noastre se înțeleg fără cuvinte. Dar s-ar putea ca în prejudecata generală să zacă un anumit adevăr : că bărbatului i se îngăduie mai mult decît unei femei, și acest sentiment, respectul față de acest eres mă va feri ; dar mai ales teama ca sufletul său (deoarece chiar în cel mai nobil bărbat zace o anumită cruzime) ar putea, odată ce m-am dăruit, să mă prețuiască mai puțin.

— Cînd mă trezesc din uimirea mea, spuse Francesco, nu înțeleg cum tocmai tu, Vittoria, poți fi lipsită cu desăvîrșire de feminitate.

— Da, desigur, răspunse ea rizînd, toate aceste discursuri desuete ale voastre, despre puritate, feciorie, virginitate și feminitate, pe care ni le predicați ca să dați nume frumoase înjosirii noastre, în timp ce noi rămînem naive sau ne prefacem ca atare. Vai, ce celestă se prezintă fata neștiutoare în nevinovăția ei, ca un crin pur. Și ea cade pradă unui desfrînat, fiindcă nu trebuie lăudată decît această dulce naivitate (care nu se mai potrivește femeii) ori impertinența prostituatei. Ca și cum n-ar fi o demnitate, o virtute și o puritate mai înaltă să gîndești, să simți și să vorbești liber, așa cum desigur nu-i îngăduit acelora care poartă josnicia în sufletul lor.

— Dar la ce lipsă de onoare poate duce un asemenea fel de a gîndi ! strigă Francesco, scos din sărite.

— Fii pe pace, bărbățele, zise ea, eu voi ști a păstra această onoare a ta mult mai bine ca tine. Onoare ! O,

oameni, ce fel de limbă vorbiți oare ? Firește, nu trebuie să știu, dar totuși știu cît ești de acord cu fratele meu Ottavio ; cum ați vinde voi doi cinstea voastră și a mea marelui și puternicului Farnese, dacă eu aș avea lamentabilul gînd să-i cedez ! Nu-i așa ? Dormi acum și nu te îndoi că voi face cum cred de cuviință. N-ai decît să trăiești așa cum ai trăit și pînă acum, bucurîndu-te de îngăduința mea, după cum te îndeamnă imaginația ta slabă și neînfrînată.

Apoi îl părăsi, și el rămase să mediteze îndelung asupra celor vorbite.

CARTEA A PATRA

Capitolul întîi

În familia Accoromboni și Peretti se instaurase liniștea și pacea, și toți membrii ei se bucurau de o fericire aparentă. Cele două femei primeau vizitele unor bărbați și femei de vază, și tînărul Peretti își pierdea încetul cu încetul acea evidentă lipsă de maturitate ; urmărea ușor conversațiile oamenilor mai inteligenți și își însușea în contact cu ei o purtare din ce în ce mai demnă. Astfel că unchiul Montalto binecuvînta cu sufletul împăcat această căsnicie, necăjit doar că nepotul, neținînd seamă de avertismentele sale, era atras din ce în ce mai tare de partea perfidului cardinal Farnese, care îl cîștigase prin laude și făgăduieli ademenitoare.

Ducele Bracciano venea ades în vizită, încît familia ajunsese să-l trateze ca pe un prieten intim, căci știuse să o cîștige și pe doamna Iulia, luînd în serviciul său, ca secretar intim, cu un salariu important, pe Flaminio, fiul cel mai tînăr.

Unora această alegere li se va fi părut ciudată, deoarece în același timp Flaminio refuzase ofertele foarte avantajoase ale lui Farnese. Astfel, membrii familiei se despărțiseră în două tabere : Peretti și episcopul Ottavio erau cu totul devotați lui Farnese, restul în schimb, puternicului Paolo Giordano. Vittoria își ascunsese sentimentele față de oricine, iar Bracciano îi înțelegea gîndul.

Contele Pepoli venise din nou la Roma pentru niște afaceri importante. Fu foarte mirat, cînd regăsi în palatul Medici un tînăr și frumos nobil, în care recunoscu imediat pe acel conducător al bandiților care acolo, sus la munte, îi salvase viața. Tîlhăriile bandiților și actele lor de răzbunare se transformaseră într-un adevărat război contra statului bisericesc. Pătrunseseră pînă la porțile

Romei, orașele mici erau prădate și adesea pe jumătate distruse, iar puterea de stat, cu serviciile funcționarilor și soldaților săi necredincioși, adesea trădători, nu reușea să stăvilească răul. Deoarece bandele plăteau mai bine și mai punctual, mulți treceau pe față de partea lor, iar ceilalți șovăiau să lupte, lăsîndu-se ușor și cu plăcere învinși.

Așa se face că acum cardinalul Fernando de Medici negocia, la solicitarea papei, cu acel Alfonso, conte de Piccolomini, care cu armata sa de banditi amenințase și neliniștise Roma.

Piccolomini era de acord să părăsească domeniul papal, dacă i se înapoiau moșiile sale din regiunea florentină. Observatorul cu discernămînt putea face considerații bizare și deprimante despre aceste pertractări, deoarece dezordinea ajunsese atît de departe încît Roma ducea oficial tratative cu răsculații, tîlharii și asasinii, ca și cu o putere instituită juridic, chiar în palatul unui cardinal de vază, și că Florența, pe jumătate silită, pe jumătate de bunăvoie, cedînd din multe considerente impertinentului rebel, îi înapoia proprietățile pe care le pierduse mai înainte drept pedeapsă pentru trădare.

Cînd înțeleptul cardinal se văzu singur cu contele zise :

— Așa de jos am ajuns că trebuie să încheiem o pace atît de rușinoasă. Aceasta dovedește cît de mult s-au dizolvat cele mai necesare raporturi, toate principiile de bază ale unui stat, și că noi lîncezim, alunecînd încetul cu încetul într-o adevărată anarhie, cu toate că avem legi, conducere și administrație.

Într-o altă societate distinsă, contele Pepoli îl întîlni pe impulsivul Luigi Orsini. Se purta mai cumpătat și cu mai multă demnitate ca de obicei, căci era în societatea frumoasei Leonora din casa cu vechi renume Saveli, cu care se logodise de puțină vreme. Această frumoasă și nobilă figură arăta în făptura ei blondă și gingașă multă mîndrie și se putea observa că reușise chiar să înfrîngă voința inflexibilă a logodnicului ei. Contele Pepoli aproape se înspăimîntă găsindu-l pe Orsini în cele mai intime relații cu contele Pignatello, acel destrăbălat Pignatello care în fruntea banditilor din pădurea de la Subiaco, voise să-i omoare pe Ascanio și pe contele Pepoli.

— Ah, don Giovani, exclamă Vittoria întîmpinîndu-l pe conte, aţi venit tocmai la timp ca să mă sprijiniţi într-o dispută pe care mă tem că am şi pierdut-o.

Intrînd în casă, contele găsi adunată o societate destul de numeroasă, în care ducele de Bracciano şi cardinalul Farnese erau oaspeţii cei mai de vază.

— Despre ce-i vorba, nobilă doamnă ? întrebă contele. Nu v-aş putea fi decît de un neînsemnat folos, dacă un spirit ca al dumneavoastră e gata să renunţe a-şi susţine afirmaţiile.

— Prietenei noastre, spuse Bracciano, îi place uneori să susţină opinii paradoxale. Şi nu se mulţumeşte să pună în încurcătură pe cel mai slab, ca mine, ci merge mult mai departe şi vrea să ne umilească. Astfel, ea îşi manifestă bucuria că Sfîntul Părinte trebuie să încheie pace cu Piccolomini ca şi cum acesta ar reprezenta Napoliul sau Florenţa, că un venerabil cardinal se supune unei asemenea tranzacţii şi că noi toţi, dacă vrem să trăim şi să ne meargă bine, trebuie să recunoaştem supremaţia unui Piccolomini sau Sciarra.

— Şi pe de altă parte, ea ne învinovăţeşte, continuă Farnese, că noi am creat aceste bande, că le ţinem în solda noastră şi că totuşi trebuie să depindem de ele.

— Părerea mea este, răspunse Vittoria cu vioiciune, că în situaţia noastră încurcată, aceşti rebeli, aceşti proscrişi, aceşti bandiţi respinşi de societate, ne sînt necesari, ba chiar pot fi consideraţi o binefacere. Aşa cum aproape toate legile şi-au pierdut la noi puterea, cum fiecare face ce vrea, cum cel puternic îşi poate satisface orice capriciu, căci nimeni n-are voie să-l contrazică, eu întreb doar atît : ce s-ar întîmpla cu noi dacă aceşti proscrişi, care au devenit o putere mare şi independentă, nu ar struni şi frîna într-o oarecare măsură bunul plac care domneşte pretutindeni ? Toţi aceşti oameni îngrozitori sînt desigur condamnaţi de lege ; aceasta este însă atît de slabă şi neputincioasă încît nu-i poate prinde şi închide. Faţă de statul şovăitor, cu instituţiile sale nesigure, aceşti oameni sînt naturi puternice, libere, independente. Prin faptele lor ei declară curajos şi deschis : ceea ce voi numiţi stat pentru noi e ceva perimat ; aici, în aceste cîmpii, munţi şi păduri, deocamdată formăm

noi adevăratul stat, bazat pe libertate, pe refuzul tuturor acelor piedici chinuitoare și meschine și al acelor condiții de neînțeles, pe care voi vreți să le numiți lege. Toți care pot să se smulgă, care doresc să se bucure de libertate, vin la noi și, mai curînd sau mai tîrziu, credința noastră va domina în țară, din forța noastră se va dezvolta o lege nouă, o patrie mai bună, iar adevărații bandiți, egoiștii meschini și șovăielnici, proscriși de noi, vor rămîne după zidurile lor mucegăite, cu legile lor mîncate de viermi, în care nu mai cred nici ei. Prin felul cum trăim aici, noi ilustrăm cu adevărat relatarea din prima carte a marelui padovean, Titus Livius, a cărui poveste de început mulți neîncrezători o consideră drept invenție. Cetele unor asemenea proscriși și bărbați independenți au întemeiat puternica Romă, din sîngele și neamul lor s-au născut cuceritorii lumii care și-au purtat legile și voința pe întreg globul. Dacă acești oameni liberi vor fi cîndva învinși de captivi și lași, atunci se va stinge ultima putere a Italiei ; căci ei nu sînt sclavii lui Spartacus, ci oameni crescuți în belșug, în bogăție, adevărații aristocrați. În fața acelora a tremurat desigur puternica, trainic întemeiata Romă, care i-a supus pînă la urmă ; la noi, ezită și tremură fiecare, dar fără a opune o rezistență puternică ; dar poate că tocmai această slăbiciune și indiferență să învingă ; căci acești revoltați contra statului se revoltă adesea împotriva lor înșiși și s-a dovedit că luptă mai aprig unul împotriva altuia decît luptă soldații și mercenarii statului contra lor. Acești oameni liberi se mai află de asemenea în slujba și solda unor potentați de aici și din alte părți și se încaieră de multe ori între ei. Fiecare magnat are banda lui, pe care se poate sprijini, care e gata oricînd să-l ajute contra statului, dar și contra altui tiran. Astfel o sabie care ar putea să provoace neliniște, supărare și ură e ținută în teacă de către alt tiran, încît acești proscriși au devenit adevărații apărători ai vieții și siguranței noastre, limitînd tirania și bunul plac, dar cu totul altfel decît legile noastre, de care cei puternici își bat joc. Avutul, viața, libertatea sînt primejduite și dintr-o parte și din alta, dar fără acești bandiți, toate ar rămîne pradă celui mai las și mai nedemn bun plac.

— Trist, dacă chiar așa stau lucrurile, spuse Braccio.

— Este ceva adevărat în această descriere foarte poetică, observă Farnese, cînd epoca a luat o anumită direcție, oricare ar fi ea, cel izolat, care înoată și el în torent, nu se poate sustrage curentului și rostogolirii valurilor, cu atît mai puțin să le stea împotrivă ; cel înțelept însă va folosi pentru sine toate avantajele care se vor ivi în jur. Pe de altă parte, se schimbă rînd pe rînd raporturile, situațiile, căci timpul este forța cea mai puternică ; așa cum numai el poate potoli durerea provocată de nenorocirea sau pierderea prietenilor, tot așa liniștește entuziasmul și pasiunea, și aceeași indignare care voia să distrugă totul se întoarce — cînd apele s-au retras — în aceeași albie, pe care o părăsise cu un mîndru dispreț.

— Totuși, interveni ducele, inundația poate să transforme undeva un pămînt sărac în pămînt fertil, iar în altă parte să pustiască ogoare și livezi. O situație, odată tulburată, nu revine în același fel. Arta de a îndruma fiecare mișcare, fiecare catastrofă și criză spre un folos și a ameliora paguba n-o posedă decît foarte puțini ; într-un cuvînt arta de a conduce este dintre cele mai rare.

— Fără îndoială că ea cere talent, remarcă Vittoria, și cum observăm întotdeauna că nici un talent mare nu trăiește izolat, ci ca și arborii de la munte se dezvoltă înconjurat și protejat de pîlcuri mari, probabil că la fel se întîmplă și cu arta de a domni. O forță cheamă pe alta, o trezește și o întărește, sau, mai degrabă, s-ar putea compara cu epidemia care, fără ca omul să știe cauza, se răspîndește și apoi piere așa cum a luat naștere. Putem oare număra cîți oameni mari s-au strîns în jumătatea de secol dinaintea nașterii mele ? Ariosto, Bernardo, Tasso, Machiavelli, Bembo, Annibale Caro ; și Rafael, Bounarotti, Tizian, Correggio, Giulio și nenumărați artiști și pictori de tot felul. N-a găsit Carol al cincilea un al doilea Iulius, și un al zecelea Leon, și mulți excelenți cardinali în jurul lui ? Să asociez acestor spirite înalte și pe Pietro Aretino cel nelegiuit ? Dar neapărat trebuie să-i numim pe Guicciardini și pe Leonardo da Vinci precum și pe Francisc întîi, și pe unii principi ai acelor zile. Să nu-l uit pe filozoful Pietro Pomponazzi din Pa-

dova, și sute de alți gînditori profunzi. Și poate că peste cincizeci de ani viitoarea generație va invidia generația noastră că ne-am putut mîndri cu un Torquato Tasso, cu o Elisabetă a Angliei și cu atîția alții cu aspirații înalte.

— Sîntem pe cale, exclamă Farnese cam supărat, să preamărim și pe iluștrii eretici !

— Ne aflăm aici într-un cerc intim, spuse Bracciano, cu oarecare violență, și inchiziția nu a pătruns încă în interiorul familiei.

Cardinalul surîse și răspunse cu distinsă amabilitate :

— Oricine poate fi încredințat că nu sînt un prieten al inchiziției și al acelor măsuri severe care atît de des și poate fără rost se dau drept mijloace de vindecare.

— Iar părerea mea, continuă Vittoria, sau mai bine zis persoana mea e prea neînsemnată pentru ca cineva să țină seama de ea. Totuși cred că biserica este tot atît de înapoiată în comparație cu prima jumătate a secolului nostru, ca și arta de a guverna, știința, pictura și poezia. Încă din timpul lui Alexandru al șaselea apăruse un spirit nou în domeniul credinței, mergînd chiar înaintea înnoirilor din Germania și Franța. Dacă acei mari papi și cardinali care suportau ateismul și lipsa de credință ar fi fost mai puțin ușurateci și și-ar fi păstrat demnitatea morală, aș putea numi acea epocă o epocă de aur a libertății, poeziei și gîndirii. Majoritatea oamenilor se eliberaseră de disciplina feroce și de teamă, biserica trebuia să se acomodeze și să fie conciliantă față de noul spirit al vremii ; felul scandalos de viață al clericilor trebuia să se amelioreze și astfel, odată cu prefacerea necesară a multor părți învechite și mucegăite ale bisericii, ar fi fost cu putință o unire cu spiritele înalte din străinătate, iar primejdioasa surpătură a edificiului n-ar mai fi apărut. Dar omul deștept disprețuia noile simptome, cel simplu le blestema și astfel timpul favorabil a trecut, iar acum pentru a îmbunătăți situația, s-a întronat peste viața atît de veselă înainte un întuneric adînc, o ură și un spirit de urmărire distrugător. După Paul al patrulea, după evlaviosul Pius al patrulea și după preacredinciosul Pius al cincilea avem acum în

blîndul și iubitorul de oameni Grigore, sfîntul nostru părinte, un conducător care nu poate să mai lase să-i slăbească hățurile bine strunite, pe care predecesorii săi i le-au pus în mînă. Da, desigur, regret acel trecut vesel în care părinții noștri puteau gîndi și vorbi fără să se teamă de acest spirit întunecat al bisericii. Ne-am săturat de asemenea viață mizerabilă și plină de tristețe, sîntem îngrădiți și legați din toate părțile, aici măcar să dăm poeziei și filosofiei frîu liber, pentru a ne cultiva cele mai nobile însușiri.

Farnese se sculă în picioare, surîzînd amabil, ce-i drept, însă totuși încurcat și cu mișcări nesigure. Sărută mîna Vittoriei și spuse :

— Nu mai vorbiți cu voce tare și în public ; căci nu se poate ști cît de desfigurate și adăugite ar putea fi răspîndite aceste păreri.

— Bineînțeles că de nimeni din acest nobil cerc, spuse Bracciano, ridicîndu-se și el să-și ia rămas-bun. El se opri lîngă Vittoria, care sătea acum în fața lui, aproape tot atît de înaltă ca el, și-i cuprinse strîns mîna fără să i-o sărute.

— Reflecțiile dumneavoastră sînt totdeauna pline de profunzime, zise el apoi, și rămîneți despărțită de mulțime, în strălucirea firii și convingerilor dumneavoastră proprii. Da, într-adevăr, trebuia să fiți o Semiramidă care să dovedească unei lumi meschine și rigide de ce e în stare inima și inteligența unei femei excepționale.

Pepoli părăsi salonul împreună cu toți ceilalți, iar Peretti, care se însănătoșise, se ridică de asemenea, pentru a se retrage în camera lui de dormit. Mama, care desigur ghicise noile relații dintre soți, își interzisese orice reflecție despre ele. Dacă își privea nepărtinitor ginerele, trebuia să recunoască că, în tinerețea ei înfloritoare nu l-ar fi suportat drept soț. Regreta îndepărtarea care exista neîndoielnic între ea și Vittoria, astfel încît evitau tocmai subiectele și situațiile cele mai importante din viața lor.

Cu inima îndoită își părăsi fiica care după ce trimise pe toți servitorii la culcare rămase să mai mediteze încă o vreme singură în salon.

Cînd se așternu peste tot liniștea și pacea, ea deschise ușa spre grădină și contemplă lumina lunii în descreștere lunecînd misterios printre trunchiurile copacilor. Apoi, cuprinsă de melancolie, se așeză și scrise cîteva poeme.

O, dulce boboc de trandafir — scria ea — de ce ți-e teamă să-ți deschizi înmiresmatul potir ? În iarbă, lîngă tine, tremură clarul de lună, întinzînd brațe moi, somnoroase, să-ți cuprindă mantia verde, plină de sevă. La porunca lui, roua de noapte a prins să presare diamante fluide asupră-ți, ca să te îndupleci să-ți desfaci buzele într-o dulce sărutare. Însă tu rămîi credincios ție-ți, mut și tăinuit. Dar iată, apare atotputernicul soare și trebuie să te supui destinului ce ți-e hărăzit. Te-ai deschis, și roua alunecă în sînul tău, tremurînd ca o lacrimă mare : cît de minunat strălucește pe purpura petalelor tale ! Curînd trece mireasa în preajmă și-i strigă de departe mirelui : O privește, privește cu cîtă voluptate leagănă și mîngîie floarea gingașul copil al dimineții, și cum rîde stropul de rouă în mii de sclipiri, fericit că-i alintat de cea mai frumoasă floare. — Amîndoi se opresc, contemplînd în acea imagine încîntătoare neasemuita lor fericire. Și nu se gîndesc ori nici nu bănuiesc că strălucirea aceasta e nenorocirea vieții — lacrima nefericirii — căci curînd pe seară, tînăra floare va zace moartă la pămînt, cu petalele împrăștiate.

În marea nemărginită, pe fundul ei întunecat se mișcă scoica. Cît sînt de singură ! se tînguiește ea. Cît de bine trebuie să se simtă plantele și animalele de pe pămînt, înconjurate de blînda lumină ! Ce pustiu e în jurul meu ! Oriunde privesc, imensitate rece și mută. Pe fundul întunecat, mizerie și scîrbă : sus, la hotarul luminii, neamul trist al peștilor, înotînd din loc în loc. Nimeni nu știe, nimeni nu cunoaște dorul meu. Închisă în mine, înspăimîntată, aștept cu ardoare o bucurie necunoscută. — Deodată se iscă un suspin, o tînguire, un chiot de disperare sau de moarte al celor mai nenorociți și, ca o lacrimă tăcută, jalea se așază pe învelișul strălucitor al

scoicii. Boala delicată crește în tăcere, așa cum crește dorul. Curînd casa dură îi devine prea strîmtă... Atunci afla prin moarte eliberarea. Un pescar priceput îi sparge pereții, ea moare, iar el scoate la lumină perla neprețuită, o duce regelui, în a cărui coroană ea va străluci ca podoaba cea mai de preț. — O, sărmanul Torquato Tasso ! — Și aș putea să spun : O și mai sărmană Vittoria ? — Sau sînt prea vanitoasă ?

Nu, nu-s vanitoasă, și nici atît de nenorocită nu sînt. Doar cel mai nobil dintre oameni m-a înțeles și mi-o spune cu fiecare privire. Da, așa cum ploaia blîndă a cerului readuce la viață bietele plante, la fel și aceste priviri ce izvorăsc din ochii clari ai sufletului. Ele sînt pentru mine fîntînile fermecate, izvoarele tinereții de care se povestește în basme. Căci așa cum sălbaticul se vede întîia oară cu uimire în pîrîu și în torent, la fel m-am recunoscut eu întîi în privirea ta, în oglinda sufletului tău. O, ce fior de fericire, ce voluptate mi-a străbătut toate simțirile și gîndurile ființei mele cînd am putut să-mi spun pentru întîia oară : Iată, acesta este spirit din spiritul tău și dragoste din dragostea ta ! Și chiar de-aș muri acum, în această clipă, — oare nu-i destul că am trăit pentru acest unic moment ? Dacă spiritele cele mai înalte au parte de o existență încîntătoare în preajma celui nenumit, nezărind în infinitul creației decît iubirea lui, atunci eu strig : ferice mie ! căci văzîndu-l am cunoscut în același timp bogăția lui sufletească și comoara infinită a inimii mele.

Oh, tu sărmană, sărmană lume ! — Mă vei acuza poate cîndva, mă vei asocia cu cei mai josnici, cînd vei afla din aceste mizerabile silabe despre mine și purtarea mea. Crezi oare că poți să mă tulburi pe mine și armonia fericită, care în dulcile ei vîrtejuri flutură răsunînd în ființa mea ? Numai pentru el exist, numai la el mă gîndesc, numai pentru el mor. Dacă mi-o ia înainte, zbor cu ființa și presimțirea în toate lumile, prin spațiul infinit. Într-adevăr în moarte este abia unire și viață. Pe noi ne desparte prezentul ; cînd mîna mea atinge pe a sa, în acea strîngere a mîinii eternitatea strigă : Fugiți, fugiți unde nu mai există timp și oră, acolo unde încîn-

tările măsoară veșnicia, unde nu este oboseală, uitare, îndoială și întrebare. Ochi în ochi, suflet lîngă suflet, tu eu, eu tu, mai mult decît gîndire și sentiment — oh, biet om, întoarce-te la tine și la acest pămînt, și aici vezi în imagine ce cauți, și cuvîntul simplu înseamnă o eternitate ; fiecare clipă a iubirii este ca un ocean nesfîrșit — oh, iubitul meu ! Slăbită de atît avînt cad fericită în brațele tale — și totul este viu în mine, ceea ce căutam de mii de ani, pe cînd nemulțumită te căutam cu dor pretutindeni.

Vittoria ședea lîngă zidul care despărțea casa de stradă, căci locuința era izolată de alte clădiri. Pe cînd scria, i se păruse de mai multe ori că aude un zgomot bizar. Era ca și cum, afară, pe stradă, s-ar strecura un animal sau un om. De cum asculta mai atent, se așternea din nou liniștea, apoi zgomotul se auzea înnoit. Vittoria, care nu era fricoasă, voi să deschidă fereastra pentru a privi afară ca să afle cauza acelui foșnet, însă servitorii închiseră prea tare fereastra și nu o putu deschide fără ajutor. Ascultînd din nou cu atenție la perete, i se păru că aude foarte clar respirația unui om adormit. Nu după mult timp, respirația se transformă în horcăit și apoi în sforăit. Zgomotele nu veneau însă de afară, ci răsunau ca dintr-o încăpere strîmtă ; ea știa însă că nu mai era nici o cameră lîngă salon.

Pe cînd începu să cerceteze îngrijorată de-a lungul peretelui, descoperi cu vîrful degetului un buton mic cam cît un bob de linte așezat discret pe perete și acoperit cu vopsea. De îndată ce apăsă mai cu putere pe buton, peretele se deschise brusc, fără zgomot. Și astfel deslușì în penumbră că acolo unde credea că este strada se mai găsea încă o încăpere îngustă, de unde se auzea acum mult mai deslușit respirația regulată a străinului adormit. Vittoria șovăi o clipă întrebîndu-se dacă nu ar fi cazul să trezească servitorii. Miezul nopții trecuse de mult și descoperirea neașteptată, stranie, o umpluse de uimire. După o scurtă ezitare însă, luă lampa în mînă și păși înăuntru. Dar cît fu de uimită și speriată cînd îl găsi acolo pe fratele ei, pe exilatul Marcello, dormind.

Vittoria așează lampa pe o măsuță și-l trezi apoi pe Marcello care lungă vreme nu-și putu reveni din buimăceala somnului.

— Tu, surioară ? Aici ? strigă el în sfîrșit. Ai descoperit și tu secretul ?

Apoi începu să povestească de ce și cum venise în oraș.

— Ei, rîse el în felul lui nepăsător, am venit deseori pe ascuns în casa voastră, și prietenosul tău bărbățel m-a găzduit totdeauna în pavilionul cel drăguț din grădină. Ursula știe și ea de fiecare dată cînd vin aici și mă ajută să intru și să ies. Să știi că bătrînica asta bună e tăcută ca mormîntul. Ultima oară cînd am venit și numai ea știa că sînt din nou în casă, a uitat de mine, sărăcuța ; a trebuit să orbecăiesc prin întuneric, am nimerit în acest salon, m-am lovit de-un perete și, cu totul întîmplător, am descoperit această ascunzătoare. Cînd distinsul tău socru și-a clădit casa, a construit și această drăguță încăpere, dar n-a destăinuit nimănui secretul. Prin acest perete subțire se poate auzi tot ce se vorbește în salon ; tot așa, ascuns de copaci și tufișuri, poți vedea pe cei ce trec pe stradă și auzi — printre zăbrelele ferestrelor voalate de perdele, — orice cuvînt rostit de cineva pe drum. În felul acesta, multe va fi auzit bătrînul odinioară. Acum el locuiește acolo sus, iar vouă v-a rămas pălățelul. Astăzi m-am furișat din nou înăuntru, dar am zăbovit prea mult și, vrînd-nevrînd, am ascultat toată convorbirea și aiurelile tale, surioară. Acum însă, sigur că Ursula doarme și va trebui să caut drum de întoarcere prin grădină și peste zid, căci tu nu ai cheia casei.

Ușa invizibilă a fost închisă din nou, încet și cu grijă, iar Marcello, cînd ajunse în grădină, se mai întoarse spre sora lui și-i șopti :

— Să te păzești numai de viperă, de Farnese, care-ți poartă gînd rău ; iar bărbatul tău — cu căpșorul lui blond și drăguț — e și dînsul o vulpe șireată. Să n-ai nici în el încredere.

Apoi Marcello o porni repede la drum, iar Vittoria rămase multă vreme singură în salon, cufundată în fel de fel de gînduri.

Capitolul al doilea

Italia serba din nou un eveniment, deoarece, după moartea soției sale, marele duce Francesco se căsătorise oficial cu binecunoscuta și rău famata Bianca Capello ridicînd-o la rangul de principesă. Cardinalul Fernando, fratele regentului, era profund jignit ; în public se comporta însă ca prieten împăcat al marelui duce : era familiar și politicos cu noua soție și principesă, și fiindcă senatul venețian o declarase solemn pe Bianca drept fiică a Republicii, conferindu-i în acest fel cel mai înalt titlu de noblețe al statului, nu era de mirare că poeți renumiți ori mai puțin renumiți închinau imnuri de slavă căsătoriei. Cu acest prilej răsună și o frumoasă poezie a bietului Tasso care zăcea întemnițat ; de ce însă, la vîrsta lui înaintată, supărăciosul Sperone, care nu voia să-l măgulească pe prinț, și-a acordat și el flașneta ruginită, era mai greu de înțeles ; doar dacă versurile lui bîlbîite cu jenă parcă nu urmăreau să fie mai mult pe placul Veneției decît pe placul actualei principese.

Ducele Bracciano vorbea cu multă blîndețe despre această mezalianță, și Vittoria îl aproba, cu toate că îi certase aspru pe poeții lingușitori și chiar pe vechiul ei prieten Caporale :

— E adevărat, spunea ea, fiecare poezie ia naștere, mai mult sau mai puțin cu un anume prilej. Nenumărate opere de artă excelente se datorează unei astfel de chemări și nu unui avînt interior ! Dar a devenit obicei și necesitate absolută ca poezia să se facă auzită la orice înălțare în rang, la moarte sau naștere, la căsătoria unui prinț și a unui atotputernic, la clădirea unei case sau chiar la ocazii și mai mărunte e prea mult. Și cîtă băutură săracă, anostă și prozaică nu s-a închinat, dîndu-se drept vin îmbătător ! Apoi intrigile amoroase, unele născocite din pură ipocrizie, deseori exprimate numai în aluzii galante și întortocheate ; altele pline de admirație pentru doamne care nici nu există — cum oare ar putea transmite aceste cîntecele sentimente înălțătoare, dragoste față de patrie, ură față de tiran și despotism, entuziasmul

nobil sau pasiunea veșnică a unei mari iubiri ? Prin acest gîngurit mereu repetat, cîntecul autentic își pierde cu desăvîrșire vigoarea și se ajunge pînă acolo încît și cel mai bun poet afectează afectația. Da, unde-i măreața harfă la care fremătau aripile largi ale vulturului Dante, cum e cîntată acolo patria, virtutea, cerul și natura, cum răsună toate ca un ecou, în unison, pe tonul profund al poeziei ce s-a însoțit cu geniul profetic, clarvăzător !

Cînd două suflete nobile au ajuns să se apropie în felul în care soarta i-a condus pe Vittoria și pe Bracciano, atunci, în acea stare de emoție a marii pasiuni, fiecare cuvînt, fiecare părere exprimată capătă un caracter sacru ; îndrăgostitul primește cele vorbite drept oracol, meditează și adaugă un înțeles profund chiar și cuvintelor aruncate la întîmplare. În această stare de exaltare a inimilor, totul devine poezie și adevăr pentru amîndoi. Astfel, în tot ce citeau ori auzeau, în întîmplările zilnice sau în istoria veche, ducele și frumoasa femeie nu vedeau altceva decît aluzii la ei și la legătura lor reciprocă. — „Unde și cum am trăit eu pînă acum ! se întreba ducele mereu, cum n-am văzut și n-am înțeles niciodată valoarea omului și noblețea femeii ? A trebuit să mă maturizeze atît de tîrziu, ca să mă descopăr abia acum în taina adîncă a inimii mele ? Și să nu pot obține ceea ce cerul și natura au creat pentru mine ?“

Într-o asemenea stare sufletească, ducele se îndrepta, ca de obicei, fără suită, spre casa Peretti. Intrînd observă că toți membrii familiei plecaseră și că Vittoria se afla singură în salonul ce da spre grădină. O surprinse continuîndu-și acele poeme asupra cărora zăbovea cu plăcere în ceasurile de singurătate. Era atît de adîncită și absentă, încît nu-l observă decît abia după ce, aplecat peste umărul ei, citise întreaga pagină. Fu uimită, dar nu se prefăcu cîtuși de puțin speriată, văzîndu-se dintr-o dată singură cu omul iubit. Ducele era bucuros să o vadă atît de liniștită, iar ea îi răspunse :

— Dacă m-aș arăta bănuitoare sau înfuriată, ați putea să credeți, dragă prietene, că aș fi pus cu bună știință la cale această întîlnire. Dar nu este așa. Vă amintiți desigur că ieri ați declarat că v-ar fi cu neputință să ne vedem astăzi ; mama și Peretti sînt plecați la cardinal

să-i mulțumească pentru procesul care s-a încheiat, în sfîrșit, în favoarea noastră. Servitorii aveau ordin să nu primească pe nimeni, dar numele dumitale n-a fost menționat, pentru că renunțasem la speranța că ne vei vizita.

— Și astfel am nesperata fericire să te găsesc absolut singură, replică Bracciano, dă-mi voie acum să citesc toate aceste pagini, toate aceste mărturii gingașe.

— Oh, Vittoria, strigă el apoi, ce ființă ești tu, ce minune! Cuprins de emoție o îmbrățișă, și ea nu-i respinse sărutările. Cum te simți? întrebă el apoi, văzînd ce tare tremură.

— Cum mă simt? exclamă ea cu voce tremurîndă, fericită cum nu-mi puteam închipui; nu credeam că o asemenea voluptate poate exista pentru noi oamenii. Sînt prea fericită lîngă tine. Vechii greci spuneau că zeii nu îngăduie oamenilor asemenea fericire supremă. Ne vor despărți curînd, nenorocindu-ne. O, Giordano! Noi provocăm soarta prin trufia noastră, nepermisă muritorilor, iar zeii ne vor pedepsi. Dar tu, tu ești fericit?

— Mai presus decît pot vorbele cuprinde și exprima, răspunse ducele cu entuziasm Ce măreață și nobilă ești; ai simțit și înțeles iubirea mea, fără cuvinte și declarații. Se cuvine să fim mai degrabă recunoscători zeilor decît să ne temem de ei; simt că întregul Olimp a coborît lîngă noi; simțirea noastră, curajul nostru, ne-au cîștigat bunăvoința zeilor; să nu șovăim deci a lua parte la banchetul lor.

— Și cum iubești tu, iubitule? întrebă ea.

— Așa fel ca să-ți aparțin necondiționat, și tu mie la fel; între noi să nu existe o îndoială, teama că am putea înțelege greșit cel mai mic adevăr sau cea mai mare fericire, să nu-mi ascunzi nici un ungher al inimii tale, să-mi răspunzi la orice întrebare cu dragoste și sinceritate.

— Da, prietene, replică Vittoria, aceasta este chiar dorința mea; dacă minciuna trebuie proscrisă, adevărul adevărat rămîne totuși greu de găsit. Spiritul răului se exprimă prin minciună și prefăcătorie, dar în pasiune nu vorbește totdeauna spiritul adevărului.

— Și iubindu-mă, exclamă Bracciano, ai putea oare ezita să fii cu totul a mea, fără rezervă și reținere? Tu însăți, dacă mă iubești, n-ai avea aceeași dorință, spon-

tană și naturală ? Ai putea privi cu răceală înțeleaptă cum mă topesc de dor ? O, adorato, să nu mărim mizeria vieții cu principii arbitrare și încăpățînare care vrea să se numească virtute.

— Mă vei înțelege, preaiubitul meu, răspunse Vittoria. Inima, sufletul, dorința mea îți aparțin ; cum ar putea fi altfel cînd cu toată ființa mea doresc acest lucru. Dăruirea totală este totul în dragoste, am învățat aceasta abia de cînd te cunosc. Dorință fierbinte, voluptate paradisiacă ar fi acea unire cu tine, unire pe care o priveam înainte cu oroare — dar nu există oare în dragoste o fericire supremă chiar și fără această împlinire ? Fiecare privire a ta este pentru inima mea un salut din cer, fiecare cuvînt o revelație, și fiecare strîngere de mînă o unire binecuvîntată întru spirit. Dacă aș fi liberă, iubite, aș veni în întîmpinarea dorinței tale, da, aș putea privi surîzînd compătimitor la cei care m-ar numi amanta ta ; dar eu mi-am dat cuvîntul sacru, am făgăduit solemn mamei mele, cardinalului și lui Peretti să nu păcătuiesc niciodată, să nu mă fac vinovată de necredință și slăbiciune. Așa cum stau lucrurile pe lumea asta, trebuie să-mi țin făgăduiala făcută bunului, nobilului Montalto, nu-l pot jigni pe el și pe mama în acest fel. Nici nu-ți poți închipui din ce situație umilitoare ne-a salvat Montalto cu generozitatea lui, cu această tristă căsătorie. Dacă aș fi liberă, fără nici o obligație, aș fi a ta. — Iată, odată cu dragostea mea, ți-am încredințat și adevărul.

Bracciano se lovi cu palma peste frunte și începu să umble agitat de la un capăt la celălalt al salonului.

— Cît sînt de nenorocit, strigă el, că nu te-am cunoscut mai devreme ! Să-mi fi fost soție — ce fericire, în comparație cu a mea ! O, tu, făptură divină, ce-i pe lîngă tine mizerabila Bianca Capello, mincinoasă și fățarnică — și totuși ea este acum soția legitimă a prințului ! Atît de puternic este stăpînit slabul Francesco de forța iubirii !

— Și tu n-ai putea fi fericit fără această satisfacție ? întrebă Vittoria cu teamă.

— Ba da, strigă Bracciano, sînt fericit, mai fericit decît orice om pe care-l cunosc și totuși sînt atît de ne-

norocit. Da, e adevărat că timpul este binefăcătorul și dușmanul cel mai puternic ; atunci cînd nu-ți dăduseși cuvîntul, cînd ai fi putut să mă întîmpini ca o nobilă fecioară liberă, — o, de ce nu te-am cunoscut atunci ? — Iar acum ? Soarta mea și a ta s-au împletit pentru a ne sugruma, iar pasiunea se aruncă în vîltoare pentru a ne apăra, furioasă și totuși neputincioasă, și este învinsă în luptă sau biruie doar aparent. Și apoi, — o, apoi — viața nu mai este acea pagină clară, curată, pe care tînărul mire o deschide în cartea vieții sale, pentru a scrie un imn tineresc și entuziast.

După aceste cuvinte, Bracciano căzu într-o stare de spirit melancolică, și mult timp rămase cu capul în jos, meditînd parcă. Apoi își înălță privirea spre grădină și cerul întunecat.

— Ah, Isabella ! strigă el brusc, — mă amenințI, mă previi — da, acum te-ai răzbunat, m-ai umilit !

Vittoria se înspăimîntă la gîndul că-l putea înțelege. Simțea că brusc o noapte adîncă, neagră, i se așternuse pe suflet. Unde mai era în acea clipă sentimentul iubirii care o exaltase pînă atunci ? Astfel poate să se stingă ultima urmă de viață din noi și ne cuprinde groaza, căci ceea ce ne apăruse drept un paradis bogat, plin de făgăduințe, acum, cînd dulcea iluzie a dispărut, se întinde în fața noastră ca un pustiu nemărginit, uscat, o disperare stearpă.

Bracciano stătea acum în fața ei, și cei doi se priveau cu o expresie ce nu poate fi descrisă. Cu greu își regăsiră apoi graiul. Sufletele lor simțeau acea apăsare stranie, care ne înspăimîntă chiar și atunci cînd sîntem departe de minciună și fățărnicie : în acele clipe, moartea cea cumplită își flutură aripile în ființa noastră neputincioasă și istovită.

— Știu ce gîndești, spuse el în sfîrșit, după ce mai străbătu o dată salonul și se așeză apoi într-un fotoliu, dar ea era cu totul nedemnă de mine, și nici chiar frații ei nu au rostit nici un cuvînt de protest. În acele clipe întunecate tu stăteai luminoasă lîngă mine, fără nici un reproș.

— În seara cînd a fost aici omul acela guraliv, soarta ni l-a trimis de fapt, șopti ea. Marea problemă a vieții e

cît de mult te poți împotrivi destinului, cum poți să-l învingi. Faptul că mai înainte m-a cuprins groaza face parte, ca o imagine sumbră, tot din poemul iubirii și al vieții mele.

— Oh, Vittoria ! se tîngui acum Bracciano cu ochii plini de lacrimi, în unele clipe cred că nu sînt demn de tine ; te simt atît de nobilă și atît de minunată ! Da, trebuie să stau în genunchi în fața ta, să-ți sărut picioarele ca sclavul tău smerit, căruia numai măreția și îndurarea ta îi pot dărui libertatea.

I se aruncă hohotind la picioare și-și ascunse capul în poalele ei. Cîteva clipe se lăsă pradă exaltării, acelei dăruiri melancolice, acelei topiri a tuturor puterilor și gîndurilor, cînd ne desfacem de noi înșine și ne pierdem, nemaisimțind viața decît în pulsul celei mai dulci emoții. Ea își lăsă blînd și gingaș mîna dreaptă peste buclele ce-i împodobeau capul, iar el, trezindu-se parcă, se simți copleșit de fericire ca și cum l-ar binecuvînta îngerul suprem al cerului, iertîndu-i toate păcatele.

Fără să se anunțe, intră în cameră episcopul Ottavio, fratele Vittoriei care, ca rudă apropiată, putea să-și ia această libertate. El aruncă o privire curioasă și plină de răutate celor doi și o întrebă pe sora lui, care nici nu-i observase intrarea :

— Vittoria ! Excelența-sa nu se simte bine ?

Vittoria înălță capul fără să se sperie, iar ducele se ridică liniștit, avînd încă lacrimi în ochi, îl privi cu fermitate și sînge rece pe Ottavio și-i spuse :

— Mi-e foarte bine, domnule episcop, rareori în viață am fost atît de mișcat ; sora dumneavoastră mi-a citit cîteva din poeziile ei cele mai noi care sînt atît de frumoase încît eu nu-i puteam mulțumi decît stînd în genunchi. După cum vedeți, nu mi-e rușine de această emoție, căci și tăria bărbatului se poate topi în fața farmecului poeziei.

— Oricum, o imagine mai puțin obișnuită, replică fratele, cu o expresie mirată și iscoditoare, n-ar vrea sora mea să-mi împărtășească și mie acele versuri frumoase, ca să-mi dau seama dacă inima mea ar fi la fel de mișcată.

— Tu tot n-ai înțelege aceste versuri, spuse cu răceală Vittoria, încuind paginile într-un sertar.

— Desigur, zîmbi episcopul, nu-s atît de inițiat în poezie precum talentații cunoscători, cred totuși că ceea ce produce o emoție atît de puternică ar putea fi înțeles și de cel nepriceput.

— Nu totdeauna, replică Bracciano, în timp ce-și lua pălăria, pregătindu-se de plecare, sînt stări sufletești în care arta muzelor găsește mai ușor drumul spre inimi decît în alte clipe mai reci.

— Fără îndoială că așa e, spuse Ottavio, și de la moartea frumoasei dumneavoastră soții, excelența voastră este, desigur mai sensibilă ca oricînd la atare simțăminte și duioase închipuiri.

— Domnule, exclamă ducele apropiindu-se de Ottavio și privindu-l țintă, cu o expresie pe jumătate supărată, pe jumătate disprețuitoare, nu știam că am fi atît de intimi, ca să-mi puteți cunoaște stările sufletești. Nu obișnuieso să-mi ofer atît de repede încrederea și prietenia.

Cu aceste cuvinte se îndepărtă cu o atitudine mîndră. Ottavio se așeză lîngă Vittoria și începu să vorbească solemn și ironic :

— Am întrerupt desigur o scenă, care era, poate, prologul alteia, ce ar fi suportat și mai puțin un martor. Deci chiar atît de devreme începi să uiți onoarea casei noastre ?

Fără să roșească, cu o răceală de gheață, Vittoria îl privi neclintit cu ochii ei mari.

— Nu-ți pot spune cît de adînc te disprețuiesc. Pronunță numai aceste puține cuvinte, dar Ottavio, care suportase privirea mîndrului duce cu insolență, lasă ochii în jos cu pleoape tremurînde și obrazul îmbujorat de rușine. Nu fu în stare decît să bîlbîie :

— Poți să-mi spui mie astea cu atîta răceală ?

— Că trebuie să vorbesc așa fratelui meu, celui care ar trebui să-mi fie apărător, cu care am supt împreună la sînul aceleiași mame, nu-mi mai sfîșie acum inima, crede-mă, căci în sfîrșit m-am liniștit. Dar după ce luptă cumplită, după cîtă frămîntare în sufletul meu chinuit, nu-ți pot descrie în cuvinte ție, nepăsătorului. Și la ce bun ? Inima ți-e împietrită în fața a tot ce e nobil ; pe mine nu mă vei înșela niciodată cu fățărnicia ta. Du-te și povestește tot ce crezi, tot ce-ai văzut : ce-mi pasă ? Voi

toți, și buni și răi, m-ați pus într-o situație în care nu mai sînt răspunzătoare decît față de mine. Să nu vă împotriviți soartei mele și să nu-mi îngrădiți firea, voi, care sînteți mai răi decît fariseii.

— Nu te înțeleg, ripostă Ottavio, stînjenit, dar silindu-se să se stăpînească, cui să transmit ? Ce vrei să spui ?

— Mi-ar veni să rîd, ripostă ea, dacă bufonul însuși ar arăta mai vesel ; cui să transmiți ? Vestitului „nimeni", bietul țap ispășitor, căruia i se aruncă în spinare toate păcatele și răutățile din lume ; acestui „nimeni" poți să-i povestești, sau dușmanului lui de moarte, „cineva", căci dacă „nimeni" este cumva considerat temător de Dumnezeu, binefăcător, fără vicii și pasiuni, atunci, fără îndoială, „cineva" trebuie să fi făptuit vreo ticăloșie sau alta. O, bieți oameni de nimic ! Oare Dumnezeu a creat într-adevăr pentru voi, și vi l-a mai și dăruit ?

Cu aceste cuvinte Vittoria își părăsi fratele și se închise în apartamentul ei. Ottavio, care îi observase surîsul ironic și disprețuitor, fu foarte bucuros văzînd-o pe mama sa care intră în salon, însoțită de oaspeți. Vittoria își scuză absența printr-un servitor, pretextînd o indispoziție.

Capitolul al treilea

Donna Iulia, mama, se adaptase de mult la toate rînduielile casei, așa cum le stabilise Vittoria. De fapt, nu o surprindea că soții nu trăiau niciodată așa cum cereau datina, legea și religia. Erau întotdeauna despărțiți și nu se vedeau decît întîmplător, cînd se întruneau musafiri în salon. Se foloseau de obiceiul, pe care o cuviință și o curtoazie prost înțelese le încetățenise în Italia, ca soțul și soția să nu se arate împreună în case străine. Astfel, Vittoria era văzută peste tot în compania ducelui Bracciano, din fața căruia toți ceilalți admiratori ai frumoasei femei au fost nevoiți să se retragă. Vittoria își trata soțul cu un dispreț tăcut, nebătător la ochi, cu care el se obișnuise ; comportamentul ei nu-l mai umilea, fiindcă el se bucura acum de protectori atotputernici și mai ales de bunăvoința cardinalului Farnesse.

Donna Iulia pierduse cu desăvîrșire încrederea fiicei sale, nu știa nici ea cum, și presimțirea unei nenorociri apropiate îi apăsa sufletul, așa încît încetul cu încetul îi pieri toată voioșia. O dezola și sentimentul că fiul ei, episcopul, i se împotrivea ei și cardinalului Montalto cu o dușmănie fățișă și se declara deschis de partea lui Farnese. Nu știa nimic despre Marcello, doar zvonuri sumbre, ce-o umpleau de îngrijorare, spulberînd speranțele ei într-o fericire viitoare.

Chiar dacă ducele Bracciano era fericit, spiritul său impetuos se lupta mereu să obțină mai mult. O stima pe iubita lui pentru curajul ei nobil, simțea cît de nedemn era așa-zisul ei soț față de ea și totuși îl chinuia o gelozie ciudată, căci el știa sau bănuia ceea ce Farnese sperase și ceea ce tînărul Orsini hotărîse mai dinainte. Acesta evita orice societate unde i-ar fi putut întîlni pe membrii familiei Accoromboni și se dăruia numai frumoasei Savelli, cu care se și căsători curînd, spre mirarea multor romani, care nu puteau înțelege cum nobila, unanim admirata fecioară se putuse lega de cel mai dezmățat dintre tinerii vremii.

Tot atunci a avut loc o petrecere și un bal mascat, la care trebuia să ia parte, și Peretti. De cîtva timp, Vittoria se sustrăgea de la aceste petreceri zgomotoase și cu atît mai mult de data aceasta cînd se hotărîse ca petrecerea și balul să dureze pînă în ziua următoare. Mama era suferindă și se retrăsese devreme, orice vizită de cunoscuți și prieteni fusese decomandată și astfel Vittoria avu prilejul, pe care acum îl căuta mai mult ca oricînd, să fie singură. Celui ce o observa nu i-a fost greu să constate că era mult mai serioasă ca înainte, că acea dispoziție tinerească, exuberantă, care o făcea altădată atît de fermecătoare, nu se mai arăta decît rar. În acea seară însă, se lăsa purtată de cele mai dulci vise pentru că fusese convenit ca Bracciano s-o viziteze și să se bucure netulburat de conversația și tovărășia ei pînă tîrziu. Ducele îi cunoștea voința și firea atît de bine încît nu se furișa la ea cu noi speranțe, iar ea putea să se încreadă că nici o rugăminte, oricît ar fi de ademenitoare, nu-i putea zgudui hotărîrile în acea singurătate nocturnă.

La un anumit semn, Ursula îl lăsă pe prințul deghizat să intre în salon. Vittoria îl aștepta la lumina cîtorva lumînări ; pregătise cîteva poezii ale ei, pe care voia să i le citească. Bracciano era într-o dispoziție foarte gravă și luă loc alături de ea, trist și gînditor. Ea îi dărui un sărut și o îmbrățișare, apoi se lăsară duși de un dulce schimb de gînduri ușoare, pe care numai îndrăgostiții știu să-l prețuiască : nimicuri, care par neimportante celorlalți oameni și de care ei se lasă fermecați.

Într-un tîrziu Bracciano spuse :

— Și tu vrei să continui să privești liniștită mizeria în care trăim amîndoi ? Nu-ți este cu putință să-ți smulgi o hotărîre mare, curajoasă, ca să ne croim o cale nouă ? N-am putea merge la Veneția, chiar în Toscana, Franța sau Germania ? Pun la picioarele tale tot ce posed : relațiile mele, rangul meu îți asigură în fiecare țară o primire onorabilă. Cine știe ce se va întîmpla între timp aici cu sfrijitul și bolnăviciosul de Peretti și atunci te voi declara în fața întregii lumi drept soția mea. Cînd este în joc fericirea vieții, cea mai mare desfătare a existenței noastre, nu trebuie cîntărite cu prea multă timiditate împrejurările care ne-ar putea frîna. Ce înseamnă vorbăria mulțimii, defăimarea acelor moraliști a căror fire meschină nu poate înțelege niciodată măreția ? Și nu ne putem spune cu perfectă convingere că nu plăcerea sau nechibzuința vulgară ne îndrumă pe această cale ? Dacă iubirea este ceea ce e mai nobil pe lume, atunci trebuie, după o lungă renunțare, să-și cîștige în sfîrșit valoarea.

— Iubitule, răspunse ea, eu ți-am spus deschis și sincer părerea mea despre acest lucru, hotărîrea mea e fermă, de nezdruncinat. Nu poți înțelege de ce mare nenorocire ne-a scăpat atunci nobilul Montalto, cu atîta generozitate. Această aparentă căsătorie, într-adevăr, este nulă și nevalabilă, nu am recunoscut-o niciodată și de cînd te cunosc, este complet anulată în sufletul meu ca și în realitate. Iar Peretti nu îndrăznește să-mi facă reproșuri, el știe cît îl disprețuiesc, cîte motive aș avea să-l urăsc, dacă nu ar fi prea neînsemnat. Dar nu pot să-mi mîhnesc măreața și minunata mamă, pe care o consumă o mîhnire tăcută și îi seacă sufletul. Le-am făgăduit solemn, ei și bietului Peretti, să nu înjosesc această onoare

atît de zgomotos dată pe față. Și cum aș putea să suport reproșurile îndrituite sau chiar privirea virtuosului Montalto ? Să fug cu tine ? Și acești cardinali, familia ta, Florența și prinții Italiei — ce strigăte, ce acuzații, ce urmărire ar provoca ! Și mai ales împotriva mea, căci în aceste cazuri, femeia este totdeauna victima. Iar tu, la rîndul tău, ai fi jignit și lezat, rangul tău înalt și demnitatea ta ar fi rănite și ar fi lucrul cel mai natural ca iubirea noastră, pe care acum o credem veșnică, să se prăbușească, bolnavă și tulburată. Ah, de ce ești cel care ești, înrudit cu toate aceste familii bogate, mari, cu toți acești cardinali, dăruit cu doi copii frumoși, de a căror drepturi familia întreagă ar fi îngrijorată — de ce am fost eu, silită de împrejurări, obligată să fac parte din aceste înalte familii, de ce, crezîndu-mă atît de tare mi-am jertfit libertatea ? Vezi, iubitule, așa s-a făurit soarta noastră prin și împotriva voinței noastre, și în jurul nostru s-au pus lanțuri care nu se pot rupe. Și nu sîntem noi fericiți, într-adevăr fericiți ? Ce săraci și mult mai prejos de mine mi se par toți ceilalți oameni ; sînt de plîns, fiindcă nu iubesc ca noi.

— Nu accept astfel de cuvinte ! strigă Bracciano, ai dreptate și totuși n-ai, și dacă aperi atît de des acest principiu, care este cu totul împotriva naturii omenești și celei mai nobile forțe a inimii noastre, atunci ajung și eu la bănuiala că-ți plac sofisticăriile sau că ești rece și nu mă iubești cu adevărat.

Plîngînd, ea îl sărută pe buze și-i spuse apoi implorîndu-l :

— Nu mă jigni.

El îi sărută atunci lacrima ce-i tremura în genele aurii, apoi rosti :

— Cine te privește și-ți vede ochii mari, lacrima, prinsă ca o păsărică între gratiile aurite ale coliviei, degetele împreunate ale mîinilor frumoase care imploră și totodată aude tonul argintiu, șoapta dulce a vocii tale, acela — dacă nu este scit sau barbar — nu i se poate împotrivi. Fie. Totuși, iubito, dacă ai înainta un proces de divorț ? Poți fără îndoială prezenta motive valabile ?

— Oh, taci, taci, dacă nu vrei să mor de groază — strigă ea cu violență. Sînt o ființă încrezătoare și curajoasă, chiar îndrăzneață, cînd trebuie, dar dacă aș fi amestecată într-o judecată, cu bănuieli, explicații penibile, aș fi de la început învinsă. Poate că iubirea, în celebrarea misterelor ei, ar avea dreptul să tăgăduiască rușinea, dar în fața oamenilor reci ai legii, să se întreacă în sfidare cu ei — nu, iubitule, mai degrabă mi-aș înfige pumnalul ascuțit în piept. Dar e doar o glumă a ta, iubitule ; te cunosc prea bine, ca să înțeleg altfel. Și chiar de-aș fi nerușinata care ar vrea să se expună acestui spectacol dezgustător, la ce ar folosi ? Sfîntul Părinte este evlavios, el și Colegiul ar fi de partea familiei Peretti, mulți dintre inamicii tăi și ai mei ar invoca orice împotriva mea — și după ani de zile s-ar decide probabil că spre a-mi ispăși necredința, ar trebui să mă pocăiesc într-o mănăstire săracă și singuratecă, pentru a fi chinuită de o stareță bigotă și de niște călugărițe nedemne.

Ea îl dezmierdă, glumi, rîse și plînse, pînă ce el însuși căzu într-un fel de umor ciudat și strigă :

— Ei, și dacă aș recurge la o barbarie brutală ? Să te răpesc cu forța într-o bună dimineață, să călătoresc în lumea largă cu o desperată și o îndărătnică, în timp ce aici, mama, sfîntul Părinte, iubitul Peretti, unchiul său, precum și mătușile, verișorii și verișoarele mele ar rămîne trași pe sfoară ! Ce-ar fi ?

— Chiar așa, iubitul meu, rîse ea, așa nimerim pe drumul cel drept. Am pleca și am tot călători braț la braț, tot înainte, pînă cînd toți verii și verișoarele ar rămîne departe, departe, în urmă, iar noi am debarca apoi într-o insulă nelocuită, nedescoperită din Oceanul Pacific, fără oameni, cel mult cu cîteva maimuțe ; vinul de palmier, cele mai dulci fructe, cele mai minunate flori, totul ar crește de la sine pentru noi într-o veșnică primăvară ; și deodată, am descoperi un vrăjitor bătrîn, dar foarte prietenos cu oamenii. Arta lui și spiritele care-l servesc ne-ar sta la dispoziție, el ne-ar vrăji întotdeauna mîncare și băutură, haine frumoase și un palat minunat ; silfide și gîze drept servitori, și n-ar exista nici un demon rău pe toată insula. Ca în preajma lui Circe, am auzi vîjîitul războiului de țesut și cele mai voinice și mai pri-

cepute zîne ne-ar țese îmbrăcămintea ; altele, mai mici, ar incrusta cele mai frumoase broderii cu ace aproape invizibile. Apoi tu ai pleca la vînătoare, într-o trăsură frumoasă, înhămată cu cerbi, sau am sta într-o barcă colorată și am pescui. Privighetoarea cîntă în pădure și izvorul murmură, fiecare copac foșnește cu glasul lui deosebit. Și așa trăiesc mereu în iubire cu scumpul meu bărbățel, pînă devenim amîndoi bătrîni și cărunți ; sînt sigură că soțul meu iubitor nu mă poate înșela, căci nu locuiește nici o femeie, nici o fată acolo pe continentul nostru. Nu-i așa, așa vom aranja, atît de simplu și rezonabil, fără nici o iluzie falsă, poetică ?

— Și printre celelalte maimuțe, ar fi și soția mea o maimuțică ciudată, răspunse Bracciano, mîngîindu-i ușor ceafa ademenitoare. Cum se întîmplă că tot ce faci, cu ce te îndeletnicești, ți se potrivește atît de bine ? Și iat-o pe mica vorbăreață cum devine dintr-o dată serioasă și plină de importanță, cum trece brusc de la poznele ei încîntătoare la cugetarea adîncă, cum poate să înspăimînte pe cineva într-atît cu fulgerul privirii ! Astfel îmi vine a crede, precum spuneau grecii, că toate gratiile au stat împrejurul leagănului tău, ca să-ți dăruiască aceste daruri dumnezeiești. Tu ești Hebe și Junona, Pallas și Venus, dar mai mult decît ele și asta e podoaba cea mai de preț — ești tu însăți unică Vittoria !

— Lingușitorule ! spuse ea bătîndu-l peste gură, după care îi sărută cu tandrețe buzele. El îi luă mîna și-i lăudă degetele lungi și subțiri, ea se jucă cu buclele lui negre, el îi sărută și-i strînse mîna și-i desfăcu părul lung, ca să cadă în valuri peste umerii albi.

Astfel, uitîndu-și cu totul vîrsta, stătea lîngă tînăra sa iubită, dezmierdînd-o, și în această clipă nu mică era asemănarea lor cu niște copii ce se joacă. Din acest vis de tinerețe fură deodată treziți de bătrîna Ursula, care intră în fugă, șoptind :

— Dumnezeule și sfinți din ceruri ! Stăpînul nostru s-a întors acasă pe neașteptate, aducînd cu sine și un bărbat mascat ; i-am văzut pe amîndoi de sus, din cămăruța mea, au și ajuns la ușa casei, iar stăpînul nostru are cheia la el. Ce e de făcut ?

Și bătrîna se îndepărtă, îngrozită.

— Da, ce e de făcut ?, repetă Vittoria, căci n-am luat nici o măsură de prevedere, și nu te poți duce nici în camera mea, pentru că acolo mă așteaptă camerista...

— Dar de ce să mă ascund ?, se înfurie mîndrul Bracciano, doar nu sînt slugă. Am să-i străpung pe amîndoi cu acest pumnal și atunci nu vor mai putea vorbi.

— Dar eu ?, se plînse Vittoria. Dar casa noastră ? Dar reputația mea ?

Deodată, ea își aminti de micul cabinet pe care îl descoperise deunăzi, din întîmplare, se repezi spre perete, își împinse iubitul înăuntru, îi arătă micul mecanism din partea cealaltă și se îndepărtă în grabă, nu înainte de a stinge toate lumînările. Abia apucase să închidă ușa în urma ei, că îi și auzi pe cei doi, care pătrundeau prin cealaltă intrare.

Peretti ducea sub mantie un felinar camuflat și părea, după cum se clătina pe picioare, că adusese cu sine ceva din amețeala de la balul mascat. Aprinse cîteva dintre lumînări, apoi privi în jurul său prin sală și merse clătinîndu-se la toate ușile, încuind-o cu grijă pe fiecare în parte.

— Acum sîntem în deplină siguranță, zise el apoi în șoaptă.

Atunci, străinul se descotorosi de veșmintele de împrumut și de sub ele apăru cardinalul Farnese, într-un costum de carnaval.

— Acum, că am reușit să scăpăm de nebuniile tinerilor dumneavoastră prieteni, care desigur că nu m-au recunoscut, spuse acesta, acum, că sîntem cu totul singuri, fără servitori, socotesc că vă veți ține făgăduiala.

— Luați loc, slăvită Eminență, zise Peretti pe jumătate bîlbîindu-se. E clar, după toate aparențele, că nu voi fi în stare să mă mai țin multă vreme pe picioare, atît de harnic și prietenos m-ați tot îndemnat să-mi goleso paharul. Căci, una peste alta, atît în faptele cît și în plăcerile sale omul se arată destoinic doar într-o anumită măsură, unul mai mult, altul mai puțin, după cum natura însăși și-a împărțit darurile.

Cardinalul părea foarte nemulțumit. Privi în jur, apoi spuse :

— Sper, totuși, că vă mai aduceți aminte de cuvîntul dat.

— Atunci, continuă Peretti, trebuie să-mi adun curajul și să vă înfrunt cu aceeași îndîrjire, mărinimoasă și atotputernică eminență, căci văd că altfel nu se poate. Căzu în genunchi, prinse mîna bătrînului și o sărută cu multă afecțiune.

— Cum de v-ați putut îmbăta în așa hal ? se răsti Farnese.

— Dimpotrivă, răspunse tînărul, acum sînt complet treaz ; dar acolo, în sală, pe cînd ședeam singuri în cămăruța aceea retrasă, lîngă acel minunat vin de Siracuza, atunci, ce-i drept, nobile protector, atunci eram mai mult decît ametit, căci gura mea vorbea despre lucruri străine inimii mele. Ah Doamne, preaonorate părinte și stăpîn, cu toții mințim adesea, uneori dinadins, alteori fără să vrem, nu-i așa ? Eu mă aflu undeva între acestea două, căci mi-am recunoscut minciunile și doresc atît de mult să fiu pe placul Înălțimii-voastre încît tare aș vrea ca ele să se poată preface în adevăruri.

— Mă faceți să-mi pierd răbdarea cu palavrele dumneavoastră, zise cardinalul. Oare chiar ați uitat cu totul prin ce făgăduieli m-ați ademenit pînă aici ?

— Desigur că nu, ilustre stăpîn, continuă celălalt, și astfel mă văd silit să vă deschid ochii, cum se spune, drept mulțumire pentru îngăduința pe care mi-ați arătat-o.

— Adică... ?

— Ah, cerule ! Cît timp, cît timp a trecut oare de cînd n-am mai putut, nici ziua, nici noaptea, să mă apropii de Vittoria mea, pe care am ajuns chiar s-o numesc Virginia ? În brava mea beție îmi zburase însă cu totul din minte că v-am făgăduit, cu deplină sinceritate, să vă conduc în întunericul camerei ei liniștite, ca și cum ați fi eu însumi. Da, o astfel de înșelăciune onorabilă ar fi fost cum nu se poate mai veselă și mai frumoasă, dacă ar fi fost cu putință, dacă s-ar fi putut produce îndată după cununia mea. Dar acum ea se zăvorăște întotdeauna, luminile ard, iar ea citește și studiază și compune poezii cît e noaptea de lungă. Iar dacă ar fi să spargem ușa, s-ar stîrni un tărăboi înspăimîntător, care ar trezi toată casa,

teribila ei mamă ar da și ea fuga, și ce-ar păți pe urmă bietul de mine vă puteți prea bine închipui.

— Și ce-i cu asta ?, replică Farnese înfuriat. Nu v-ați văzut deloc de luni de zile, v-ați despărțit chiar din prima zi de căsnicie, vă urîți unul pe celălalt. Dumneavoastră n-aveți nici un drept în casa asta ? Ați uitat totul, în beția dumneavoastră animalică ? Mă amăgiți cu speranța — căci numai asta m-a făcut să iau parte la petrecerea dumneavoastră neghioabă — că ar fi cu putință să mă conduceți în taină la ea în noaptea asta și că în zori mă veți lăsa să părăsesc casa tot astfel, fără să fiu recunoscut. Și acum... ?

— Acum, interveni Peretti, acum văd limpede cît de ticălos de fals este dictonul *in vino veritas*. Dar de ce mă țineți de rău ? Din respect pentru dumneavoastră, din dragoste pentru dumneavoastră am neglijat-o atît de mult pe această bună femeie, căci mă simțeam cu totul nevrednic să fiu rivalul dumneavoastră. Asta însă a făcut-o atît de urîcioasă încît m-a alungat cu totul de lîngă ea. Dar noi nu vom deznădăjdui din pricina asta, ci vom pune la cale și vom duce la bun sfîrșit un alt plan, mai bun.

— După cum știți, spuse Farnese, v-am făgăduit protecția mea, și vedeți singur că neputinciosul dumneavoastră unchi, pe care nimeni nu-l respectă și care n-are pic de influență, nu vă poate fi de nici un folos. Eu vreau să vă înaintez în ranguri și să fac din dumneavoastră un om bogat și puternic, dar trebuie s-o am pe ea, pe această ființă trufașă, altfel vă e jurată pieirea.

— Eu v-o cedez, strigă Peretti, căci o urăsc tot atît de mult pe cît o iubiți dumneavoastră. Cu toții sîntem de partea dumneavoastră și vă sprijinim, mai puțin Flaminio, ticălosul, care e în serviciul fanfaronului de Bracciano și căruia îi este pe deplin credincios. Dar abatele Ottavio este trup și suflet al dumneavoastră, eu însumi vă sînt preaplecată slugă, iar viteazul Marcello și-ar da și viața pentru eminența voastră.

— Marcello ?, strigă cardinalul mirat, asta n-o pot crede.

— Îl am în mîna mea, spuse Peretti. Vedeți, preastimate, el este de mult un exilat, un bandit ; dar un om

deștept ca dînsul știe să se furișeze des în oraș și atunci îl găzduiesc la mine, acolo, în pavilionul din grădină. Acolo am pus noi multe la cale și dacă îl plătiți bine, își va da și viața pentru noi.

— Prietene !, strigă Farnese, păziți-vă de acest om îndrăzneț ! În ce lumină ați apărea dacă agenții de poliție l-ar ridica din casa dumneavoastră !

— Nu vă faceți griji, răspunse Peretti, care, încetul cu încetul, devenise treaz. Sîntem amîndoi prea prudenți. Dar, ca să revenim la planul meu, acesta nu poate da greș. Am hotărît cu familia mea ca peste cîteva zile să mergem cu toții pentru cîteva săptămîni la Tivoli. Acolo vom locui în casa cea mică, care este proprietatea familiei. În timpul călătoriei Vittoria va merge singură într-o trăsură, cum merge întotdeauna ; poate doar două cameriste cu ea, eu voi urma cu mama. Voi lua măsuri ca trăsura a doua să se strice și să rămînem mult în urmă. La jumătatea drumului, pe cîmpia pustie, oamenii dumneavoastră mascați sau prietenii dumneavoastră din munți, oamenii liberi, pot s-o răpească ușor și s-o ducă repede la unul din castelele dumneavoastră, sau la un prieten sigur. Chiar la Tivoli, ea ar fi ușor de răpit, de acasă sau din timpul unei plimbări, pentru că îi place să se plimbe singură. Odată aflată în puterea noastră va trebui, spre binele ei, să se supună. Căci de nu, o amenințe cu un proces, că m-a părăsit cu răutate, că s-a lăsat răpită de unul dintre castelanii sau oamenii dumneavoastră spre a trăi în adulter. I se va spune că, dacă rămîne liniștită la dumneavoastră și acceptă cadourile dumneavoastră, bogăția și bunăstarea traiului cu dumneavoastră, eu voi păstra tăcere și voi face ca și cum ar trăi despărțită de mine, cu aprobarea mea.

— Omule dragă, spuse acum Farnese, sînteți mult mai deștept decît credeam. Anunțați-mă numai în ce zi și la ce oră se face călătoria dumneavoastră spre Tivoli, și nu mă voi mai face văzut aici, pentru a îndepărta cu atît mai mult orice bănuială. Să rămînem deci la această învoială, ea să devină fericită, bogată și însemnată, și pe dumneavoastră vă voi răsplăti în așa fel încît veți fi mirat de generozitatea mea, căci pasiunea mea pentru ea este nemărginită. Dar acum, după purtarea dumneavoastră

prostească la beție, lăsați-mă să plec neobservat din casă, căci mi-e teamă că se crapă deja de ziuă.

Cardinalul își puse din nou toate veșmintele ; cei doi se îndreptară apoi spre ieșire. Abia părăsiseră sala, și Bracciano, care auzise fiecare cuvînt, se furișă cu grijă din cămăruța îngustă, o închise la loc și-i urmă pe cei doi cu pași înceți. Sala era deschisă, iar pe coridor urmări lumina din depărtare. Acum cei doi stăteau în fața ușii, Peretti scoase cheia cea mare și o răsuci cu grijă în broască. Ușa se deschise ușor și încet, iar Farnese se strecură afară. În același moment, Bracciano, care sătea chiar în spatele lui Peretti, stinse luminarea, îi dădu acestuia un mic ghiont și sări afară din casă luînd-o în direcție opusă. Peretti nu știa ce i se întîmplase, închise ușa tremurînd și, pe jumătate leșinat, se duse în odaia sa unde nu-și putu reveni multă vreme de spaima și groaza ce-l cuprinsese.

Capitolul al patrulea

Peretti trebui să reflecteze îndelung, încercînd să ghicească cine era străinul care-l speriase atît de tare făcîndu-și apariția din casa lui. Îi suspectă pe mulți, dar nu putu presupune nimic sigur. În nedumerirea și frica lui a fost destul de imprudent să-i povestească întîmplarea cardinalului Farnese, și fu cu atît mai nedumerit, cu cît acesta, speriat și înfuriat, îl mustră violent.

— Cum ? strigă el, mă ademeniți, în noaptea întunecată și tăcută, în casa voastră, eu vă urmez într-o îmbrăcăminte neadecvată pentru că am toată încrederea în dumneavoastră, și acolo sîntem pîndiți de un criminal, sau cel puțin un suspect, un necunoscut ! Ce ușor îi era! așa cum eram, fără servitori și fără arme, să ne omoare — și de ce faimă aș fi ajuns să mă bucur în lume după acest atentat suspect ! Gîndiți-vă, Peretti, aș putea oricînd să vă cred un răufăcător infam și un trădător care, complotînd cu inamicii mei, îmi întinde curse răutăcioase și-mi amenință viața. Aducîndu-mi aminte de purtarea dumneavoastră bizară, bănuiala devine probabilitate.

Cum ? Mă convingeți să vă urmez după petrecere pentru a-mi împărtăși descoperiri și propuneri importante ! Pe atunci nu erați încă beat și puteați ști că-mi promiteți ceva imposibil. Iar mai tîrziu la sfat, cînd vă recăpătaseți judecata, nu erați singur, spuneți și dumneavoastră dacă nu sînt în drept să vă cred un trădător ?

Peretti regretă din toată inima confidența sa nechibzuită, căci în loc să găsească sfat și ajutor la protectorul său, trebui să audă aceste reproșuri și să se teamă de răzbunarea cardinalului. Își ceru iertare cît putu mai bine și-l asigură de cinstea și de zelul său.

— Vreau să vă cred, zise în sfîrșit bătrînul, și-mi puteți dovedi inocența dumneavoastră, dacă mutarea în Tivoli se face chiar săptămîna aceasta. Apoi trebuie să aflu ora și minuta exactă a plecării, eu îi voi pregăti pe ai mei și voi aranja astfel ca nici cea mai mică bănuială să nu poată cădea asupra mea. Mai tîrziu, e indiferent. Dacă planul nostru reușește, atunci ne vom împăca și am să vă dăruiesc prietenia mea și încrederea mea totală. De vă găsesc însă fals și mincinos, aliat cu inamicii mei, atunci nu veți scăpa de răzbunarea mea și nici cel mai puternic nu vă mai poate salva de brațul meu care ajunge departe.

Această convorbire avu loc luni și Peretti îl asigură că fusese luate deja unele măsuri în vederea plecării și că unii servitori fuseseră trimiși la Tivoli ca să aranjeze casa, așa încît vineri dimineață familia va porni la drum.

Vremea fiind atît de frumoasă, Vittoria stătea împreună cu mama ei și cu bunul lor prieten Caporale sub bolta de verdeață a grădinii. Neputîndu-se dezobișnui de Roma, Caporale venise din nou și se simțea cel mai bine aici în mijlocul acestei familii pe care o cunoștea de mult.

— Sînteți atît de serioasă, donna Iulia, spuse el acum, și starea dumneavoastră sufletească e cu totul altfel ca odinioară, deși sînteți alături de ai dumneavoastră, bine și sănătoasă.

— Și fiul meu Marcello ? ripostă ea, pot eu să-l uit și să mă gîndesc la sabia, care atîrnă deasupra capului său ? Pot să fiu mulțumită de Ottavio ? De cînd ne-am ridicat mai sus, mă simt neliniștită și amenințată, ca și cum cea mai cumplită nenorocire ar sta să izbucnească dintr-un ungher oarecare.

— Dar vom pleca, spuse Vittoria ca o consolare, chiar vineri spre iubitul nostru Tivoli. Acolo te vei plimba liber și vei vizita locurile tale favorite. Acolo vrem să ne bucurăm și să ne recreăm, și-ți promit că n-am să mă mai apropii de prăpastia aceea amețitoare.

— Tremurai pe atunci, spuse mama, de teama plecării la oraș și aveai o presimțire despre ceva îngrozitor, care trebuia să ți se întîmple ; această teamă nu s-a împlinit și sper ca presimțirea mea să se dovedească a fi și ea falsă. Căci mărturisesc că tremur de frică la gîndul acestei călătorii și mă dojenesc eu singură pentru frica aceasta oarbă, dar nu pot s-o alung, și ea mă urmărește pas cu pas.

— Cum frica mea de atunci, spuse Vittoria pe un ton ciudat, nu a însemnat decît o fericire, mare, neașteptată, așa se va întîmpla și cu tine, scumpo, și te vei bucura de forță și o viață nouă la Tivoli. — Dar trebuie să vă părăsesc acum ; trebuie să mă îngrijesc de partiturile mele muzicale și de scrierile mele, să nu se piardă sau să nu ajungă în mîini nepotrivite.

Spunînd acestea, se ridică și plecă, și mama o urmări cu o privire lungă și melancolică uitîndu-se pierdută la frumoasa siluetă, care se depărta parcă plutind.

— Cred, spuse după un timp pe un ton melancolic, că ochii aceștia ai mei nu vor mai revedea niciodată Tivoli. Dacă se întîmplă, mi-e teamă că înnebunesc.

Caporale nu prea știa ce să-i răspundă femeii agitate, care-i părea a fi tare suferindă, căci ochiul ei mare își pierduse luciul de odinioară, era mai palidă ca de obicei și obrajii erau căzuți.

— Vă mirați de mine, continuă ea după cîtva timp. Dar eu știu cel mai bine cît am suferit de atunci. Credeți-mă, bătrîne prieten, anumite lovituri suferite de noi, chiar dacă mai tîrziu trăim din nou indiferenți, lovesc și ne scormonesc inima fără încetare, pînă cînd, din cauza încordării și a otrăvii ce ne-a fost picurată, învelișul se sparge. Astfel, fiica mea, cei doi fii, răutăciosul Farnese, iar acum acest Peretti, toți pe rînd au semănat în sufletul meu doar spaimă și groază. Poți oare privi această căsnicie fără teamă ? Cum se va termina ? Soțul fuge de soție și a devenit o slugă a lui Farnese ca și fiul meu mai

mare. Și apoi acest Bracciano ce caută el în casa noastră ? Nu cumva a preluat rolul tînărului văr, al acelui Luigi, care acum s-a liniștit și s-a căsătorit ? Tremur ori de cîte ori îi văd statura înaltă și puternică și ochiul meu îi întîlnește privirea dominatoare. Da, acești Orsini ! Din frageda-mi copilărie au năvălit ca niște demoni răi în cursul liniștit al vieții mele. Iar acum cardinalul m-a speriat cu o amintire de tinerețe, o întîmplare pe care o credeam de mult uitată.

Caporale a rugat-o, asigurînd-o că nu va abuza niciînd de încrederea ce i-a arătat-o, să-i povestească cele întîmplate, și astfel donna Iulia începu :

— Știți, prietene, că descind din vechiul neam Agubio. Tatăl meu nu era bogat, dar ceea ce îi lipsea ca avere el înlocuise prin mîndrie. De timpuriu în casa noastră de la țară și-a făcut intrarea cunoscutul și rău famatul conte Nicola Pitigliano, care face parte din familia Orsini, la fel ca și Bracciano ca și acel Luigi și multe alte suflete neastîmpărate, care probabil vă sînt prea bine cunoscute. Acel conte Nicola, care l-a alungat pe bietul său tată din castel și apoi l-a lăsat să piară în cea mai neagră mizerie, care a încercat să-l omoare mișelește pe propriul său frate iar acum e de partea bandiților și este conducătorul unei cete foarte mari, după ce a fost alungat, prin trădare, de propriul său fiu ei bine, acest om rău a fost în tinerețe o apariție frumoasă și plină de farmec. Nu am dreptul și nu pot să mint, trebuie deci să recunosc că el îmi cîștigase inima mea tînără, lipsită de experiență. Tatăl meu însă, care-i cunoștea mai bine caracterul răutăcios, era împotriva lui. În același timp în casa noastră locuia un bărbat tînăr, tăcut, plăcut, care, ca avocat, avea grijă de afacerile încurcate ale tatălui meu și le ținea în ordine. Era modelul unui om înțelegător, ordonat, cu o comportare plăcută, instruit, cu o constituție delicată și seducătoare, chiar dacă nu frumoasă. E în firea fetelor tinere, zburdalnice, care atunci cînd înfloresc profită cu șăgălnicie de impresia pe care o face farmecul lor asupra bărbaților celor mai deosebiți. Și astfel m-am lăsat și eu pradă zburdălniciei și n-am dat ascultare avertismentelor serioase ale tatălui și ale mamei mele. Vremea trecea,

contele era din ce în ce mai nestăvilit și Federigo pe zi ce trece mai melancolic.

Mîndria tatălui meu îi interzicea să privească cu ochi buni dragostea tînărului avocat care prin melancolia sa atrăsese atenția tuturor. Pentru mine aceste suspine și bocete erau de-a dreptul insuportabile și firea mea neastîmpărată înclina tot mai mult spre sălbaticul conte. Mărturisesc că în pasiunea mea se amesteca și multă mîndrie și aroganță și că îl disprețuiam oarecum pe burghez pentru poziția sa socială.

Mama vedea bine cum mîhnirea și gelozia rodeau inima bietului om, eu însă, cucerită de zîmbetele înaltului și cîrlionțatului meu conte, devenisem nepăsătoare față de ceilalți, față de durerea și suferința întregii omeniri. Deseori m-am gîndit mai tîrziu cît de neînțeleasă e violența unei astfel de pasiuni, care ne subjugă pe de-a întregul puterile noastre, rațiunea și bunăvoința, conștiința și cucernicia, libertatea ființei noastre, încît ar putea fi comparată cu blestemul îngrozitor al unei vrăji din care nu te poți rupe? Au trecut astfel zile, săptămîni și luni întregi, în care eu mă pierdusem parcă pe mine însumi, în care ar fi trebuit, în rarele clipe de chibzuință, să încerc să mă regăsesc.

Mă sustrăsesem cu totul dragostei și supravegherii părinților mei; cînd iubitul nu putea veni la noi, primeam scrisori de la el; recunosc, spre rușinea mea, că numai grație întîmplării sau îndurării divine nu m-am lăsat pradă pasiunii atunci cînd rămîneam singuri în grădină sau în cameră. Bunul meu înger nu mă părăsise de tot căci mi-l dăduse pe Federigo care mă păzea cu ochi de Argus. Acesta cunoștea toate faptele, pașii și hotărîrile mele, și fără să le spună părinților mei, el lupta acum împotriva geniului rău.

Se hotărîse și noaptea în care urma să fug de acasă și să fiu condusă de oameni de încredere în brațele lui Pitigliano. Așa se face că am plecat într-un miez de noapte liniștit, însoțită de niște necunoscuți care nu rosteau nici un cuvînt; se crăpa de ziuă cînd am ajuns la destinație, o casă izolată în munți. Am fost condusă într-o cameră unde am rămas singură, așteptîndu-mi iubitul, atunci a intrat Federigo. Nu-mi place să descriu scena

care a urmat. Federigo știuse totul și transformase acea răpire nelegiuită într-o salvare ; el însuși mă însoțise, mascat și de nerecunoscut, sosind cu trăsura la locul desemnat înaintea contelui, și eu mă lăsasem păcălită. Dar cu ce durere, ce furie, ba chiar disperare am primit această înșelătorie ; n-a fost insultă cu care să nu-l jignesc, nici blestem pe care să nu-l chem asupra mea. Degeaba îmi povesti și-mi probă că, în aceeași zi, contele își serba nunta cu moștenitoarea unei case nobile și că numai din batjocură și maliție, pentru a ne umili, pe mine și familia mea, voise să mă răpească în aceeași zi făcîndu-mă amanta lui. Cînd în sfîrșit am fost în stare să văd și să aud, n-am putut opune nimic scrisorilor, probelor pe care mi le puse în față virtuosul om. Dar văzîndu-mă astfel umilită furia mea crescu în așa măsură încît i-am aruncat la picioare toate acele hîrtii, declarîndu-i cu impertinență că și în aceste condiții dezonorante, l-aș fi urmat pe conte la castelul său. Nu căzusem atît de jos ca acesta să fi fost adevăratul meu sentiment, dar spusesem toate aceste inepții pentru a-l lovi cît mai tare pe credinciosul om.

— Și nu puteți, nu mă veți iubi niciodată ?

— Atîta timp cît voi fi stăpînă pe rațiunea mea, niciodată ! îi strigai.

Federigo era și el disperat ; cu ochii în lacrimi și cu smerenie jură că dacă îi răpesc orice speranță, el se omoară aici, în fața mea. — Am rîs batjocoritor de acest cuvînt și i-am răspuns că nu văd în cuvintele lui decît vechea amenințare a tuturor amorezilor și că astfel de glume proaste ar înduioșa cel mai puțin inima mea. Dar spre groaza mea, își înfipse brusc un pumnal mare în piept și căzu sîngerînd la picioarele mele. Eram atît de consternată, mișcată și scoasă din fire că abia după cîtva timp am putut striga după ajutor. Din fericire, în casă se afla tocmai un medic care i-a pansat rana neputînd însă să garanteze pentru viața celui leșinat. Pentru a mări încurcătura, sosi și tatăl meu, furios căci mîndria lui fusese profund jignită.

Sfîșiată de violența acestor întîmplări, m-am cufundat într-o stare de apatie totală, încît timp de cîteva săptă-

mîni aproape îmi pierdusem cunoștința. Nu eram sănătoasă, dar nu eram nici bolnavă. Tatăl meu, care era profund mișcat de starea lui Federigo Accoromboni, îmi spunea mereu :

— Uită-te și tu, ființă sălbatică și nerecunoscătoare, aceasta este adevărata credință și iubire ! — După ce furtunile pasiunii s-au domolit, o milă nesfîrșită a pus stăpînire pe mine, și inima mea s-a plecat în fața inimii care sîngerase pentru ea. — Așa am devenit o Accoromboni și prin acest bărbat curajos și virtuos, mamă a multor copii. — Nu l-am iubit însă niciodată cu pasiune. — Rămîi cu bine, scumpul meu prieten ; ne vom revedea, poate, la Tivoli.

Cu aceasta donna Iulia s-a retras în casă, pentru a lua măsurile necesare în vederea apropiatei călătorii.

Capitolul al cincilea

Joi, toată lumea se adunase, voioasă, la masă ; Caporale îi înveselea pe cei prezenți cu povestiri șăgalnice, donna Iulia însă rămăsese gînditoare și nu lua parte la glumele poetului. Peretti era bine dispus, cum rareori i se întîmpla, dar femeile priveau cu reproș la vinul tare pe care și-l turna din belșug. Cele mai multe slugi plecaseră deja la Tivoli, iar ultimele trăsuri, care urmau să plece a doua zi în zori, așteptau deja gata de plecare.

De astă-dată, Caporale se despărți cu inima îndoită de prietenele sale, nu știa nici el de ce. Mai ezită la despărțire. Neliniștit și suspinînd părăsi în sfîrșit casa.

Cei ai casei se duseră mai devreme ca de obicei la culcare, ca să se poată trezi în zori. Vittoria se retrăsese în camera ei, mama dormea deja, iar Peretti, care locuia în camerele cele mai îndepărtate, se culcase cel mai devreme, fiind cam ametit. Numai cîțiva servitori mai erau treji.

Atunci se auziră lovituri puternice în poartă, ca și cum cineva aducea în mare grabă vești importante. Servitorul deschise și fu uimit să-l vadă pe brutalul și nestatornicul Mancini, unul din cei mai suspecți indivizi

din Roma, înfățișîndu-se cu impertinență la poarta casei lor, cînd ora era atît de tîrzie. Trebuia să vorbească deîndată cu domnul Peretti ; trebuia să-i înmîneze o foaie de hîrtie importantă, foarte importantă. Cum obraznicul mesager nu se lăsa dus, bătrînul Guido îl însoți în camera de culcare a stăpînului său. Nu le-a fost ușor să-l trezească pe cel adormit. Cînd, în sfîrșit, au reușit și după ce acesta l-a recunoscut pe mesagerul care se număra dintotdeauna printre intimii săi, a cerut să aprindă degrabă cîteva lumînări și citi scrisoarea care glăsuia astfel :

„Iubitul meu cumnat, îndată ce ai primit această epistolă, îmbracă-te degrabă și grăbește spre Monte Cavallo la casa binecunoscută, unde deseori am ținut sfat. S-a întîmplat ceva foarte important, care răstoarnă sau schimbă hotărîrea noastră anterioară. Cel știut, pe care îl iubești atît cît îți este și teamă de el, contează cu siguranță pe venirea ta. Mîine, după cum știi și tu, va fi totul prea tîrziu. Spre binele tău, sper să te văd curînd. Al tău, Marcello."

În cea mai mare grabă, Peretti se îmbrăcă, puse să fie trezit cel mai tînăr servitor, care trebuia să-l însoțească cu o făclie. Între timp, Guido trezise toată casa și femeile speriate și-au făcut și ele apariția.

Peretti le ieși înainte în hol, clătinîndu-se.

— Fiule, strigă donna Iulia cu teamă, aveți într-adevăr intenția să mai ieșiți acun, noaptea tîrziu ?

— Trebuie, ripostă tînărul, lăsați-mă, mă grăbesc și mă voi întoarce repede.

Vittoria spuse :

— Dacă am cîtuși de puțină putere asupra ta, Francesco, rămîi acasă. Știi bine ce nesigur e orașul ; și după cîte îmi spune Guido, tocmai netrebnicul Mancini s-a găsit să te conducă la o oră atît de neobișnuită. Așteaptă cel puțin dimineața dacă treaba nu suferă amînare și mai bine plecăm peste cîteva ceasuri sau peste o zi la Tivoli.

— Nu cunoști împrejurările ! strigă înfricoșatul Peretti, nerăbdător să ajungă cît mai repede la locul stabilit, unde presupunea că-l așteaptă marele său protector. Ce-mi tot vorbești de Mancini ? Propriul tău frate Marcello este acela care mă poftește atît de grabnic la el. Cine știe, poate îl scap de exil, sau poate e vorba de viața lui.

De cum a fost pronunțat numele lui Marcello, donna Iulia țipă înspăimîntată.

— Deci nenorocitul, pierdutul, îndrăznește iarăși să calce în orașul interzis ? Își așază capul pe buștean ?

— Nu e el atît de prost, răspunse Peretti, doar a fost mai des aici și a stat cinci zile în casa mea, ceea ce, bineînțeles, voi nu aveți voie să știți.

— O, Dumnezeule, Dumnezeule ! Isuse Hristoase ! Așa stau lucrurile ? țipă donna Iulia scoasă din fire. Broboane mari de sudoare reci i se prelingeau de pe frunte pînă pe obrazul palid ca moartea, părul cărunt îi ieșise de sub bonetă, se aruncă în genunchi și apucă disperată paltonul lui Francesco, care pleca, încercînd, să-l rețină.

— Trebuie să rămîneți ! strigă cu vocea tremurîndă, vă conjur pe toți sfinții, căci văd că fugiți spre distrugerea voastră. — Fiica mea, Vittoria, îngenunchează cu mine și imploră cu mine, imploră-l cu lacrimi și suspine pe încăpățînatul, nebunul tău soț, să rămînă la noi.

Se ridică în picioare, în vîrful degetelor și își lăsă amîndouă mîinile pe umerii fiicei sale, apăsînd-o cu toată puterea, făcînd-o să se lase în jos, Vittoria se supuse numai pe jumătate constrîngerii.

— Rămîi ! strigă ea acum. Păcătosule ! Rămîi ! Blestemul meu te urmărește, smintitule, dacă treci pragul ! Nu există oare lanțuri ca să-l legăm de ziduri pe nebunul și răufăcătorul acesta ?

Servitorii stăteau palizi în jur asistînd îngroziți, cu buzele tremurînde, la această scenă înfiorătoare. Doica bătrînă își tot făcea cruci și se ruga în șoaptă. Peretti însă dădu cu piciorul în Vittoria, smulse atît de violent paltonul din mîinile mamei, încît aceasta se clătină și căzu cu coatele pe podeaua de marmură. Dintr-un salt trecu peste prag urmărit de privirea ucigătoare a Vittoriei.

Ajuns în stradă, Peretti se scutură înfiorat și șopti :

— Femeile sînt pline de vin dulce și trufașa mea îmi vorbește de parcă ar ști totul. Dar mîine am scăpat de ea.

Cădea o ploaie fină, torța lumină scoțînd un fum gros și roșu în întuneric. Și astfel cei doi ajunseră la Monte Cavallo. În clipa aceea se auziră trei împușcături dintr-o dată, și Peretti căzu jos. Servitorul fugi. Forme întunecate se apropiară de cel căzut, care mai gemea încă slab

Șapte săbii se înfipseră în pieptul său ; Peretti nu mai tresări. Ucigașii se convinseră de moartea sa și apoi se depărtară tăcuți în direcții diferite.

După ce stinsese făclia, servitorul fugise îngrozit înapoi acasă. Aici îi găsi pe toți în mare fierbere și supărare.

— O, ce apărător ne-a fost, striga doamna Iulia, acest tînăr slab ? Vittoria, încă neîmbrăcată, stătea într-un colț și își rezema capul în mînă cu brațul proptit în masă.

Apoi fu adus cadavrul pe care servitorul cu ceilalți oameni îl ridicase cu o targă din stradă. Caporale, aflînd vestea, venise și el înapoi ; toți erau muți, se auzeau numai cîteva șoapte în sală. Nu trecu mult și fu anunțat Montalto. Bătrînul bolnav și ghebosit se așeză, fără a saluta pe nimeni, pe podea, lîngă cadavru, îi luă mîna și o udă cu lacrimi. Nu fusese văzut niciodată plîngînd în public. Apoi se ridică și adresă cîteva cuvinte de consolare celor două femei. Aparent liniștit vorbi despre fatalitate, căreia toți oamenii trebuie să se supună și să sărute mîna Tatălui chiar dacă, după părerea lor, pedepsește prea aspru.

După plecare lui, toți cei ai casei, tulburați și speriați, se duseră la culcare.

De călătoria la Tivoli nici nu mai putea fi vorba.

Capitolul al șaselea

Intreaga Romă era stîrnită din cauza acestui omor. Cum făptuitorii nu putuseră fi prinși în noaptea întunecată, cum nimeni nu-i văzuse, lumea nu contenea să-și dea cu părerea. Pasiunea și ura, preferințele și vrăjmășiile își spuneau cuvîntul, s-au avansat o sută de nume diferite, printre care și ale unor nobili, de unii învinuite și de alții apărate.

A doua zi în zori bătrînul cardinal ședea încă îmbrăcat în camera sa ; spaima și mîhnirea nu-i dăduseră pace, împiedicîndu-l să se întindă pe pat și să încerce să adoarmă. Servitorii săi îi povestiseră multe și felurite,

născociri și zvonuri contradictorii, dar și fapte care se potriveau cu adevărul. — Deci acesta e omul, și-a spus el într-un tîrziu, nelegiuitul Marcello — el este ucigașul sau inițiatorul complotului ! El, căruia m-am dovedit a-i fi binefăcător, pe care l-am scăpat atunci de la moarte, pentru care am dat uitării sentimentul dreptății, din a cărui cauză îmi făceam reproșuri amare — ei da, acum m-a răsplătit și trebuie să-mi spun că e drept să mi se întîmple astfel, căci astfel pedepsește cerul îngăduința mea păcătoasă, desigur, cu mare asprime. Așa au fost răsplătite iubirea mea, mila mea, că am cedat în fața emoției și a plîngerilor unei mame. —Plînse amar și-și puse capul între brațe, pe masa, care era plină de hîrtii la care nici nu apucase să se uite.

A plîns pînă cînd i-au secat lacrimile, apoi s-a apucat însă de treabă, pregătind expunerea despre unele afeceri importante pe care trebuia s-o prezinte Papei. Așa îl găsiră cardinalii care veniseră să-l vadă, la lucru, liniștit, cu ochii uscați și privirea fermă. Medici era foarte mișcat, iar Borromeo nu putu să-l salute decît lăcrimînd. Cu toții erau impresionați de tăria și resemnarea lui în fața destinului necruțător. Ferm și neaplecat intră Montalto la reuniunea cardinalilor, calm și aparent liniștit ; prieteni și dușmani îl întîmpinară cu cea mai mare emoție, mulți îi întinseră mîna, și nici unul nu se sfii să-i probeze compătimirea sa sinceră. Chiar și Farnese și partidul său, care pînă atunci îi arătaseră numai dispreț, își exprimă admirația pentru această, cum spuneau ei, mai mult decît omenească resemnare.

Cînd Montalto intră în camera Papei, bătrînul Grigoreus făcu cîțiva pași în întîmpinarea lui, îi strînse mîna și-l plînse din toată inima.

— Noi vrem, spuse el apoi, să cercetăm cu cea mai mare severitate și temeinicie acest omor nerușinat, și fiți asigurat, bătrînul și încercatul meu prieten, că oricine va fi găsit vinovat, va fi pedepsit îngrozitor, spre satisfacția dumneavoastră.

— Sfinte Părinte, ripostă Montalto emoționat, dacă cuvîntul și ruga mea au o valoare, să lăsăm această poveste tristă și s-o dăm, pe cît posibil, uitării. Nu vreau ca în acest fel să se uite certuri și încurcături, să se facă

descoperiri neașteptate care ar putea să întărească fracțiunile actuale și să creeze altele. Să lăsăm pedeapsa în seama Domnului, care, în înțelepciunea și iubirea lui, mi-a trimis această mîhnire la vîrsta mea.

Papa îl privi pe cel ce vorbea cu ochi mari, mirați. — Trecură la afacerile curente, iar apoi, încheindu-și treburile, se înfățișară și ceilalți cardinali. Atunci el le spuse cîtorva dintre ei :

— Montalto este un bărbat pe cît de mare pe atît de deștept, sîngele său rece merită cea mai mare admirație.

Astfel trecură cîteva zile ; după dorința unchiului său, Peretti fusese înmormîntat cu simplitate pentru a nu mări vîlva. O tristețe tăcută, apăsătoare domnea în familia Accoromboni ; mulți au fost cei care au venit să prezinte condoleanțe celor două femei, dar mulți au fost și cei care, trecînd pînă atunci drept prietenii casei au lipsit ; printre aceștia era și cardinalul Farnese. Unii se mulțumiră să trimită scrisori de condoleanțe, iar Bracciano fusese atît de emoționat în timpul scurtei lui vizite, încît trebui să plece repede, iar Vittoria nu avu nici o liniștire de la el.

Prea multe erau sentimentele care o încercase pentru ca Vittoria să le mai poată stăpîni. Nopțile ei erau fără somn, hrana nu o întărea și n-o întrema, și astfel, după o scurtă stare febrilă, ea deveni complet apatică. Nu mai era în stare să reflecteze asupra sorții ei, să-și amintească toate împrejurările care o duseseră încetul cu încetul în această situație disperată. Întorsătura pe care o luase viața ei o surprinsese atît de tare încît nu mai era în stare să ia o hotărîre. Firea ei, care i se păruse atît de bogată, îi apărea acum complet sărăcită. Privea cu groază în acest gol și nu înțelegea unde dispăruseră toate acele forțe care-i fuseseră totdeauna sprijin, sentimentele care însemnau pentru ea o consolare, chiar și în disperare.

— Pentru ce oare, striga ea în singurătatea nopții, încremenită de supărare, m-am crezut mai bună decît mulți alții, cînd astăzi fîntîna vieții mele este secată ? — Credeam că sînt favorita muzelor, că mă găsesc în atingere directă cu forțe dumnezeiești. De ce astăzi pămîntul mort și rece a biruit spiritul meu, de ce nu mă împotrivesc și

nu chem în ajutor acei aliați care mi-au stat alături în orele de zburdălnicie, veseli și surîzători ?

Zicînd acestea, se așează jos, atinse de cîteva ori lăuta și scrisese apoi o poezie în terține, al cărei conținut era aproximativ următorul :

Seriozitatea și tristețea vieții.

Se spune, poate pe drept cuvînt, că sîntem toți spirite alungate, care, nevrednice de fericirea lor, răsculîndu-se împotriva iubirii, au fost scufundate într-o stare înrudită cu moartea, dar pe care noi oamenii o numim viață.

Și așa creștem, prosperăm, iar tinerețea noastră este un vis, care țese în noi nori trandafirii înaintea răsăritului primului soare fierbinte.

— Și cînd sîntem apți pentru vînătoare, intră demonii cu unelte de vînat, iar cîinii scăpați din lesă gonesc lătrînd bietul cerb, pînă cînd, sfîrtecat, obosit, sîngerînd, acesta se prăbușește sub mușcăturile lor.

Astfel stă pescarul, surîzînd viclean pe mal și cufundă nada amăgitoare în apă. Bietul pește colorat, cum se joacă pe lîngă undiță, ademenit înghite nada și e scos din elementul său, cu înfiorătorul cîrlig în cerul gurii.

Copilul se joacă cu mielul nevinovat, amîndoi zburdă în lumina primăverii. Dar în tufiș stă acum măcelarul, pîndind, și-și ascute cuțitul lacom de sînge.

Există altceva decît pierdere ? Căci fiecare cîștig ne este doar împrumutat, pentru ca să urmeze durerea pierderii. Astfel glumesc oamenii fioroși cu copiii, le dăruiesc lucruri sclipitoare lăsîndu-i să se bucure o clipă de ele, dar apoi le smulg din mîinile lor și rîd de lacrimile lor.

Așa ne vor fi smulși părinții, frații, de moartea neînduplecată, prietenii iubiți ai copilăriei — totul a fost numai o jucărie ce zace distrusă în praf.

O răule ! Alții trăiesc și țes încă în forma lor ; crima, prostia ni i-a rupt de la piept și noi tremurăm la fiecare adiere de vînt care ne-ar putea aduce o veste de la ei.

Cel mai groaznic — cînd trebuie să urîm și să disprețuim, acolo unde același sînge ne strigă : Să iubești ! Ce grai, ce melodie pot cumpăni această durere !

Solon nu a dat nici o lege împotriva patricidului, căci natura omului nu se putea rătăci într-atît.— Graiul dezvăluit de Dumnezeu ne refuză expresia acestei disperări. Inima moare și se frînge — suspinul țipă — disperarea e încremenită. Acesta este graiul. — Astfel rage leul hămesit în deșertul pustiu, și stîncile tăcute răsună tremurînd !

Bietul meu Peretti ! Ce mi-ai fost tu mie ? Ce puteam însemna eu pentru tine ? Ca într-o mașină fără viață, în care o roată nu știe de cealaltă și totuși una o împinge pe cealaltă, așa se scurgea, cu noi alături, mișcarea existenței noastre.

Și tu te-ai dus ! Rupt de tine și de lume, nu de mine. Încăpățînarea, înșelătoria te-au împins spre pieire. Ai nesocotit pe cei ce te-au prevenit, încercînd să te oprească.

O presimțire înfricoșătoare adie în jurul meu. Mi se pare că văd demoni invizibili bucurîndu-se de paguba noastră, rînjindu-și dinții lacom. Colți albi de mistreț lucesc în noapte.

Ei vor alerga după cei nevinovați, — picură deja sîngele din inima mea, vremea n-o face decît mai lacomă și mai sălbatecă. Mă prăbușesc istovită.

Cinstitul și inimosul Caporale se dovedi și acum a fi un prieten credincios. Venea zilnic, consola, zăbovea în casa îndoliată și nu se lăsa derutat de nici o flecăreală, de nici o calomnie. În aceste momente recunoscu Vittoria, ca și mama ei, valoarea unui astfel de om, care nu strălucea în ochii lumii.

Tot așa își făcu apariția într-o dimineață în casa prietenelor lui. Dar de data aceasta era melancolic, părea că îl apasă ceva pe inimă.

— Ce schimbat arătați astăzi, bătrîne prieten, vi s-a întîmplat o nenorocire ?

— Da, răspunse poetul, și atît de mare că sînt la pămînt. De cîtva timp locuiește aici la Roma un cavaler din Anglia, un catolic, care pretinde că a fost exilat din țara lui din cauza religiei. Dar cum văd că este în legătură cu cei mai influenți cardinali și prelați și în relații destul de intime cu guvernatorul, eu bănuiesc mai degrabă că este un observator ascuns și negociator al preapricepu-

tei lui regine. Acest om m-a îndrăgit de cîtva timp și, pentru că i-am povestit de soarta voastră, se interesează de voi. Așa se face că prin el, prin acest cavaler Carew, am aflat ceva care este de cea mai mare importanță pentru voi. Nobilul Montalto dorește ca această crimă și nenorocire să rămînă uitate și tăcute, în ceea ce privește autorii, oricine ar fi ei și orice ar fi urmărit. O, acest bătrîn este pe atît de șiret pe cît e de generos. El nu vrea să-și atragă dușmani, pentru că la o schimbare de guvern, familiile puternice i-ar putea sta împotrivă, cu toate că toate zvonurile, presupunerile și calomniile nu i-au rămas necunoscute și că, în tăcere, și-a făcut probabil o părere despre cele întîmplate. Medici vrea cu tot dinadinsul să întreprindă o anchetă, și Farnese, ca și piosul Borromeo, s-au aliat cu Fernando cel isteț ; lor li s-au alăturat cîțiva neînsemnați care cred că onoarea statului cere ca această crimă să fie cercetată și pedepsită. Papa, care este îndîrjit și profund mișcat de soarta lui Montalto, le-a dat mînă liberă. Mizerabilul Mancini, care a adus mesajul în acea seară, este închis sau s-a lăsat prins ; nu s-a găsit la el nici un bilet scris de mîna lui Marcello ; dar el pare a fi declarat sub tortură fel de fel de lucruri, care, după părerea mea, i-au fost sugerate, și acum sînt pe cale de-a porni împotriva celor mai nobili și mai virtuoși. Așa se face că s-a primit o scrisoare de la Valentini, cel care l-a rănit pe Peretti, care acesta, firește mituit, recunoaște că ar fi săvîrșit crima pentru că îl ura demult pe Peretti, dar și pentru că a fost împins la această faptă de frumusețea, favorurile, insistențele și încă o mie de alte asemenea drăgălășenii ale acelora, pe care i-a indicat, dar pe care îi poate desemna și mai precis.

— Vorbiți deschis ! strigă mama, deja scoasă din fire.

— Voi știți, continuă Caporale cu o voce tremurătoare, că după lege nu mai puteți rămîne în această casă, deoarece Peretti a murit fără moștenitor, iar casa revine acum cu toate dependințele ei lui Montalto. Nu vă mai rămîne altceva decît să vă înapoiați în fosta voastră casă, sau să vă puneți sub protecția episcopului, fiul dumneavoastră mai mare, care este acum șeful familiei.

— În nici un caz, strigă Vittoria și se ridică de pe scaun indignată, atunci aș fi negociată ca o sclavă. M-am gîndit de multe ori la ce vor bănui și vor flecări mizerabilii aceștia, care știu cel mai bine adevărul.

— Așa este, spuse Caporale, pe cel puternic, care poate să răspundă în fața conștiinței sale, nu-l vor acuza, nu vor îndrăzni să-i pronunțe nici numele în acest proces. Tot puhoiul de defăimare se va abate asupra femeilor lipsite de apărare, care în absența unui protector puternic sînt expuse furtunii calomniei. Deoarece sînteți neputincioase și mica voastră casă nu vă poate da azil, trebuie neapărat să vă puneți sub ocrotirea unui om cu vază. Dar virtuosul Farnese, care ar fi acum cel mai puternic, s-a depărtat acum total de voi.

— Atunci nu ne mai rămîne, strigă Vittoria, decît palatul ducelui de Bracciano.

— Aceasta era și gîndul meu, răspunse Caporale.

— Dar ne va accepta în situația în care ne aflăm și va voi să-și expună numele ?

— Vin tocmai de la el, grija față de voi m-a mînat întîi la el ; casa lui vă așteaptă pentru a afla acolo, cel mai puțin pentru moment, adăpost de ocară și de atentat.

Mama rătăcea înspăimîntată prin sală și-și frîngea mîinile.

— Așa însă va fi, strigă ea, întărită bănuiala că el este autorul crimei, că noi am știut și am aprobat, că fiica mea este iubita lui, că eu, bătrîna și nenorocita ei mamă, am fost codoașa și că fiul meu mai mic Flaminio s-a lăsat și el cumpărat și plătit. Acum Ottavio și Farnese sînt cei virtuoși, iar noi criminalii. O, cerule ! cerule ! Cît de dur, de crud pedepsești mîndria cu care odinioară îmi creșteam copiii. Unde ne-a dus necesitatea, binele, soarta, că acum sîntem prinși în această plasă aspră și toate mădularele noastre sînt paralizate mortal. O, tu renume nepătat al casei mele virtuoase ! — Nu ne mai rămîne decît disperarea și pieirea !

— Liniște, mamă, spuse Vittoria în felul ei impunător, acum ca și atunci trebuie să acceptăm ce-i mai aproape, mai necesar. Cum am putut să mă decid atunci la acea nenorocită căsătorie, pentru că așa cerea necesitatea neînduplecată, așa pot și azi să mă plec acestei con-

strîngeri. Calomnie, renume pătat ! O, desigur, onoarea și renumele, neprihănite sînt o comoară neprețuită, dar prietenul și dușmanul ne-au încolțit atît de tare și amenință să ne zdrobească încît nu mai există nici înainte nici înapoi, așa că mă las prinsă. Numai să mor nu vreau, să nu termin acum, cum aș fi vrut cîndva, pentru că am învățat să cunosc viața și că aștept ca timpul să ne purifice, pe mine și pe ai mei. — Acceptăm deci protecția generoasă a lui Bracciano și chiar în această clipă vom pleca spre palatul său.

Și așa făcură. Farnese se înfurie cumplit cînd auzi de această îndrăzneală, pentru că era încredințat că nici ducele, nici înfricoșata familie nu ar fi fost în stare de o asemenea cutezanță. El sperase că cele două femei se vor lăsa necondiționat în seama lui, că vor fi la cheremul bunului său plac.

Pe de altă parte, Bracciano era bucuros să-și știe iubita în casa lui și sub protecția lui, dar nu se înșela asupra primejdiei, care îl amenința, dacă guvernul, lăsînd orice considerație la o parte, ar fi condus cercetările cu severitate maximă. Vittoriei însă îi făcu curaj și îi promise că își va pune în joc toată puterea pentru a evita o nenorocire.

Judecătorii nu puteau cuteza să intre în palatul său, dar guvernatorul însuși își făcu apariția și o pofti pe Vittoria în fața tribunalului cardinalilor.

Judecătorii se adunaseră în sala Vaticanului. Președinte era cardinalul Farnese, alături de el Carlo Borromeo și Fernando de Medici. Mai erau de față și alți cardinali și episcopi, de asemenea cîțiva scriitori și judecători ai curiei. Pînă una alta voiau să interogheze acuzata și aparent vinovata, ca, după declarații și mărturisiri, să înceapă adevăratul proces. Cavalerul Carew reușise, prin protecție, să fie admis la acest interogatoriu, căci era foarte dornic s-o cunoască pe această Vittoria de care vorbea întreaga Romă, despre care declarațiile sunau atît de diferit.

Întreaga adunare tresări uimită, cînd în locul femeii îndurerate, smerite, pe care o așteptau, apăru Vittoria, mîndră, cu statura ei impunătoare, în toată strălucirea frumuseții ei. Se îmbrăcase în veșminte din cele mai bo-

gate și își pusese bijuterie scumpă în jurul gîtului. Farnese aproape se sperie și își mărturisi că nu văzuse niciodată atîta frumusețe umilă, ca un farmec ales.

— În acest fel, începu Borromeo, vă înfățișați, păcătoasa, în fața luminatei adunări ? În locul văduvei îndurerate, vedem o mireasă princiară, bogat împodobită, în locul ispășitei Magdalena, eroica Judita ? Aceasta vă este căința și mîhnirea ? Vreți astfel să împăcați umbra mînioasă a soțului vostru ?

— Dacă aș fi aceea, răspunse Vittoria mîndră și cu voce tare, drept care dumneavoastră, care vă numiți judecătorii mei, ați vrea să mă dați, mi-aș fi pregătit demult, cu fățărnicie și prudență, vălul de văduvă și haina de doliu. Cernită, cu lacrimile șiroind pe obraji, m-aș fi înfățișat aici, sperînd să vă cîștig mila și bunăvoința — dar spaima și supărarea m-au copleșit pe neașteptate încît am uitat de astfel de măsuri artificiale și mai degrabă m-am gîndit să mă împodobesc pentru că această zi va aduce la lumină nevinovăția mea.

Fără un semn sau permisiunea judecătorilor, ea se așează pe singurul scaun neocupat din sală.

Unul din judecători se ridică și citi cu voce tare actul de acuzare. Relată despre tînărul Peretti care-l convinsese pe bunul său unchi să-l unească în căsătorie cu o frumoasă doamnă, care nu era bogată, pe care însă o iubea cu pasiune. Dar Vittoria nu se arătase niciodată recunoscătoare, ci își tratase totdeauna soțul cu răceală. Preferase unei vieți solitare, tăcute, cum i s-ar fi potrivit ca nepoată a unui cardinal evlavios, societatea făcuse din casa ei o academie poetică, un loc de adunare pentru străini și nobili, dedîndu-se unei vieți de huzur cu conferințe, poezie, muzică și cînt, ca și cu convorbiri stranii și neplăcute, care se dădeau drept filozofice. Ea și cu mama ei îl neglijaseră atît de mult pe tînărul soț, încît acesta ajunsese să se simtă cel mai bine în afara casei.

De aceea se plîngea adesea prietenilor săi, ce dureros era pentru el faptul de a fi desconsiderat în propria sa familie. Acum tînărul fusese omorît în miez de noapte, într-un mod pe cît de îngrozitor pe atît de suspect. Se șoptea de mult că numita Vittoria voia să scape de so-

tul ei, pentru a încheia, poate, o căsătorie mai nobilă. Se întîmplase de altfel ca nefericitul Peretti să fie rănit aproape mortal de un oarecare Valentini. Fratele mai mare al Vittoriei, onorabilul episcop Ottavio se despărțise de mult de sora și mama lui și nu le vizita niciodată ; în schimb, cel de-al doilea frate, Marcello, ucigașul și banditul, venise deseori pe ascuns în casă. În noaptea cu pricina, același Marcello îl convocase pe domnul Peretti la locul crimei printr-un cunoscut. Acest cunoscut, Mancini, ar fi declarat că în acea noapte, la despărțire, tînăra soție și-ar fi blestemat soțul care mergea la moarte. Mama, donna Iulia, fusese cea care condusese complotul ucigaș cu deșteptăciune, iar Ursula, bătrîna doică, le era complice. Ucigașii ar fi fugit cu toții, după cum declară Mancini, unul dintre ei fiind născut de un domn mare, puternic, pe care însă nu poate și nici nu vrea să-l numească. Între timp însă, Valentini a declarat că el a comis crima fiind instigat la aceasta. Ce-ar fi deci mai probabil decît că același Marcello, complice la ucidere, dacă nu chiar capul scîrbosului complot, să fie privit ca ucigaș, reușind împreună cu sora Vittoria și cu necredincioasa lor mamă să-l înlăture pe bietul Peretti, care le stătea în drum.

În acel moment se auzi de dincolo de ușă larmă mare. Ușile fură deschise cu forța și înăuntru păși un bărbat înalt, voinic care-i înlătură pe lachei cu nerăbdare. Era ducele de Bracciano, în hainele lui princiare cele mai bogate și mai scumpe, împodobit cu toate decorațiile, cu colane și bijuterii pe piept, cu pietre strălucitoare la pălărie. El se înclină ușor cînd intră.

Vittoria roși cînd îl recunoscu, plecă apoi capul și zîmbi în sine. Cardinalii se simțeau stingheriți de această apariție neașteptată, iar unul dintre judecători se ridică cu grabă înfricoșată, pentru a căuta un scaun prințului. Nu găsi însă nici unul și se apropie de Vittoria ca și cum ar fi vrut să-i spună să se ridice și să facă loc înălțimii sale. Dar Vittoria nici nu se uită la el, rămase liniștită pe loc, deși el îi făcea semne să se ridice. Ducele se apropie atunci în grabă, apucă cu o mînă puternică brațul judecătorului, îl duse înapoi la locul său și-l așeză grăbit și forțat pe scaun. Apoi luă un mic taburet, care

stătea în colț, îl duse în mijlocul sălii, își scoase mantia sa bogat brodată, o întinse pe modestul scăunel și se așeză pe el cu un aer semeț.

Acum se ridică Vittoria și înaintă pînă în fața judecătorilor ei. Evită să se uite la Farnese, care era pe jumătate bucuros și pe jumătate rușinat de prezența ei acolo.

— Ce mult mă doare, începu ea cu voce tare, că din această onorabilă adunare lipsește tocmai virtuosul Montalto, pe care eu mă bizui, care a ținut cîndva la mine și a cărui prezență mi-ar fi fost un imbold, ajutîndu-mă să scutur de pe mine ca praful aceste acuzații fără conținut și aceste calomnii. Mama mea, venerabilă și virtuoasă, care și-a sacrificat viața pentru copii, care a fost stimată de toți prietenii și cunoscuții, ea, o ucigașă ? Și pentru ce ? De ce ? A căutat ea să cucerească rang și mărire într-un mod josnic sau chiar rușinos ? Întreaga ei viață, cu toate jertfele ei, probează tocmai contrariul. Îmi pot permite să amintesc, deoarece lucrul acesta este bine cunoscut, cum nici eu, nici ea nu am îngăduit și n-am fost conciliante față de solicitările tînărului, bogatului și puternicului Luigi Orsini, care ajunsese chiar să ne amenințe. Dacă am fi ținut la strălucire și bogăție, aici le-am fi aflat, impuse chiar cu sila. Marele, venerabilul cardinal Farnese o cunoaște de mulți ani pe virtuoasa mea mamă, da, pot chiar să spun, fără să jignesc demnitatea sa, că el i-a fost întotdeauna un prieten adevărat și n-a lipsit-o niciodată de dovezi de stimă și încredere. El poate să spună acum cinstit și hotărît părerea lui despre această acuzație neroadă. Da, eu o numesc neroadă, și înalta adunare să-mi ierte această expresie, pentru că nu găsesc un alt cuvînt pentru aceste declarații incoerente, care se contrazic. Se poate că nu l-am iubit pe nefericitul Peretti, — dar știe oare cucernicul, virtuosul Borromeo sau înaltul Medici dacă am avut vreun motiv să-l iubesc pe acest bărbat ? M-a iubit el oare ? A fost el un soț credincios ? Nu m-a rănit și el, mortal, și nu m-a jignit ? Dar nu vreau să acuz, chiar dacă trebuie să-mi justific comportarea. — Cît despre nenorocitul meu frate, Marcello — da, el este o nenorocire, adevărata durere a vieții mele. Dacă, așa

cum pare, se afla în legătură cu ucigașii, dacă, poate, îi conducea, rămîne totuși de neînțeles cum a putut fi Peretti atît de inconștient ca la cel mai mic semn al lui, să alerge la locul stabilit. Probabil că avea încredere în Marcello, trebuie să fi fost prietenul lui intim, aliatul lui la cine știe ce delict. Și eu, care n-am aflat decît tîrziu, care m-am îngrozit cînd am auzit că Peretti l-a ascuns de multe ori pe Marcello în casa noastră, eu să conduc un astfel de complot împotriva onoarei, bunăstării și vieții mele ? — Da, recunosc deschis și tare : L-am blestemat pe nefericitul Peretti, cînd în acea noapte îngrozitoare, în ciuda tuturor rugăminților și avertismentelor, a plecat de la noi ; cînd mama mea venerabilă îi cuprinsese genunchii plîngînd și suspinînd, înebunită de durere și el a îmbrîncit-o. — Să-mi fie pus în față acest Mancini, să repete, privindu-mă în ochi, oribila acuzație, — știu, afirm, sub privirea mea, se va face de ocară, nu va putea îndura vorba mea și întrebarea mea la cel disprețuit. Să fie chemat aici Valentini, care ar fi scris acea scrisoare. Și apoi — dacă voi fi obligată s-o fac — aș putea chiar să aduc o acuzație, care ar pune în încurcătură, ba chiar l-ar doborî pe cel mai curajos și mai arogant. Am aflat ce s-a petrecut în acea noapte, cînd sărmanul amețitul Peretti s-a întors mai devreme de la petrecerea la care plecase ; voi arăta că acea noapte a fost prologul la sumbra întîmplare pe care o deplîngem cu toții astăzi

Adresase ultimele cuvinte cardinalului Farnese, acum se duse aproape de tot de el și se uită la el cu acea privire străpungătoare, căreia nimeni nu-i rezistase. Bătrînul era vizibil încurcat, se făcuse palid, voia să se stăpînească, dar se observa tremurul mîinilor. Borromeo și Medici, ca observatori atenți, văzură totul și ghiciră mai mult ; bănuiau acum că trista întîmplare era cu totul altfel decît le fusese prezentată. Borromeo era chiar rușinat și Medici decise să întoarcă lucrurile în așa fel, cum le gîndise înainte de această adunare, care, de altfel, nu ar fi avut loc dacă cuviosul Papă nu ar fi cerut-o cu prea multă insistență.

— Și felul meu de viață, începu din nou Vittoria, să fie deci suspect ; ești vinovat dacă te ocupi de poezie și filozofie ? Dacă întreții relații cu un Tosso, un Capo-

rale, oameni nobili, celebri, sau cu seriosul și venerabilul Sperone ? Convorbiri supărătoare ? Pe cine am supărat ? Acesta era doar singurul motiv, așa cum a spus-o singur de sute de ori, pentru care marele Farnese ne vizita atît de des. Au fost primite cumva la noi în casă curtezane, așa cum se întîmplă la unele curți și care sînt răbdate, chiar admirate, care pot domina ? — Acum, după aceste lămuriri, pe care, dacă e nevoie, pot să le exprim și mai precis, adunarea să decidă asupra mea.

Nu se putea tăgădui că toți erau în mare încurcătură, căci se așteptaseră la cu totul altă desfășurare a lucrurilor. Chiar și cel mai bănuitor era nevoit să admită că numai virtutea putea vorbi atît de curajos și mîndru. Se bănuia că o altă taină, mai supărătoare, era la spate. Se vedea ce tăcut și jenat, aproape smerit era mărețul cardinal Farnese care, aținat de setea de răzbunare, ceruse cu cel mai mult zel această audiere. Chiar și cel mai puțin atent sesizase acum contradicțiile din strania acuzație și toți erau tăcuți și priveau rușinați în jos. Se știa doar prea bine că martorii sau criminalii depuneau mărturii false pentru a-și ușura în acest fel pedeapsa sau pentru a face rău unui adversar. Iar Mancini fusese eliberat după ce spusese totul sub tortură severă ; fusese doar avertizat să nu mai pășească pe teritoriul Romei sub primejdia pedepsei cu moartea. Și recunoștea oare suma pe care o căpătase, poate, de la cei cărora declarația sa le era necesară ? Cît despre acuzația pe care și-o aducea singur Valentini aceasta însemna și mai puțin.

Fără să se fi pronunțat o singură silabă, era totuși limpede că Vittoria obținuse o victorie binemeritată, ceea ce îl încînta pe englez, care era cucerit de femeia frumoasă, înaltă și de hotărîrea ei eroică. Apoi se ridică mîndrul Bracciano și se întoarse, după ce-i salutase pe toți cu o înclinare a capului, spre cardinalul Farnese, care se prefăcea că notează ceva important într-un carnet.

— Dumneavoastră, stimate prietene, rosti Bracciano cu glas tare, veți putea, așa cum dorește nobila văduvă, să adeveriți cel mai bine virtutea și inocența ei. Dacă tăcerea dumneavoastră nu înseamnă absolvirea ei sau dacă sfîntul părinte și colegiul cardinalilor ar cere con-

tinuarea procesului, atunci declar aici că sînt în stare să denunț pe adevăratul ucigaș, ceea ce voi face numai dacă sînt silit. Repet, silit. Voi pune în joc toată puterea bărbăția, prestigiul, bogățiile mele, influența mea, fără nici o reținere, îmi voi jertfi averea și sîngele pentru a apăra și a scăpa o inocentă calomniată. Cît despre urmări, adversarii mei vor trebui să-și asume întreaga răspundere. Voi destăinui totodată cum și unde am aflat de ce bietul Peretti urma să fie folosit de un mare și puternic bărbat ; și cînd numele acestuia va fi cunoscut de toată lumea, rămîne de văzut dacă cineva, chiar și nobilul unchi, ar mai deplînge în mod deosebit soarta nenorocitului.

Privirile tuturor se îndreptară spre Farnese, care lupta din răsputeri cu el însuși încercînd să-și vină în fire. Era complet distrus, căci cele sugerate de Vittoria, erau rostite clar și răspicat de duce care în acea noapte asistase la scandaloasa învoială. Cu un salut mîndru Bracciano se întoarse spre ușă. Unul din grefieri alergă după el și-i spuse smerit :

— Excelență v-ați uitat mantia, și se aplecă să i-o întindă :

— Copile, spuse mîndrul bărbat, ce-ți pasă ? Las-o să stea, nu sînt obișnuit să iau cu mine scaunele pe care stau. Astfel părăsi sala.

Acum se ridică Farnese și spuse pe cînd părăsea grăbit adunarea :

— Sînt silit de conștiința mea să dovedesc tot ce nobilul duce sau văduva înțelegătoare și virtuoasă au declarat ei înșiși : o consider complet nevinovată și declar că am fost înșelați de martori falși.

După aceea se ridică Medici și vorbi :

— Vittoria Accorombona, văduvă Peretti, vă absolvim de orice suspiciune în privința morții soțului dumneavoastră, vă declarăm liberă și eliberată de orice legăminte. Dacă în aceste vremuri nesigure, urmărită de dușmani puternici, stingherită de numeroși pretendenți la căsătorie, care după cum știți și ați declarat, nu se tem de nici un mijloc, chiar de cele mai îngrozitoare, este de datoria noastră să vă despărțim cîtăva vreme de lume, pentru a vă asigura protecția. Cum mica dumneavoastră casă nu vă poate fi un adăpost sigur și cum

nici nu se cade să mai locuiți în palatul ducelui, guvernatorul, în înalta sa persoană, nepotul și locțiitorul lumesc al sfîntului nostru părinte, care v-a făcut onoarea să vă aducă aici, vă va însoți și la înapoiere, conducîndu-vă, spre protecția dumneavoastră, într-o aripă a propriei sale locuințe, de la castelul Angelo. Nu vă instalați în acest castel ca într-o închisoare, ci ca într-un azil, în care să fiți păzită de calomnie și de atacuri. Sfîntul părinte se va lăsa îmbunat și are să vă acorde din nou întreaga libertate pe care o pierdeți numai pentru cîtva timp, pînă cînd se vor domoli aceste valuri neastîmpărate.

Guvernatorul o luă pe Vittoria în primire și o conduse la fortăreață, unde avea să locuiască cîtva timp fără să-și mai vadă prietenii sau dușmanii, nici chiar pe Bracciano.

Cînd cardinalul Fernando și cavalerul Carew s-au întors la palatul Medici, ultimul spuse :

— Această femeie minunată ar trebui să fie regina unui mare regat.

— Se spune, răspunse Medici, că s-ar fi logodit deja cu Bracciano. Chiar de-ar fi nevinovată, familia noastră nu poate permite această căsătorie imprudentă, pentru că astfel se micșorează partea de moștenire a copiilor legitimi. Mezalianțe de felul acesta ne-au adus deja destulă nenorocire. Tremuram că mi-ar putea vorbi de actuala mea cumnată, Bianca Capello. Dar femeia aceasta este prea inteligentă și înțelegătoare.

CARTEA A CINCEA

Capitolul întîi

Se părea că la Roma și în statul papal avea să se aștearnă în sfîrșit liniștea, și totuși se ivi brusc o pacoste, mai rea ca toate cele dinainte, ce apăsa greu și asupra poporului obișnuit, aducîndu-l la disperare. Veni o foamete atît de puternică și îngrozitoare cum nu se mai auzise pînă atunci. Era imposibil pentru sărac, pentru omul obișnuit să cîștige atît cît costau pîinea cea de toate zilele și merindele cele mai obișnuite.

Într-o astfel de stare, omul se transformă în animal, și cînd sînt mai mulți la un loc, oamenii, întărîtați și furioși, își închipuie că le este permis orice, barierele le par a fi o cruzime și legile capricii și nebunii.

Lumea era înspăimîntată de grozăviile care ieșeau la iveală în fiecare zi și în fiecare ceas. Chiar și cel mai fricos era obligat, pentru a se apăra, să aibă oricînd o armă la îndemînă. Se răpea și se fura, se omorau unii pe alții în ziua mare, în fața tuturor, iar justiția era mult prea slabă pentru a pune frîu acestor cruzimi.

Banditii acționau deschis, umblau în cete mari prin oraș. Cei puternici se închideau în palatele lor sub pretextul că nu mai puteau fi siguri de viața lor. De cîte ori cardinalul Farnese ieșea cu trăsura sau călare, mergînd în vizite, sau în chestiuni de afaceri, era însoțit de o oaste de soldați năimiți, înarmați pînă în dinți, al căror aspect era atît de înspăimîntător, încît toată lumea fugea îngrozită din fața lor.

Bătrînul Papă era disperat, văzînd cum această plagă creștea pe zi ce trece. Plîngea cu lacrimi amare, căci toate încercările sale de-a pune capăt nenorocirii și disperării poporului erau zădărnicite. Așadar, îi chemă la sfat pe consilierii săi cei mai pricepuți ; discută îndelung cu Bor-

romeo și Medici, dar toate mijloacele, care fură încercate, se dovediră a fi prea slabe. Banditii erau conduși de conți și baroni care, sărăciți și disperați, li se alăturaseră. Făceau din furt, omor și răzbunare plătită o meserie de onoare și fiind apărați public și recunoscuți ca prieteni de cei mai mari baroni, duci și cardinali, obrăznicia lor, cum e lesne de înțeles, întrecea toate limitele.

Și fiul Papei, Bouncompagno, guvernatorul Romei, încerca să-l ajute pe venerabilul său părinte și să-i dea sfaturi.

— Credeți-mă, acest rău este mai mult în oraș decît în afara zidurilor. Păcătoși de tot felul și bande libere s-au înțeles să se îmbogățească pe spinarea bieților noștri romani. Ies pînă în fața porților Romei și iau țăranilor alimentele, făina, mălaiul, zarzavaturile, tot ceea ce aceștia aduc la oraș, apoi le vînd, prin oamenii lor, la prețuri enorme în piețe. Poporul o știe și nu defăimează pe acești răufăcători, ci slaba guvernare. Nu există alt ajutor, trebuie să luăm măsuri severe, să apelăm la forță și, dacă nu se poate altfel, și la cruzime. Majoritatea palatelor sînt pline de aceste bande, care locuiesc în ele în deplină siguranță, ca într-o fortăreață, de unde pornesc la atac, jaf și crimă și unde se întorc cu fruntea sus.

Papa era și el de aceeași părere. De aceea, el și guvernatorul îi poftiră la ei pe zbirul Romei, pe temutul Bozela. I se porunci cu severitate să adune la el pe toți agenții de poliție, să mai angajeze alții și să-i înarmeze. Sarcina lui era de a prinde toți banditii care puteau fi găsiți în oraș, iar pe cei care se ascundeau în palate, să-i scoată din ele, cu binele sau cu forța, deoarece legitimitatea de azil în aceste case fusese de mult ridicată de către Papă.

Zbirul execută ordinul întocmai și în sfîrșit puteau spera a vedea răul ținut în frîu.

S-au purtat tratative cu rău-famatul Piccolomini, care conducea cele mai multe bande și era într-un război continuu cu Roma. El se retrase din nou în regiunea florentină, concedie pentru moment mulți dintre mercenarii săi și promise să stea liniștit.

S-au încheiat înțelegeri și cu alți conducători de banditi, iar Roma putu, în cele din urmă să respire ușurată.

prețul alimentelor scăzu din nou și pretutindeni se instaură liniștea.

Stăpînirea se credea acum destul de tare ca să poată lua măsuri mai aspre împotriva banditilor care se mai găseau la Roma. Fusese prădată o casă, cei cîțiva dintre infractori fuseseră prinși în timp ce alții se refugiaseră în palatul lui Raimund Orsini. Zbirul, care în urma celor mai recente evenimente căpătase curaj, fiind totodată împuternicit de ordinul sever al guvernatorului și al Papei, pătrunse cu agenții săi în casa Orsini, pentru a-i prinde pe fugari și ai duce la închisoare. Contele lipsea de acasă — plecase cu cîțiva prieteni la o partidă de călărie — iar servitorii au refuzat să-i predea pe banditi invocînd dreptul de azil și inviolabilitatea casei. Li se spuse că acest drept este de mult ridicat și anulat și că nimeni nu are voie să se împotrivească autorității publice. Cît timp a durat disputa contele Raimund și camarazii săi s-au întors de la călărie. Tînărul nu era atît de sălbatic ca fratele său, Luigi, dar la fel de mîndru și orgolios, vanitos de noblețea sa și a sîngelui său și incapabil de a îndura o insultă sau, ceea ce numea el, lezarea drepturilor sale. De aceea fu foarte uimit să găsească în casa lui pe zbir cu suita lui. Se sili mai întîi să fie politicos și se informă de motivul acelei vizite. Cum zbirul îi arătă că venise din ordinul celui mai de sus pentru a cere contelui să-i predea banditii pe care îi adăpostise, acesta îi ripostă vehement :

— Mă mir, omule, de curajul vostru, ați uitat oare cui aparține acest palat și cine sînt eu ? Vă permiteți să lezați atît de nerușinat dreptul meu înnăscut și să treceți pragul casei mele cu camarazii voștri ?

— Domnule conte, îi răspunse Bozela, stăpînul meu și al vostru este înălțimea sa guvernatorul, fără să mai vorbim de sfinția sa Papa. Din ordinul lor categoric sînt aici și consider că așa cum dau eu ascultare preaînaltului, așa o veți face și dumneavoastră.

— Ce limbaj nou, nemaiauzit ! strigă contele îndîrjit. De unde atîta obrăznicie ? Vă ordon să părăsiți imediat casa mea și să eliberați îndată pe cei doi prizonieri, dacă nu vreți să se abată asupra dumneavoastră toată mînia mea.

— Mînie, strigă Bozela furios, cine credeți că sînteți de fapt dumneavoastră, omulețule, cum de vă permiteți să vorbiți astfel ?

Atunci se apropie de ei și unul din însoțitorii contelui, tînărul Rusticucci, cît și al treilea conte Savelli, un cumnat al lui Raimund. Se temeau de furia lui Orsini care putea să lovească orbește și se apropiară cît putură de prietenul lor.

— Omuleț ? strigă Raimund supărat, dacă porunceso acum servitorilor mei să vă pedepsească, nerușinatule, nu veți avea decît ceea ce meritați. Numai chibzuința și mărinimia mă împiedică să-mi îndrept toată furia asupra josnicei dumneavoastră făpturi.

Rusticucci voi să intervină, Savelli descălecă, dar poporul se și adunase auzind zarva și se înghesuiau în jurul casei ; servitorii care se găseau în palat au fost despărțiți de stăpînul lor și nu putură răzbi să-l ajute la descălecat. Acum țipau cu toții de-a valma, și în îmbulzeală fu observat bătrînul și fragilul Montalto, care încerca în zadar să ajungă în strada deschisă, văzîndu-și numai de drumul său spre biserică.

Zbirul se pierduse și el cu firea și striga acum cu vocea lui tunătoare :

— Dumneavoastră, signor Raimund ? Mărinimos ? Secătură mizerabilă ! Sînteți tot atît de rău ca acea pleavă pe care o apărați, profitați de pe urma acestor hoți și ucigași, sînteți un răsculat și un rebel împotriva autorității publice și a sfîntului nostru părinte, și dacă aș vrea aș putea să vă arunc în carceră, iar dacă nu o fac acum, este pentru că eu, în calitatea mea, sînt mărinimos față de voi !

— Cîine ticălos ! Bestie ! țipă contele scos din minți, canalia vrea să vorbească ca un prinț.

Și cu aceste cuvinte ridică cravașa și-l lovi de sus pe Bozela, atît de violent, încît în primul moment acesta crezu că orbise. Cînd durerea sfîșietoare care-l ametise trecu, zbirul își căută oamenii din ochi, le făcu un semn, și la acest semnal hotărît dinainte tunară zece împușcături. Un glonte trecu foarte aproape de cardinalul Montalto, poporul îngrozit sări la o parte, iar în cîteva clipe strada se goli. Tînărul Rusticucci atîrna cu pieptul sîn-

gerînd de pe spatele calului său ; apucă neputincios pietrele de pe jos cu mîna, ca și cum ar fi vrut să se ridice, calul se dădu însă înapoi, sări într-o parte și îl purtă o bucată de drum peste pavaj, pînă cînd el căzu mort. Contele Raimund era palid ca moartea, sîngera tare, lovit și el în piept ; oamenii lui îl ridicară de pe cal și-l duseră în camera sa ; alți serivitori fugiră după doctori. Saveili stătea aplecat în față, peste gîtul calului său, scîncind numele cumnatului său, Luigi Orsini ; un rîndaș îl luă în brațe și îl duse și pe el în palat, căci pierduse mult sînge și avea nevoie de îngrijiri.

O înfiorare mută puse stăpînire pe popor. Cu toate că acești oameni fuseseră asupriți în nenumărate rînduri de nobili, acum ei erau îngroziți de fapta sîngeroasă a polițiștilor. Tinerii nobili care sfîrșiseră atît de rușinos le treziră mila și ei vărsară lacrimi amare neputîndu-și veni în fire, neînțelegînd cum de au putut să asiste la asemenea fărădelege.

În acest timp Bozela cu zbirii săi îi conduse pe prizonieri la închisoare, căci nimeni din casă nu se mai opusese să-i predea pe banditi, căci acum aveau destul de furcă cu stăpînii lor muribunzi.

În castelul guvernatorului, Vittoria trăia singură și retrasă, dar nu ca o prizonieră. Camerele îi erau plăcut aranjate ; ce-i drept, ferestrele dădeau spre curtea interioară, dar privelișteа nu era urîtă. Guvernatorul o vizita uneori și se purta cu cea mai înaltă considerație ; locotenentul său, Vitelli, un bărbat tînăr, își exprima veneрația cu duioșie, ba chiar cu pasiune, cucerit fiind de frumusețea Vittoriei. Aceasta înțelesese foarte bine că, în ciuda tuturor aparențelor, această captivitate trebuia s-o despartă de duce și să împiedice căsătoria lor, de care familia Medici se temea cel mai mult, deoarece în acest fel o parte din bogățiile lui Bracciano ar putea reveni unor noi moștenitori. Era mulțumită că triumfase în procesul de care fusese amenințată și lăsa timpul să hotărască viitoarea ei soartă. Era mulțumită acum că este logodnica bărbatului pe care îl venera și iubea.

Că mama ei, cum i se spusese, era suferindă o umplea de tristețe, deoarece îi era imposibil s-o îngrijească și s-o consoleze. De altfel refuza orice vizitator, deși unii reușiseră să obțină permisiunea guvernatorului; cum nu avea voie să-l întîlnească pe ducele de Bracciano, iar el nu făcea nici o încercare de-a pătrunde la ea, refuza să vadă altă față omenească, decît pe cea a păzitorilor ei și a bătrînilor ei însoțitori, Guido și Ursula, pe care îi luase cu ea.

Bracciano fusese nevoit să promită papei și familiei Medici că va întrerupe orice legătură cu Vittoria. În urma acestei promisiuni se renunțase la orice acuzație, se înăbușiseră zvonurile, nu se mai audiaseră alți martori, iar Vittoria însăși era păzită în mod convenabil. Bracciano recunoștea că dacă n-ar fi cedat și dacă, spre supărarea generală, s-ar fi căsătorit cu văduva lui Peretti imediat după moartea soțului, papa, lezat, ar fi fost necruțător, la fel familia sa, și în plus ar fi pierdut favoarea poporului. Astfel, împrejurările fiindu-le ostile, cei doi fuseseră nevoiți să cedeze. Ei plecau fără plăcere capul, căci soarta, pe care o chemaseră singuri, îi silea.

În singurătatea în care trăia, liniștită și aproape senină, din sufletul Vittoriei dispăruse toată amărăciunea. Se afla acum în acea stare în care chiar spiritul puternic se dedă nu fără plăcere unei pasivități absolute. Aceasta nu înseamnă defel descurajare, delăsare sau disperare neputincioasă, ci că sufletul se scufundă voit, ca într-un somn răcoritor, într-o uitare plăcută, adunînd forțe noi pentru furtunile ce se apropie.

Numai o singură dată izbucni din nou furia ce mocnea în ea. Fratele mai mare, Ottavio, se anunțase la ea, cu permisiunea guvernatorului, și-i ceruse urgent o convorbire. Ea nu se mulțumi să-l respingă scurt, ci îi trimise un bilet plin de reproșuri amare la adresa răutății lui. I se spuse că după citirea biletului episcopul se îndepărtase foarte îngrijorat

Capitolul al doilea

Întreaga Romă era cuprinsă de o teribilă agitație. Nobilimea, care vedea în tot ce se petrecuse o lezare a drepturilor ei, se aduna în case, pe străzi și în piețe, dușmanii de moarte se împăcau și jurau răzbunare. Burghezii se închideau în casele lor de teama unui masacru. Guvernul nu mai știa ce să facă, zbirii erau pretutindeni de pază.

Îi lipsea nobilimii o căpetenie care să ducă la îndeplinire dorințele ei încă șovăitoare, iar Luigi Orsini se grăbi să-și ia acest titlu în furia și nestăpînita sa sălbăticie. Baronii și conții cei bătrîni și mulți din prelați aprobau planurile lor de răzbunare chiar dacă nu voiau să ia parte activă. Luigi era acela care, pe drept, se putea socoti cel mai jignit. Căci Raimondo, fratele său, ca și cumnatul său Savelli, muriseră chiar a doua zi în urma rănilor primite ; tot atunci muri și tînărul Rusticucci. Cei trei au fost înmormîntați cu mare pompă și tumult, în bocete și cuvîntări violente. După înmormîntare toți tinerii nobili din cele mai diferite familii s-au adunat în palatul lui Luigi. Tînăra sa soție îl implora în zadar :

— Mi-ai promis solemn, spuse ea, să te dezici de toate faptele violente, de toate acele sălbăticii, care ți-au adus numai necazuri ; m-am încrezut în cuvîntul tău sfînt și mi-am legat soarta de a ta ; acum însă văd că se vor împlini toate acele profeții răutăcioase ale prietenelor mele, care m-au asigurat că nu-ți vei putea schimba niciodată firea ta crudă ! Te implor, rămîi departe de această acțiune detestabilă, stai cu mine, sfătuiește-i de bine pe tinerii și zburdalnicii tăi prieteni, căci glasul tău înseamnă totul pentru ei. Unde va duce această răzvrătire ? Și dacă ai să cazi ? Dacă vor cîștiga aceia și guvernul te exilează sau te închide sau chiar —.

— Cum ! strigă el cuprins de furia cea mai sălbatică, să îndurăm noi, prinți și baroni, ca acești mercenari vulgari, mizerabili, fricoși să ne omoare și să ne taie ca pe niște vite rămînînd nepedepsiți ? Și dacă voi fi rupt în bucăți, dacă papa, cardinalii și Roma se scufundă, trebuie să ne răzbunăm. Am ajuns să fim sclavii zbirilor și să

stăm cu mîinile în sîn ? O, tu nu ești o Savelli, nu ești femeia mărinimoasă pe care credeam că o cunosc, dacă astfel înțelegi să mă sfătuiești ! Atîta ticăloșie ! Și unde este primejdia ? Vei vedea, ce ușor, ce repede vom strivi această pleavă.

O părăsi, iar în sinea lui jubila. Așteptase probabil numai o ocazie, un pretext ca să se poată dezlănțui cu toată forța de care era capabil. Mulțimea adunată a fost apoi trimisă în diferite palate și pe diferite străzi, și din toate părțile năvăliră tineri înarmați cu săbii, pumnale și puști, inundînd piețele și străzile. Orsini se îndreptă mai întîi asupra gărzii pe care Bozela o adunase în jurul său. Gălăgia, țipetele, pocnetul puștilor, gemetele de durere ale celor care cădeau, totul îi înspăimînta pe burghezii ascunși în casele lor, de unde asistau cuprinși de groază la măcel. Au căzut și mulți nobili, dar garda fusese nimicită ; cînd își văzu oamenii căzînd, Bozela fugi cu puținii supraviețuitori, care apoi s-au răspîndit în toate direcțiile.

Din alte străzi se revărsau venind spre Luigi zbirii fugari și urmăritorii lor. Toți cei care au fost prinși au fost masacrați în chipul cel mai cumplit, în rîsetele batjocoritoare ale oamenilor lui Orsini.

— Ce bucurie, striga acesta amețit însoțitorilor săi, ce petrecere trebuie să fi fost acum zece ani la Paris, cînd s-a serbat în acest fel noaptea sfîntului Bartolomeu, cînd fiecare a lovit și a înjunghiat hughenoți cît l-au ținut puterile vărsînd sîngele blestemat.

Unde se arăta cîte un zbir, era doborît ; de o parte și de alta a Tibrului nu exista stradă care să nu fie pătată de sîngele omorului. Cîte un călător, care nu rămăsese acasă, era lovit pentru că cei astfel porniți nu mai admiteau întrebări și răspunsuri și îl luau drept un inamio deghizat. Acolo unde se întîlneau două grupuri, își strîngeau mîinile, se îmbrățișau, sărbătorindu-și victoria. Peste tot locul zăceau cadavre sau muribunzi, care se încovoiau de dureri și încercau să-și acopere rănile deschise. Dar nicăieri nu exista milă.

Din odaia sa aflată la înălțime, Bracciano vedea multe din aceste nenorociri, dar le interzisese alor săi cu seve-

ritate să iasă din casă și să ia parte la această serbare a crimei.

Pe cînd Luigi alerga prin întregul oraș și era despărțit de toți însoțitorii săi, zări un zbir intrînd într-o casă spre a se ascunde acolo. Locuința nu-i era necunoscută și de îndată îl urmă pe fugar. Acesta alergă prin vestibul și năvăli într-una din odăile interioare, Luigi după el, cu pumnalul ridicat. Fugarul încerca să se furișeze sub un pat, dar sălbaticul Luigi îl ajunsese deja din urmă și-i înfipse pumnalul în piept. Un șuvoi de sînge, un horcăit scurt și omul căzu mort. Atunci Luigi își ridică privirea și văzu în fața lui o ființă șezînd pe pat. Nu era Luigi de felul lui fricos, dar această apariție îl îngrozi. Era o femeie care semăna mai degrabă cu o nălucă. Din ochiul adîncit în găvanele întunecate îl împunse o privire rece ; obrajii erau cenușii și căzuți, părul lung și rar atîrna nepieptănat în dezordine peste piept, ceafă și brațele slăbite.

— Pentru Dumnezeu, strigă Luigi și bătu din mîini, acum vă recunosc, sînteți donna Iulia !

— Și de ce nu ? răspunse ea cu voce răgușită, undeva trebuie să fie omul, și eu am acceptat acest rol greu.

— Nefericito, strigă Luigi adînc mișcat, așadar, aici ați ajuns ? Unde mai e norocul vostru ? Unde sînt admiratorii care glorificau versurile dumneavoastră și ale fiicei dumneavoastre ? Căsătoria cu acel Peretti n-a ieșit prea bine, nu-i așa ? Deșteptăciunea dumneavoastră a făcut minuni ! Aceasta să fie mîndra, poruncitoarea doamnă, care a îndrăznit atunci să-mi spună cuvinte atît de aspre ? Lucrările poetice ale trufiei dumneavoastre au dat puține roade.

— Una din frumoasele dumneavoastră lucrări, răspunse ea, mi-ați oferit-o aici — și arătă spre cadavru — iar sfîrșitul dumneavoastră nu a sosit încă, dar va veni — cred eu — ceasul, în care soția dumneavoastră se va căi amarnic de-a fi a dumneavoastră, veți muri rușinos, într-o închisoare îngustă, întunecată, și orașul și țara vor înălța un strigăt de bucurie pentru că răufăcătorul și-a luat în sfîrșit răsplata meritată.

Luigi primi cu groază cumplita profeție, dar rămase o clipă pe loc, cercetînd încă o dată camera unde el se înfruntase cu înalta fecioară, unde, văzîndu-l pe Peretti, spusese acele cuvinte pline de mînie care, cu toată decăderea familiei Accoromboni, nu se îndepliniseră.

Guvernămîntul Romei era în cea mai mare încurcătură. Bătrînul papă, de felul lui un om delicat și slab, își pierduse cumpătul. Se învinovățea de ordinele pe care le dăduse, căci nu se așteptase la o atare răscoală, care putea deveni și mai periculoasă. Îl mai speriau și cei malițioși precum cardinalul Farnese care nu mai contenea să-și exprime îngrijorarea că întreaga Romă s-ar putea revolta, obligînd guvernul și papa să fugă, dacă nu voiau să-și pună viața în joc în acele zile cînd toți burghezii, ba chiar și oamenii de la țară amenințau să se dea de partea nobilimii.

Montalto, Fernando de Medici și Carlo Borromeo se adunaseră într-un loc retras, spre a discuta această chestiune.

— Nu există ajutor, spuse Montalto, sfîntul părinte este prea slab, nu are puterea de a stăpîni nobilimea arogantă și regretă porunca dată de curînd căpeteniei zbirilor.

— Desigur, spuse Fernando, totodată insultă guvernămîntul nostru, pe guvernatorul care îl iubește atît de mult, pe el însuși și pe noi toți, căci tocmai acum a iscălit pedeapsa cu moartea pentru puținii zbiri care se refugiaseră în palatul său. Vor fi spînzurați ca răsculați și rebeli, care s-au ridicat arbitrar împotriva lui și a orașului. În felul acesta el dă curaj acelui tineret arogant și fără frîu și plebei sălbăticite, căci suveranul lor, în fața căruia ar trebui să tremure, le cere iertare în mod public, sacrificînd rușinos acei servitori care nu au făcut decît să-i urmeze ordinele.

— Nu se mai poate face nimic în această privință, adăugă Borromeo, Bozela este un om cumsecade, curajos, s-a salvat trecînd granița. S-a cerut deja extrădarea lui și i se înscenează un proces penibil, învinuindu-l de deturnare de fonduri, de legături secrete cu altă autoritate, un oarecare Antonio din Subiaco, și de trădare și înțelegere cu banditii. Vor să-l doboare și pentru pricini

mai vechi, fiindcă nu îndrăznesc totuși să-i ceară socoteală pentru ultima nenorocire. Astfel, ne gudurăm pe lîngă acest tineret nelegiuit și dezvăluim slăbiciunea noastră tuturor patrioților dar și străinătății. Și credeți cumva că aceste jertfe crude îi vor mulțumi pe acei nestăpîniți ? Nu cred. Li se arată doar calea pe care vor putea cere din ce în ce mai mult. Mi-e teamă de mai rău.

În tot acest timp, Vittoria stătea liniștită în închisoarea ei confortabilă. Păzită de ziduri groase, nu auzise nimic din tumultul de pe străzi, nici un țipăt, nici o împușcătură. În timpul acestei răscoale, pe cînd guvernatorul și locțiitorul său Vitelli luau măsuri tainice pentru apărarea castelului în cazul în care răzvrătiții ar îndrăzni, cu obrăznicia lor, să încerce un atac, ea scria și făcea versuri în camera ei tăcută. — Amintirea lui, gîndea ea, nu e oare pentru mine paradisul ? El se gîndește la mine, iar eu îl văd și-l aud mereu căci gîndurile lui răsună în inima mea.

Și nu sînt astfel fericită ? Inamicii mei au amuțit, atacurile lor, respinse, temnicerii mei, atenți, cuminți, îndatoritori ; fiecare dorință permisă mi se îndeplinește, de cum mi-am exprimat-o. Ce fericită sînt, nenorocit Tasso, cînd îmi compar soarta mea cu a ta !

De două ori te-a alungat demonul tău rău înapoi la Ferrara pe care o urai. N-ai ascultat de nici un avertisment, murmurul geniului tău era întrecut de pasiunea ta. Acum tînjești, preanobile om, în celula ta cu aer greu, întunecată, îngustă, expus toanelor viclene ale paznicilor tăi. Cînd gîndești și faci versuri ești asurzit de țipetele nebunilor care locuiesc în preajma ta. Tu laolaltă cu proștii, cu nebunii. Ținut în casa de nebuni ! Și proștii, fanfaronii, obrăznicăturile, afară, în libertate, rîzînd de tine, batjocorindu-te cînd trec prin fața închisorii, dînd din umeri ironici și cu milă. — Și apoi un palavragiu ca Malespina, care neîntrebat îți scoate lucrarea mutilată pentru a-ți răpi și ultima consolare, și mi-o trimite mie. Frumoasă chiar și așa trista lucrare, asemenea divinelor statui, fără cap și brațe — și palavragiul îmi scrie că mai bine puțin decît nimic, căci altfel versurile ar fi fost cu totul pierdute. De altfel ducele său l-ar fi împins la publicare, iar Bianca ar fi susținut-o cu toată ardoarea.

Cei buni însă ar trebui să pornească cu puteri militare spre a călca în picioare și a distruge tirania, falsa înțelepciune, răutatea prost ascunsă, toată această viermuială.

La un moment dat își făcu apariția Vitelli, locotenentul. Îi povesti Vittoriei despre tumult și omor, despre grozăviile zilelor trecute, căci acum, pe moment, revenise liniștea.

— Acum, încheie el, Sfîntul Părinte a calmat toate fracțiunile prin sacrificii făcute răzvrătiților.

O, Luigi, strigă Vittoria, om nelegiuit și josnic, cum îl recunosc în aceste fapte ; sper să nu-l mai revăd niciodată. În el se întruchipează furia și cruzimea, și firea sa este cu atît mai îngrozitoare cu cît, cu fățărnicie, se poate preface a fi un om fin, galant. Cînd rîde mai prietenos atunci gîndește mai josnic.

— Vă grăbiți prea mult, frumoasă doamnă, răspunse Vitelli, Luigi, ca cei mai mulți oameni de altfel, este și el împins la aceste fapte de împrejurări exterioare și nu atît de răutatea firii sale. Răul ce-l fac oamenii nu trebuie întotdeauna pus pe seama caracterului lor. În slăbiciunea noastră sîntem astfel încît nu putem renunța sau împiedica multe, chiar dacă vrem. La fel și Sfîntul Părinte și onoratul guvernator care deplîng lovitura pe care au fost obligați s-o dea. Rămîneți cu bine, am fost chemat de Papă.

— Omule, strigă Vittoria înfricoșată, după tot ce mi-ați povestit, după toate aceste grozăvii, vreți să vă arătați pe străzile Romei ? Ascultați-mă, prietene. Nu, nu ieșiți astăzi, Papa va primi scuzele dumneavoastră, iar guvernatorul ar trebui să vă împiedice să ieșiți din castel astăzi.

— Frică femeiască ! spuse Vitelli zîmbind.

— Așa sînteți voi bărbații, răspunse ea, toți sînteți la fel — ca și cum noi femeile am fi numai ființe ale fricii și imagini ale spaimei ! Există o șovăială, pe cît de înțeleaptă pe atît de bărbătească ; îndrăzneala și frivolitatea nu trebuie pecetluite cu numele de curaj. Rămîneți astăzi în casă, să nu mă îngrijorez de moarte pentru dumneavoastră, căci văd un spirit întunecat, viclean, care stă în spatele vostru și care rînjește batjocoritor.

— Fericit, răspunse tînărul, că luați parte atît de călduros la soarta mea.

— O, fără fraze, exclamă ea, timpurile sînt mult prea grele pentru astfel de lucruri. Cînd compar chipul dumneavoastră blînd, firea dumneavoastră nobilă, delicată cu firea lui Luigi și a răzvrătiților săi prieteni ! Rămîneți, prietene, vom citi și vom cînta, nu am terminat încă de citit *Ierusalimul eliberat*. Nu fiți încăpățînați dintr-o bărbăție prost înțeleasă.

Vitelli zîmbi din nou, îi sărută duios mîna și spre ușă.

— La revedere ? strigă el.

Bărbații nu pot fi serioși, își zise Vittoria ; față de noi se arată întotdeauna iubitori și duioși, chiar în clipele cele mai nepotrivite. Aceasta este nenorocirea noastră, a femeilor, că nu putem găsi printre bărbați un prieten adevărat, incoruptibil. Această aparentă zeificare în clipa în care ne stimează cel mai puțin. Așa și blîndul și amabilul Vitelli. Pentru postul ce i-a fost încredințat de tată și bunic ar trebui să aibă mai mult dintr-un erou. Că nu există nici un bărbat care să-mi fie prieten adevărat, așa am spus ? — O, bunule, credinciosule Caporale, trebuie să-ți cer iertare ! —

Vitelli plecă la Papă spre a primi poruncile acestuia. Deoarece în oraș era din nou liniște, trebuia procedat cu severitate împotriva bandiților de la țară, care prădaseră orașe întregi și le incendiaseră. Era însă îngrijorător faptul că după aceste întîmplări, nici un zbir nu mai voia să fie folosit în provincii ; în aceste clipe de cumpănă era de temut că nici nu se vor găsi alții care să preia aceste însărcinări. De aceea se delibera cu toată seriozitatea dacă banditii cărora li s-ar acorda o amnistie totală nu ar fi cei mai potriviți pentru a restabili liniștea și pacea. Dar nici această măsură nu era destul de sigură, căci guvernul ar ajunge în acest fel la cheremul bandiților. Trebuiau deci să se bizuie pe cete armate, pe soldați și chiar pe puținii elvețieni ca și pe voluntarii care erau chemați în caz de pericol.

În cele din urmă, Papa își luă rămas bun de la iubitul său Vitelli. Se duse la fereastră pentru a se uita după el. Vitelli se urcă în trăsurica deschisă ce-l aștepta și salută încă o dată respectuos în sus, înspre ferestrele palatului.

În timpul acesta în piață pătrunsese Luigi Orsini împreună cu detestabilul său însoțitor, contele Pignatello. Pignatello purta același pieptar negru și nelipsita-i pălărie cu pene, cu care îl văzuse Pepoli mai de mult la munte. De cîtva timp, el devenise prietenul cel mai bun al lui Orsini, îndeplinind slujbele cele mai nelegiuite. Vitelli se făcuse palid cînd îl zări pe sălbaticul Luigi, dar porunci vizitiului său să treacă fără grijă dar cît mai repede prin fața celor doi. În acea clipă însă Orsini strigă :

— Stai ! și apucă hățurile oprind calul. În același timp răsună o împușcătură iar Vitelli, atins mortal de pistolul lui Pignatello, căzu înapoi, cu capul plecat peste marginea trăsurii. Tatăl tău, strigă Orsini, este ticălosul care a dat sfatul nelegiuit ca nobilii să fie omorîți de agenți mișei ; ia asta drept răsplată.

Apoi se îndepărtară cu pași înceți, iar Orsini aruncă priviri semețe în sus, înspre ferestrele palatului. Vizitiul consternat duse cadavrul stăpînului său înapoi în palatul papal.

Văzînd nelegiuita faptă, Papa se prăbuși în brațele unui camerier, care stătea în spatele său. — Această faptă îl găsise cu totul nepregătit și îl umpluse de groază. Atît de departe se ajunsese ? Atît obținuse arătînd milă și îngăduință acestor inimi înăsprite ?

Era natural ca această nelegiuire să agite din nou întreaga Romă. Crima îi îngrozi chiar pe prietenii lui Orsini, mulți din partida sa îl părăsiră și condamnară cu glas tare acest păcat. Cînd Luigi luă cunoștință de acestea și văzu că majoritatea răzvrătiților se depărtase de el, știu ce soartă îl așteaptă. Dar nu se arăta descurajat, ci rîse tare și strigă mercenarilor ce-i rămăseseră credincioși :

— Încep, așadar, o viață nouă, așa cum mi-am dorit-o de mult. Ca Piccolomini, ca Sciarra, port acum război deschis cu țara mea. Mi se vor lua casele și moșiile, mă vor exila și mă vor condamna la moarte dacă îndrăznesc să apar din nou în regiunea romană. Asta e ! Îmi trimit soția la Veneția și o voi urma, poate, în viitor. Pînă atunci sîntem oameni liberi în pădure și la munte, ne încartiruim unde vrem ; roadele viei, vînatul vînătorilor, femeile din castele, totul este al nostru, și sabia, pumnalul și focul, frații noștri !

Astfel părăsi el orașul, luînd cu el tot ce putuse să stîngă în grabă, bani și bijuterii. — Revenindu-și Papa a convocat regenții statului și s-a luat hotărîrea ca Luigi Orsini, răzvrătitul și asasinul, să fie exilat pe veci de pe teritoriul statului roman și al tuturor provinciilor, de asemenea, s-a promis o răsplată mare celui care l-ar aduce mort sau viu. — Se conta mai ales pe banditi și pe tovarășii lor.

Cînd Vittoria află de această crimă, inima i s-a strîns de durere, dar nu s-a speriat și nici nu s-a mirat, deoarece spiritul ei de prevedere îi spusese acest sfîrșit. Ea plînse împreună cu guvernatorul, care vedea acum abătîndu-se o soartă nemiloasă asupra lui.

Capitolul al treilea

Contele Luigi Orsini plecă cu toți tovarășii săi, însemnați și neînsemnați, în pribegie, hotărît de-a aduce statului împotriva căruia se răzvrătise cît mai multe pagube cu putință. De altfel se auziră curînd plîngerile despre stricăciunile pe care le aducea orașelor și locuitorilor de la țară. Pregăti chiar și un vas pentru a porni cu el pe mare atacînd ambarcațiunile care mergeau la Roma. A început de asemenea să adune oameni, mai ales din rîndurile sclavilor de pe galere, care își ispășiseră pedeapsa sau se eliberaseră cu forța.

Primul după Luigi la comanda bandelor era contele Pignatello, nevrednicul asasin al lui Vitelli, iar după el venea contele Ubaldi din Arezzo, o ființă umană, care-și cheltuise în mod nedemn averea și-și rîdea acum cu disperare și obrăznicie de oamenii cinstiți.

Mai cumsecade decît ei toți, contele Francesco Montemellino, ajunsese să se înhăiteze cu ei din cauza sărăciei și a unor întîmplări nefericite. Era un om în floarea vîrstei, bine legat, voinic, cu înfățișarea unui om nobil. Îl mînase nenorocirea și disperarea, dar nu răutatea, spre bandele lui Luigi. Dar așa cum se întîmplă în viață, Orsini se legase cu încredere, ba chiar cu iubire de acest om bun, care-i semăna prea puțin, dar pe care îl stima mai mult

decît pe sine însuși. Contele Montemellino îi deveni în curînd atît de necesar, încît nu mai putea trăi nici o oră fără el, uitînd în compania lui și de soția sa și de toți foștii săi prieteni.

Printre sclavii de pe galere se afla și tînărul Camillo Mattei, nepotul bătrînului preot Vincenz din Tivoli. După ce își ispășise pedeapsa nu îndrăznise să se întoarcă la părinții săi la Roma, căci rușinea pe care o pătise îi rupea orice speranță de-a redobîndi situația lui dinainte. Nutrea o ură nestinsă împotriva familiei Accoromboni, ca și împotriva tuturor nobililor, dar fiindcă știa cît de mult îl ura mîndra Vittoria pe Luigi Orsini, se alăturase acestuia și oamenilor săi.

Despre Marcello nu se aflase decît puțin. Umbla zvonul că se înrolase în armata lui Piccolomini, care se găsea cînd pe pămînturile florentine, cînd pe cele napolitane, atacînd deseori granițele statului roman.

Cînd Flaminio, aflîndu-se la Roma, o căută pe mama lui, nu reuși cu nici un chip să-i dea de urmă. Cu mințile pierdute, nefericita matroană se retrăsese departe de oameni. Era supărată pe sine și pe lumea întreagă, pe oameni și pe cer, pentru că nu se putea resemna și supune, spunîndu-și mereu că soarta îi pricinuise cea mai mare nedreptate. De aceea, refuza să-l primească pe iubitul ei fiu Flaminio și nu voia să audă de el, pentru că o înfuria firea lui blîndă și nehotărîtă. Și pe ducele de Bracciano era supărată și refuza cu cuvinte jignitoare ajutorul pe care acesta mărinimos i-l oferea ; socotea că ducele ar fi trebuit să intervină cu mai multă energie și îndrăzneală în desfășurarea ultimelor evenimente. Față de fiul ei mai mare, episcopul, nutrea o ură fățișă și refuză să-l vadă ori de cîte ori acesta a încercat să pătrundă la ea. Părăsită de toată lumea, inaccesibilă pentru prieteni ca și pentru dușmani, ea dispăruse fără urmă.

Vestea despre asasinarea lui Vitelli, furia lui Orsini, arestarea Vittoriei ca și acuzarea ei ajunsese și în provincie. Poporul, căruia îi plac atît de mult poveștile, le înflorea cu mii de invenții răutăcioase și cu întîmplări minunate ; se vorbea despre farmece, otravă, fantome și destăinuiri sub tortură. În micul oraș Tivoli, în care fa-

milia Accoromboni era oarecum acasă, se flecărea cel mai mult pe seama ultimelor întîmplări, iar părerile erau împărțite, bune sau rele, după cum era felul oamenilor. Dar și aici se răspîndise povestea că Vittoria îl vrăjise pe ducele de Bracciano cu ajutorul unei băuturi fermecate, că în același fel îi luase mințile lui Orsini, îl făcuse pe fratele ei să-l omoare pe Peretti, așa cum încercase să-l otrăvească și pe cardinalul Farnese, iar acum se află închisă în castel împreună cu mama ei, pentru că papa dăduse oridin ca în scurt timp să fie arse în public drept vrăjitoare.

Bătrînul preot Vincenzo se plimba prin oraș meditînd la toate aceste povești nebunești și prostești, precum și la altele pe care le văzuse și le îndurase în viața lui. Totul își spunea el, e asemenea apei rîului. O vezi cum curge clipocind la vale, malul se oglindește în torentul clar cu tufișurile și colinele sale, dar apa se apropie tot mai mult, acum năvălește vijelioasă și îi prăbușește pe cei aflați pe mal în tînguiri și blesteme, luîndu-i cu ea în adîncuri.

Ajunsese acum în fața unei case frumoase, oarecum izolate de celelalte. Nu mai trecuse de mult prin fața acestor ziduri năpădite de iederă. Se opri mirat loculuî auzind un cîntec straniu. Răzbeau pînă la el strofe izolate din cîntece populare cîntate exagerat de tare și strident, cu o voce răgușită, apoi, deodată, se lăsă tăcerea, se auzeau strigăte, suspine și iar cîntec întrerupt de înjurături și blesteme. Apoi o cădere grea, și bătrînul distinse gemete și suspine și tînguiri repetate. Ferestrele erau închise și obloanele trase împotriva soarelui, nu putea vedea ce se întîmplase înăuntru. Se apropie deci de ușa care nu era zăvorîtă și intră în casă șovăitor, cuprins de înfiorare. După o pauză se auziră din nou gemete și suspine. Deschise atunci hotărît ușa camerei din care se auzeau venind zgomote și intră în încăperea întunecată.

— Are cineva nevoie de un ajutor omenesc? întrebă el cu o voce joasă, înfricoșată — și se dădu înapoi cu un strigăt de spaimă la vederea trupului mare de femeie care zăcea întins pe podea. Puteai crede că e un cadavru, dacă ochii negri, focoși nu s-ar fi mișcat încolo și încoace, contrastînd cu o față trasă, albă ca creta.

— Cine-i acolo ? Ce muritor ? spuse femeia și se ridică încet de pe podea. Părul ei lung, de bătrînă îi acoperea obrazul, ea zîmbi amarnic și își aruncă părul spre spate, se aplecă și luă o carte de rugăciuni de pe pat. Se așează încovoiată în mijlocul camerei, ca și cum s-ar fi pregătit să citească o slujbă, semănînd în felul acesta cu un animal sălbatic sau cu un monstru. Dintr-o dată se aruncă spre bătrînul preot și strigă :

— De ce nu te ferești de blestem, stafie ?

— Nici gînd, spuse bătrînul stăpînindu-și cu greu tremurul, sînt un om cu totul obișnuit și aș vrea să vă pot numi și pe dumneavoastră la fel. Dar se pare că ați întrecut măsura. Nu sînteți cumva donna Iulia Accorom-boni, care locuia cu frumoasa ei fiică în această casă, pe care acum o recunosc ?

— Fiica mea ? strigă nebuna și se așeză maiestuoasă într-un scaun. Luă o coroană împletită din pai, și-o împinse pe creștetul sur, aruncîndu-și părul zbîrlit pe spate, fiica mea ? Sclav nenorocit ! Cum de îndrăznești s-o numești ? Ea este renumita împărătească Semiramida și stă acolo sus sub un baldachin aurit, sus, sus, în grădinile ei suspendate și reflectează la noi minuni, ținînd o mînă de sidef lîngă tîmpla albă și strălucitoare, iar cealaltă rezemată pe sceptrul de aur. Oh, astfel de imagine dumnezeiască de frumusețe, demnitate și maiestate nu s-a văzut niciodată pe pămînt, iar Rafael, marele pictor, și-a cerut voie la Pluton al nostru să iasă din mormînt și să picteze cereasca ființă.

— Lăsați prostiile, dragă și nefericită doamnă, spuse preotul care se simțea complet zăpăcit, cerul v-a încercat, supuneți-vă voinței sale cu blîndă smerenie și el are să vă redea mintea dumneavoastră cea cuprinzătoare.

— Să-mi dea regatele înapoi ! strigă ea cu vioiciune, — asculta — David, fiul meu a învins uriașul — acum se duce cu ceata lui curajoasă și umblă prin munți — iar ei îl găzduiesc, se tem de el — Domnul l-a uns cu mîna lui Samuil, marele său preot — îl va învinge pe Saul, și David va fi încoronat în fața întregului popor. Atunci el va călăuzi pașii mamei, necunoscuta, voalata,

spre tronul său, și toate popoarele o vor adora, pe ea, nemuritoare, care a adus pe lume astfel de copii.

— Ce cuvinte folosește necredincioasa ! strigă Vincenzo supărat. Nu păcătuiți împotriva Scripturii și a cuvîntului sfînt. Nelegiuitul Marcello să fie alesul Domnului, precum David, profetul ? Unde stă scris asemenea grozăvie ? Banditii și criminalii nu sînt sfinți, nu sînt unși cu uleiul sfințit și botezați de Samuil, ci cu sînge.

— Ce ? strigă ea, sări în picioare și-l apucă de mînă pe temătorul Vincenzo, sînteți un diacon și nu înțelegeți deloc legile și prezicerile ? Ați citit despre Daniel, care era iubit de regi ? Nu vedeți că el este fiul meu Flaminio, el cu al său spirit arzător, acum scriitor secret la marele tiran Holofernas. Și cuviosul episcop, fiul meu credincios bisericii, mai elocvent decît Chrysostomus, mai învățat decît Origine, mai sfînt decît Augustin ; mîine va fi ales Papă de către Sfîntul Duh.

— Asta ne mai lipsea, spuse Vincenzo mormăind. Femeie păcătoasă ! strigă el, opriți-vă, nu e destul că voi înșivă sînteți turbată, vreți să mă înnebuniți și pe mine ?

— Domol, omulețule, răspunse ea cu acel surîs îngrozitor al nebunilor și îl mîngîie sub bărbie, nu mai vorbi așa cu vestita Cornelia — Nu știi ? Fiul meu, Caius Grahus, este mult mai neastîmpărat decît cel mai mare, Tiberius, el are să vă ucidă dacă mă plîng de voi la el. Și atunci veți fi azvîrlit, chiar de aici, de pe stînca tarpeiană, în torent. Nu-i deloc plăcut. — O ! strigă ea și începu să alerge strigînd prin cameră, apucînd toate scaunele și fotoliile. — Ajutor ! Ajutor ! strigă ea — fiica mea se înecă ! Copila mea ! Criminalul, nelegiuitul Camillo a azvîrlit-o acolo !

— Și de ce n-ar fi așa ? îi strigă preotul, cumințiți-vă, bătrînă ciudată, sau veți fi luată nebună de orice om care vă aude vorbind asemenea prostii.

— Atunci, hai să dansăm, iubitule ! zise ea, dacă într-adevăr nu ai o părere prea proastă. — Sări în sus și căzu iar în fotoliu. Nu, spuse ea obosită, oasele mele sînt prea slabe, supărarea m-a vlăguit. Nu mai pot nici să cînt. Știți versurile mele frumoase ? Da, mi-au scos acum Ierusalimul eliberat și pe deasupra m-au închis în turnul nebunilor ; vedeți, acum trebuie să vorbesc cu nebunii,

între care sînteți și voi, și să țin o Academie poetică. Vă rog să improvizați pe tema pe care am să v-o dau.

— Aici am ajuns, spuse Vincenzo, eu nebun și ea de acolo întreagă.

— Cum de-a părăsit Astreea lumea ! continuă bătrîna. O, ce grozăvie, ce rușine s-a abătut asupra noastră. Inocența-i asuprită, săracul sîngerează, legea taie în bucăți pe cel drept, și răutatea și păcatul umblă îmbrăcate în purpură. Farnese e acum Papă, Luigi, guvernatorul Romei, și toți ai mei sortiți pieirii ! Rugați-vă pentru ca Hristos și Maria să ne-o trimită pe Astreea înapoi.

— O scînteie de minte ar trebui să vă dea și vouă, spuse preotul, dacă n-ar fi un bun aruncat.

Văzînd apoi că bolnava se liniștise puțin, i-a vorbit îndelung, încercînd s-o mîngîie. Femeia îl ascultă și-i înțelese bunătatea, căci, după clipele de rătăcire, urmase la ea ceasul bun. Își aranjă părul, și-l acoperi și promise să îndure voința divină.

Veni slujnica ei, o fată de țăran tînără, simplă, care-i aduse puțină mîncare și băutură. Era o ființă care nu-i răspundea niciodată, nu se mira și nu asculta cuvintele nebunei și de aceea avea voie să intre la ea. De altfel, ușa rămăsese ferecată pentru lumea întreagă și nimeni nu află, nici chiar locuitorii din Tivoli nu știau că donna Iulia, pe care o cunoscuseră atît de bine odinioară, se afla din nou acolo.

Astfel se obișnui biata bolnavă cu prezența cinstitului Vincenzo și nu puține erau clipele în care, spre durerea ei, judecata și conștiința îi reveneau.

Deseori, se certau vehement, căci el nu voia să rabde ca nepotul său, inocentul Camillo, să fie pricina nenorocirii familiei. Iar cînd donna Iulia îl compara pe nelegiuitul Marcello cu David, preotul își ieșea din fire și în astfel de clipe, era greu de spus care din cei doi era mai nebun. Căci dacă el îi ierta creștinește fanteziile mitologice și istorice, lăsînd-o să se creadă o mare regină, ba Junona, Minerva sau Niobe, cînd era vorba de misterele religiei creștine și de personajele Bibliei preotul își pierdea răbdarea și devenea neînduplecat. Cunoscîndu-i cu vremea slăbiciunea, donna Iulia se dezobișnui și de acest păcat și se mulțumea cu istoria lumii și poezia

păgînă. — Dar, lăsînd deoparte atari nebunii, devenise mai blîndă și chiar mai creștină și mai înțeleaptă. — Aș fi crezut eu oare despre mine, își spunea preotul, plecînd într-o seară de la ea, că am să ajung vreodată să conver-tesc păgînii și că uneori Belzebut se lasă alungat de Satana ? Poate că odinioară, alți oameni, mai mari decît mine, sărmanul, s-au exersat îndelung în asemenea artă și i-au aflat puterea tămăduitoare.

Capitolul al patrulea

Deși Papa Grigore nu era bolnav, era lesne de văzut că pe zi ce trece era tot mai slăbit. De aceea începuse agitația, se stabiliseră legături, se făcuseră promisiuni printre cardinali ca și printre ceilalți prelați și miniștrii puterilor străine. Totul se pregătea acum pentru viitoarea schimbare. Cele mai multe motive de îngrijorare în această situație le avea nepotul sau fiul Papei, Buoncompagno, guvernatorul Romei și comandantul suprem al armatei romane. Papa, care acționa întotdeauna cu judecată și în spirit creștin, nu se decisese, pe cît de mult îl iubea, să-l numească prinț independent. Îi cerea nerăbdătorului său nepot, care voia să urce cît mai sus, să se mulțu-mească cu locul pe care îl avea.

Pentru a nu pierde prea mult, guvernatorul făcuse pace cu marele duce al Florenței, cu care era învrăjbit. Toate neînțelegerile din care ieșise vrajba fuseseră uitate prin mijlocirea înțeleptului cardinal Fernando.

Vittoria se afla deseori în compania guvernatorului, încercînd să-l înveselească, iar el numai contenea ad-mirîndu-i judecata și caracterul ferm. Rareori organiza cîte o mică întîlnire cu prieteni din cei mai aleși, căci guvernatorul nu voia să se afle prea mult despre blîn-dețea și prietenia lui cu Vittoria, față de care Papa se arăta la fel de neînduplecat ca la început. Vittoria nu știa nimic despre supărarea Papei și spera, de la o zi la alta, să i se redea deplina libertate. De aceea își trecea timpul recitindu-i pe iubiții ei poeți, ocupîndu-se de propriile lucrări, cînta, vorbea și se arăta prietenoasă cu

servitorii și cu toți oamenii care veneau în contact cu ea. Unul singur îi redeșteptase mînia, fratele ei mai mare, episcopul. La un moment dat, mîndrul și arogantul Ottavio încercase să se împace cu ea, dar fusese respins cu vehemență. De altfel se simțea mereu jignit și năpăstuit, căci tot ceea ce el sperase și dorise se destrăma sub ochii lui. Partida Montalto îl alunga din cauza fratelui său Marcello și a morții lui Peretti, Papa era mînios pe el, iar florentinii, care împreună cu alții se alăturase partidei Medici, îl evitau și ei. De asemenea era aproape hotărît ca în momentul noilor alegeri pentru scaunul papal, această înaltă slujbă să nu-i fie dată lui Farnese, împotriva căruia se formase o alianță puternică. Lucrul acesta îl supăra pe episcopul Ottavio pentru că el își pusese întreaga speranță în Farnese și își rînduise toate planurile în consecință. Dar și mai mult era jignit de faptul că Farnese, nu numai că îl abandonase, dar îi declarase public inamiciția. Cardinalul, care voia să șteargă orice urmă a relațiilor lui cu Peretti, Vittoria și mama ei, îl trata pe lingușitorul Ottavio ca pe un suspect, care se pusese în legătură cu inamicii săi, pentru a-l compromite la momentul potrivit. Era probabil convins de caracterul îndoielnic al lui Ottavio, căci văzuse cum se lăsase întrebuințat împotriva propriei sale familii. Ottavio nu se putea apropia nici de ducele de Bracciano sau de prietenii acestuia, deoarece ducele, care-i cunoștea caracterul și știa tot răul pe care voise să-l facă surorii lui, îl ura. Nici Flaminio, fratele mai mic și confidentul lui Bracciano, nu voia să-l vadă, iar mama lui, bolnavă, îl respinsese blestemîndu-l. Cînd auzi și că mama dispăruse fără urmă, i se rupse inima. Mult timp toate cercetările lui au fost zadarnice, pînă cînd un zvon vag îi spuse că ea s-ar fi putut afla la Tivoli.

Astfel fu văzut peste cîtva timp rătăcind prin Tivoli cu pași șovăitori, nesiguri. Un om bolnav, palid, ce se rezema adesea, epuizat de un copac sau de un zid, părînd că-și amintește cu jale și durere de fel de fel de lucruri. De la fereastra lui, bătrînul preot Vincenzo îl observase de mult pe Ottavio, umblînd ametit, ca într-un vîrtej.

Și cum bolnavul părea aproape de leșin, ieși pe ușă spre a-l ajuta.

— Intrați la mine, bolnavule, spuse preotul, să vă trageți sufletul și dacă aveți nevoie, lăsați-mă să-l chem pe bunul farmacist.

— Nu, răspunse acela, dacă aveți timp, așezați-vă puțin lîngă mine pe această bancă de piatră și răspundeți-mi la cîteva întrebări.

— Cu plăcere, spuse preotul.

— Știți poate dacă o donna Iulia Accoromboni se găsește în localitate și unde locuiește ?

Abia atunci bătrînul îl recunoscu îngrozit pe cel care se ascundea sub această înfățișare neînsemnată, mizerabilă. Ființa aceasta fragilă și plecată, care ședea lîngă el nu era alta decît Ottavio cel arogant și puternic, care se uita de sus la el, preotul sărac. Vincenzo se gîndi cu înfiorare la nestatornicia sorții și fericirii omului, dar își reveni repede și reuși să-și ascundă emoția.

— Știți deci, începu din nou episcopul cu voce slabă, unde se găsește donna Iulia și mă puteți conduce la locuința ei ?

— Desigur, spuse preotul, eu sînt singurul pe care l-a văzut și cu care a vorbit de cînd a venit aici.

— Am trecut pe la acea casă, spuse Ottavio, dar totul era închis și zăvorît. Cum îi merge ? S-a însănătoșit, este mai liniștită ?

— Acum este complet însănătoșită, răspunse Vincenzo.

— Atunci, să mergem, dar dați-mi mai întîi un pahar cu apă.

— Veniți, stimate, venerabile domn, strigă Vincenzo, onorați căsuța mea, intrați, mîncați ceva și întăriți-vă cu o înghițitură de vin.

— Nu, spuse Ottavio, numai apă.

Vincenzo intră în căsuță și atunci își aminti și Ottavio că acesta era chiar preotul modest, pe care odinioară îl tratase jignitor, ca pe un neștiutor, mărunt. Bătrînul se întoarse cu apa, pe care o aduse în paharul cel mai delicat, pe o tăviță de argint. Tremurînd de emoție, episcopul luă paharul, mulțumi și bău. Puse înapoi paharul pe tavă și privi în sus spre cerul senin.

— Ce răi și nerecunoscători sîntem noi oamenii, spuse el apoi, ce alinare, ce desfătare, ce revelație pentru cel însetat în această unică undă a elementului răcoritor. Noi însă căutăm cuvîntul divin în artă și știință, în temple cu turnuri înalte și palate sau numai în Scriptură — cînd el e mereu foarte aproape de noi, oriunde am fi ; ne face semn cu mîna, ne întinde mîna și totuși mîndria inimii noastre fariseice nu vrea să-l găsească decît acolo unde consacrarea și demnitatea, măreția și știința, ceremonia și tămîia ni-l fac cunoscut. — Duceți-mă acum, iubite amfitrion, spre casa mamei mele.

Trecură prin oraș.

— Aici casele și locuințele sînt tot mai rare, spuse episcopul, așa departe s-a mutat ?

— Ajungem acuși, spuse preotul melancolic. Acolo ! Se apropiau de cimitir. Se zărea o movilă nouă acoperită cu gazon proaspăt. — Aici se odihnește ea, spuse Vincenzo, inima ei sălbăticită a aflat în sfîrșit tihna, aici jos e liniște.

Ottavio îi aruncă însoțitorului său o uitătură de nebun, căzu apoi în genunchi, plînse zgomotos și violent și îmbrățișă mormîntul. Vincenzo se îndepărtă discret și se așeză în spatele unei tufe, ca să nu-l stingherească pe nenorocitul Ottavio și să nu-i tulbure rugăciunile solitare. În sufletul celui care se ruga se înălțau acum, frîngîndu-i inima, toate amintirile din tinerețe și copilărie. Cum îl iubise mama, cum, în văduvia ei strîmtorată, își sacrificase plăcerile, comoditatea, ba chiar renunțase la strictul necesar, ca să-i netezească calea vieții și a științei, cum se bucura de progresele sale, de dezvoltarea sa, cum el era mîndria ei, cum voise să clădească fericirea ei pămîntească și întreaga speranță a viitorului ei pe el. Ce desfătare fusese pentru mama cînd putea să-i facă o surpriză și să-l bucure cu un dar, uneori costisitor, de ziua lui, apoi cînd primise consacrarea de preot, și ce încîntare strălucea în ochii ei cînd devenise abate. — Și el ! Cum mîndria, aroganța și răutatea îl depărtaseră de casa mamei, cum nu înțelesese grija și dragostea ei. — O, da ! strigă el frîngîndu-și mîinile, da, noi, copiii, sîntem niște monștri ; în locul iubirii și a veneratiei sugem nerecunoștință și dispreț de la pieptul și din inima ma-

melor noastre. O, cîtă rătăcire se cuibărește în spiritul nostru — ah, și omul de acolo, da, îi eram recunoscător cerului, îi mulțumeam din inimă bătrînului pentru înghițitura de apă rece pe care mi-o îngăduise — pe cînd ei, mamei mărinimoase, a cărei întreagă iubire, a cărei viață a fost un sacrificiu necontenit pentru copii — cum i-am răspuns! Încît eu, favoritul, sînt de fapt mai nelegiuit, mai rău decît Marcello! — Da, acum, cînd este prea tîrziu, aș vrea să mă așez în genunchi la picioarele ei și să vărs lacrimi de căință. — Și ea — dacă ar putea să se ridice de sub acest înveliș verde — dacă ar putea să-mi dăruiască o privire de împăcare, un cuvînt, o lacrimă, fiind numai dragoste de mamă — atunci toată durerea care a îndurat-o pentru mine, ar deveni în ochii ei un cîștig, o bucurie, căci ar vedea cum dragostea mea e aceeași ca în depărtata copilărie. Și el, pe care, bîlbîind, îl numim Dumnezeu, inima iubitoare a lumii, ar putea să nu se milostivească de un păcătos care se căiește?

Se aruncase pe mormînt și nu se mai oprea din plîns. Dar se simțea bine așa. Scoarța rigidă, aspră care-i închisese inima ca o platoșă, plesni și se rupse. și tot ce era împietrit în el se dizolvă în acest torent de lacrimi. În aceste clipe mari, el biruise întreaga lume și pe el însuși.

Cum Ottavio întîrzia să se ridice, preotul se temu că i se întîmplase ceva. Dar pe cînd se apropia de mormînt, de pe movila aceea proaspătă îl întîmpină un chip luminat, purificat prin durere, de pe care dispăruseră toate semnele bolii, chipul unui muribund fericit, care distinge deja în depărtare vocea îngerilor. Impresionat de această priveliște, Vincenzo era cît pe aici să îngenuncheze și să ceară binecuvîntarea celui care-i fusese odinioară atît de dușmănos.

— Pentru puține ore sau zile pe care le mai am de trăit, spuse episcopul, vă rog să mă adăpostiți în casa voastră, să-mi primiți spovedania și în calitate de părinte spiritual să mă pregătiți pentru viața veșnică.

Vincenzo plînse și-i sărută mîna.

— Să nu trimit la oraș? spuse el, să nu vină unul din cei mari la voi? Nu vreți să mergeți la Roma?

— Nimic din toate acestea, spuse Ottavio zîmbind blînd și-l luă pe bătrîn de braț, pornind împreună spre casă.

Ultimele sale ore episcopul se încredință preotului ca unui înger păzitor și ca unui tată iubitor. Îi vorbi din toată inima, se spovedi de toate rătăcirile, greșelile și păcatele sale, primi iertarea și sfintele taine. Modestul preot îi închise ochii și îl îngropă alături de mama sa, așa cum îi fusese dorința.

Ottavio îi lăsă prin testament lui Vincenzo tot ce purta asupra lui, aur, bijuterii și lucruri scumpe, cît și tot avutul său de la Roma. Prin această moștenire Vincenzo se văzu eliberat de mizerie și putu să-și ușureze bătrînețea chinuită, să se îngrijească de sine și de alți sărmani. El însuși lepădă tot ce era dur și aspru în felul său și își arătă toată dragostea și blîndețea, ce le ținuse ascunse sub o înfățișare sălbatică.

Între timp, la Roma, Papa Grigore murise. Cardinalii se adunaseră în conclav, și lumea întreagă aștepta să vadă cine va lua locul Papei. Mulți se bucurau de moartea lui Grigore, deoarece credeau că slăbiciunea și nehotărîrea firii lui erau cauza tuturor suferințelor îndurate de stat în timpul domniei sale. Alții, care avuseseră parte de dragostea și bunătatea sa, deplîngeau moartea prințului iubitor de oameni.

De îndată ce află de moartea Papei, ducele de Bracciano, care pregătise totul în acest scop, se înfățișă la castel cu tot fastul, cu conți, baroni și nobili dependenți de el, cu o ceată mare de servitori ; cu nobilii înveșmîntați în haine costisitoare și cu cei mărunți în straie strălucitoare. În acest moment important, critic, guvernatorul nu putea să-i refuze lui și suitei sale intrarea în castel.

Buoncompagno era în mare încurcătură cînd se văzu față în față de Bracciano. Acesta i se adresă cu noblețea unui prinț :

— Cer de la voi pe soția mea !

Guvernatorul încercă să se scuze, ceru o amînare, socotind că noul Papă ar putea să-l mustre pentru îngăduința sa și îl sfătui să mai aștepte pînă după alegere.

— Nobilul meu prieten, răspunse Bracciano, pe jumătate rîzînd, pe jumătate scrîșnind, căci asta sînteți și veți rămîne, Papa a murit, în această clipă Roma nu mai are domnitor și rămîne de văzut dacă veți fi atestat de noul Papă. Nu mai avem, așadar, guvernămînt, iar prințul, în fața căruia am promis să nu mă căsătoresc cu Vittoria, a murit. Știți doar că în timpul conclavului poporul neliniștit s-a răzvrătit de nenumărate ori de aceea nu refuzați cererea mea îndreptățită, căci nu mă voi sfii să iau cu forța ceea ce după legile omenești și dumnezeiești este al meu. Îndrăzniți să provocați un război în aceste zile de anarhie ? Vreți să vă atrageți ura mea și alor mei, de al căror ajutor veți avea poate nevoie ? Acesta, ca și prietenia și dragostea mea vă rămîn asigurate dacă vă arătați acum a fi un prieten înțelegător și îngăduitor.

Guvernatorul nu mai avea cum să riposteze ; vorbi doar de stima cu care o înconjurase pe Vittoria în acele vremuri triste. Îl conduse apoi în camerele prizonierei și, după cîteva cuvinte de politețe, o remise solemn pe frumoasa prizonieră soțului ei.

Cei doi se îmbrățișară, plîngînd, cu bucurie și emoție.

— A venit în sfîrșit vremea, spuse ducele, aducîndu-ne și nouă noroc și fericire. Nu-i așa, că viața este totuși un mare dar, un delicios secret al acelui spirit etern ? Da, el își iubește creaturile, iar noi doi trebuie s-o recunoaștem cu gratitudine.

— Dacă în aceste clipe nu ne-ar cuprinde, spuse Vittoria, o amețeală ciudată, care nu-i nici șovăială, nici dubiu nici nesiguranță, și nici frică de prezent și viitor ! — Nu, iubitul meu, nimic din toate acestea, dar așa cum în clipa de entuziasm, cînd versurile așteaptă să fie rostite iar ție ți se sparge lira aurie în mînă și vocea îți răgușește, așa ne lipsesc nouă, muritorilor, cuvintele pentru marea fericire, căci bucuria ne înfrățește cu durerea, iar în noi sînt mii de căi spre nenorocire și durere.

— Mireasa mea dulce și melancolică, spuse ducele rîzînd, parcă am vrea să ne asemănăm cu racul, care are membre neindeminatice pentru a merge înapoi, și nu are membre defel pentru a merge înainte.

O luă în brațe și o sărută fierbinte ; împreună coborîră apoi la trăsura care-i aștepta.

Episcopul sosise deja la palat, iar ceremonia căsătoriei se desfășură cu tot fastul în capelă. Mireasa era gătită în hainele ei cele mai strălucitoare. Pentru că așa dorise ducele, ea purta aceleași veșminte ca în ziua așa-zisului ei interogatoriu. Purtarea ei din acea zi îl încîntase atît de mult, încît dorea s-o vadă cu același port.

După ceremonie preoții se îndepărtară și rămaseră doar cei mai intimi care se adunară în sufrageria împodobită de sărbătoare. Bracciano nu voia să serbeze prea măreț cununia ; în acea zi atît de fericită pentru el, o societate mare și guralivă l-ar fi obosit. Mulțimea i-ar fi fost o povară. De aceea, nu pofti decît cîteva rude apropiate și pe cumnatul său Flaminio, pe care îl demisese din postul de secretar și îi dăduse o importantă sumă de bani, spre a putea deveni un om independent. Nu fu uitat nici credinciosul Caporale care se găsea la Roma.

Astfel cina nu a durat prea mult, dar au petrecut de minune cu glume, rîsete și convorbiri serioase. Ca un lux special, ducele dorise ca masa să fie servită numai de fete frumoase, îmbrăcate poetic ca nimfe sau zeițe. Caporale era atît de fericit, de vesel și de surîzător, de parcă el ar fi fost fericitul mire. În ciuda tuturor piedicilor și nenorocirilor se împlinise, zicea el, ceea ce fusese întotdeauna dorința inimii sale. Era mîndru că, fără a-l cunoaște cu adevărat, el fusese cel care îl adusese prima oară pe nobilul Bracciano în casa frumoasei iubite. Pe ea o privea cu mirare crescîndă căci, așa cum afirma și ducele, devenise mai frumoasă, mai maiestuoasă și mai strălucitoare, umplînd inimile celor din jur de încîntare. Toate slujnicele, oricît de poetic înveșmîntate, oricît erau de drăgălașe sau de ademenitoare cînd își arătau umerii și sînii, nu erau pe lîngă Vittoria decît niște sclave, a căror sclipire era complet întunecată de această mîndră strălucire.

După banchet Caporale puse să se aducă cununile de trandafiri împletite după porunca sa. După un vechi obicei, fiecare trebuia să se gătească cu o cunună și acum se concediară și slujnicele. Acum Caporale propuse un concurs de poezie și recită el însuși un imn, cîntînd din toată inima, chiar dacă vocea îi era cam răgușită. Mu-

safirii îi urmară exemplul și numai Bracciano, rezemat de inima soției sale spuse că această expresie tăcută a sentimentelor sale ar fi poezia cea mai adevărată și bună, pe care poate s-o ofere inima sa prin ochi, dar nu prin vorbe.

Cînd se lăsă seara musafirii plecară și fetele conduseră mireasa în cameră, ajutînd-o la dezbrăcat. Alături Bracciano se dezbrăca asistat de bătrînul său slujitor.

— Ce ți s-a întîmplat, bătrîne prieten, că te văd așa emoționat ? Ți-a făcut cineva vreun rău ? întrebă ducele la un moment dat.

— O, nu, nobile domn, spuse bătrînul, dimpotrivă, mă bucur de marea voastră fericire. O stimate prinț, ați adus o zeiță în casă, mai mult decît Armida sau Elena. Noroc mie că mi-a fost îngăduit, înainte de moarte să mai privesc o astfel de frumusețe cu ochii mei slabi ; sînt fericit că ea vă este dumneavoastră soție, iar mie stăpînă ! Care prinț, care muritor se poate mîndri să fi fost cîndva soțul unei zeițe ? Se spune că Venus ar fi fericit mai mult decît un singur pămîntean, dar aici, Venus, Iuno, Minerva și Diana s-au contopit într-o singură ființă ; la ea afli seriozitate și profunzime de gîndire, dar și haz și inocență copilărească, ca să nu mai vorbim de spirit și de caracteru-i puternic.

— Taci, bătrîne prietene, spuse Bracciano rîzînd, începi să te entuziasmezi și o să mă faci gelos.

— Este prea mult pentru un om, decise bătrînul, de-a cuprinde totul în brațe și de a-l numi al său.

Plecînd de la Vittoria, fetele se arătară la fel de impresionate. Una spuse plîngînd :

M-am crezut frumoasă, mi s-a și spus că sînt — dar cît de jalnică, urîtă, obosită și fără viață îmi par față de ea. Dacă nu-i rămîne credincios, merită să moară de moartea cea mai rușinoasă.

Pe cînd Bracciano se apropia de ușa camerei, își spunea în sinea lui : Cine sînt eu ca nemuritorii să-mi dăruiască o astfel de desfătare ? Le mulțumesc, cuprins de o spaimă sfîntă, de o șovăială voluptuoasă. Este clipa cea mai importantă din viața mea. Și dacă n-aș fi trăit decît pentru această clipă, viața mea ar fi fost bogată.

Capitolul al cincilea

După multe deliberări, contraziceri, șovăieli, renunțări care, dacă ar putea fi povestite în detaliu și adevărat, ar face povestea conclavelor atît de instructivă, cardinalul Montalto fu în sfîrșit ales Papă sub numele de Sixt al cincilea.

Mulți îi dăduseră votul pentru că îl credeau atît de slab și neînsemnat, încît sperau că vor putea guverna în locul și în numele său. Alții erau convinși că ar fi atît de bătrîn și bolnav, încît n-ar mai avea prea mult de trăit. Mulți i se alăturaseră numai pentru a-l învinge pe inteligentul și ambițiosul Farnese, și astfel se îndeplini ceea ce Medici voise de la bun început, ca Montalto să obțină cea mai înaltă demnitate bisericească a creștinității.

Cîștigase venerabilul Montalto prețuirea multora și prin purtarea sa cumpătată la moartea nepotului său Peretti. Acum el își vedea realizat ambițiosul și minunatul său vis din copilărie ; grație împrejurărilor, a deșteptăciunii și perseverenței sale ajunsese pe tronul în fața căruia toți trebuiau să îngenuncheze.

Dar mare fu uimirea Colegiului cînd în locul unui moșneag slab, bolnav și timid, văzu în fața lui un prinț al bisericii viguros, puternic, poruncitor, care arătă din prima clipă că știe să comande și are putere să-și vadă poruncile îndeplinite. Mulți dintre cei care îl ajutaseră să ajungă la această demnitate, regretau acum alegerea, iar Farnese ca și cîțiva alți, care deseori se arătaseră disprețuitori față de slabul și mereu tăcutul Montalto, se plecau cu ură în fața lui.

În oraș se instaurase spaima și teroarea. Era o datină veche ca în ziua încoronării noului Papă să fie grațiați toți criminalii. Toată lumea era în așteptarea evenimentului. Se întorseseră chiar și cei exilați sperînd să fie iertați de pedepsele pentru crime mai vechi, deseori uitate. Dar Sixt, a cărui intenție fermă era de-a pune stavilă acestor crime, ceru să fie spînzurați toți condamnații la moarte chiar în ziua încoronării sale. Toate intervențiile și obiecțiile au fost zadarnice. Cu toate interven-

țiile celor mai nobili cardinali, puse să fie spînzurat chiar și un băiat care nu făcuse altceva decît că se apărase într-o ceartă cu un agent. — Toți cei care se știau vinovați fugiră din oraș. La porunca lui severă se procedă cu aceeași cruzime și în restul țării. Cei care nu-i executau poruncile sau le executau neglijent cădeau sub aceeași lege, fără scăpare.

Toată lumea își dăduse seama că se înșelase asupra persoanei șubredului, bătrînului și neputinciosului Montalto și că, fără să vrea, aleseseră un adevărat rege al bisericii, care fără să șovăie putea fi și tiran. Se mai descoperi că pînă atunci își dăduse o vîrstă mai înaintată decît avea în realitate așa încît, la puterea și vigoarea de care dădea acum dovadă, era de așteptat că va deține mult timp scaunul papal.

Cînd se anunță marea audiență, ducele de Bracciano se înfățișă și el cu celelalte măriri în palatul Vaticanului. Papa păru să nu-i dea nici o atenție, nu-i vorbi, îl trecu cu vederea, încît Bracciano fu convins că acest mod de-a fi tratat nu era întîmplător, ci era un semn al dizgrației sale.

Îngrijorat, ducele se adresă cardinalului Fernando și îl rugă să-i obțină o audiență particulară la Papă.

— Papa, spuse acesta, este desigur supărat că excelența voastră, în ciuda promisiunii solemne, v-ați căsătorit cu Vittoria.

— Am făcut această promisiune, răspunse Bracciano, numai papei Grigore, care nu mai este. Am făcut-o pentru că moșneagul înfuriat era gata să ia măsuri extreme, periculoase, care m-ar fi obligat să mă răzvrătesc. Apoi existența soției mele era primejduită și toți dușmanii mei, publici și ascunși, ar fi folosit rapid acest pretext legal pentru a mă răsturna și a mă distruge și pe mine ; căci era clar că această cabală era dirijată mai mult împotriva mea decît împotriva sărmanei Vittoria. Ea a fost înfățișată Papei numai pentru a-l întărîta pe cel orbit, care nu cunoștea legătura, punîndu-mă astfel pe mine în primejdie. Și cine știe unde ar fi ajuns Farnese și alții ca el, dacă ea, cu eroism, nu l-ar fi rușinat și smerit pe acest dușman.

— Mărturisesc numai, stimate cumnat, că nu sînt pe deplin împăcat cu dumneavoastră, răspunse cardinalul Medici. Să fie oare femeia aceasta atît de eminentă, impunătoare și virtuoasă precum o credeți ? Nu v-a orbit pasiunea împingîndu-vă să faceți un pas nepotrivit ? Nu vorbesc acum de moartea surorii mele, așa a vrut soarta, să fie pedepsită fiindcă se făcuse vinovată față de dumneavoastră, și știți bine că nici prințul, fratele meu, nici eu nu v-am retras prietenia noastră după această nenorocire. Dimpotrivă, ne-am unit mai strîns, apărîndu-vă persoana și interesele. De dragul fiului vostru și la rugămintea dumneavoastră v-am procurat mijloace și credit spre a plăti datoriile care vă împovărau, datorii care se adunaseră din cauza mărinimiei și dărniciei voastre. Mi-ați promis și mie să renunțați la Vittoria.

— Eminență ! strigă Bracciano, fiți drept și nu mă puneți în încurcătură, luînd promisiuni și cuvinte în alt sens decît au fost vreodată socotite. Gîndiți-vă, ce-ar fi putut însemna dragostea și pasiunea mea dac-aș fi renunțat pe veci la soția mea. Firește, am presupus că dumneavoastră, ca un om înțelept, o să luați acea promisiune drept ceea ce este : o renunțare de moment, în acea clipă critică am părăsit-o și am îndurat ca nevinovata să fie închisă. Și ea, Vittoria ? Să fi fost ea o Bianca Capello, ce repede s-ar mai fi încheiat tîrgul ; ar fi așteptat atunci împrejurări prielnice, dacă slăbiciunea mea pentru ea ar fi durat, ca aceea a soțului Biancăi. Știți doar prea bine și regretați și dumneavoastră, stimate prieten și cumnat, ceea ce onoratul dumneavoastră frate a făcut pentru femeia aceea. Din acea legătură ar putea să apară copiii care să vă știrbească drepturile. Virginio al meu nu va suferi niciodată din cauza fericirii mele de acum. Și marele vostru tată ? Nu s-a dedat și el la bătrînețe unei pasiuni pentru care mulți dintre prietenii săi l-au blamat ? Vă sînt recunoscător vouă și fratelui vostru că ați vrut să puneți ordine în casa și în averea mea ; va fi spre binele copiilor mei. Dar aș prefera să fiu sărac, fără rang și titlu, un cerșetor, decît să renunț la Vittoria mea, care este mai înrădăcinată în inima mea, o iubesc cu mai multă pasiune de cînd o pot numi soția mea. Dumneavoastră înșivă ați stima-o, dacă ați cunoaște-o mai bine.

Medici nu păru nemulțumit de această explicație și fu nevoit să recunoască că Vittoria era de viță tot atît de nobilă ca și acea detestată Bianca și că prin frumusețea, purtarea, virtutea și felul ei de a fi se ridica infinit de mult deasupra celeilalte.

Sixt îi acordă lui Pracciano audiența cerută, dar cînd acesta se înfățișă îl lăsă să aștepte cîtva timp în anticameră, ceea ce îi atîță mîndria ducelui care își aminti de acele timpuri în care se uitase de sus la Montalto. Cînd în sfîrșit fu primit, îl găsi pe Papă singur, stînd în jețul său. După ce ducele își exprimă, așa cum se cerea, veneratia și gratitudinea, Sixt îl privi fulgerător cu ochii săi pătrunzători, cenușii, dar Bracciano, stăpîn pe sine, îi spuse :

— În timp ce implor binecuvîntarea voastră, Sfinte Părinte, pentru mine și ai mei, vorbi el, mă recomand, pe mine și pe noi toți bunăvoinței și îndurării voastre. Bunăvoința pe care o pun cel mai sus este de a-l învrednici pe fiul meu Virginio, care se apropie de maturitate, să devină soțul nepoatei voastre, fiica stimatei voastre surori Camilla. Astfel asigurați binele familiei mele pentru totdeauna și eu pot muri liniștit.

— Nu arătați ca un om al morții, răspunse Sixt, și un soț de curînd căsătorit n-ar trebui să vorbească despre moarte. În ceea ce-l privește pe fiul vostru și pe iubita mea nepoată, vă mulțumesc pentru propunerea dumneavoastră, prin care o onorați. De asemenea, vă doresc toată fericirea în căsătoria voastră, cu toate că frumoasa Vittoria mi-ar fi plăcut mai mult dacă, atunci cînd s-a întîmplat nenorocirea, s-ar fi ascuns într-o mănăstire și ar fi renunțat la lumea păcătoasă.

Apoi Papa se ridică și traversă cu pași repezi salonul. Tocmai erau spînzurați niște criminali în piață. El păși la fereastră și îl chemă pe duce la el.

— Priviți ! strigă el, toți acești banditi și criminali cărora nu le voi acorda îndurare niciodată, cu nici o condiție ! Da ! strigă el, pe cînd vocea lui puternică răsuna ca tunetul și ochii săi scînteietori scrutau sălbatic fața ducelui, și dacă un prinț domnitor, cel mai nobil dintre nobili, ar sta acum în fața mea, i-aș da neîntîrziat aceeași sentință și aș cere să fie executat acolo jos în

piață ! Am dat uitării ceea ce s-a petrecut cu nepotul meu, dar orice infracțiune, orice legătură cu banditii, orice violență în statele mele — pe Dumnezeu, pe onoarea mea și a scaunului papal — și se bătu violent cu pumnul în piept — va fi pedepsită cu spînzurătoarea și securea, fără considerații de persoană !

Bracciano, pe cît se simțea de curajos, se sperie și lăsă ochii în jos în fața acestei priviri de foc. Auzind vocea tunătoare a Papei cei din anticameră se îngroziră, neștiind ce se petrece și de ce Papa e atît de înfuriat. — Bracciano se îndepărtă cu același ceremonial. —

— Ce-i cu tine, iubitule ? întrebă Vittoria îngrijorată, cînd ducele se întoarse la palatul său, arăți palid, cu ochii stinși, să nu te îmbolnăvești cumva.

— Lasă, iubit-o, îi răspunse el, sînt bine și sănătos și tulburarea îmi va trece repede. Dar părăsim Roma chiar mîine dimineață.

Vittoria se miră.

— Da, spuse Bracciano, am înfruntat în lupte tunurile aducătoare de moarte, săbiile turcești s-au ridicat deasupra capului meu, dar pînă astăzi nu am știut ce înseamnă să tremuri. Dar bătrînul de la Vatican rage ca un leu turbat și are o privire de tigru. Tînjește după sînge și omor ; nu îndrăznesc să-i stau împotrivă.

— Cine, bătrînul, blîndul Montalto ? spuse Vittoria zîmbind.

— A devevnit un balaur, spuse ducele, pieirea, execuția noastră l-ar umple de o imensă plăcere și gîndește-te ce ușor poate să greșească unul din partizani, chiar fratele tău Marcello poate să-mi primejduiască viața, să reînvie povestea morții lui Peretti, pe care Papa acum ar răzbuna-o cu orice chip. Trebuie să plecăm de aici, cu cît mai departe, cu atît mai bine, pînă la granița Elveției și Germaniei. Acolo sus, lîngă lacul Garda am o încîntătoare casă de vară ; primăvara abia a început, acolo să ne petrecem anotimpul frumos și cald pînă toamna tîrziu. Acolo este raiul ; nu ne trebuie oameni, luăm cu noi muzica și cărțile și cea mai mare comoară, dragostea.

După ce Vittoria își învinse mirarea, se supuse bucuroasă hotărîrii soțului ei, și ziua următoare îi găsi deja pe drum.

Poposiră la contele Pepoli la Bologna, care era încîntat să poată primi musafiri atît de nobili în palatul său.

La ospățul vesel, ducele spuse ca în glumă :

— Sălbaticul Sixt mă alungă de pe proprietățile mele romane cu toate că a devenit cuscrul meu prin logodna fiului meu cu fiica surorii sale. Iar Bologna voastră, care-i aparține, mi se pare neliniștitoare și mă voi grăbi să părăsesc aceste state ce s-au acoperit cu sînge.

— Ce amuzant, spuse Pepoli, cînd un bărbat și un prinț, atît de mare și atît de curajos, se dedă la astfel de glume. E ca și cum luna s-ar teme să nu fie coborîtă pe pămînt de vrăjitoarele tesalice.

— Ei, prietene ! spuse ducele, vrăjitorii și formule magice sînt multe pe lume, dar necazul vine pe neașteptate, tîrîndu-se de după un colț de stîncă, ca un șarpe — și deodată Laocoon se vede prins împreună cu fiii săi într-o strînsoare de moarte, iar moartea rînjește viclean acolo unde, cu cîteva clipe înainte, rădeau sănătatea și zburdălnicia.

Chiar în acea seară, pe cînd se adunase o mică societate, cameristul îi aduse contelui un plic sigilat. El îl deschise în fața ducelui și scoase o hîrtie pe care era notat un cifru.

— Ah ! strigă Pepoli, după ani de zile mi se reamintește o făgăduială pe care nu am voie s-o calc pentru nimic în lume.

Îl chemă deîndată pe intendent, cerîndu-i să facă rost de un vehicul, cu care cei ce se anunțaseră atît de enigmatic urmau să plece mai departe, însoțiți de doi servitori, chiar în noaptea aceea. De asemenea porunci să li se pregătească o masă pentru a porni întremați și întăriți în călătoria aceea nocturnă spre un castel al contelui de la țară, unde vor zăbovi cîteva zile.

Cînd rămaseră singuri, contele spuse :

— Trebuie să știți că străinii fac parte din cei exilați, proscriși, pe care Papa caută să-i nimicească. Un om bun, Ascanio, a venit împreună cu un fost zbir, Antonio, și așteaptă jos, în casă. Acum pot să vorbesc despre secretul păstrat atîta vreme, deoarece timpul a dezvăluit

de mult toată întîmplarea. Pe timpul cînd vizitam o rudă bătrînă în munții Sabini, acest Ascanio mi-a salvat viața în mod nobil. Drept despăgubire, a trebuit să-i promit rău famatului Piccolomini, că voi salva pe cei care se vor anunța la mine cu acest cifru. Blîndul Ascanio trebuie să fi ajuns din nou în acea tovărășie nelegiuită, dacă acum are nevoie de ajutorul meu.

— Dar, întrerupse Bracciano, prin mila voastră vă puneți în primejdie.

— Edictele severe ale noului Papă, răspunse Pepoli, au ajuns și la noi ; nici nu voi îndrăzni vreodată să primesc și să ocrotesc un exilat aici, la Bologna. Îi trimit la țară, la castelul care este așezat în afara teritoriilor papale și se află sub ocrotirea împăratului german, al cărui vasal sînt și eu.

Deciseră să plece și ei a doua zi spre acest castel, căci Bracciano prefera să ocolească, pe cît se putea, teritoriul papal ca și pe cel florentin, nevrînd ca în împrejurările date, însoțit fiind de tînăra sa soție, să se întîlnească cu rudele sale de acolo.

A doua zi dimineață cei trei prieteni plecară din Bologna spre castelul contelui. Pe drum, Pepoli spuse :

— Veți face cunoștință cu o rudă a mea, bătrînă și ciudată ; acest Velutti, pe care l-am eliberat atunci cu oarecare greutate, a fost pe vremuri omul cel mai curajos ; nici o încercare nu era prea îndrăzneață pentru el ; în micul lui oraș era numit nebunul curajos. De aceea devenise și foarte primejdios pentru bandiții de acolo, care tremurau la auzul numelui său. Le-a reușit însă răufăcătorilor să-l răpească din propria-i casă și să-l ascundă multe zile în munți, amenințîndu-l cu moartea din oră în oră. De atunci; sărmanul nu mai gîndește, nu mai vede și nu mai aude decît bandiți, omor și foc ; din omul cel mai îndrăzneț a devenit sufletul cel mai fricos.

După un timp ajunseră la castel care se înălța falnic în acele locuri sălbatice și frumoase. Așa cum erau timpurile însă ar fi putut oricînd să fie atacat și prădat.

În fața porții îi întîmpină Velutti tremurînd. Plîngînd el sărută mîna contelui și strigă mișcat :

— O, binefăcătorul meu ! Vă mai văd totuşi o dată în viaţă. Credeam că nu mai apuc clipa aceasta. O nu, trebuie să pier cu această spaimă, dar şi dumneavoastră, ocrotitorul meu, veţi muri. Ah, au apărut doi oameni îngrozitori jos în palat, doi dintre aceia pe care i-aţi cunoscut în munţii cei groaznici. Nu mergeţi prea aproape de ei, nu vă amestecaţi în treburile lor, nu schimbaţi nici un cuvînt cu răufăcătorii.

La intrarea în castel îi aşteptau servitorii, bucuroşi de sosirea stăpînului lor. Pepoli se întîlni cu cei doi exilaţi în camerele de jos. Uriaşul Antonio era ca de obicei liniştit şi aspru.

— Nu credeam, spuse el pe un ton supărat, că voi ajunge atît de jos să fiu nevoit să cer ajutorul vostru, dar Sixt este mai rău decît un vier turbat şi l-a înşelat pînă ce şi pe sălbaticul Piccolomini. N-am avut încotro, de aceea oamenii noştri au început să plece, cu toate că eram bine organizaţi, dar nebunul de Papă nu ştie decît să taie capete, să ardă şi să strîngă de gît. Desertul lui după fiecare masă sînt chinurile torturii. O, unde e libertatea noastră de aur ?

Ascanio povesti jelindu-se o istorie tristă, despre împrejurări potrivnice ce l-au adus din nou în tovărăşia banditilor. Contele le dădu sume importante, spre a putea pleca în ţinutul veneţian, la Corfu sau în Dalmaţia, sau chiar în Germania. Cei doi părăsiră deîndată locurile unde odinioară trăiseră liberi, îndreptîndu-se spre un refugiu necunoscut, să încerce acolo o viaţă nouă.

Pe cînd Pepoli cu musafirii săi stăteau la masă discutînd veseli, cîţiva servitori năvăliră gîfîind şi palizi.

— Ce s-a întîmplat ? întreabă contele. S-a întîmplat o nenorocire ?

— Vai ! strigă unul, casa este înconjurată de soldaţi şi trupe.

— Şi bătrînul Velutti, strigă celălalt, trage să moară, aşa tare s-a speriat.

Toţi se ridicară de la masă.

— Ce-i asta ? strigă contele, ce pot să vrea de la mine ? — Sînt imperiali ?

— Nu, se bîlbîi servitorul, războinici romani şi agenţi.

În zăpăceala lor, îl lăsaseră pe conducător să pătrundă în casă ; acesta intră salutînd politicos și apoi îl somă pe conte să meargă cu el la Bologna.

— De ce ? Ce înseamnă asta ?

— Știți, continuă acela, poruncile severe, înăsprite ale Sfîntului nostru Părinte ; că oricine acordă azil banditilor este pedepsit de lege.

— Știți și dumneavoastră, spuse contele mîndru și tare, că în acest castel al meu sînt vasalul împăratului german ? Că Papa nu este stăpînul meu în această regiune și că nu are nimic de interzis sau de poruncit ?

— Eu urmez porunca șefilor mei, răspunse zbirul, pe mine mă cheamă contele Cordoni, iar el răspunde la ordinele cardinalului Salviati, însărcinat să aplice cu toată severitatea poruncile Sfîntului Părinte în districtul Bologna. Vreți să ne urmați de bună voie, domnule conte, sou oamenii mei trebuie să vă ducă cu sila ?

— Dar aceasta e violare de domiciliu, spuse acum Bracciano, și o încălcare a drepturilor cum nu s-a mai pomenit în istorie.

— Cer un răspuns, spuse zbirul.

De la fereastră se vede mulțimea de soldați și zbiri, toți înarmați pînă în dinți ; nici vorbă de-a opune rezistență sau de-a fugi.

— Trebuie să mă predau, spuse Pepoli, sper să găsesc un judecător înțelegător în cardinalul Salviati, pe care-l cunosc personal.

— Salviati este prietenul meu de mult timp, spuse ducele, am să vă însoțesc înapoi la Bologna. Ne va asculta și va înțelege argumentele noastre. Nici Papa și nici el n-ar vrea să-l jignească cu atîta neobrăzare pe împăratul german.

Vittoria îi privea cu mirare și melancolie pe cei doi bărbați. De fapt, nu prea pricepea tîrgul. Jos zăcea cadavrul lui Velutti. Înainte de-a muri îl mai binecuvintase o dată pe binefăcătorul său.

A doua zi, Bracciano se înapoie sumbru și întristat.

— Barbarii ! strigă el soției speriate, de îndată ce l-au dus la închisoare, l-au strangulat. Moștenitorii n-au

decît să se plîngă la Papă și la împăratul german, a spus răzbunătorul Salviati ! — ce tigru, acest Sixt. Și, dacă m-am arătat mînios, am fost amenințat de-a fi acuzat de înfrățire cu banditii ! — Hai să fugim din acest abator.

Capitolul al șaselea

Pe țărmul lacului Garda, în apropierea micului oraș montan Salo, ducele și soția sa trăiau zile fericite. Citeau, cîntau, făceau versuri, el mergea călare la vînătoare, și ea îl însoțea uneori în mici excursii prin împrejurimi. Apropierea de Germania și de Elveția, peisajul montan atît de variat îi umplea de încîntare. Despre o astfel de existență, atît de simplă, de idilică, nu e mare lucru de spus ; fericirea calmă, netulburată nu va suscita niciodată imaginația poetului ; legenda și romanța, poezia epică și drama povestesc doar despre schimbări și nenorociri, luptă și moarte, mîhnire și disperare sau minuni de tot felul. Nici măcar oaspeți nu veneau prea des pentru a le tulbura fericirea. Fuseseră la Veneția, și republica oferise curajosului duce un post de comandant pe care el, deși mișcat de onoarea care i se făcea, l-a refuzat, ceea ce jigni oarecum pe doge și consiliul său. Era însă bucuros s-o vadă pe Vittoria lui apărînd în toată strălucirea ei princiară, înconjurată de toate onorurile cuvenite ; îl măgulea cum dogele și înalta nobilime îi omagia frumusețea și cum fiecare se apropia de ea cuprins de uimire și admirație. Iar înțelepții și poeții îi aduceau omagii pentru poeziile ei înflăcărate, bine cunoscute în întreaga Italie.

După ce vizitară măreața Veronă, se întoarseră în singurătatea munților lor și la frumosul și

Cîteodată Vittoria îi îndeplinea dorința iubitului și apărea în fața lui în veșmintele Dianei, iar el exclama de fiecare dată plin de încîntare :

— Ah, inima și sufletul meu, copil sălbatic, în dulcea-ți neîntinare ai devenit a mea ; căci o fetișcană, nu o femeie mi-a acordat comoara scumpă a iubirii sale în

acea seară cînd Hymen ne-a împreunat. O, tu, operă minunată a naturii inepuizabile, cum îmi apari sub atîtea înfățișări și în fiecare ești frumoasă și măreață. Cînd trebuie să te ador drept Pallas, cînd mă cuprinde beția desfătării, văzîndu-te în chip de bacantă în vîrtejul iubirii, totdeauna nobilă și feminină, grațioasă și fericită. Pe cînd alte femei satură, tu aprinzi din ce în ce mai mult dragostea și dorințele. Ah, cum mă topeam de dorul tău, cum inima mea era numai a ta și numai la tine rîvnea, iar clipa în care ai putut deveni a mea mi se părea ferecată de diavoli dușmănoși spre a mă lăsa să lîncezesc în nefericire ; o, nu mă înțelege greșit, zeița mea, dar într-un fel mi-e dor acum să spun numai și numai o singură dată : acum inima și gîndul meu s-au săturat, în această clipă m-am eliberat de acest dor și această beție.

Fericită și totodată rușinată, Vittoria se îmbujora la față și își lipea capul de pieptul lui, ascunzîndu-și ochii.

— O, Paolo ! îi șoptea ea, tu ești totul pentru mine — ce am devenit eu prin tine ? O preafericită, o zeiță. Dar de ce, sălbaticule, ești atît de nerăbdător ? De parcă ai vrea să jertfești sufletul și viața, eternitatea întreagă unei clipe de beție ? O, soțul meu, eroul meu, copilul meu drăgălaș, micul și blîndul meu miel, Bacchus și Apolo și Jupiter, ah, cum să-ți spun tot ce simt, tu însă mă înțelegi.

El zîmbea fericit și o privea așa cum Hercule va fi privit cu îngăduință și mîndrie, la zeița tinereții.

Cînd uneori era singură, ceea ce se întîmpla destul de rar, dorul de el era atît de blînd și îndestulător, amintirea sa atît de învăluitoare, încît inima-i bătea bucuroasă. Ca muritorilor, spunea ea atunci, să le fie hărăzită o asemenea fericire n-aș fi crezut nicicînd ; da, nici nu am bănuit că o astfel de viață ar putea să existe.

Alteori se tachinau ca niște copii și-și jucau mii de feste. La un moment dat au pus rămășag care din ei aleargă mai repede, și el a rămas mult în urmă.

— Ești prea greu, spuse ea rîzînd și ironizîndu-l, cum vrei tu să pui în mișcare greutatea corpului tău mare, statura ta înaltă ? Poți să-mi dai mulți pași înainte și tot nu mă vei ajunge.

— Cu Atalanta, răspunse el, nu se poate lua nimeni la întrecere, doar dacă aș arunca și eu merele de aur la care te-ai oprit să le privești.

— Dar asta înseamnă că pot s-o iau la sănătoasa oricînd îmi vine.

— Atunci eu, Zeus al tău, am să arunc în urma ta tunetul și fulgerul care sînt totuși mai rapide decît picioarele tale frumoase ; gîndurile mele de dragoste te ajung din urmă, așa cum te-au ajuns și te-au întrecut cînd ai devenit soţioara mea.

— Asta să fiu eu oare ? spuse ea sărutîndu-l mai degrabă sînt iubita ta, copilul tău sălbatic, așa cum deseori mă numești. Cum m-ai bătut cu propriile mele bucle cînd n-am vrut să dau crezare faptelor tale de eroism împotriva turcilor, lăudărosule !

— Lăudăros ! continuă el și o îmbrăţișă cu braţele sale puternice, și tocmai mă îndemnasei să fiu mai cumpătat în dragostea ce ţi-o port, păgînă mică ce ești. Da, iubirea mea, aș putea să te omor în aceste clipe de dragoste supremă.

— Și de ce să nu mori cu plăcere, răspunse ea, și cu lacrimi de bucurie în ochi ? — Ah, Paolo Giordano al meu, cînd ne vom regăsi după moarte, cînd mă voi prăbuși spre tine în acea ţară necunoscută, voluptatea nu va fi oare și mai mare ? Sau altfel ? Sau așa cum nici nu ne-o putem închipui ?

— Moartea sau viața, în apropierea ta mi-e totuna, răspunse Bracciano, numai pentru tine am trăit, venind pe un drum lung, deseori greu. Și acum iubirea este școala la care învăț pentru a fi mai demn de tine în viitor.

— Da, continuă ea, și astfel plutim în acele ţinuturi negîndite și necunoscute nouă, noi doi, contopiţi cu frumoasa natură, cu aerul, cerul, lumina, cu stelele nopţii, simțind cu încîntare veșnicele forţe ce se ţes magic în piatră și apă, în lună și soare. Auzim atunci, simţim pulsul naturii atotputernice, dumnezeirea cuprinde întreaga noastră fiinţă, și chiar cea mai mică fibră a existenţei noastre este sfinţită și răsună ca o coardă mișcată de vînt a harfei universale.

— Pînă ce și această convorbire, continuă el, este de natură bacantică. Noi oamenii nu putem altfel. Ferice de cel inițiat în misterele eleusine care găsește un înțeles în orice cifru pe care i-l arată realitatea.

— Sau o enigmă, spuse ea, care, neghicită, ne înfiorează mai plăcut și mai adînc decît revelarea unui așa-zis adevăr.

— De aceea fiecare realitate, fiecare apariție este un simbol, spuse Bracciano, și totuși, deseori, cuprinși de entuziasm pămîntesc, ele ne ajung, sînt aspirația noastră supremă. S-a lăsat seara, să ne retragem și noi pentru a celebra acele mistere supreme.

Ea se uită la el cu ochi strălucitori și dădu din cap zîmbind. Iar el o sărută, și ea îl urmă bucuroasă.

Pierduseră socoteala timpului, căci ceasurile se scurgeau în fericire și bună înțelegere. Flaminio era la Padova și pregătea palatul ducelui de acolo pentru a-i primi la începutul iernii pe stăpînii săi. Ducele îl trimisese acolo și pe Marcello care, devenit bogat grație nobilului său cumnat, își propusese să ducă de acum înainte o viață decentă. Vara trecuse, dar cei doi îndrăgostiți nu se gîndeau încă să-și părăsească frumoasa singurătate.

Era deja toamnă și una din acele zile minunate cum nu se întîlnesc decît în regiunile de munte sudice. Ducele hotărîse să plece singur în pădure, bucurîndu-se de vremea frumoasă. Vittoria rămăsese acasă și se așezase în salon lîngă ușa deschisă, scriind și meditînd în timp ce ochiul se bucura de frumosul peisaj.

Ce oboseală fericită, scria ea, ce emoționată în această dulce toropeală, ce trează și conștientă în acest vis fericit ! Dragostea este cea prin care pricep totul, prin care și ceea ce este aparent mort trăiește. Lacul licărește și răsună, și șoptește sub razele de lumină schimbătoare și jucăușe. Cîteodată se aude zvon de clopot din adîncuri și răzbate mai departe, prevenind din lăută dezmierdătoare, guralivă. Este spiritul serios al apei ce previne copiii flecari. Căci așa cum mîna se mișcă prudent în sus și în jos pe corzile sunătoare ale harfei, așa cum răsună la clavecin clapele atinse, așa și zîna apelor se joacă cu degetele-i strălucitoare în undele răcoroase făcîndu-le să cînte și să jubileze. Micul tufiș de pe mal povestește de

zor despre vremurile cînd va fi și el copac, cînd în locul mierlei și al privighetorii, vulturul și bîtlanul își vor face cuib în el. Cum strălucește șopîrla în ultimele raze ale soarelui ce apune ! A ieșit la iveală și mișună peste tot prin iarba umbrită familia viermișorilor, poporul gîndăceilor. Vulturul se așază pe o creangă desfătîndu-se în ultimele raze ale înserării, oile se întorc behăind din izlaz, tălăngile vacilor răsună monoton — tăcerea deplină s-a lăsat peste apă, cîmpie și deal, ascultă cu atenție zgomotele ce răzbat din adîncul pămîntului, unde stafiile țin sfat. Stîncile în zare sînt acum sur-albăstrii, ca niște trupuri neînsufletite, adie acum un vînt răcoros și pe mine mă cuprinde parcă groaza și tremură inima mea.

Într-adevăr simți că o ia cu frig și se ridică să închidă ferestrele și ușile, oprind aerul răcoros de seară care năvălea înăuntru. Pe cînd se uita în jur, văzu o mică ființă cenușie ghemuită într-un colț al salonului, în apropierea unei uși. Primul ei gînd a fost că are în față vreun cerșetor nătîng sau vreun cretin, cum se ivesc adesea în casele bogate. Voi să cheme servitorii pentru a-l scoate afară cu un mic dar, cînd ființa se ridică și întinse spre ea, avertizînd-o degetul cenușiu. Nu e adevărat, își zise ea, ci o plăsmuire a fanteziei mele înfierbîntate. Se apropie de străin și-și pironi ochii pe el, dar acesta nu dispăru așa cum se așteptase. Haina de pe el era și ea cenușie, ținută la mijloc cu un cordon negricios ; mînecile largi atîrnau, iar brațele, degetele și mîinile erau îngrozitor de slabe ; chipul era al unui cadavru pe jumătate descompus, buzele albăstrii, întredeschise, și ochii, întunecați, cu o privire tăioasă. Oricît era Vittoria de curajoasă, oricît de îndrăzneață, această ființă o înspăimîntă.

— Cine ești tu ? îi spuse ea, ce vrei de la mine ?

— Cel care te avertizează, cîrîi abia perceptibil micuțul, să te ferești ! — El — chiar acum.

Atunci ea se apropie de el, dar mîna ei atinse numai zidul, nu era nimic acolo care ar fi putut vorbi ; dar locul în salon era mult mai întunecat decît atunci cînd stătea micuțul acolo în lumina lui cenușie. — Revenindu-și din spaimă, Vittoria părăsi casa alergînd, căci un singur lucru pricepuse : că ducele era în primejdie. — Porni spre pădurea apropiată. Aici amurgul se schim-

base deja în întuneric. Era ca și cum un fir nevăzut ar fi condus-o pe potecile care se răsfirau în toate părțile, căci nici o clipă nu se îndoia că trebuie să-și întîlnească soțul. După multă vreme acesta apăru într-adevăr ; se apropia clătinîndu-se, cu pași nesiguri, sprijinit de un om străin. Ea alergă în brațele sale, iar el, sprijinindu-se de ea, spuse :

— Acum sînt liniștit, că te am din nou.

Ea nu știa ce să răspundă.

— Vă mulțumesc, bunul meu om, spuse Bracciano, că m-ați ajutat pînă aici, acum mă simt mai bine.

Acolo unde se opriseră, pădurea era mai luminoasă, încît privindu-l pe însoțitor Vittoria se înspăimîntă. Cu o lovitură puternică îl zvîrli la pămînt, strigîndu-i :

— Mizerabile, vrei să ne urmărești pînă aici ?

Bracciano, mirat, rămase totuși liniștit.

— E nelegiuitul Mancini, iscoada asasinilor, care în acea noapte fatală ne-a adus biletul nenorocitului meu de frate. De atunci Marcello m-a prevenit mereu și mereu împotriva acestui om, care este în solda urmăritorilor noștri.

— Mancini ! strigă Bracciano, știu că e dușmanul meu, chiar dacă nu l-am mai văzut niciodată pînă acum.

Cel căzut se ridică în grabă de jos și alergă cu cea mai mare iuțeală, afundîndu-se în pădure. Vittoria voi să-l urmărească, dar tremurul și slăbiciunea soțului ei o ținură pe loc. Sprijinindu-l cu mînă sigură pe Bracciano, îl conduse acasă, îl așeză în pat și în mare grabă trimise după medicii din orașul cel mai apropiat. Stătu de veghe la căpătîiul lui, dar el, deși se simțea obosit, nu putea să adoarmă.

— Ce ți s-a întîmplat ? spuse Vittoria în timpul nopții, ești palid, mîna-ți tremură, ochii-ți sînt obosiți și privești încremenit.

— Mi-e teamă, răspunse ducele, că am căzut în mîna șireților mei dușmani, și asta numai din vina mea ; faptul că tu l-ai recunoscut pe acest Mancini, asupra căruia sînt prevenit de mult, îmi întărește această convingere. M-au biruit prin farmece, iar tu ai venit prea tîrziu să mă salvezi. O, Vittoria ! Sîntem toți oameni slabi, șubrezi.

Ne descotorosim de cîte o slăbiciune, și alta bate deja la ușă, iar noi îi deschidem bucuroși. O, desigur, a fost o minciună că dragostea ta era totul, căci de-ar fi fost așa nu m-aș fi lăsat înșelat atît de grosolan.

Cu ani în urmă obișnuiam să fac experiențe împreună cu cumnatul meu, marele duce. El mai păstrează și astăzi în cabinetul său minunățiile pe care nu mi le pot explica. Căci oricît s-ar discuta și orice mi s-ar spune eu n-am să cred niciodată că e o nebunie să speri că metalele pot fi transformate în aur.

Și cum dragostea ne sporește forțele și cum în credință sau în superstiție aflăm mereu fericirea, în mine s-au deșteptat vechile vise, de mult uitate. Cine poate să tragă linia între credință și superstiție? Mi-am adus, așadar, aminte că mai lucrasem cîndva cu Thurneiser, neamțul acela priceput, și că în anumite clipe am nutrit speranța de a fi aproape de dezlegare.

Acum cîtva timp, am întîlnit aici în pădure un om bătrîn, care căuta ierburi de leac. Am intrat în vorbă, el mi-a spus cîte ceva despre flori, despre puterea unor plante, lucruri noi pentru mine. N-a vrut să-mi arate locuința lui, era zgîrcit la vorbă și părea mai degrabă că mă evită.

L-am mai întîlnit o dată, și atunci mi-a povestit despre un om mult mai bătrîn, care era maestrul lui și care deține marea taină. Se prefăcea însă că nu dorea să fac cunoștință cu moșneagul.

Din întîmplare l-am mai întîlnit o dată, cînd, la rugămintea mea, m-a dus la o cabană în munte, unde l-am întîlnit pe magician. Și acesta s-a arătat supărat, nu mă cunoștea și nici nu voia să mă cunoască mai de aproape. Dar îmi răspunse la întrebările care mă frămîntau. Pe scurt, în cele din urmă se arătă înclinat să-mi dea o dovadă vizibilă a artei sale, dacă aș avea destul curaj. Nu era vorba de mai puțin decît de a-mi arăta spiritele părinților mei, ceea ce mi se părea cu atît mai remarcabil cu cît vrăjitorul — așa credeam eu — nu mă cunoștea.

Îmi dădusem solemn cuvîntul să nu rostesc un cuvînt despre această aventură nici unui muritor, de aceea am tăcut și față de tine, ceea ce nu ar fi trebuit să

fac. Astăzi, așa cum fusese înțelegerea, m-am dus la el. Pregătirile obișnuite ; mi-a dat să beau din licoarea de inițiere, cum o numea el, ca să mă întărească să suport mai ușor neobișnuitul sau spaima. Bău și el pentru a mă încuraja. Nu eram decît noi doi în cameră ; s-au închis obloanele pentru a face întuneric, s-au aprins lumînări sfințite, vrăjitorul trase cercuri magice și un fum îmbătător se ridică din cazanul lui și umplu întreaga cameră. Începusem să-mi regret slăbiciunea cînd, într-adevăr, din aburii groși s-au ivit părinții mei, și-au ridicat degetele arătătoare, amenințîndu-mă, pironindu-mă cu ele. Gîndiseră poate că voi fi îngrozit, dar cum am rămas calm, au fost nevoiți să meargă mai departe. Acum eram convins că scamatorul mă cunoștea și că din prima clipă totul fusese ticluit pentru a mă înșela. Mi-a fost rușine de mine însumi. Atunci au apărut pe rînd, întîi imaginea acelei Isabella, apoi Peretti, sîngerînd. Am vrut să mă îndepărtez, dar aburul se îngroșase atît de tare, încît mi-a fost frică că mă sufoc. Și deodată, ai apărut tu, acolo, în chinuri, pe jumătate goală, sîngerînd din multe răni, cu fața schimonosită. Nu eram pregătit pentru așa ceva, am căzut jos, leșinat. După un timp m-am regăsit în pădure, dus de acel om pe care tu l-ai recunoscut. Dușmanii mei m-au învins folosindu-se de slăbiciunea mea ; simt că am fost otrăvit și că orice ajutor va fi inutil.

Încă în acea noapte au sosit cîțiva medici.

Capitolul al șaptelea

Sosise iarna, care este un anotimp aspru și trist în Italia de Nord, aducînd ploaie și frig. Ducele de Bracciano murise și fusese înmormîntat. Multe zvonuri au circulat pe seama morții lui. Să fi fost Orsinii, dușmanii din Florența, prietenii lui Troilo, asasinat la Paris, cei care l-au ademenit și l-au ucis cu farmecele lor. Cu toată strădania depusă, casa în care s-ar fi petrecut acele întîmplări nu a putut fi găsită în pădure, iar omul în care Vittoria îl recunoscuse pe Mancini nu mai fusese văzut de atunci. Cei cu judecată credeau că ducele fusese răpus

de o febră, declarațiile sale ciudate dovedind mai degrabă îmbolnăvirea spiritului său. Cei care credeau însă în farmece afirmau că fantomele din casa enigmatică — dispărută și ea fără urmă tot prin magie — i s-ar fi arătat decedatului spre a-i aminti de păcatele și crimele din viața sa, și că nu aburii sau băuturile otrăvitoare i-ar fi pricinuit moartea, ci remușcările.

Vittoria suportă durerea așa cum sufletele mari obișnuiesc să suporte aproape întotdeauna cele mai amare chinuri. Nimeni n-o vedea jelind sau plîngînd, nenorocirea ei era prea mare ca să se arate în vreun fel. Trăia resemnată, purtîndu-și cu noblețe durerea. Viața ei era încheiată ; o primăvară, o vară și o toamnă ținuse fericirea ei ; în acele luni începea întreaga ei existență. Amintirea acelor zile petrecute la țară era acum singura ei plăcere, și retrăia cea mai mică întîmplare, gluma cea mai neînsemnată.

Se instalase la Padova, în palatul pregătit pentru ea. Magistratul orașului, marea nobilime, chiar și cîteva dintre familiile cele mai nobile din Veneția o salutaseră cu respectul cuvenit ca ducesă de Bracciano și-i oferiseră înalta lor protecție.

Era înconjurată de servitori, de gardă, de tot ce aparține alaiului unei familii importante. Ducele făcuse mai demult un testament prin care îi lăsa toate sumele de bani lichizi, giuvaerurile, pietrele și obiectele de preț, toată argintăria, grajdurile și caii săi, averea mobilă din proprietățile sale, cît și palatul din Padova. Testamentul era pus sub ocrotirea ducelui Alfonso de Ferrara, ca și a altor cîțiva nobili, căci Bracciano nu avusese încredere nici în familia Orsini și nici în familia Medici, care nu puteau fi favorabili acestor hotărîri. Dacă ducele de Este trebuia și putea s-o apere pe ducesa de Bracciano, acesta era desigur un prilej de supărare și gelozie, pentru că Ferrara și Florența trăiau de mult în vrajbă. Toate moșiile și palatele lui Bracciano, marea lui avere, totul rămăsese fiului Virginio, pe care îl avusese cu sora marelui duce de Florența, Isabella. Nu se putea spune, așadar, că ducele îl păgubise pe fiul său pentru a o favoriza pe Vittoria, care nu avusese copii.

Dacă nobila văduvă ar fi fost înclinată să vadă mulți oameni în jurul ei, aristocrația orașului și din împrejurimi ar fi fost gata să-i aducă omagiul său. În starea ei de spirit, prefera însă singurătatea și societatea cîtorva savanți și preoți. Cine suferă chinuri atît de mari, acela se întoarce bucuros și află alinare în iubirea creștinească, în poezie și erudiție.

Printre puținii ei vizitatori se număra și octogenarul Sperone, cu care vorbea despre literatură și știință, și despre soarta nefericitului Tasso. O durea nespus că mosneagul nu voia nici acum să recunoască talentul acestui mare poet.

Într-o zi se înfățișă, rugînd cu insistență să fie primit, sărmanul Camillo Mattei, care dorea din toată inima s-o revadă — după zece ani — pe tovarășa de joacă de odinioară care acum era o ducesă măreață și bogată, o puternică și distinsă doamnă. Împotriva voinței, Vittoria trebui să zîmbească de jena ciudată a prietenului ei din copilărie. Căută să-l liniștească și să-l asigure de bunele ei sentimente. În sfîrșit, Camillo căpătă curaj și povesti despre părinții săi, care muriseră în urmă cu cîțiva ani, despre unchiul său Vincenzo, care o ducea bine la Tivoli, grație moștenirii lăsate de episcopul Ottavio. În acești zece ani el însuși trecuse prin multe și cunoscuse toată mizeria vieții. Viața de pe galere nu fusese mai rea decît cea în tovărășia banditilor, care deseori îl chinuiau. Acum, de cînd sălbaticul Sixt îi urmărea cu încrîncenare pe banditi aceștia se răspîndiseră care încotro ; cei prinși au fost spînzurați și mulți dintre cei mai curajoși au plătit cu viață într-un fel înspăimîntător. Plecaseră cu toții, Piccolomini, Sciarra, chiar și neasemuitul Luigi Orsini, în a cui slujbă fusese după ce se eliberase de pe galeră. Iar acum domnul Luigi se află aici la Padova încheie el.

— Aici ? strigă Vittoria consternată.

— Da, spuse Camillo, a ocupat marele palat Barbarigo împreună cu oamenii lui. Republica l-a luat pe curajosul conte în slujba sa, și peste puține zile pleacă cu noi toți la Corfu, ca guvernator militar.

— La Corfu, în curînd ? întrebă ducesa mai liniștită.

— Da, spuse Camillo, se spune că Veneția are nevoie

acolo de o armată de ocupație curajoasă și de un conducător îndrăzneț, pentru că turcii reprezintă o mare primejdie.

Camillo se îndepărtă apoi, comparînd-o în mintea sa pe actuala Vittoria cu cea pe care o sărutase acum zece ani și de ale cărei farmece se bucurase pentru o clipă. Acum tremura în fața celei pe care atunci o îmbrățișase atît de îndrăzneț.

La rîndul ei, Vittoria își compara situația actuală cu cea de odinioară. Acum văzuse fîntîna și sala mare a lui Apone sau a lui Pietro de Abano și chiar și portretele lor, și ce indiferent și neînsemnat i se părea totul.

Nu mult după aceea se anunță chiar Luigi Orsini în persoană și fu primit căci nu putea să-l refuze chiar de la prima vizită. Devenise mai voinic, era ars de soare, dar experiențele ultimilor zece ani îi dăduse o înfățișare blîndă. Luigi văzuse desigur că Vittoria se cutremurase la intrarea lui, dar se apropie politicos, îi sărută mîna cu bunăcuviință, aplecîndu-se ușor și spuse :

— Frumoasă doamnă, trebuie să apar în fața voastră chiar dacă nu mă vedeți cu plăcere, spre a vă prezenta condoleanțele mele la marea și dureroasa pierdere pe care ați suferit-o prin moartea omului celui mai nobil, pe care noi cei din neamul Orsini l-am recunoscut întotdeauna cu plăcere drept căpetenia familiei noastre, omul a cărui voință a trecut totdeauna drept poruncă și în fața căruia, chiar cei mai îndrăzneți dintre noi, se plecau.

Vittoria îl privi mirată și adeveri cu plăcere tot ce spusese el despre virtuțile și noblețea soțului ei.

Ați cîștigat, continuă Luigi, în frumusețe, nobilă ducesă, timpul nu are putere asupra farmecelor voastre, o noblețe neînchipuită se citește pe trăsăturile voastre, dar este încă mult prea devreme ca să vă puteți alătura matroanelor. Ar fi timpul acum să lepădați aceste veșminte de doliu, căci ele sporesc atît de mult farmecele voastre încît păreți tot mai ispititoare.

Vittoria vru să-l pedepsească cu o privire severă, pe care el o întîmpină cu un zîmbet.

— Să nu-mi purtați pică, continuă el ce-i drept, lucrul acesta mi s-a întîmplat și altă dată, dar știu că nu mă pot bucura de o altă întîlnire cu dumneavoastră, deși

acum sînteți văduvă și complet liberă. Însă la ce-ar putea să-mi folosească dragostea și pasiunea cînd sînt legat de o femeie frumoasă, care se trage dintr-o casă nobilă ? Și ca s-o omor spre a mă face demn de o altă frumusețe, ar fi prea crud, cu toate că se spune că dragostea și cruzimea se învecinează. Pălăvrăgesc acum ca pe vremea tinereții mele cînd ades v-am înfuriat. V-am amenințat atunci, dacă-mi aduc bine aminte, cu moartea și pieirea, i-ar acum îmi vine să rîd de violența mea prostească cînd văd cum stăm față în față în clipa aceasta.

El rîse, arătîndu-se încă o dată stupid și ușuratic cum era, în timp ce Vittoria, înfiorată, își întoarse fața de la el.

— Totuși, spre a ne întoarce la chestiuni serioase, începu el din nou, vreau să vă aduc la cunoștință că am fost la onorații voștri oameni de lege, iar aceștia vă vor spune, stimată doamnă, că am ridicat obiecții împotriva testamentului eminentului vostru soț, în favoarea nepotului meu Virginio, iar marele duce de Florența ca și cardinalul Fernando sînt de acord că Virginio nu poate fi păgubit în așa măsură ; sînt sigur de altfel că și severul Papă va fi de partea noastră.

Despre aceste lucruri, răspunse ea, știu atît de puțin, încît trebuie să vă rog să discutați cu avocații mei, care mi-au fost recomandați drept oameni foarte învățați și drepți. Dacă găsiți de cuviință, vorbiți și cu dogele sau adresați-vă ducelui de Ferrara, care s-au declarat a fi apărătorii mei.

— Eu, cel puțin, răspunse Luigi, nu pot să aștept, căci plec cu oamenii mei în aceste zile la Corfu ; nu voi putea deci afla hotărîrea decît mai tîrziu. Dar mă întreb, fermecătoare doamnă, ce aveți de gînd să faceți cu grajdurile unui călăreț atît de renumit și ale unui maestru de vînătoare desăvîrșit cum era ducele ? Ați moștenit toată averea mobilă, dar caii pot fi oare numiți avere mobilă ? Aceste animale vă sînt complet nefolositoare. Da, dacă ați fi o călăreață înfocată, precum acea Margareta de Parma, am putea înțelege mai ușor acest punct al testamentului.

El rîse din nou și Vittoria spuse :

— Lăsați acestea, stimate conte, sper că ne vom putea înțelege asupra tuturor chestiunilor la care v-ați referit.

— Trebuie să mai amintesc un punct, începu din nou vorbărețul conte, soțul dumneavoastră a fost totdeauna foarte generos ; îi plăcea, cum bine știți, luxul și risipa, și de aceea, la un moment dat, cînd se găsea la strîmtoare, l-am ajutat cu o sumă de bani foarte importantă. Pot să vă înaintez chitanța legală, semnată de el. Această sumă mare, care mi-ar putea fi foarte utilă pentru înzestrarea oamenilor mei, ar repezenta, din cîte știu, valoarea argintăriei voastre. În ceea ce privește bijuteriile, podoabele și lucrurile de preț moștenite, marele duce și cardinalul nu pot permite ca această comoară, aproape regească, să fie răpită familiei.

Vittoria se ridică și contele o urmă.

— Așadar, spuse ea fără mînie, dar privindu-l țintă pe conte, urmează să fiu jefuită ? Așa cum v-am spus, nu mă voi amesteca personal ; dreptatea și apărătorii mei înalți pot vorbi pentru sau împotriva mea ; mă voi conforma în totul deciziei lor. — Și cu aceasta îi făcu semn contelui să plece.

— Nu fiți mînioasă, spuse el, înclinîndu-se adînc, nu mă îndepărtați, frumoasă doamnă, dați-mi voie, în semn de supunere, să sărut această mînă cerească. Îmi vine din nou să rîd. Vă amintiți de ziua în care v-ați căsătorit cu micuțul Peretti ? Stăteam înverșunat și furios la ușa bisericii, în spatele vostru, eram atît de pornit, încît aș fi vrut să vă lovesc cu pumnalul, de aceea v-am spus la ureche : „Ne vom întîlni noi odată !“ — Și iată că ne-am reîntîlnit și stăm aici ca niște bătrîni negustori, discutînd despre bani și valori.

După această vizită nenorocită, Vittoriei îi venea să plece într-un deșert, în care să nu mai vadă față omenească. Îl chemă pe bătrînul și cinstitul ei avocat, spre a se liniști puțin vorbind cu el. El o consolă și-i spuse între altele :

— Nu vă faceți prea multe griji, excelență ; aceste amenințări urmăresc mai degrabă a vă jigni, decît a vă aduce vreun prejudiciu. Ar fi nemaiauzit ca un duce puternic, bogat, care a murit în deplinătatea puterilor

sale mintale, să nu poată lăsa moștenire soției sale averea sa mobilă, banii și bijuteriile. Dacă v-ați despărți de un lucru sau altul, poate de nenumăratele grajduri, care mai mult vă încurcă decît vă folosesc, aceasta nu se va întîmpla decît prin consimțămîntul vostru sau pe cale de învoială, nicidecum prin constrîngere. Cît despre acea datorie a soțului vostru, îți vine să și rîzi ; Orsini, risipitorul, îndatoratul, nu a fost desigur niciodată în situația de a face un împrumut atît de important, de mare. Iar dacă așa ar fi cazul, ar trebui să se prezinte pentru plată la moștenitorul principal. Nici familia Medici și nici familia Orsini nu au temei să atace testamentul înțeleptului duce ; chiar și Papa care, înaltă doamnă, din motive clare nu vă este binevoitor, v-a sfătuit doar să renunțați la moștenire și să vă retrageți într-o mănăstire, unde dînsul ar avea grijă să vă plătească anual o sumă importantă. Dumneavoastră însă, pe drept cuvînt, ați refuzat această ofertă. Nelăsîndu-vă nici una din numeroasele sale moșii, tocmai pentru a nu vă expune dușmanilor voștri, ducele v-a asigurat o avere ce nu vi se poate știrbi. Sînteți recunoscută drept fiică a republicii, ducele de Ferrara v-a promis tot sprijinul său, așa încît Florența nu poate îndrăzni, — Orsini încă mai puțin —, să se declare fățiș împotriva marii și puternicei familii din cauza unui lucru secundar. Și cel mai puțin Papa, care trebuie să cruțe puternica Ferrară, de atîtea ori jignită. Cît despre Luigi — judecînd viața sa păcătoasă —, el vrea numai să facă pe grozavul față de florentini și față de moștenitorul lui Bracciano, pentru a cîștiga ceva. I-ar place să recapete de la Papă pămînturile expropriate și speră să-l cîștige de partea lui pentru a vă putea înfricoșa ; dați, deci, ordine severe ca acest obraznic să nu mai fie niciodată lăsat să intre în casa dumneavoastră, iar noi toți vom veghea asupra drepturilor dumneavoastră.

— Dacă ar fi să mă las în voia sentimentelor, răspunse Vittoria, aș arunca totul și m-aș retrage în cel mai depărtat pustiu, să nu mai văd chip omenesc. Mă mulțumesc cu foarte puțin ; vrednica mea mamă, care s-ar fi bucurat de strălucirea mea, a murit, ca și fratele meu mai mare de altfel ; grație generozității soțului meu,

Marcello și Flaminio sînt aranjați mulțumitor ; cred însă că nu mă pot retrage, nu pot să renunț la testament, care reprezintă ultima dorință a soțului meu, să mă furișez într-o mănăstire și să trăiesc din mila unui Papă mînios. Prin aceasta, onoarea soțului meu ar fi jignită și eu m-aș declara în mod public nedemnă de el. Iată cum imprejurările ne obligă la fapte care, în condițiuni normale, ne-ar fi fost cu totul străine.

Contele Luigi se întoarse foarte necăjit de la avocații săi care îi explicaseră toate greutățile procesului, spunîndu-i că în nici un caz nu se putea termina atît de repede cum credea el, deoarece curajoasa femeie nu se lasă înfricoșată. Chiar și rezultatul ar fi nesigur, ea avînd protectori puternici, iar pretextul pentru anularea testamentului nefiind prea grăitor.

— Ciinii ăștia de avocați ! strigă el furios cînd se întoarse la ai săi, la palat. Acești luptători cu pana, cu clauzele și practicile lor ! I-am promis asta copilului, vărului meu, care îmi cedează cu plăcere o parte a averii, iar în viitor, ca ginere al Papei, are să-mi recapete bunurile.

Își adună intimii într-una din camere. Cel care avea cea mai mare influență asupra lui era infamul conte Pignatello care nu se temea de nici o nelegiuire, de nici o crimă ; dragostea și prietenia lui aparțineau însă în continuare blîndului conte Montemellino. Aceștia doi și încă cîțiva au fost chemați la consiliul secret.

— Cu cît mai repede, cu atît mai bine, spuse Pignatello. Copii nu sînt, morții nu vorbesc, încît procesul și testamentul cad de la sine.

Luigi era de aceeași părere, iar blîndul Montemellino nu fu luat în seamă.

— Nu ! strigă Luigi, chiar dacă n-ar fi vorba de avantajele bănești, trebuie să mă răzbun, să mă răzbun sîngeros pe această ființă. Numai cine a resimțit vreodată o ură veșnică, adevărată, poate ști și cumpăni cîtă înverșunare și cîtă furie mi-a pricinuit ani de zile această femeie. Balaur, crocodil, monstru, unul care mi-ar fi omorît tatăl și mama, n-ar fi putut să-mi umple sufletul cu atîta ură, cu atîta furie ce fierbe și clocotește în mine.

Cum m-a jignit, m-a respins, m-a mîhnit ; nici față de un cîine răpănos nu te arăți atît de disprețuitor și mîndru. E un vechi jurămînt, un scop al vieții mele, ce nu l-am uitat nici o clipă, nici chiar în noaptea nunții mele. Să mă răzbun sîngeros împotriva acestei sirene sau harpii. Și această clipă delicioasă să fi sosit în sfîrșit ? Cine este prea mic și voiește să renunțe să mi-o spună chiar acum.

Toți jurară să-i dea ajutor, și Orsini hotărî :

— Trebuie să se întîmple curînd, cît mai repede, înainte, de sărbători, căci, după cum știți, imediat după Crăciun pornim spre Corfu. Această ființă trebuie să fie nimicită mîine.

Vittoria fusese la spovedanie și primise sfînta cină cu mai multă reculegere ca oricînd. Intră în palatul ei mare, singuratic cu un sentiment de teamă. Un timp rămase de vorbă cu frații ei, apoi fu din nou singură. De cînd nu mai era folosit de duce, Flaminio nu prea știa cum să-și folosească timpul. Marcello, căruia nu-i plăcea cărțile, dorea să fie angajat de republică ca soldat, dar i se părea rușinos să intre în serviciul lui Orsini, dușmanul surorii sale.

Vittoria încercă să afle alinare citind, adîncindu-se în cărțile ei iubite.

Așa se făcu seară, așa se făcu noapte. Se retrăsese în dormitorul ei, pregătindu-se de culcare. Oare cum m-aș simți, își spunea ea, dacă aș putea hrăni la pieptul meu un copil iubit al lui ?

Încă de la prînz, Marcello propusese ca portarul casei să fie concediat, deoarece i se părea suspect. Vittoria, complet adîncită în gîndurile ei, nu dăduse nici o atenție acestei propuneri.

Se făcuse deja tîrziu cînd Camillo se furișă la Flaminio, care scria în vestibul, voind să-i destăinuiască ceea ce auzise sau mai degrabă ghicise ; Flaminio îl rugă să aștepte căci voia să-l strige și să-l caute pe voinicul Marcello. De cum se îndepărtă Flaminio, Camillo fugi de teama lui Marcello, căruia nu avea curajul să-i împărtășească gîndurile sale.

Vittoria nu pricepu ce o putea înfricoșa mai mult ca altă dată în noaptea aceea. Îngenunche pe scăunelul de la pat și încercă să-și înalțe sufletul în rugăciune, apoi se duse în salon și lumină cu lumînarea tablourile care atîrnau pe perete. Deodată scoase un strigăt înspăimîntător, căci în spatele ei, foarte aproape de ea, apăruse o figură mare, îngrozitoare, cu fața înnegrită, care se holba la ea cu ochii întunecați. Încercă să fugă pe partea cealaltă, dar o altă figură, la fel de înfricoșătoare, îi ieși înainte, apoi a treia, a patra, și tot mai multe, toate cu fețele de nerecunoscut, înnegrite sau acoperite cu măști întunecate.

— O, Doamne ! strigă ea. Visul scîrbos al copilăriei mele se îndeplinește.

La țipătul ei strident, Flaminio pătrunse în salon, venind din interior. De cum îl zăriră, banditii se îndreptară spre el și-l doborîră la pămînt. În același moment, Marcello deschise o altă ușă, văzu grozăvia și, stăpînindu-și spaima, sări înapoi și ieși pe fereastră afară pentru a aduce ajutor.

— Mori ! spuse figura mare și întunecată, cu o voce înfundată înfricoșatei Vittoria.

— Mă predau, se jeli ea, căci înțelesese că nu există scăpare ; de jur împrejur, săbiile și pumnalele lucitoare îndreptate spre ea, iar alții, îngenunchind își înfigeau pumnalele în cadavrul nefericitului ei frate, bătîndu-și parcă joc de el.

Deci astăzi, în noaptea aceasta, acum se împlinește soarta mea, își zise ea.

— Aruncă hainele și năframa de la piept, dacă vrei să mori de o moarte ușoară, spuse figura întunecată.

Ascultătoare, ca un copil cuminte își scoase jacheța de noapte, căci se dezbrăcase și se pregătise pentru culcare.

— Și năframa de la piept ! strigă acela — și ea o scoase — apoi smulse cu mîna lui ultimul acoperămînt lăsînd-o pe Vittoria goală pînă la șolduri, o frumusețe marmoreană, strălucitoare. Atunci Vittoria căzu în genunchi. Privelistea femeii frumoase și deznădăjduite ar fi înmuiat inima celui mai crud barbar, dar banditul împinse pumnalul ascuțit în pieptul ei, chiar lîngă inimă. Ea căzu la pămînt.

— O, cînd voi fi moartă, se jeli ea, fie-vă milă și îmbrăcați-mă din nou.

— Poate, spuse acela și împinse din nou fierul în rană, răsucindu-l de două, trei ori. Cum îți este? întrebă el.

— E rece tăișul, bîigui ea, o, lasă acum, simt, inima este atinsă.

— Încă nu, zise bărbatul cu o răceală înfiorătoare, încă o dată, și din nou împunse într-altă parte pieptul alb ca marmura.. Atunci ea căzu cu totul la pămînt, părul i se desfăcu și se răspîndi în șuvoiul de sînge care inundase podeaua de piatră.

Ceilalți forțaseră între timp dulapurile din întreaga casă și, punînd mîna pe tot ce găsiră, aur, bijuterii și lucruri de preț, dispărură pe tăcute, așa cum veniseră. Se adunaseră cam o sută de răufăcători, care păziseră ușile și camerele pentru ca ucigașii să nu fie tulburați.

Orsini aștepta aparent liniștit sfîrșitul; ciudat, el nu voise să ia parte la omor; infamul Pignatello se înghesuise să săvîrșească acest omor.

Capitolul al optulea

Reușind să scape, Marcello nu întîlnise nici agenți, nici paznici în noaptea pustie, întunecată. Știa că întreaga casă era plină de criminali și hoți, așa încît un ajutor dat de oameni puțini ar fi fost nefolositor și chiar periculos pentru salvatori. Se întoarse abia spre dimineață; în cameră îi găsi pe servitori legați fedeleș și cu un căluș în gură; bătrînul Guido, bătrîna Ursula, intendentul, feciorul, aproape morți de spaimă.

În oraș se răspîndi zvonul nelegiuirii. Mulți veniră să vadă groznicul măcel. Cîteva doamne s-au milostivit și-au îmbrăcat trupul neînsuflețit minunîndu-se de marea frumusețe a acestei femei.

Veni și contele Orsini, jelind și prefăcîndu-se întristat. Puse să fie duse cadavrele în biserica apropiată și le expuse acolo. Flaminio era atît de desfigurat și de tăiat, încît cu greu putea fi recunoscut.

Crima era atît de îngrozitoare și fusese cu atîta obrăznicie făptuită, încît nici Padova, nici statul Veneția nu puteau rămîne liniștite. Portarul a fost primul ridicat și chestionat, întîi cu binele, apoi sub tortură ; Camillo, dezamăgit și îndurerat, se prezentă de la sine și povesti atit cît știa despre complot.

Între timp, Orsini, ca rudă apropiată, se ocupă de înmormîntare, care se desfășură fără pompă în cea mai mare tăcere. Nobilimea ca și poporul era nemulțumită că se făcuse așa puțin în amintirea nobilei Vittoria, neluîndu-se în considerare nici numele prea-puternicului duce. Cu toate strădaniile de-a trece totul sub tăcere, la înmormîntare s-a adunat o mulțime de oameni care au deplîns păcatul și au jelit-o pe cea ucisă.

Magistrul orașului raportă imediat la Veneția monstruoasa faptă. După depoziția lui Camillo Mattei și cîteva denunțuri, bănuiala căzu asupra lui Luigi Orsini ; primarul Veneției, care avea reședința la Padova, îl pofti pe conte la primărie. Îndrăzneț, acesta apăru cu toată suita sa, cu toți cei care luaseră parte la crimă. Deoarece erau înarmați, magistratul nu-l primi decît pe conte, toți ceilalți trebuind să aștepte pe stradă și în curte.

Neobrăzatul păși ca un suveran în fața guvernatorului, și în loc să răspundă la întrebările sale, se porni el cu întrebările :

— Cum de v-a trecut prin minte, signor, să mă citați în felul acesta în fața voastră ca pe unul din clienții dumneavoastră sau ca pe un cetățean oarecare al orașului ? Ceea ce n-a îndrăznit Papa Grigore, cînd locuiam la Roma, ceea ce n-aș permite rudei mele, marele duce de Florența, ba nici unui rege de pe pămînt, îndrăzniți dumneavoastră ? Mă cunoașteți ? Știți ceva despre proveniența mea și a strămoșilor mei ? Alți oameni decît cel pe care-l văd în față au tremurat în fața mea. Dacă voiați să-mi vorbiți, s-ar fi cuvenit să vă anunțați la mine și aș fi ascultat cu plăcere ce pofteați sau doreați.

Bătrînul om, un caracter puternic, nu se lăsă intimidat de această ieșire, ci răspunse :

— Domnule conte, acum nu este vorba de toate acestea. Sînteți un locuitor al orașului, sînteți în slujba re-

publicii Veneția, s-a comis o faptă monstruoasă, siguranța orașului este lezată, o persoană însemnată a fost ucisă cușinos, numele vostru este citat, și eu, ca președinte al burghezimii locale, vă întreb, dacă știți ceva și ce știți despre această întîmplare.

În timpul acesta de afară se auzeau strigăte, înjurături, pocnet de arme. Însoțitorii lui Orsini biruiseră paza primăriei și acum intrau cu zgomot în sală. Primarul fu uimit de această obrăznicie, dar nu se sperie.

— Ce să spun, strigă Orsini tare, sau să explic în prezența prietenilor mei ? Credeți că m-aș putea arăta laș sau înfricoșat în fața unui om bătrîn, neînsemnat ! Vă declar deci că fiind rudă apropiată a celei ucise, am cele mai multe motive de-a deplînge soarta ducesei Bracciano, născută Accoromboni ; e adevărat, am intentat proces împotriva ei la solicitarea moștenitorului mai apropiat, tînărul duce Virginio, dar acest lucru este cunoscut magistratului aici de față și judecătorilor. Nu am vizitat-o decît o singură dată, aici în oraș, spre a discuta chestiuni ce privesc acest litigiu ; altfel, nu știu nimic despre relațiile ei și cel mai puțin care au fost cauzele acestui sfîrșit tragic. Ca toți locuitorii am auzit în dimineața aceea zvonul despre atacul nocturn, am regretat profund și martori îmi sînt toți cetățenii că m-am îngrijit de înmormîntarea nenorocitei. Asta este tot și am informat primăria asupra acestei crime de cum am aflat.

— Veți permite, spuse primarul, să punem la protocol declarația dumneavoastră pe care vă rugăm s-o iscăliți cu numele vostru ca fiind adevărată.

— Asta nu voi face nicidecum, răspunse Orsini, nu pot permite să mi se ia un interogatoriu, nu recunosc autoritatea voastră și știu că nu mă puteți obliga la aceasta. Dar solicit dreptul să pot trimite această scrisoare la Florența cu solul meu ; este adresată tînărului Bracciano, în al cărui nume am intentat proces împotriva tinerei lui mame vitrege. Eu plec mîine sau poimîine la Corfu și nu am altă cale de a-i face cunoscut cele întreprinse decît prin această scrisoare.

Guvernatorul citi scrisoarea, care nici nu conținea altceva, și de aceea permise ca solul s-o ducă la Florența.

Apoi Orsini se îndepărtă și se amuză grozav cu intimii săi de felul cum îl ironizase și îl scosese din minți pe bătrîn. Acest primar era însă mai deștept decît credeau ei, și Luigi a fost destul de naiv pentru a se lăsa prins. De cum se îndepărtase, primarul dădu ordin ca solul să fie supravegheat îndeaproape, și, odată ajuns în afara porților orașului, să fie oprit și percheziționat riguros. În afara scrisorii cunoscute, se mai găsi alta, ascunsă în ghete, cu următorul conținut : „Totul s-a făcut. Am îndepărtat-o. Am păcălit maimuțele de aici așa cum se cuvine. Mă cred un copil nevinovat. Trimiteți oameni necesari, așa cum ne-am înțeles".

Amîndouă scrisorile fură reținute, iar solul fu închis în mare taină. Între timp Orsini cu ai săi jubilau, considerau afacerea încheiată, se pregăteau de călătorie și rîdeau pe seama magistratului naiv, pe care-l înfricoșaseră și-l reduseseră la tăcere.

Se mirară însă cînd auziră că toate porțile orașului au fost închise și că erau păzite ca nimeni să nu poată părăsi orașul. Un crainic al primăriei, umbla pe toate ulițele și anunța cu glas tare că cei care știau ceva despre omor sînt somați cu toată severitatea să denunțe împrejurările și participarea. Cine va da urmare va fi recompensat sau iertat, chiar dacă a luat parte la crimă.

Vittoria fusese omorîtă în noaptea de 22 decembrie, iar în prima zi de Crăciun, dimineața, la ora șapte, sosi de la Veneția, nobilul Bragadino, însărcinat din partea senatului cu puteri nelimitate pentru a-l aresta pe Luigi Orsini, viu sau mort, cu orice preț. Sprijinindu-se pe rapoartele primarului, pe declarațiile lui Camillo, ca și ale portarului, senatul venețian considerase că se cereau măsuri extreme pentru a-l pedepsi pe autorul crimei. În afară de acestea, scrisoarea contelui adresată lui Virginio putea fi luată drept o recunoaștere totală a faptei.

Bragadino, căpitanul și primarul se duseră deîndată la castel. S-a sunat alarmă și clopotele bisericilor au început să bată de zor. Niciodată nu se serbase la Padova un astfel de Crăciun. Întregul oraș, cu mic și mare, distins și mărut, era în agitație și mișcare. Se ordonase, sub pedeapsă de moarte, ca milițiile, cavaleria și toți cei care

puteau fi înarmați să se adune în fața palatului Barberigo, pentru ca la nevoie să ia cu asalt sălașul lui Orsini. Toți locuitorii, cu sau fără arme, au fost chemați, urmînd a fi înarmați pentru a lupta împotriva lui Luigi Orsini. Cel care îl va preda pe conte va fi răsplătit cu două mii de ducați, iar pentru orice om al său se vor da premii de cinci sute de scuzi.

Au fost chemați chiar și bărbați de la țară spre a întări numărul voluntarilor. În toate părțile s-a întărit paza, ca nimeni să nu poată scăpa.

Pe zidul vechi, în fața palatului, s-au așezat tunuri, s-au ridicat rapid cîteva bastioane la marginea fluviului și chiar pe stradă, pentru a-i păzi pe oameni în cazul în care asediații ar îndrăzni o ieșire.

Cînd Orsini văzu de la fereastră toate aceste pregătiri, el scrise cu sînge rece o scrisoare lungă senatului venețian și nobilului Bragadino. În această scrisoare el se plîngea de tratamentul la care era supus, arătînd că se uitau serviciile aduse de strămoșii săi republicii, că lui însuși i se încredințase postul de guvernator militar în Corfu și că acum, din cauza unei bănuieli superficiale și neîntemeiate, era tratat ca un criminal și un rebel.

În acea noapte cîțiva nobili din Padova au fost trimiși la Orsini spre a duce tratative cu ei. Deși au găsit ușile, ferestrele și toate intrările fortificate, l-au sfătuit pe Orsini să se predea voluntar, deoarece orice împotrivire era inutilă ; dacă se preda, judecătorii s-ar fi arătat poate milostivi, căci senatul nu va renunța în nici un caz la hotărîrea sa de a-l prinde și de a-l judeca.

Orsini le răspunse în felul lui sigur, că voia să se predea după retragerea trupelor și a pazei de la palat. Apoi, însoțit de intimii săi, să i se permită o convorbire cu Bragadino și cu nobilii după care să se poată întoarce nestingherit la palat. Bragadino fu revoltat de atîta obrăznicie și refuză să negocieze. Nobilii se mai duseră o dată la el, nu dădu însă alt răspuns și declară tare și apăsat că se va apăra pînă la ultima picătură de sînge.

Atunci asediatorii luară măsuri serioase. Unul dintre cei mai zeloși voluntari era Marcello, fratele celei ucise ;

el pusese pe picioare o companie de voluntari pe care îi comanda. Totul se pregătea de atac, puștile și tunurile au fost încărcate și îndreptate spre casă. Poporul striga, clopotele băteau de zor, oameni înarmați colindau străzile, curioșii se adunau în piețe și totul era în cea mai îngrijorătoare așteptare.

Orsini alerga prin sălile palatului, rînduia totul și își încuraja prietenii și camarazii. Toți țipau de-a valma și agitau săbiile. Atunci contele Montemellino îl luă de o parte pe prietenul său și-i spuse :

— Luigi, vedeți doar prea bine că sîntem pierduți, nu ați vrut să-mi ascultați avertismentele și lucrurile s-au întîmplat așa cum am prezis. Deoarece nu mai există scăpare, să murim cel puțin ca soldați și să lăsăm acestor padoveni o amintire de neșters. Nouă, celor mai mari, nu ne este frică de moarte, căci am privit-o deseori în față, dar și cel mărunt din banda noastră este la fel de temerar și disperat. Hai atunci să pornim cu toții odată, să năvălim peste acești burghezi și milițieni, să-i doborîm, să împușcăm ce-om nimeri ; nu vedeți ce prudenți, ce fricoși sînt, ce mulțime de oameni au adunat împotriva micii noastre cete. Să dăm deci o luptă curajoasă, deschisă, pe străzi, urmăritori și urmăriți, biruitori și biruiți, siguri fiind că nu va scăpa nici unul din noi ; să omorîm ca disperații, încît orașul acesta învățat să se transforme într-un cîmp de bătălie, ce va purta numele nostru cît vor ține aceste ziduri. Dacă vreți însă să cădeți pe mîna călăului și să ajungeți de rîsul poporului, atunci m-am înșelat grozav asupra voastră.

Desigur că acesta era lucrul cel mai potrivit și demn de un războinic curajos, chiar dacă însemna omor și vărsare de sînge nevinovat. Dar în acele clipe Orsini era ca și ametit ; ezită și alese ceea ce era imposibil : să se apere din dosul zidurilor.

Deodată bubuiră tunurile în oraș, iar sunetul lor se întoarse înapoi ca ecoul unei furtuni apropiate. Locuitorii se îngroziră. Ghiulelele doborîseră coloanele și o parte a zidului de jos. Asediații trăgeau cu puștile de la ferestre, Orsini putea fi văzut alergînd în fața lor cu sabia ridicată, strigînd tare :

— Război ! Război ! Sînge ! Nimicire !

Apoi tunurile au fost îndreptate ceva mai sus, dar numai puțin, căci asediatorii nu aveau intenția, cum ar fi putut, să dărîme toată clădirea. Bandiții se agitau între timp să-și procure ghiulele, topiră tacîmurile de cositor, pregătiră tunurile și păreau a fi gata de orice. A doua lovitură strică o parte mult mai mare din zid și din casă, și totodată îl ucise pe Levonetti, unul dintre cei mai periculoși bandiți, care comisese multe crime la porunca lui Orsini. Din nou bubuiră tunurile, iar de data aceasta căzu contele Montemellino. Astfel omul acesta curajos și-a văzut într-un fel dorința îndeplinită. Pe Luigi îl cuprinse teama. Un om îndrăzneț, Lorenzo dei Nobili, văzînd ce întorsătură nenorocită lua această luptă, năvăli din casă cu pușca încărcată ; voia să tragă în popor spre a se răzbuna, dar praful de pușcă nu se aprinse, iar el a fost împușcat de un om jalnic și fricos, paznic la o școală. Alți oameni de rînd năvăliră și-i luară repede inelele, eșarfa, pușca și banii pe care-i purta la el. Alții îi tăiară capul.

La porunca lui Orsini, secretarul său Filelfo făcu semn de la fereastră cu o pînză albă, cerînd o întrevedere pașnică. Tunurile și puștile amuțiră, iar Orsini porunci oamenilor rămași să se predea numai dacă vor primi un ordin scris de la el. Luigi i-a cerut locotenentului Anselmo Suardo să-l ducă la castel într-o trăsură, pentru a nu servi drept spectacol mulțimii. Anselmo îi atrase atenția că acest lucru nu era posibil din cauza maselor de oameni, a tunurilor și a parapetelor care închideau străzile. De aceea cei doi porniră la braț, croindu-și drum prin mulțime. Marcello, furios, se îmbulzi în față, pentru că voia să-l ducă el cu oamenii săi pînă la castel. Orsini nu luă în seamă privirile amenințătoare pe care i le arunca acesta și dădu numai din umeri la mișcările lui mînioase. Cînd se înfățișă în fața judecătorilor, afectă o mare neglijență, era nepăsător și scurt în răspunsuri. Își predă sabia și spuse apoi :

— O, dacă aș fi vrut să lupt așa cum mă sfătuise prietenul meu Montemellino, am fi trăit cu totul alte lucruri, dar regretul vine prea tîrziu, mai ales că acest prieten scump a trebuit să piară. Prostia a costat sînge, cu toate

că, domnii mei, nu ați pierdut prea mult. Scrise ordinul de predare către oamenii săi, pentru a pune capăt luptelor. Apoi, pe cînd saluta cordial și politicos pe fiecare din judecătorii săi, se apropie de cămin, luă o foarfecă, pe care o găsi acolo, și-și tăie tacticos unghiile cu un calm desăvîrșit.

Banditii s-au predat și au fost întemnițați cu toții. Din carcera sa, Orsini îi scrise soției sale la Veneția o scrisoare resemnată, pe care am putea s-o numim nobilă, dacă autorul ei nu ar fi căzut pentru o cauză atît de infamă, ci pentru una mai bună. El lăsă moștenire orașului Veneția frumoasa lui colecție de arme, păstrată în amintirea lui la arsenal. Apoi fu condamnat să moară prin sugrumare. Cadavrul său a fost expus a doua zi dimineața la catedrală.

Contele Paganelli sau Pignatello, acel infam care o ucisese cu atîta sînge rece pe Vittoria, a fost executat public ; el a fost supus unor chinuri groaznice și ucis încet cu un pumnal răsucit îndelung în pieptul său, suferind o moarte și mai dureroasă decît victima sa. Multora li se tăiară capetele. Padova nu văzuse niciodată atîtea decapitări. Astfel s-a sărbătorit Crăciunul în anul 1585.

Camillo, care denunțase voluntar crima și nici nu participase la ea, a fost condamnat la numai doi ani de galeră.

Cînd Papa află despre aceste sîngeroase întîmplări, ceru statului venețian pe acel Marcello care luase parte la asasinarea lui Peretti. Senatul găsi de cuviință să onoreze această cerere, Marcello fu predat, iar Sixt îl decapită la Roma.

Astfel, întregul neam Accoromboni, atît de cunoscut odinioară, se stinse, pieri și fu uitat. Calomnia întunecă numele nobilei și preafrumoasei Vittoria ; contemporanii ei, cît și generațiile viitoare au adus mărturii echivoce ce-au aruncat o umbră nedreaptă asupra numelui ei. Prea deseori ceea ce este nobil și mare este nesocotit și defăimat de sufletele mărunte.

Lector : ONDINE-CRISTINA DASCĂLIȚA
Tehnoredactor : VICTOR MAȘEK

Bun de tipar : 28.11.1984. Coli tipar : 17,5.

Tiparul executat sub cd. 5198/984 la
ÎNTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ
BACĂU
Strada Mioriței nr. 27

„S-a așternut asupra întregii sale opere strălucirea și grația spiritului, parfumul erudiției și poeziei, venind dinspre grădinile literaturii universale pe care le-a străbătut însetat și jucăuș... bunătatea și amabilitatea firii sale, farmecul unui suflet receptiv și totodată cheltuitor..."

Friedrich Gundolf

Lei 14,50

CW

Editura Univers